HENRIETTE YVONNE STAHL

Mătușa Matilda

Henriette Yvonne Stahl

Mătușa Matilda

– nuvele –

Editura pentru Literatură

București, 1967

Coperta: Pfennings Paul

Versiune electronică:
[V1.0]

Corectură [V1.0]: aprilie 2018

Mătușa Matilda

Din subsol, urcă scările cu un lighean plin cu apă. Când ajunse sus în curte, servitoarea bătrână suflă greu, azvârli apa, privi apoi cerul și spre soare și oftă:

— Of, Doamne!

E primăvară. Aerul, într-o tremurare ușoară, alintă pământul. O lumină de un verde-auriu scaldă totul.

E călduț, e moale, e bine.

Bătrâna strigă:

— Maică, nu sta așa în soare, că o să te doară capul.

Și un glas tânăr răspunse:

— Bine, lasă! De unde vii? De la mătușa Matilda?

— De la ea, maică, de la ea! Ce să fac?!

— Dar ea ce face?

— Ce să facă?! Stă. Nu te duci s-o vezi?

Și Liliana își aminti că acolo, în odaie, e întuneric, umed și frig.

— O să mă duc, lasă.

— Să te duci, maică. De! E bătrână și ea…

Servitoarea oftă iar. În lumina zilei, oftatul sună straniu, a moarte. Plecă apoi încet spre casă. Pe cer, soarele strălucind topi orice amintire tristă, orice gând rece.

Da, da, sunt zile ușoare, bune. Totul e ușor, și gândurile atât de ușoare și bune – ca pâlpâirea aerului în soare – atât de ușoare, încât ți-e teamă să le gândești. Știi că niciodată nu le vei putea prinde în zborul lor. În zilele astea poți crede și aștepta orice, căci totul e ușor. Dacă noaptea pașii bâjbâie pe trepte plate și obișnuite, ca în visurile în care nervii cad înspăimântați, și cu ochii năpădiți de întuneric te apleci să cauți, să găsești cu mâinile locul unde ai să calci, ziua însă poți alerga pe trepte atât de ușor, încât mersul să-ți pară o plutire. Da, pe aceleași trepte plate ale zilelor fără sfârșit.

Câteodată, totul este ușor. Liliana își îndreaptă întreaga făptură mlădioasă.

— Doamne, ce bucurie, câtă bucurie!

Și oftă și ea, dar un oftat de descătușare, curat de orice gând greu.

Dacă ar întinde brațele s-ar putea înălța, ar putea zbura. E sigură de asta! Dar ea își încercuiește sufletul, îl strânge în ea, cu bucurie, ca pe-o comoară, căci simte că de acolo, din piept, pornește bucuria asta, zborul ăsta, și trebuie păstrată bucuria.

O adiere de primăvară, moale ca o mângâiere, o prinde, pătrunde prin haine până la ea, goală. Dar atâta nu ajunge, atâta nu ajunge. E o putere tânără ce vrea să trăiască, o putere ce trebuie risipită, o putere care, dacă nu i se dă voie să zboare, te copleșește, și gândurile, care au acum tremurarea transparentă a aerului în soare, s-ar topi, de plumb.

Mătușa Matilda însă e bătrână. Liliana știe cum e un om bătrân: pe același contur al trupului tânăr s-a așezat un val de oboseală, și a ofilit toată carnea. Încet-încet… Apoi, ofilirea se adâncește atât, de nu se poate mai departe; și atunci, slăbit, moleșit, trupul tremură neoprit, capul și mâinile, mereu. Ea însă, Liliana, dacă voia, putea cu o cazană vie, pornită dinăuntrul ei, să împiedice ofilirea, așa cum un corp cald împiedică frigul din jurul lui să i se apropie, să se așeze asupra-i, să-l răcească. Așa simțea ea. Tinerețea în ea avea puterea să oprească ofilirea. Nu se putea altfel. Asta era tot atât de ușor cum ușor îi era să zboare. Închise ochii, căci soarele o amețise. Înăuntrul ochilor simți lumina adunată, caldă ca o sărutare. Da, câteodată totul este ușor.

Mătușa Matilda a fost și ea tânără. Lucrul pare de necrezut, dar este adevărat. Se spune că a fost și frumoasă. Fotografiile nu mint; într-adevăr, pe fotografii stă o femeie tânără, plină de viață și frumoasă. Dar asta înseamnă că trebuie să fie mătușa Matilda? Liliana știe bine că e mătușa Matilda, dar cu toate că știe precis, totuși nu poate crede. Lucrul e simplu. Tot așa, dinăuntrul ei, ceva oprește gândul acesta. Gândul există, dar fără însemnătate, pentru că nu are putere să se așeze. Aleargă numai împrejurul minții.

…Liliana își surâde iertătoare. Știe, știe tot ce i s-ar putea spune. Vede toate gesturile acelea mărunte – parcă prevestiri de tremurare – făcute cu capul de cei care au început să îmbătrânească, cei care n-au avut puterea să rămână tineri, când vor să o încredințeze că e un

copil care încă nu știe ce e viața... Dar asta n-are importanță. Importanță are numai faptul că ea simte așa și că așa e bine. Pentru ce să știi cum e viața, dacă fără să știi, e bine?! De ce tocmai cei care o iubesc vor să-i arate că viața „nu e așa cum crezi tu", ci, dimpotrivă, e nemiloasă, fără sens și nu se poate nimic, nimic, nimic, niciodată... nicidecum „zbura". Deodată, Liliana nu-și mai putu stăpâni râsul. Sunt hohote care strălucesc curate, limpezi, în lumina zilei. Asta e viața, asta e, și atât... Și dacă e și altceva, o să fie altă dată, mai târziu... cândva... dar în tot cazul, nu acuma. Acuma e bine, e bine și ușor.

Mătușa Matilda, se povestește cu surâsuri în ochi, că era cochetă. Bineînțeles nu mătușa Matilda cea bătrână, ci femeia aceea tânără, frumoasă din fotografii, despre care se spune că e mătușa Matilda. Rochii lungi până în pământ, și acolo bogăție fragilă de valansiene, pliseuri, gofreuri. Când se mișca mătușa Matilda, rochia avea o grație frivolă, indolentă, și însemna pe pământ un drum pe care se putea merge în urma ei. De aceea trebuia să o urmeze cei ce o iubeau. Deasupra ei, o umbrelă transparentă, creată într-adins pentru a pune în jurul ei o aureolă blondă de mătase, îi învăluia părul clar cu o lumină topită, iradiată. O mișcare a mâinii albe învârtea umbrela, care își fâlfâia franjurile ca pe niște fluturi prinși acolo, înfrigurați că nu pot veni să se așeze asupra ei, asupra părului ei, crezând că e o floare nouă, rară. Mâna cealaltă a mătușii era liberă, pentru a fi sărutată. Cel care i-o săruta trebuia să fie un ofițer, și ofițer nu ca acum, cu haine pământii, ci – poate roșior – din cei cu galoane multe, cu eghileți, cu pinteni, cu aur, cu roșu, cu străluciri, cu sabie, cu decorații, cu panaș alb. Alături de el, ținut de o ordonanță, un cal mare, negru, cu spume la gură, răscolea pământul așteptând, și bineînțeles că tot primăvară era și atunci... atunci... când mătușa Matilda era tânără.

Rudele Lilianei și mama ei și tatăl ei spun că bărbatul mătușii Matilda o bătea.

Aci, lucrurile se încurcă. Pe cine bătea unchiul Alexandru? Pe mătușa Matilda bătrâna, sau pe femeia aceea frumoasă?... Și pentru una, și pentru alta, lucrul era tot atât de greu de închipuit! Cum o să

bați o femeie frumoasă? Dar una bătrână? Și totuși, se spune sigur că a bătut-o mereu și când era tânără, și când era bătrână și că o bătea și atunci, și atunci, pentru că era gelos.

Mătușa Matilda fusese cochetă. Unchiul Alexandru o bătea pentru că era gelos. Din gelozie ți se iartă și crima. „O iubea, domnilor, o iubea!" strigă avocatul, și Curtea cu juri, într-o sală care plânge de emoție, îl achită. O iubea, o iubea unchiul Alexandru, și de aceea avea voie să o bată.

Toate acestea sunt niște povești de neînțeles. Probabil că orice întâmplare cu adevărat întâmplată, și nu imaginată, trebuie să aibă un înțeles, o explicație, să fie posibilă, de vreme ce a fost, și să aibă un început care să te facă să pricepi totul; dar dacă nu ți se dă începutul acela, lucrul poate să rămână neînțeles.

Când unchiul Alexandru o bătea, ea fugea la rude, se ascundea. El o găsea, venea acolo, plângea, cerea iertare și se împăcau din nou.

Liliana știe tot, vede tot, mai ales din cele ce au fost. Dacă i se spune un cuvânt, ea cunoaște amănuntele, mai multe amănunte chiar decât cei ce povestesc. Pentru lucruri care se întâmplă în fața ochilor ei, e mai greu… Poate chiar că se înșală totdeauna; de aceea e mult mai bine și mai ușor să te gândești la ce a fost. Un cuvânt ajunge ca să înțelegi o dâră lungă, întinsă pe bucăți mari de viață. El era gelos, îngrozitor de gelos, gelos ca o fiară. Ea însă, sigur, trebuia să rămână aceeași, mereu aceeași, netulburată, fără să poată înțelege ce înseamnă „a fi gelos". Când pleca el de acasă, o încuia; când se întorcea, ea sărise pe fereastră și era plecată la plimbare. Seara venea înapoi, liniștită, fericită, ca și cum totul era de la sine înțeles. O bătea… Ea nu înțelegea de ce… Plângea… fugea din nou la rude…

Mai târziu, mult mai târziu, atunci când mătușa Matilda îmbătrânise, el urmase să fie gelos, dar pentru trecut. Când îl prindeau din urmă amintirile, avea gesturi demente, parcă pentru a-i plăti datorii uitate, datorii negre, iscălite cu sânge stors din rădăcinile unui suflet care nu iartă. Atunci, din fundul trupului, se înălțau chinuri care nu-și înțeleseseră până atunci rostul, care de aceea nu putuseră muri și își strigau abia acum – înspăimântători, ca strigoi neliniștiți – acea întrebare, cea mai crudă: „Pentru ce?" În față îi stă

ea, bătrână. În ea, nimic care să-i fi dat vreun răspuns, nimic decât un trup schilodit de vreme, care nu păstra nimic din niciun cuvânt sau mângâiere date lui pentru că fusese iubit. Se topise tot, tot. Din toate – nimic, nicio urmă. Și totuși, era ea, ea… Atunci, el, unchiul Alexandru, răscolea toată casa, toate sertarele, pentru a găsi urme, pentru a găsi vinovăție, în lucruri, dacă nu în om, să fie sigur, să știe precis. Dar nu găsea decât amintiri frivole, care îl umpleau de furie și de groază: panglici, pantofi, cutioare, bilețele dulci și insignifiante, rochii de bal, pe care le zvârlea și le trântea… Rochiile se prăbușeau la pământ, tăcute, moi, ca zdrențe inutile și ridicole, ele, care îmbrăcaseră trupul tânăr, trupul pe care el, pe vremuri, înnebunit, îl văzuse legănându-se în ritmul valsului lin, în brațele altora.

Ea se repezea la lucruri cu spaimă. El o bătea. Ea nu înțelegea de ce. Se lăsa bătută, lovită, fără niciun cuvânt și, cu eroism, le strângea la loc, preferând să păstreze unelte de chin și lacrimi decât să piardă amintiri vii de fericire. Le strângea, le încuia, și apoi nu mai vorbea cu el.

Săptămâni întregi nu vorbeau unul cu altul, dușmănoși, privindu-se pe furiș ca să-și găsească cusururi noi, după o viață de cincizeci de ani trăită împreună. De altminteri, aceasta era o distracție. Vara plecau și la băi. De acolo trimeteau la prieteni cărți poștale ilustrate, cu fotografia hotelului: „Salutări din Govora, Vichy, Veneția, Slănic, Constanța: Matilda și Alexandru”.

Unchiul Alexandru era într-adevăr – sau fusese – ofițer, căci și el, ca și mătușa Matilda, tot doi oameni a fost: el tânăr și el bătrân. Numai că unchiul murise – și cel tânăr, și cel bătrân; pe când dacă mătușa Matilda cea tânără murise, cea bătrână mai trăia încă. Liliana își amintește doar vag de unchiul Alexandru cel bătrân; și tocmai pentru că prea vag, cel tânăr, din fotografiile pe care le poate vedea oricând, îl înlocuise complet pe cel bătrân. De aceea, când a auzit că unchiul Alexandru o bătea pe mătușa Matilda până la bătrânețe, Liliana a văzut-o bine pe mătușa Matilda bătrână, dar pe unchiul Alexandru nu l-a putut vedea decât tot tânăr: un ofițer tânăr, înalt, bătând o femeie bătrână.

Și unchiul Alexandru are multe fotografii, dar nici el, ca și mătușa

Matilda, ca și aproape toată lumea, nu avea fotografii decât din tinerețe și apoi și câte una, așa, când începuseră să fie mai grași; apoi nimic. Dar nu din pricina asta Liliana nu putea prinde „îmbătrânirea". Ea, Liliana, are șaisprezece ani, mama ei treizeci și opt, tatăl ei aproape cincizeci, și mătușa Matilda optzeci. Mătușa, însă, niciodată nu recunoaște atât; spune numai șaptezeci. De ce? Poate așa, din obicei; căci la vârsta ei, ce rost?!... În fine, astea sunt lucruri pe care nu le poți înțelege decât atunci când ajungi la ele, iar până atunci...

Și Liliana își aminti suspinul servitoarei bătrâne în fața grădinii împrimăvărate: aruncase apa din lighean și suspinase, ca și cum prin asta se mai împlinise unul din gesturile hotărâte, care te apropie de un sfârșit. Poți să spui „A mai trecut un an". Mătușa Matilda însă, în loc de optzeci de ani spune șaptezeci. Zece ani economie. Probabil că asta îi face bine. Câteodată, probabil că și pentru ea totul este ușor...

Pe fotografii, unchiul Alexandru are o înfățișare măreață: înalt, cu cioc ca al lui Cuza-vodă sau Napoleon III, cu care și seamănă – în tot cazul asta nu este un semnalment, căci toți din vremea aceea semănau unul cu altul – ca și cum vremea ar șterge pentru ochii noștri deosebirile, și-i vedem pe oamenii unei epoci toți la fel, cum de exemplu sunt caii pe stradă. Și mătușa Matilda seamănă cu împărăteasa Eugenia a Franței sau cu doamna Elena Cuza, la care rochiile acelea cu talia strânsă și malacof amplu și-au răsfrânt parcă puterea până și în stilul umerilor largi, în căderea lor lină, până și în expresia feței.

Fiecare se naște, vine în viață și strigă tot timpul: „Eu, eu sunt!" Așa cum face mătușa Matilda când își arată fotografiile. Dar când colo, toți sunt la fel. Puțin timp să treacă, și nu mai există „eu, eu". Totul se învăluie într-un val mai larg și mii și mii de oameni ajung cu o singură expresie, un singur nume. Apoi, încă puțin înapoi și... era terțiară, antediluviană. Mătușa Matilda, însă, își amintește încă detalii despre ea din vremea când era tânără. Îți poate povesti cum era rochia albă cu dantelă pe care a avut-o la balul acela dat la palat, ce față au făcut Cutare și Cutare când au văzut-o pe ea, și probabil

că atunci cei ce au văzut-o pe ea – Cutare și Cutare, cei care o iubeau – nu o confundau cu doamna lui Cuza-vodă sau cu împărăteasa Eugenia a Franței. Îi spuneau ei „tu”, și glasul lor tremura; iar acel „tu” cuprindea o singură ființă: mătușa Matilda.

Și mama este acum tânără de tot, pentru că azi femeile nu mai îmbătrânesc așa repede ca înainte. Și despre mama ei, Liliana poate crede că nu va îmbătrâni niciodată, cu toate că și mama își face fotografii pentru mai târziu. Dar mama nu seamănă cu nimeni și nu va semăna cu nimeni. Din păcate astea sunt tot gânduri care se lasă gândite numai în zilele când totul este ușor și tremură lumina pretutindeni, căci altfel, în alte zile, când mama e obosită, când îi e fața trasă, Liliana se uită cu grijă la ea și știe tot ce va fi și i-ar veni cu lacrimi în suflet să o roage ca ea, mama, să nu îmbătrânească niciodată. Mama a spus: „Ah „uite un fir de păr alb!” Tata s-a apropiat și a sărutat ușor locul arătat; mama însă, cu fața aproape de oglindă, a căutat firul, l-a prins și l-a smuls înainte ca tata să fi avut timpul să o oprească. „E mai bine așa”, a spus mama. Și tata a surâs vag. El are multe fire albe. Îi stă bine. Mătușa Matilda și-a cănit părul. Îi stă urât. E slabă de tot, așa cum au fost slabe la bătrânețe toate femeile care au semănat cu doamna Elena a lui Cuza-vodă ori cu împărăteasa Eugenia. Mătușa Matilda când se ridică de pe fotoliu e înaltă. Merge până la dulap și se uită și ea în oglindă. Oglinda asta s-a aburit. Nu se mai poate curăța cu nimic, înăuntrul ei s-au împăienjenit imaginile.

Mătușa Matilda se apropie, își apropie fața ca și cum s-ar căuta acolo, în adânc, nu la suprafață. Probabil că acolo, ascunsă sub văl, a rămas ea tânără, frumoasă, căci, după o clipă, mătușa Matilda pare că a găsit: se descovoaie, își îndreaptă gâtul, capul, i se întinde fața… Când e așa, pare răsărită din povești… Dar repede, totul cade și mătușa Matilda merge din nou la scaunul ei, se ghemotocește și stă. Poate sta așa ceasuri întregi, aplecată asupra amintirilor. Poate găsi acolo învăluite în minte mai bine ca în orice oglindă imaginea ei tânără, frumoasă, mlădioasă… așa cum era atunci când timpul nu trecuse încă peste ea. Căci timpul trece. Sigur că trece, și poate că e bine așa.

E bine că trece timpul; dacă ar sta pe loc mai mult de o clipă, ar fi îngrozitor… poate. Liliana, pentru că nu e sigură, ar vrea să-și închipuie cum ar fi; dar iată că, dificultăți de necrezut îi închid orizontul acestui drum. Și se întoarce Liliana cuminte înapoi, lăsând lucrurile așa cum sunt, cu dărnicie față de natură și mersul ei. Simte că tot trupul i s-a făcut un singur surâs, binevoitor, ironic și vesel. Cum ar fi dacă… Și renunți, pentru că e prea complicat să clădești lumea din nou.

Mătușa Matilda mai fusese o dată căsătorită. Demult, demult de tot, înainte de a fi fost căsătorită cu unchiul Alexandru. Acela nu era ofițer. Era însă bogat, tare bogat, și mătușa moștenise totul, pentru că el murise întâi. Bărbatul acela fusese mai în vârstă decât mătușa Matilda, murise însă în pușcărie, și nu de bătrânețe, căci avea treizeci și cinci de ani când a murit, și ea douăzeci. Se spune că nu furase, că ar fi fost cu adevărat și complet nevinovat – toți ai casei știu asta, și știu sigur asta – dar până să se facă procesul, până să se facă dreptate, el murise acolo. Și Liliana auzise că l-ar fi otrăvit ceilalți, cei care l-au închis; niște oameni cu care el lucra.

Despre unchiul dintâi, căci și el i-a fost unchi, Liliana nu știe nimic, deși ar vrea să știe; dar când începe ea să vorbească de el, toată lumea tace. Și Liliana simte că pe acesta, pe unchiul Filip, îl iubește. N-ar putea deslușI de ce, dar lucrul e sigur. Poate pentru că murise nevinovat, închis; asta nu se întâmplă oricui!

Când o întreabă pe mama ei despre el, ea răspunde invariabil: „Lasă-l, săracu!"; când îl întreabă pe tata, el răspunde: „Altceva n-ai găsit de vorbit? Vezi-ți de ale tale"; iar pe mătușa Matilda n-a îndrăznit niciodată să o întrebe… Și totuși ar fi bine poate…

Cum să cunoască viața, dacă nimeni nu vorbește atunci când întreabă de lucruri pe care nu le știe?! Toată ziua o amenință: „Ai să vezi tu ce e viața!" dar când întreabă câte ceva, o gonesc: „Vezi-ți de ale tale. Ai tot timpul!" Și nimic nu-ți strică „ale tale" decât să fii trimis la ele cu de-a sila. „Du-te de te joacă!" îi strigau când era mică, și apoi mai joacă-te dacă poți! Acuma la fel: „Vezi-ți de ale tale dacă poți!"

Unchiul Filip nu are în casă nicio fotografie. Liliana și-l închipuie

frumos, înalt și blând, cu mâini care au totdeauna o mișcare de a te apăra. E bine să stai lângă el. Cu gândul, căci altfel nu se mai poate. Din oameni nu poți păstra, în lăzi, semne vădite care să ți-i amintească, așa cum poți păstra din lucrurile în mijlocul cărora ai trăit pe vremuri, așa cum mătușa Matilda și-a păstrat toate rochiile din tinerețe și pe care Liliana le-a văzut într-o zi când a căutat cu mama ei ceva pentru un bal mascat la care se ducea. Liliana a stat acolo până când mama ei a ales. Bineînțeles că mătușa Matilda nu știa nimic. S-ar fi îmbolnăvit. Chiar a și spus asta mama, râzând, tatei, care a privit-o curios… parcă trist.

Liliana a văzut rochiile. A stat acolo până când a ales mama. Erau multe, de toate felurile și culorile. Erau și pantofi, erau și umbrele, erau și pelerine mici, și mănuși, și mărgele, și evantaie, și o păpușă, și cutioare, și panglici, și batiste. Mama a exclamat: „Extraordinar!" Apoi a șoptit: „N-o să mă încapă cu corsetele astea de acum!" Dar totuși a ales, a închis la loc și a plecat bucuroasă, cu rochia în brațe. În ladă erau și costume de bal mascat – un costum de turcoaică cu clopoței, unul de țigancă cu bani de aur –, dar mama a spus tatei: „Mă costumez în stilul de atunci!" Și a luat o rochie pe care mătușa Matilda o purta când nu se costuma. În pod, în lăzi, au rămas toate celelalte.

Deodată, Liliana se ridică. Era ametită de soarele care o moleșise, o topise parcă și îi pusese în vine un alt sânge, cu mult mai cald și mai dens, pe care-l simțea acum în frunte, în tâmple, în ochi. Se îndreaptă spre casă aproape șovăind, cu gândul rămas la rochiile mătușii Matilda.

În odăi era frig. Resturi de iarnă, pe care, din economie sau bucurie că a venit primăvara, întru afirmarea primăverii poate, nu le mai gonești cu un foc clar făcut în sobă. Liliana se grăbi, ajunse la scara podului și urcă treptele.

Când a deschis ușa podului, un miros specific o prinse de gât. Mirosea a „amintiri". Poate să miroasă a violete, a primăvară, a mucegai, și poate chiar mirosul să-ți amintească de ceva, dar poate să miroasă pur și simplu a „amintiri". Căci, înainte de a ști ce se întâmplă înaintea oricărui gând, amintirea e atât de puternică, încât

îți face un suflet așa cum l-ai mai avut vreodată. După cum eterul dat unui om leșinat îl trezește, unele mirosuri deșteaptă în tine un om vechi care a trăit vreodată: un îndrăgostit, un copil, un bolnav.

Liliana găsi aici, deșteptat de mirosul podului unde se jucase atâta și atâta, sufletul de copil care-și iubește păpușa nemărginit, cu patimă, ca pe singurul lucru cert. Regăsi sufletul mic, îngrozit la gândul că dacă pleacă mama de acasă nu se va mai întoarce poate niciodată.

Se duse încet la ladă și o deschise. O ladă mare de lemn. Întâi, totul învăluit în hârtie albastră, plină de un praf miraculos de fin; apoi, dedesubt, un cearșaf; apoi, sub cearșaf, moarte, toate rochiile care au fost vii.

Cu mâini slabe, le ridică încet, cu grijă. Un parfum vag de paciuli o tulbură, cum te tulbură când vezi pe fața unui mort ceva la care nu te așteptai, ceva care te sperie pentru că seamănă a viață: gura care s-a deschis, fire de păr pe față care au urmat să crească…

Apoi, de acolo, din fund, ochii păpușii răsăriră și o priviră. Păreau nespus de triști ochii albaștri de piatră, tristă fața cu surâsul absolut inutil, fața penibil de tânără, acolo, în fundul lăzii de rochii moarte… Și într-o cutie – scrisori.

Erau de la unchiul Filip, cel care murise în pușcărie, și de la unchiul Alexandru, cel care o bătuse pe mătușa Matilda, de la amândoi bărbații ei. Erau înăuntru, în aceeași cutie, două teancuri care semănau, așa cum seamănă atâtea, atâtea lucruri numai și numai pentru că a trecut vremea. Liliana își aminti deci de era antediluviană, dar când deschise o scrisoare, timpul se topi, și cuvintele înviate avură sunet clar. Îșî strigau dreptul la viață, își strigau durerea, și pentru că nu răspunsese nimeni, ele strigau încă. Erau flăcări ce pâlpâiau, era sânge ce curgea și era durere multă care se zbătea încă. Același sunet și același glas, aceleași cuvinte și aceeași deznădejde, atunci ca și oricând.

„18 Februarie

Draga, draga mea, scumpa mea copilă,

Îmi e greu fără tine, și gândurile nu mă lasă să mă potolesc. Mai mult decât oricând, acum știu că te iubesc. Tu pentru mine ești viață. Îndoiala mea nu cunoaște margini când știu că tu ești tânără și frumoasă și că te-am lăsat singură. Tu însă știi că eu nu sunt vinovat. Matildo, tu și cu Dumnezeu știți că eu nu am vină. În genunchi, vă rog să mă ajutați. Iartă-mi gândul păcătos că pe Dumnezeu cel bun îl așez alături ție, dar te iubesc cu suflet curat, și el e bun și va ierta. Dragostea mea te înalță pe tine la el. Niciodată tu să nu uiți asta. El poate mă va ajuta. Tu însă, Matildo, trebuie și tu să mă ajuți, căci, Matildo, sunt în grozavă suferință. Mă sfâșie gândul că tu ești acolo singură, eu aci, și că trebuie să te trimit pe tine, copil, copil sfânt, pe drumuri cu rugăminți la cei ce sunt în drept și vor putea să mă ajute. Ești frumoasă, și ei au să te asculte pe tine. Și eu sufăr de asta, dar numai tu, neprețuita mea, mai poți face ceva pentru mine, căci numai tu cunoști și știi unde este dreptatea. În urmă, vor vedea și ceilalți, dar până atunci, tu să nu mă lași, tu să nu mă uiți, și să mergi pentru mine. Tu să nu uiți acolo că pentru mine te-ai dus și că eu aștept răspunsul tău și pe tine. Suntem tineri și vom trăi fericiți. O viață întreagă e înaintea noastră. Voi fi supus ție prin dragostea ce ți-o port. Pentru niciun suflet nu voi fi mai supus și mai blând. Aci e greu, și tristețea mea e dintre cele mai negre. Făgăduiesc bunului Dumnezeu că voi ști prețui apoi tot ce e liniște și bucurie în viață. Ai să te duci, Matildo, și ai să te rogi lor. Eu nu mă pot mișca. E cea mai grozavă pușcărie ce se poate închipui, căci pereții ăștia mă despart de tine și mă lasă singur și pentru că în afara lor tu ești singură. Gândul meu e chinuit și înăuntrul zidurilor, și în afara lor. Câteodată, când timpul trece și mai greu, mi se întunecă mintea. Aș vrea să-mi juri tu, pe credința ta cea mai adâncă, Matildo, că eu mă gândesc cu chinuri la tine numai pentru că sunt departe de tine, dar că tu ești numai a mea, că te voi găsi eu pe tine atunci când, liber, voi veni să te găsesc. Matildo, te iubesc. E adevărat că simt nebunia aproape, îmi este teamă și nu mă pot mișca. Îmi este teamă de tine. Mâinile tale mici și trupul tău întreg se pierd lângă mine, și totuși îmi este teamă de tine. Câteodată ai priviri care nu știu ce vor să spună. Matilda mea, pasăre cu ciripit atât de blând, viața mea, ajută-mă. Mergi și dă celor în drept

înțelesul nevinovăției mele, ei au să te creadă, au să facă lumină. Să bagi de seamă însă. Tu nu cunoști cât e de mârșav sufletul de bărbat în fața femeii care se roagă lui. Matildo, mai bine nu-ți mai spun niciun cuvânt. Vei face cum vei crede tu. Îți alătur aci o scrisoare pentru… cel din urmă cu care am vorbit în seara aceea, știi tu, la noi acasă. El poate mult, foarte mult.

Primește tu dragostea și încrederea mea și lasă-mă să-ți sărut mâinile mici.

Al tău pentru toată viața,

Filip

P.S. Și acum, că e isprăvită scrisoarea, îmi pare că e prea lungă și că, totuși, nu ți-am spus nimic din ce trebuia. Cuvintele au omorât gândul și au înghețat sângele în mine, că ai putea tu, Matildo, să o citești ușor, să nu bănui din ce suflet amar a pornit. Eu nu mai am putere să-ți mai spun nimic. Un singur cuvânt încă: te iubesc.

Filip"

Liliana simți ceva fierbinte în tot trupul, o nevoie de a striga, de a alerga. În aceeași clipă însă, se topise parcă amintirea locului unde trebuia alergat. Timpul omorâse locul și rămăsese dorința singură, fără scop. Cu mâinile tremurătoare, mai deschise un plic, al doilea în șir:

„21 Februarie

Matildo, pentru numele lui Dumnezeu, ce înseamnă asta?

Ce înseamnă tăcerea ta? Ce s-a întâmplat? Ce fapt te-a putut face să nu-mi răspunzi tu mie? Pentru Dumnezeu, ce suflet de piatră e în tine ca să rămâie nemișcat când eu strig la tine a moarte și a nebunie? Ce fapt a putut să te facă pe tine să mă uiți? Îmi este inima mușcată de spaimă și îndoială. Nu înțelegi că sunt ziduri în jurul meu și că eu nu mă pot mișca, nu pot alerga și să știu? Oricui când suferă i se pare că e încercuit, că nu se poate mișca, dar aci sunt ziduri – auzi tu? – ziduri în jurul meu, ziduri în jurul gândurilor mele, ziduri în jurul

trupului meu. Înăbuș…

Matildo, pentru numele lui Dumnezeu, tăcerea ta e nebunie. Nu se poate, nu se poate să nu se fi întâmplat ceva. Sufăr, Matildo, pentru numele lui Dumnezeu, răspunde, tăcerea ta e nebunie și m-a cuprins. Nu mă pot mișca și nu găsesc odihnă. Gândurile negre sunt cele care vin întâi, și ele au sosit și m-au cuprins. Dar tu trebuie să știi că nu cred nimic din tot ce-ți spun rău. Nu cred nimic rău, căci dacă aș crede, fie și o singură clipă, aș muri. Matilda mea sfântă, tu ești totul pentru mine, și eu nu mă pot gândi rău la tine, nu pot să mă gândesc rău, Matildo, dar, pentru numele lui Dumnezeu, răspunde, din milă, ajută-mă, nu mă lăsa așa! Ce gânduri negre, ce groază în jurul meu… Și tu unde ești acuma? Tu plângi, sau râzi acuma? Nu te mai pot vedea nici în minte… Totul s-a tulburat…

Filip"

Și apoi încă o scrisoare:

„26 Februarie

Înger sfânt, iartă-mă. Eu trebuiam să știu că tu nu ești de vină, că tu nu poți păcătui, pasăre nevinovată. O clipă am amețit, și poate am vrut să te urăsc, dar nu uram decât durerea și întârzierea ta pentru a mă mângâia. De ce să-ți fi fost teamă de mine? Tu nu înțelegi că am surâs – un surâs care mi-a limpezit curat sufletul – când am înțeles de ce n-ai răspuns? Ce ai făcut seamănă atât de bine cu tine, copilul meu! Asta m-a înduioșat cum mă înduioșează mâinile tale mici pe fruntea mea obosită. Să răstorni tu cerneala pe scrisoarea aceea, bine, înțeleg; dar să-ți fie teamă de mine, pasăre, floare scumpă?! Cum poate să-ți fie teamă de mine? Tu nu te-ai gândit că pot scrie îndată altă scrisoare către el? Și că e mai ușor asta decât să mă lași să mă chinui? Câteodată nu te înțeleg. Să nu-ți fie teamă de mine, să nu mai tremuri pentru mine decât de bucurie, așa cum fac eu când mă gândesc la tine, Matilda mea și viața mea. Îți sărut ochii mari de căprioară speriată. Ai plâns poate? Tu să nu plângi, cu toate că niciodată nu ești mai frumoasă, mai scumpă decât înlăcrimată. Orice ți-aș da atunci. Te

iubesc. Ești frumoasă, ești a mea… Matildo, Matildo, din nou gândurile acelea care mă omoară. Ești a mea? Eu stau aci, de viu închis, departe de tine. Ce păcate șterg cu suferința asta? Iartă-mă că-ți vorbesc așa, tu atât de copilă, dar crede că dacă ai avea grijă, cât de mică grijă să-mi spui din timp în timp că ești fericită, că eu te pot face fericită, aș răbda orice pentru tine… și apoi, mai târziu, trebuie să fie bine.

Matildo, tot atât de lin și ușor îți este mersul? Sărut cu credință urmele pașilor tăi, și aplecarea asta a mea îmi este bucurie. Să umbli și să trăiești pentru mine, pasăre de aur.

Filip

P.S. Nu uita să mergi cu scrisoarea alăturată la locul cuvenit. Fii cuminte. Vezi să nu se piardă și asta. Eu aștept.

Filip"

„2 Martie

Scumpa mea, spui că ai dus scrisoarea și că te-a primit îndată. Îți mulțumesc ție, îi mulțumesc lui – să-i spui asta – și mulțumesc bunului Dumnezeu, care ne ajută și care te-a așezat în calea mea.

Totuși, din scrisoarea ta nu înțeleg bine toate. Sunt multe lucruri pe care nu le înțeleg. De ce a spus el că acum nu poate face nimic? Ce e acum? Și acel mai târziu va fi cu mult mai târziu? Nu te supăra și înțelege bine ce ți se spune și caută și ține minte, ca să-mi poți spune și mie. Așa îmi va fi mai ușor să te îndrum în cele ce trebuie să faci. Spune-i că acum trebuie făcut ce e de făcut, și mai ales fă-l să creadă, să înțeleagă că nu sunt vinovat. Tu știi bine lucrul acesta. Tu știi, dar asta nu ajunge ca să mi se dea drumul. Ei însă pot căuta vreo dovadă. Trebuie să fie dovada. Nu se poate altfel, dar să caute acum, până nu vor avea timp cei ce mi-au dat durerea asta să șteargă poate urmele care mă vor duce la lumină. Și mai ales, până tu nu mă vei fi uitat. Căci asta e tot. Pentru celelalte lucruri, eu am răbdare, căci am credința că nevinovăția trebuie să iasă la suprafață; ea e totdeauna cu suflet ușor și plutește la urmă peste suflete grele de păcate și ură. Dar tu, tu, Matildo, tu…

Te sărut cu dragoste caldă, al tău,
Filip”

„6 Martie

Iubito, din nou câteva zile fără un cuvânt de la tine. Dar n-ai să înțelegi ce înseamnă câteva zile, căci desigur pentru tine trec ușor și tu nu știi ce însemnează zile de dor și așteptare și îndoială. Te rog să-ți fie milă de mine. Orice putere are margini; și câteodată eu văd marginea, și acolo e prăpastie neagră, de unde nu te mai întorci. Matildo, trebuie să cauți și să te gândești că mă poți nenoroci, și nu trebuie. Nu știu cum să-ți spun lucrul acesta, așa ca să-l înțelegi în toată grozăvia lui și în același timp să nu te sperii tu. Nu trebuie să te sperii, căci cu un cuvânt ori un surâs, ți-am spus, mă țiu locului, liniștit… Dar vezi, te rog, să nu fie cuvântul cu prea mare întârziere spus, atunci când sunetul drag va fi zadarnic. Da, câteodată simt că mi se întunecă mintea și mă lovește îndoiala de mine, de tine și de tot ce e în jurul meu. Și dacă ai ști tu ce loc strâmt mi-au lăsat unde să-mi zbat chinul! Și totuși, și atâta e prea mult, căci e fără tine. Prea mult loc pentru mine singur. Singur îmi este destul și cu mult, mult mai puțin… Și cu mult, mult mai întuneric… Înțelegi tu, floare de aur, căci fără tine eu nu pot trăi. Gândul că m-ai putea iubi atât cât te iubesc eu îmi dă în suflet o tremurare de bucurie; și e sufletul atât de ușor, încât se înalță până la cer. E prea înalt, amețesc și-mi este teamă de atâta fericire. Desigur că sufletul omenesc nu poate duce atâta fericire, și de aceea nu-i este dat să ajungă până la ea. Totuși, Matilda mea, eu aștept, căci acuma eu știu unde e ascunsă fericirea.

Copil drag și sfânt, mâini scumpe în fața cărora îngenunchez, toate trebuie să fie ale mele, ele și cu sufletul care le mișcă pe ele, cu viața din ele, Matildo, dacă ai ști cât de strâmt e aici! Nu-mi mai au loc gândurile, teama, speranțele. Se lovesc de ziduri și le simt în mine însângerate, înspăimântate, adunate acolo, ele, care vor să trăiască și să lupte.

Nu știu ce ai să poți înțelege tu din toate acestea fără șir, dar citește-le cu răbdare și primește-le, căci e singurul drum care-mi

deschide calea spre viață. Nu îți scriu decât pentru a-ți spune mereu că-mi ești dragă, și asta o pot spune fără oboseală, viața întreagă. Nu trebuie să cauți în scrisorile mele altceva decât cuvântul care te binecuvântează că trăiești. Nu trebuie să ții seama de îndoielile mele, căci ele nu sunt decât pentru ochii mei, care nu te văd aci în fața mea, pentru că nu-ți aud glasul, pentru că nu-ți pot săruta fața, pentru că trec clipe fără tine, acum, când știu ce înseamnă și clipele, și dragostea mea pentru tine.

Sunt ceasurile lungi când aștepți, și eu aștept, și aștept cu înfricoșare. Câteodată mi se pare că așteptarea nu o să mai aibă sfârșit. În clipa morții, cei care mai așteaptă ceva nu pot muri, și câteodată, iartă-mi gândul, îmi pare că moartea îmi va fi o caznă, căci voi muri așteptându-te încă pe tine. Iartă-mă că-ți vorbesc așa. S-a întunecat de tot, și odată cu întunericul acesta a pătruns și în mine în suflet un alt întuneric înfricoșător. Scriu ca un orb și mă gândesc cu speranța că poate literele astea, scrise pe întuneric, încâlcite, nu le vei putea citi. Totuși, trebuie să ți le dau. E tot ce e mai adevărat în mine, mai al tău. Trebuie să ai puterea asta...

Filip"

Și apoi, încă o scrisoare:

„Matildo,

Câteva zile încă, fără nicio veste de la tine. Pot striga? Și dacă aș striga, ce ar rămânea din glasul acesta slab când s-ar lovi de zidurile care mă înconjoară?

Acum, sufletul mi-e prăbușit și a înțeles ceea ce bănuia. Mai pot striga cuvântul «Dumnezeu», când el vrea să-mi dea durerea asta? Pot spune «facă-se voia lui» fără ca o zvârcolire neagră să nu-mi zvârle în minte un sânge răzvrătit, căci dacă sunt multe căile Domnului, pot fi de multe ori și neînțelese. Nu vreau acuma durerii să adaug și minciuna. O șoaptă de «Dumnezeule» e atât de înfricoșată acum, încât nu mai e credință, ci geamăt. Mi-e groază de lumina care pătrunde dimineața, după o noapte de chin, prin fereastra mică și aduce o zi nouă de așteptare. Voi muri așteptându-te! Cât de lungă e agonia celui

care moare așteptând! Scriu încet, deslușit, pentru că nu mă grăbește nimic, pentru că de acum nu mi-a rămas nimic de făcut. Pot scrie cât de încet, cât de deslușit, tu vei citi aruncându-ți abia ochii, și niciun cuvânt nu va răsări viu în mintea ta, să strige acolo cu aceeași putere ca în mine. Și, Matildo, un singur cuvânt ar ajunge… Da, ar ajunge ca să înțelegi ce înseamnă groază. Și dacă acum cuvântul «Dumnezeu» e geamăt, numele tău e otravă. Când îl șoptesc mă doare trupul. Dacă ți-aș dori răul, te-aș blestema ca să găsești și tu vreodată un nume pe care dacă l-ai șopti, șoapta să strecoare în tine tot atâta otravă ca numele tău, Matildo! Și îl spun totuși numele tău, Matildo, îl strig numele tău, Matildo, și apoi, chiar de nu l-aș striga ori șopti, singur răsare fără voia mea în minte, și atunci nu aduce mai puțină otravă cu el în trup, Matildo. Și apoi, chinul cel mare, Matildo, este că otrava asta nu aduce moartea! După o clipă chinul începe din nou, Matildo… Voi muri așteptându-te încă pe tine…

La urmă, când voi sfârși scrisoarea, adică atunci când voi obosi deodată, îți voi spune, Matildo, că totuși fericirea nu se poate găsi în nimic altceva decât în dragoste. Și atunci, la sfârșitul scrisorii, nu-ți voi adăuga că totuși asta nu se împlinește niciodată. E ceva totdeauna alături cu drumul. Nu-ți voi spune asta și va fi singura răzbunare a mea, căci și tu, și tu vei trăi – «alături cu drumul».

Răzbunarea asta o pot îndrepta asupra ta, căci dacă nu o voi face eu, se va împlini totuși de la sine. Eu însă voi putea crede că de la mine a pornit blestemul. Ceea ce bănuiam și am înțeles e prea în începutul ei – dragostea ta pentru un altul – ca să dai crezare cuvintelor mele. Ca toate celelalte cuvinte, vor aluneca și ele pe lângă tine.

Matildo… Matildo… Nu știu dacă șoptesc, dacă strig, sau dacă numele e în sânge și-și strigă acolo singur otrăvirea lui, dar din grămada cuvintelor, aleg greu pe toate celelalte. Scriu încet, numele tău însă răsare singur și picură otravă în orice clipă, Matildo…”

Și din scrisorile unchiului Alexandru, Liliana deschise una:

„21 Februarie

Preaiubita mea Matilda,

Îți mulțumesc pentru ceea ce ai făcut pentru mine. Sunt foarte fericit. De acum trebuie să ne așezăm viața astfel încât să nu mai fie nicio piedică pentru fericirea noastră. Te vei duce și vei da scrisoarea aceea acum, așa cum îți spune el și către cine îți spune el, apoi trebuie să-i spui că nu mai ești a lui.

Eu nu pot primi să te împart. Dintru-nceput îți spun că gelozia mă poate omorî. Într-adevăr, acum o să fie mai greu să-i spui așa ceva, dar în fața imposibilului trebuie să te pleci, și acum e imposibil altfel.

N-am mai venit la tine zilele astea tocmai pentru a putea judeca mai bine aceste cuvinte și hotărârea din ele. Acum, hotărârea e luată. Nu voi mai veni la tine până ce nu-mi vei scrie tu că i-ai spus.

În curând va fi procesul lui, se va libera și-și va căuta de viață. Viața noastră e împreună.

Nu găsesc alt cuvânt pentru a-ți arăta toată dragostea mea decât cele scrise mai sus. În ele e cuprins totul, tot ce vreau.

Al tău, Alexandru"

Și încă o scrisoare, tot de la Alexandru:

„Matildo, știu că n-ai găsit curajul să faci ceea ce era cinstit să faci. Dacă nu o vei face tu, o voi face eu, îi voi scrie..."

În pod era o liniște înfricoșătoare și înăbușitor de cald. Se auzi sub streașină un glas slab de păsărică. Afară era primăvară. Departe, ca sosind din alte vremuri, un cocoș își înălță strigătul. Apoi, cântecul lui se înmulți, dus din ce în ce mai departe, mai șters.

Cel de aproape răspundea și el câteodată, înviind înlănțuirea lui. Astea toate, Liliana le auzi, dar nimic nu i se păru că este adevărat. Totul era venit dintr-altă lume, în care ea deodată s-ar fi trezit. Podul cenușiu sta tăcut sub praful cernut fără zgomot, prin răbdarea clipelor infinit de mici.

„...că voi muri așteptându-te încă pe tine"... striga sângele în

Liliana, „că voi muri”… și o șoaptă mai îndepărtată ca un suspin: „Acum eu știu unde e ascunsă fericirea, pasăre de aur”.

Pasărea de aur era jos, în subsol, închisă în odaie, zgribulită, și neagră și bătrână acum. Mătușa Matilda tremura. Tremurau mâinile, cu unghiile încovoiate ca gheare, cu vinele tari, vizibile. Tremura capul, tremura întregul trup.

„…așteptându-te încă pe tine”… striga într-ajutor glasul celui care murise așteptând, cel care știuse zadarnic unde e ascunsă fericirea!

Liliana coborî scările fugind, urmărită de groază. Se trezi în odaia mătușii Matilda. Intrase fără să bată, fără să-și dea seama ce face. Bătrâna, cocoloșită, ca de obicei, în fotoliu, nu se mișcă. Părea că doarme, că a murit. Liliana șopti:

— Mătușă.

Atunci, bătrâna vru să deschidă ochii, dar numai unul se deschise, celălalt, cleios, rămase lipit… „Pasăre de aur”… și așa, cu un singur ochi, o privi fix.

— Mătușă! strigă Liliana.

Și îi era frică și frig.

— Ce vrei? răspunse glasul mort. Ah, tu ești? Vino, vino, ia loc.

Liliana se așeză în fața ei. Bătrâna închise din nou ochii. „Dacă moare, se gândi Liliana, o să fie prea târziu”.

— Copil sfânt, șopti Liliana.

— Ce-ai spus? întrebă mătușa Matilda. Și pentru că Liliana nu răspunse, continuă: Sunt bomboane acolo, uite acolo. Și ochiul deschis, albastru, fără lumină, arătă locul. Pe noptieră. Dă-mi și mie, dă-mi, spuse un glas plângăreț, jalnic și slab. Ia și tu, ia și tu, plângea glasul.

— Nu pot, se înăbuși Liliana, când vru să o ducă la gură, și rămase cu o bomboană în mână. Încet, cleioasă, începu să se topească. Mătușă, șopti Liliana, și simți că tremură. Te rog, unchiul Filip cum a murit?…

— Cine? întrebă mătușa.

— Unchiul Filip, cel dintâi bărbat al dumitale.

— Unchiu… Unchiu Filip?… Dar mai știu și eu?! Ce vrei cu el? O fi răcit și el. Să-l ierte Dumnezeu, că m-a bătut viața întreagă.

— Nu, strigă Liliana, nu el te-a bătut, mătușă; unchiul Alexandru te-a bătut. Filip a murit în pușcărie. L-au otrăvit?... Sau s-a otrăvit el?... Și dumneata puteai să-l scapi, mătușă Matilda.

— Da mai știu și eu?!

Închise ochii și rămase din nou nemișcată.

Liliana strigă:

— Nu vrei nimic? Nu vrei să te scoli? Nu vrei să vii afară? E soare afară, e primăvară...

Bătrână se ghemotoci mai tare și aruncă o privire speriată împrejurul ei.

— Lasă-mă, șopti ea. Lasă-mă, ce vrei cu mine?

Mătușa Matilda se uită în jurul ei cu spaimă. Din toate colțurile o pândește moartea. Stă nemișcată, dar cu nimic nu a putut împiedica să treacă timpul, și mâinile, mâinile să tremure.

Liliana începu să plângă încet.

— Mătușă, cum ai putut dumneata să-l lași? Cum n-ai înțeles dumneata atunci?...

— Lasă-mă, că doar nu l-am otrăvit eu! Fiecare cu viața lui.

— El te iubea, dumneata nu știi cum te iubea!

— Ei, și dacă mă iubea, ce vreai să-i fac? Și eu l-am iubit... dar m-a bătut prea mult...

— Vorbești de Alexandru, mătușă, eu îți vorbesc de Filip, cel care a murit otrăvit în pușcărie.

— Bine, Filip, dacă vrei. Toți bărbații sunt la fel.

— Cum, tu crezi că el mințea când scria din pușcărie scrisorile acelea?

— Asta nu se poate ști niciodată.

Afară era soare, același soare, și primăvară, o primăvară nouă. Mătușa era bătrână, ceilalți – morți. În mâna Lilianei, bomboana era vâscoasă. Cu cealaltă mână își căuta fața: era netedă, nicio zbârcitură, nimic lăsat. În trup se pierduse însă acea putere care avea credința că poate îndepărta ofilirea. De-acum, totul era inutil. În fiecare clipă o să moară ceva. Și dacă în fiecare clipă moare ceva, nu e mai bine moartea deodată? „În fiecare clipă picură în suflet

otravă”… cânta un glas în Liliana. Să mori repede, ca să scapi de moartea înceată, moartea fiecărei clipe, moartea în totul, în toate. Ce grabă spre viață sau ce răbdare în viață ar putea schimba alunecarea asta? Și gândurile, gândurile de acum…

Cuvintele acelea se așezară în mintea ei și strigau vii. Erau o însămânțare venită târziu, când murise cel care culesese grânele astea – într-un pământ nou, proaspăt, tânăr. „Totdeauna alături cu drumul”, cânta glasul în Liliana. „Totdeauna alături cu drumul, Matildo, Liliano, Matildo. Liliano e blestemul pe care ți-l dau fără frică, pentru că, dacă nu de la mine, va veni sigur de la viață. Pașii bâjbâie pe trepte plate și obișnuite, mâinile au să caute fiecare treaptă unde ai să calci, și ochii, ochi morți în întuneric, se vor topi căutând, în gol, un drum… ochii, Liliano, ochii, copil sfânt, pasăre de aur, fericirea noastră este împreună… Trebuie să ai curajul să fii cinstită și să-i spui adevărul. La început poate că da, dar m-a bătut prea mult… să mori încet… câtă fericire, câtă bucurie, să mori încet, cu fiecare clipă, să mori, Doamne! câtă fericire, o fericire de-o viață întreagă… așteptându-te încă pe tine”…

Și Liliana simți într-adevăr că se topește, că moare, că zboară. Leșină.

1928

La „Bătălia de la Port-Arthur”

Depozit cu coloniale și băuturi spirtoase

E vară. Cârciuma și-a lățit viața până în stradă. Soarele cade în plin, o luminează și o încălzește. Trotuarul e îngrijit, hârdaiele cu leandri fac umbră; mese, scaune și butoaie stau în fața ei.

De mai multe ori pe zi, băiețașul șerpuiește apă pe jos, o potrivește în desene armonioase și simetrice, însă fără să se grăbească, fără să se joace, făcând lacuri ori stropind trecătorii, căci domnul Tocle, care-l controlează cu o satisfacție demnă, din prag, de lângă potcoavă, nu i-ar permite o astfel de lipsă de respect și pierdere de timp.

Domnul Temistocle Castadulos, cunoscut în mahala sub numele de domnul Tocle, își iubește cârciuma cum își iubește orice om lucrul pentru care a muncit, lucrul pentru care s-a trudit, lucrul care îi aduce roade. O îngrijește și o împodobește cu cea mai caldă dragoste, așa încât înfățișarea ei nu lasă nimic de dorit. Căruțe, camioane, trăsuri chiar, se opresc necontenit, atrase de frumusețea firmelor, de aerul impozant al butoaielor burtoase și mai ales de mulțimea afișelor scrise de însăși mâna domnului Tocle și care înștiințează pe trecători de tot ce se află nou, trufanda, excepțional în prăvălie, de toate specialitățile casei:

„Victoriosul tulburel de Drăgășani.

Borș boieresc.

Veniți, băieți veseli. Mari chefuri să facem. Aci este petrecerile cele mai bune. Fleici, mititei și alte naționale”.

Clienții vechi nu-l trădează pe domnul Tocle pentru nimic în lume, pentru nicio altă cârciumă; când un lucru te satisface complet, nu mai cauți mulțumire în măruntele plăceri ale schimbării, ale necunoscutului.

Dar domnul Tocle știe că aceasta nu este un efect al hazardului, ci al priceperii lui, și de aceea muncește cu o neîntrecută râvnă; iar când se întâmplă să fie o zi mai încărcată de muncă – cum de pildă

azi, când îi sosesc butoaie cu vin – atunci într-adevăr se poate aprecia toată priceperea domnului Tocle în cârmuirea cârciumii.

De-abia au avut timp căruțele, cu huruire de roți fieroase, să se oprească, țăranii să tragă caii de urechi și să-i frece pe la ochi, și domnul Tocle e cu ei în stradă. Și-a schimbat șorțul alb cu unul albastru, glasul lui poruncitor strigă, înjură, comandă. Totul e condus fără șovăire. Butoaiele imense, încinse cu frânghii, alunecă greu pe scândura ce face punte între căruțe și trotuar. Cu gemete și răcnete, țăranii se îndeamnă la sforțări. Domnul Tocle, febril, se învârtește împrejurul lor.

— Așa, așa. Haideți, băieți!...

Din când în când, cu inima strânsă, intră în cârciumă, să supravegheze pe tatăl lui, care a rămas să servească singur. Căci acesta, dintr-un vechi obicei, nu se poate opri de a se cinsti cu toți mușteriii. Aprins, se înjură cu prietenii, înghesuie și ciupește servitoarele ce vin la târguială... De câte ori intră domnul Tocle în cârciumă, bătrânul, cu o privire umilă, bâlbâie la el:

— La-las', că am eu gri-grije!

Este emoționat. Știe că de câte ori sosește vin nou, înainte ca domnul Tocle să-l „dreagă", să-l combine în pivniță ca să-l poată servi mușteriilor cu un preț mai convenabil, seara la masă se bea din el așa cum este.

E sărbătoare, de altfel, în toată casa. Un miros de cocă și mâncare vine din odaia de alături, unde locuiește domnul Tocle și familia dumnealui. Mama domnului Tocle – Mitera – întinde foi de plăcintă. E o muncă pe care o face de câte ori e zi mare. Nici nu așteaptă ordin.

Grasă, în odaia supraîncălzită de dogoarea mașinii de gătit, stă în fața mesei și subțiază foile. Nădușeala i-a făcut fața lucioasă. Își simte picioarele umflate...

Așezată pe pat, domnișoara Evridichi, sora domnului Tocle, cântând melancolic, taie foiță pentru sticlele ce vor fi așezate în rafturi. În tăierea foiței și învelirea sticlelor are o îndemânare de netăgăduit. De altfel, acesta este singurul lucru pe care știe să-l facă, după spusele domnului Tocle, care o disprețuiește adânc.

Domnișoara Evridichi – domnișoara Ridiche, cum îi spun pungașii mahalalei – palidă și ofilită ca o floare scoasă primăvara din pivniță de la păstrare, trece din odaie în cârciumă, din cârciumă în odaie, indiferentă la răcnetele beților, la cântecele obscene ale lăutarilor, și cară sticle înfășurate în foiță, ca în niște petale exotice.

Afară, căruțele ușurate de butoaie și caii odihniți sunt gata de drum. Înainte de plecare, așa, la botul calului, încă o cinste din marfa adusă, și căruțașii vor porni... Atras ca de o minune, cerșetorul străzii vine și el spre cârciumă. N-are picioare. Sunt tăiate de sus, de după genunchi. Își târăște cu mâinile bucata de trup rămasă.

Domnul Tocle îi strigă înveselit:

— Hai, moș Automobil, dă drumu la viteză!

Cu îndemânări de animal dresat, schilodul intră în cârciumă. Încurajări, râsete îl înconjoară, îl primesc. El scoate din traista de la gât banii primiți din pomană și – ca de obicei – îi bea pe toți. Bea încordat, neridicând privirea la cei înalți, la cei cu picioare, bea până când, clătinându-se, nemaiputându-se propti în mâini, se răstoarnă ca un pachet de zdrențe murdare, în hohotele de râs ce umplu cârciuma. Domnișoara Evridichi, curioasă, îl atinge delicat cu vârful piciorului; iar domnul Tocle, mulțumit de efectul prompt al vinului nou, zice, jovial, băiatului:

— Să-l dăm afară; e prânzul; vin lucrătorii. O să-l calce în picioare. Încurcă locul.

Și băiețașul, cu ajutorul domnului Tocle, reușește să-l scoată din cârciumă și să-l proptească de zid, lângă treapta roasă a intrării. Domnul Tocle îi potrivește căciula cu gura larg deschisă în sus și-l lasă acolo, sub soarele copleșitor, care-l topește parcă.

Sirenele azvârle în aerul liniștit țipete ascuțite și prelungi. La binale răspund sunete de toacă vesele și zglobii, și repede se umple strada de zgomot. Ies și lucrătorii din fabrici. Sunt negri. Ochii le sclipesc de foame. O clipă, uită că se vor întoarce iar la dogoarea nebună a focului ce topește fierul, la încordarea mușchilor în sforțări neomenești, în zgomotul asurzitor al mașinilor fără suflet. Acum sunt la soare, la aer, mănâncă...

Cârciuma e năpustită de ei. Domnul Tocle se întrece, servește grăbit, politicos, vesel. Băiețașul e împins, e întins din toate părțile, nu știe să mai dea de rost. Zăpăcit, uită comenzile și încurcă pachetele cu mezeluri. Domnul Tocle îl dezmeticește din când în când, cu câteva palme aruncate la nimereală.

Pe trotuar, schilodul doarme, și lângă el, în căciulă, de la trecători, se strâng din nou bani pentru domnul Tocle.

*

Sunt oameni care nu știu să fie fericiți. Veșnic o dorință sau o grijă îi frământă. Desigur că domnișoara Evridichi, spre rușinea ei, a greșit și a rămas însărcinată.

De câtva timp, domnișoara Evridichi era mai palidă, mai slabă și se târa de colo până colo. Domnul Tocle o îmbrâncea: „Mișcă-te, madam", și mă-sa: „Ce ai tu, Evridichi?", iar domnișoara Evridichi era mai slabă, mai palidă și nu zicea nimic.

Într-o zi, cârciuma era plină de mușterii. Mirosul țuicii se amesteca cu cel de la mâncare și te amețea, te copleșea, molatec ca o mângâiere ce nu ia sfârșit. Domnul Tocle sta la casă, tatăl lui servea clienții, Evridichi și cu mamă-sa erau în odaie. Domnișoara Evridichi sta trântită pe pat – pat larg, unde, unul lângă altul, dorm toți – și se gândea cu ochii deschiși în tavan. Gândurile-i sunt prea aspre, o dor. Se ridică gemând. Și ochii i se măresc de spaimă, gata să cadă parcă jos din orbită, dar nu picură decât două lacrimi mari, rotunde, grele. Mă-sa, speriată, întreabă:

— Ce ai tu, Evridichi? Ce ai?

— Mitera, Mitera, eu am să mor!

Mă-sa scapă andrelele din mână.

— Evridichi, ce ai tu?

Și îi tremură buzele și toată grăsimea adunată pe sub bărbie.

— Evridichi! Evridichi!!…

Alături, în cârciumă, forfotesc glasuri, pași, se ciocnesc pahare, gâlgâie vinul și țuica.

— Evridichi! Evridichi!!…

Și plânge și mă-sa, și plânge și ea, și plâng și plâng, și Evridichi îi

povestește totul… până când, din întâmplare, intră radios domnul Tocle. Ele au încremenit, parcă lovite cu leuca. Sughițurile plânsului hohotit s-au făcut ghem în gât. Vesel, domnul Tocle întreabă, grozav de intrigat:

— Cine a murit?

Și pleacă urechea, în ascultare.

Dar ele tac, înspăimântate.

— Ce v-a găsit? Asta e adevărată țicneală. Ce nu vorbiți?

Și, enervat, aruncă o privire îngrijorată prin ușa deschisă în cârciuma rămasă singură, dar cârciuma, ca un om sănătos, e plină de aceeași viață bogată, de aceleași gânduri vesele.

Atunci, domnul Tocle intră adânc în odaie și întreabă neînduplecat:

— Hai. Ce-i, smintitelor?

Evridichi simte că-i vine rău. Se face mototol în pat, își ascunde capul în mâini…

Timpul trece greu, grozav de greu, batjocoritor de încet, cum face de câte ori ai da ani din clipele de liniște pentru puțină grabă din parte-i.

Glasul milog al mă-sii vorbește: caută să explice, se îneacă, pornește iar… Din când în când, glasul domnului Tocle cere câte-o deslușire. Domnișoara Evridichi, cu sufletul ghemuit, cu ochii strânși, cu fața îngropată în palme, stă ca omul care așteaptă să-l lovești de moarte, după ceafă.

Deodată, ascultă; căci domnul Tocle înjură, mă-sa bocește. Ascultă încordată, să înțeleagă, și când aude că are să fie dată afară, scoate capul, înspăimântată, la iveală. Atunci, domnul Tocle îi trage două palme. Evridichi începe să țipe. Ca să nu se audă în cârciumă, domnul Tocle caută să-i înăbușe țipetele cu palma la gură, dar ea se zbate, scapă și cu obrajii roșii, aprinși, sub sângele ce s-a urcat în ei, țipă, țipă mai tare, mai tare, alergând prin odaie înnebunită.

— N-am să mai fac, n-am să mai fac!

— Să taci, că te smintesc! Ce să nu mai faci acum?

— Evridichi. Evridichi, ce ai tu? spune mă-sa, abrutizată.

Își simte mâinile moi, incapabile de mișcare.

Împleticindu-se, a intrat în odaie tatăl domnișoarei Evridichi. Domnul Tocle îl deslușește volubil pe grecește. El ascultă fără interes, cu ochii holbați, roșii, ce se închid din timp în timp, sub pleoapele umflate. Zice:

— S-o ia de nevastă.

Tocle răspunde:

— Asta e sigur, că-l împușc. Dar să se ducă cu el. Să n-o mai văd în ochi. Și niciun ban n-am să-i dau. Niciun ban. Ne-a făcut neamul de râs.

Iar tată-su:

— Eh!

În ușă s-au adunat mușteriii. Se înghesuie, se îmbrâncesc, formează o masă compactă, neagră. Parcă-i un animal enorm ce se mișcă într-o frământare lăuntrică continuă, inconștientă; un animal primitiv, monstruos de mare și fără înțeles, cu o răsuflare caldă și cu zeci de ochi ce privesc din toate părțile corpului.

Domnișoara Evridichi se apără cum poate de pumnii și palmele ce i le aplică domnul Tocle: cu cotul, de după masă, de după scaune... Mă-sa geme la fiecare lovitură, iar tată-su se uită.

În sfârșit, mușteriii, după ce a obosit complet domnul Tocle, au intrat curajoși în odaie și au scăpat-o din mâinile lui. Domnul Tocle mai îndrugă, fără suflare, fără să încerce s-o mai bată, fără să se miște măcar, așa, într-o doară:

— Lăsați-mă s-o omor... s-o omor!

Iar mușteriii îl împiedicau, ținându-l strâns de mâini. De brațe, de trup, târându-l în cârciumă.

El, moleșit, șoptea încă:

— Să plece! Să plece, c-o omor!

*

Lui Evridichi i-a ajutat mă-sa să-și facă un pachet și i-a mai dat o broboadă groasă de-a ei. Evridichi a plecat, mică, slabă, antipatică, bolnăvicioasă.

*

La casă, domnul Tocle caută să înăbușe printr-o mimică de amărăciune mândria ce o simte la gândul că el, domnul Tocle, este atotputernic – cuvântul lui hotărâtor.

Tatăl profită de neatenția lui și bea pe nerăsuflate. Și, singură în odaie, mama lui Evridichi își bocește copila. Nu se gândește la nimic, dar simte că sufletu-i e pustiu: în odaie nu mai e Evridichi…

Pe obrazu-i umflat, galben, lacrimile curg, alunecând, făcându-și loc prin cutele feței. Simte că plângând îi e mai bine, mult mai bine, i se moaie sufletul, și de aceea plânge, plânge…

*

A fost o dragoste neînțeleasă pentru ea însăși, aceea a domnișoarei Evridichi.

El, băiat frumos, român, era vânzător într-o băcănie din piața mare. Sta cu locuința în curtea cârciumii „Bătălia de la Port-Arthur". Intra și el câteodată prin cârciuma domnului Tocle – mai sta de vorbă cu el despre ale meseriei – însă rar, și nu se îmbăta niciodată. Domnul Tocle îl prețuia și zicea:

— Ăsta e băiat deștept!

Și într-o zi, venind acasă, întâlni în curte printre butoaie pe domnișoara Evridichi care se plimba alene. Trecând pe lângă ea, într-o mișcare obișnuită, cum ar fi făcut cu oricare altă fată, o ciupi.

Niciodată domnișoara Evridichi nu simțise ce a simțit atunci, așa, un fel de moleșeală, un fel de lipsă de voință, care curse prin tot trupul și o făcu să plece pleoapele ca de oboseală. Iar el, când văzu că domnișoara Evridichi nu-i dă peste mână sau nu-l obrăznicește, nu înțelese nimic, râse stângaci. Dar de atunci își făcu un obicei să se apropie de ea, și pe furiș, să o strângă de mână, de braț, apoi în brațe, până când o chemă la el în odaie, și domnișoara Evridichi rămase însărcinată.

Când Evridichi îi spuse aceasta, el îi răspunse, bătând-o mulțumit pe umăr:

— Cam prost, dar de! Ascultă: să-i spui lui Tocle să ne luăm, și vin cu voi tovarăși în prăvălie.

Evridichi a început să plângă, strângând mâinile laolaltă,

înfricoșată.

— Au să mă omoare!

— Ei, te omoară! Nu te omoară! Ce? Nu te iau de nevastă?

Dar, prudent, s-a mutat din curtea cârciumii, așteptând în noua locuință un răspuns.

În loc de răspuns, a venit domnișoara Evridichi fără zestre, la el, plocon; la sosire i-a tras o astfel de bătaie, încât domnișoara Evridichi s-a gândit să fugă de la el. Dar n-a avut unde.

*

E iarnă. Cârciuma înoată în tăcere, zăpada a asurzit orice zgomot.

Dis-de-dimineață, din viul nopții, băiețașul zgribulit și nespălat, cu ochii roșii de somn nepotolit, iese pe ușa dosnică, să curețe ninsoarea adunată de vânt în fața intrării.

Se căznește neputincios, cu mâinile mici învinețite pe coada lopeții, cu dinții clănțănind. Tușește adânc.

Cu huruirea oblonului, ce se ridică greu, ziua de negoț a început. Când vin mușteriii, intră în cârciumă, aplecându-se ca să nu se izbească cu capul de oblonul tras pe jumătate din pricina frigului. Fac parcă temenele în fața unui templu misterios, ce vuiește ca o cutie de rezonanță de glasurile beților și de cântece răgușite.

Domnul Tocle însă e nervos. I se întâmplă acum să bruscheze pe câte-un mușteriu umil, ce se socotește la plată, căci de când a plecat domnișoara Evridichi, toate sunt fără rost.

Mitera, bolnavă, umflată, nu poate prididi la nimic: mâncărurile se prind de fundul cratițelor, laptele dă în foc de umple toată cârciuma de afumat – cu toate că, speriată, presară iute sare pe mașină – și apoi bocește cât e ziua de mare. Se târăște de colo-colo cu oftări obosite, lungi, nesfârșite… Și de atâta plâns, nici nu mai vede bine. Scapă mereu ochiurile ciorapului, și pentru că nu e nimeni să i le ridice din nou își amintește că e singură, că Evridichi a plecat, și plânge iar… Domnul Tocle, nemaiputându-se stăpâni, îi spune furios, cu vârful urechilor roșii de sângele ce se urcă, cu glasul stăpânit, ca dintr-o cratiță ce fierbe acoperită:

— Ți-am spus să taci, bocitoare bătrână, că orbești! Iar mi-ai dres

ciorapii de mă glodesc în ghete ca boabele de fasole.

Și plecă, pocnind ușa.

Singur tatăl domnului Tocle e liniștit, mult mai liniștit. Domnul Tocle nu-l mai controlează atâta, și bea… și bea…

— Ei, ce mai e cu domnișoara Evridichi?

— Asta o importă pe ea! Are cine să-i ducă de grijă, răspunde domnul Tocle.

Iar mușteriul cu ochii lucioși:

— Și o luă de nevastă!

— Sigur!

— Și făcu copilul!

— Credem că da.

Și domnul Tocle, îndreptându-și creionul de la ureche, ia o față superbă de nobil, căruia îi amintește că împrejurările au fost negre față de prestigiul blazonului său.

Mușteriul mai spune, fără milă în glas:

— Săraca!

Mai în fund, tatăl domnului Tocle, străin la tot ce s-a spus până acum, ridică glasul, cinstindu-se cu un mușteriu:

— Ce-am auzit, să fie cu noroc!

— Hei, domnule Tocle, să-ți spun și eu: știi dumneata că i-a mers bine băiatului?

— Ce băiat? întrebă domnul Tocle, continuând să împartă, numărând cu mâna, o porție de măsline.

— Păi, de, vorbirăm: cel cu domnișoara Evridichi.

— Ce fel de bine?

Și, atent, numără măslinele mai încet.

— Iaca bine. A învârtit ce-a învârtit, a făcut bani și e vorba să-l facă tovarăș.

— Ce zici?!

Se opri brusc din numărătoare, rămase cu o măslină în mână. Încet, o așează și pe ea în hârtie. Ridică privirea gânditor și mai spuse o dată:

— Ce zici?! Apoi, repede: Ia șezi colo la masă, că vin și eu.

După o clipă, domnul Tocle sosi grăbit, aducând băutură, și,

sprijinit cu coatele de speteaza unui scaun, întrebă:

— Ei?…

— Uite, da!

Și mușteriul sorbi din vin, zvârlind capul pe spate și plescăind din limbă.

— E bună!

— Este. Ei hai, zici?

— Nu e de aceea de ieri?

— Nu. Ei, zici?

— Spun. Și așa cum zisei…

Trase scaunul mai aproape și, cu capul în palme, cu coatele pe masă, începu deslușirea. Din când în când, bea, închizând ochii.

Cele ce spunea trebuia să fie grozav de hotărâtor, căci, fără a sta pe gânduri, când sticluța fu goală, Tocle o umplu din nou.

— Și Evridichi ce zice, ce face?

— Nimic. Îi cârpește, îi spală, vede și de copil, gătește, ce să facă, nimic. Stă pe-acasă, ca femeia. Și așa, neică, să trăiești și sănătate!

Din cârciumă, omul a plecat clătinându-se, iar în seara aceea domnul Tocle a fost visător.

A doua zi, oricine ar fi fost atent la toate nuanțele ce se perindau prin sufletul domnului Tocle și se reflectau pe fața lui ar fi putut observa că dumnealui e adânc preocupat. A ieșit brusc din cârciumă în curtea alăturată, și aici, cu tot noroiul ce se făcuse prin topirea zăpezii, a colindat de câteva ori curtea, în sus, în jos și-n lat. Soarele strălucea. Pomii înmugureau, spărgând coaja neagră cu niște broboane verzi, cleioase. Aerul călduț mirosea a frunze putrezite, a pământ ud, a clorofilă.

Dar nu, nu! Nimic din acestea nu vede, nu simte domnul Tocle – căci un ideal, o imagine lăuntrică te poate face orb la orice realitate. Domnul Tocle visa și vedea tot, până la cel din urmă amănunt, cum și în ce fel s-ar putea deschide în curte un restaurant de vară. Aici un chioșc, aici mesele… da, tot.

În aceeași săptămână, într-o seară, la masă, domnul Tocle turnă vin – chiar el, cu mâna lui, vin din cel bun – în paharul mamei și al tatălui lui. Închinând, întrebă voios:

— Ce-ați spune dacă aș primi-o pe Evridichi înapoi?

Mă-sa începu să plângă, iar tată-su se holbă.

Tocle reîntrebă:

— Ei, ce-ați zice?

În sfârșit, tatăl său găsi un răspuns:

— Și de ce să vie?

Iar mă-sa, printre lacrimi:

— Cum să vină acum, că nu mai încape; are și bărbat, și copil.

Atunci, domnul Tocle zise:

— M-am gândit și eu la asta! E odaia care a fost a lui, rămasă neînchiriată. Se mută acolo. Pe el îl iau tovarăș…

— Să fiți doi stăpâni? fu o întrebare neașteptată din partea bătrânului, parcă o licărire de cugetare.

Domnul Tocle îl privi ridicând sprâncenele, încrețind fruntea ca o râzătoare de parmezan și zise:

— M-am gândit eu și la asta. Fac cu banii lui, în curte, un restaurant de vară.

De admirație, bătrânul se ridică încet, apoi se frânse din genunchi și căzu iar pe scaun.

Domnul Tocle ridică paharul și zise:

— Asta-i!

Și, hotărât, pe nerăsuflate, îl goli.

*

A doua zi, domnul Tocle o trimise pe mama sa la Evridichi. Când fu să plece, o mai povățui o dată:

— Ai auzit? Să plângi mult, ca să vie. Să-i mai spui că ai să mori dacă nu vine, ca să plângă și ea, până l-o plictisi pe el ca să vrea și el.

Drept răspuns, bătrână începu de-acum să bocească, și, mulțumit de acest prim succes, domnul Tocle o împinse spre ușă.

— Hai, hai!

Domnul Tocle intră în cârciumă, frecându-și vioi mâinile.

Mitera ține biletul la tramvai strâns în mână, de-i amorțesc degetele. Din când în când, se uită la el cu spaimă, să se încredințeze

că nu l-a pierdut, și de câte ori îl vede simte o ușurare. La fiecare stație se scoală, să vadă de nu a ajuns. De la un timp, i se pare că a trecut locul unde trebuia să coboare. Se zăpăcește, se zvârcolește locului. Îi trece prin minte că poate dacă a trecut de stația ei, nici biletul n-o mai fi bun. Dacă au s-o prindă?

Nădușeala apare pe frunte, sub fișiu. Încă o stație. Asta-i! Recunoaște statuia lui Pache în mijlocul pieței și simte pentru ea o recunoștință, un respect nemărginit. Dă buzna și coboară, îmbrâncind, îmbrâncită. E pe trotuar. Merge legănându-se pe amândouă picioarele.

*

Când domnișoara Evridichi deschide ușa, Mitera rămase în prag, nemaiputându-se mișca, iar domnișoara Evridichi, în zăpăceală, se învârtea titirez prin odaie, cu copilul în brațe, neștiind unde să-l așeze. Abia îmbrățișate, au și început a plânge.

— De ce n-ai mai venit? întrebă domnișoara Evridichi, hohotind.

— Nu m-a lăsat. Zice că e rușine.

Evridichi plecă fruntea… Lacrimile pică pe podea.

— Păi azi?…

— Azi el m-a trimes.

Și nu mai știură niciuna ce să vorbească. Domnișoara Evridichi arătă copilașul. Semăna cu ea. Atunci, găsiră un nou motiv de bocet…

Cu toate că recomandațiile domnului Tocle se dovediseră inutile – căci bătrâna uitase de ele – domnul Tocle ar fi fost mulțumit văzându-le. Scena era sfâșietoare.

— Vino-napoi.

— N-o să vrea el să vie. Vă-njură, că suntem greci.

— Păi acum vrea Tocle să vii. Îți dă zestrea.

— De ce să mai mi-o dea acum, că m-am măritat.

— Vino, tu, că te primește acum.

— Nu se poate, că am copil.

Și iarăși plânsete…

Când sosi, bărbatul domnișoarei Evridichi rămase uluit.

— Ce s-a întâmplat?

Evridichi zise:

— Zice Mitera că mă primește Tocle acum.

Mitera îl deslușì:

— Zice că să vii și dumneata, dar că n-ai să vrei.

— Și de ce să vin? Sigur că n-am să vreau. Cine l-a pus să facă pe nătărăul? Acum nu mai vreau eu.

Îngâmfat, deșteptă copilul, care începu să scâncească, îl luă în brațe și-l dezmierdă.

— Am să mor, zise bătrâna.

— Mitera-Mitera, zise domnișoara Evridichi.

Mărinimos, el hotărî:

— Să vie mă-ta să te vadă, dacă vrea.

— E departe, și am să mor, zise bătrâna.

Și simți că într-adevăr i se face rău de atâta emoție.

— O să moară! țipă Evridichi, zbătându-se..

Atunci, într-o ultimă disperare, bătrâna șopti înăbușindu-se:

— Face, în curte, restaurant de vară.

— Zău?

Și deodată, bărbatul domnișoarei Evridichi le privi radios cum boceau.

— Zău?

În brațele lui, copilul, ținut prost, înăbușit, se zbătea în țipete stridente și mișcări convulsive.

— Hai-hai, nu mai plângeți. Las', că ți-o aduc eu pe Evridichi. Poate m-oi învoi cu Tocle.

Atunci, emoționată, domnișoara Evridichi se apropie de el și-i zise cu glasul zdruncinat:

— Mersi, Ionel!

Dar Mitera continua să plângă, pentru că nu se mai putea opri.

*

În cârciumă, seara, la masă, domnul Tocle zise mamă-sii:

— Bravo, Mitera! Te văzui și diplomat. Venizelos, nu altceva!

Pe Mitera, însă, o doare grozav capul. De atâta plâns, îi rămăsese

un gol în tot trupul. Nu putea nici mânca, nici bea. Zise:

— Eu am să mor.

— Las', că ți-o aduc pe Evridichi. Văz eu că nu poți fără ea. Așa câine n-oi fi. Am s-o iert.

*

Restaurantul de vară este aranjat cu cel mai desăvârșit gust. Omului, până în cele mai mici amănunte ale vieții, ca să fie lucrul făcut ca lumea, îi trebuie inspirație. Și de data asta, domnul Tocle s-a întrecut.

Da, da. Domnul Tocle s-a întrecut. Dar răsplata e aici. O are în fața ochilor, căci munca și cinstea, cazna și răbdarea au întotdeauna răsplata lor.

Restaurantul e strălucit, e reușit, e un adevărat triumf, și mușteriii nu contenesc.

Cu șorțul alb în față, la cotlon, domnul Tocle, din ce în ce mai repede, bate ritmic cleștele de grătarul cu mititei.

Simte că zilnic face progrese.

Și toate merg bine: în casă, Mitera doarme; în cârciumă, bărbatul domnișoarei Evridichi supraveghează; tatăl discută politică cu prietenii…

Singură domnișoara Evridichi distonează. De altfel, dumneaei niciodată nu a știut să se adapteze mediului. Într-o familie, fie ea cât de unită, întotdeauna se găsește câte-un membru care să nu fie ca ceilalți.

Palidă, „lămâie", cum îi zice cu obișnuitul spirit de observație domnul Tocle, domnișoara Evridichi tușește, obosește. Poate o fi și din pricina copilului pe care trebuie să-l poarte…

De câtva timp, i se pare că e din nou însărcinată. Înspăimântată, nu știe cum să anunțe această nouă boroboață a ei domnului Tocle. Cu ochii holbați, se uită ceasuri întregi la mititeii și fleicile ce se frig.

Printre gard, copiii strigă la ea în cor, când o prind singură:

— Domnișoara Ridiche a făcut un Ridic, domnișoara Ridiche a făcut un Ridic…

Și domnișoara Ridiche simte cu groază că o să mai facă unul.

1929

Nu poate fi…

Nu poate fi suflet omenesc care să rămână rece văzând atâta dragoste și atâta chin cât a fost în mine. Și totuși, ea a putut rămâne, m-a privit străină până la urmă. Până la urmă am întrebat-o blând:

— Crezi că ai putea vreodată să ții la mine?

— Nu, răspundea ea tremurând, nu…

Am omorât-o.

De groază, gândurile mi s-au strâns în frunte și nu găsesc începutul care să desfacă înțelesul lor.

…Visez. E larg înaintea mea. Nesfârșit. Deasupra, soarele stă imens. Eu, orb, merg cu ochii în lumină, căutând, pipăind cu mâinile întinse. Nu văd nimic, nu mă pot opri niciodată, și sfârșitul e nicăieri.

— Pentru ce toate, pentru ce eu cel slab să cuprind atâta durere? strig.

Fraza îmi pare inutil înșiruită de-a lungul vieții și obosesc, cad, și tot ce nu pot înțelege s-a așezat peste mine și mă înăbușă.

Câteodată înțelegeam totul, pentru că gândeam cu un suflet bun ceva foarte curat și minunat de simplu. Eram mulțumit. Se destindea mintea, mergeam mai departe pe drumul gândului deschis… mai departe, și deodată, într-o emoție extraordinară, simțeam că am găsit ceea ce căutam. A! se lumina, se lumina fără margini, fără sfârșit, fără piedică…

Acum însă, mereu unul și același gând întunecat, una și aceeași obsesie. Pot închide ochii, îi pot deschide, pot privi orice… Orice începe și se sfârșește cu ea. Orice mi-o amintește, mereu. E în mine, nu o pot scoate din mine și mi-e dor, dor de ea. Moartea ei a pus capăt poveștii, dar nu și dragostei mele. Ametit, mă zvârcolesc în jurul meu și nu o pot găsi.

Dumnezeul meu, ochii ei, imensii ei ochi albaștri, clari cu întregul cer în ei și lumina toată până în adânc. Ametitor.

Și acum, singur. Trupul i s-a zbătut în mâinile mele; credeam că va începe să trăiască, dar a rămas rece, nemișcată, ca de obicei… Nu știu dacă am visat atunci, dacă visez acum, dacă m-am deșteptat

fără să mai pot vreodată înțelege... De s-ar fi născut și ar fi murit în închipuirea mea, ori dacă ar fi trăit cu adevărat, tot atâta gol ar fi rămas în urma ei. Gol, gol.

Cel puțin de-aș avea încredințarea că ceea ce a fost a fost într-adevăr; că atunci, în clipele de chin ori dragoste, când am căzut jos, când i-am strigat cât de nemărginit o iubesc, chiar dacă nu s-a aplecat să mă ridice la ea, cel puțin se afla în fața mea, și că nu am îngenuncheat în fața închipuirilor mele.

În mine sunt strigăte de groază, și în jurul meu e zid și întuneric. Sus, deasupra, o frântură din cerul imens, gol și rece. Simt nevoia înălțării până la el, nevoia să mă lovesc de cer, să știu că există, să știu că nu mă va lăsa să trec mai departe mereu, înălțându-se și el mereu, fără să existe vreodată. Îmi vreau ochii arși de soare, dar să știu că este lumină.

Ea a rupt bucățică cu bucățică din dragostea mea, însângerând-o, fără să dorească nimic, fără să răspundă vreodată. Iar eu n-am făcut ce fac toți în dragoste: n-am legat de prima femeie întâlnită toată dorința mea, nu, nici măcar atât, ci poate am clădit eu singur totul, fără nimeni alături de mine. O halucinație... Trebuie să sfarm zidul de întuneric. Mă dor mâinile, în ele simt căldura trupului ei, dar le pot privi ore întregi, nu se vede nicio urmă. În mintea mea însă, au rămas și cele mai frivole amănunte, și cele mai adânci dureri. Dar atât. Nici o altă dovadă.

Pot înșirui povestea limpede și amănunțit, îmi amintesc tot, tot... dar...

Era iarnă. A treia zi de Crăciun.

Ziua întâi și a doua am stat singur în casă. Mama plecase pentru cele două zile, lângă București, la moșia unor rude. O rugasem să mă lase singur.

În casă era liniște. Servitorii erau plecați și ei. Am citit, am fumat... și apoi, a treia zi, spre seară, pentru că mama nu se întorsese, după cum făgăduise, pentru că focul se stinsese, pentru că începuse să se răcească în odaie, m-am gândit să merg la un prieten, un fost coleg de facultate, pe care nu-l mai văzusem de mai bine de doi ani și pe care îl întâlnisem întâmplător acum, în ajunul

sărbătorilor, pe stradă.

Îmi spusese:

— Vino la noi când îți face plăcere, oricând.

M-am dus.

Când am ajuns, toată casa lui era luminată, toate ferestrele. Și mi-a părut bine. Am sunat. Un servitor înalt a deschis ușa.

Prietenul se ivi și el.

— A! tu ești, spuse, și îmi surâse.

Avea mâinile întinse.

Dinăuntru, din odăi, se auzea zgomot de glas și melodii la pian. Atunci mi-am dat seama că nu mă răsesem de trei zile.

I-am spus îngrijorat, enervat:

— Sunt neras!

— Văd, a răspuns el râzând.

— Nu pot intra așa... nu știam... am uitat... la tine e lume...

— Ce facem? întrebă.

— Du-mă la tine și dă-mi ce-mi trebuie. Așa nu pot intra.

Am urcat scara în goană, am intrat în sala de baie, iar el, de la el din odaie, din dulapul lui, îmi aduse tot ce-mi trebuia. Eram veseli, râdeam. Povestea amintiri din facultate.

Din timp în timp, spunea:

— Vezi să nu te tai! și o clipă mă privea atent.

...Apoi, când am fost gata, mi-a dat o sticlă cu colonie, o sticlă mare, frumoasă, cu o colonie galbenă. Colonia mirosea curat, proaspăt... un parfum pe care nu-l voi uita niciodată. Voi povesti imediat pentru ce.

...Și, tot în fugă, am coborât scara. Eram tare bucuros că venisem.

De cum am intrat în salon, am văzut-o. Era înaltă, slabă, cu ochi limpezi, imenși, albaștri. Am ametit. Și deodată mi-a fost atât de dragă, încât dacă mi-ar fi cerut viața i-aș fi dat-o.

...M-aș fi așezat în genunchi, cu capul pe picioarele ei, și așa aș fi plâns de bucurie, de prea multă dragoste, atâta dragoste... până la durere. Tot ce dorisem, tot ce așteptasem, tot ce visasem se împlinea acum. Simțeam că nu mai am putere să îndur atâta fericire. Eram recunoscător prietenului pentru toate, l-aș fi îmbrățișat și i-aș fi

mulțumit nesfârșit…

Ochii ei limpezi, limpezi, albaștri…

Amețit, nu am auzit cum o cheamă și îmi părea bine că nu am auzit. Pentru ce i-ar fi trebuit ei nume? Ca să o deosebesc pe ea de toți ceilalți oameni îi trebuia nume? Știam că îi voi putea spune toată viața, viața întreagă: „Îmi ești dragă, dragă… nu pot fără tine… tu… cald: tu… drag: tu…”

Când s-a îndepărtat, am trecut prin același loc unde fusese ea… în mine nu mai rămăsese o picătură de sânge…

Acum eram așezat pe o canapea lângă ea. Nu-i spusesem încă niciun cuvânt. O priveam însă tot timpul. Din toată fața nu puteam vedea, oricâtă osteneală mi-aș fi dat, decât linia înaltă a sprâncenelor, lumina ochilor albaștri, și de câte ori o priveam mi se topea trupul într-o senzație de alunecare caldă…

Deodată, cu o mișcare violentă, se sculă. Atunci am simțit că e parfumată cu aceeași colonie ca aceea a prietenului, că e parfumată ca mine. Mâinile mele, fața mea, parfumate ca ea.

Mi-am pierdut cumpătul. Mi se păru că mâinile mele o atinseseră poate pe ea. Poate. Nu înțelegeam. M-am ridicat în urma ei. Ea se depărta încet, înaltă, plutind.

Se depărta. Zidul se va deschide, ea va trece dincolo de el și se va pierde în noapte pentru totdeauna. În mine, viața se sfârșea într-o încordare nebună. M-aș fi târât în urma ei.

Totuși, se opri. O femeie îi spunea ceva. Păru că ascultă. Mi-am îngropat fața în mâini.

Am stat așa, încercând zadarnic să mă reculeg. Îmi dam seama că a sta așa în mijlocul unui salon plin de lume veselă și indiferentă e ridicol, e absurd. Trebuie neapărat să ridic privirea… O clipă, încă o clipă, și voi putea…

Mă zdruncină o tresărire adâncă. Auzisem lângă mine glasul ei. Mă întreba:

— Ce e?

Strânsesem însă ochii tare. Îndurerați, nu mai vedeau, iar ea în fața mea devenise un întreg cer de lumină amețitoare.

Și aș fi dat orice ca s-o pot privi limpede. Atunci, eu aș fi putut ști

cine e ea, dacă este, ce așteaptă de la mine și tot ce va fi, tot ce a fost. Dar nu vedeam. Am vrut să întind mâna și să simt: mâna mea se va lovi de ea, sau va trece mai departe prin ea, neîntâlnind nimic decât lumină? Îmi era groază. Strângeam dinții puternic, ca să nu se audă clănțănitul lor. Dacă aș fi întins mâna, ar fi trecut prin ea, neîntâlnind nimic, spaima ar fi fost atât de mare, încât aș fi căzut jos. Îmi simțeam adunat în fundul gâtului strigătul de groază ce aștepta să izbucnească. Brusc, am întors spatele și am fugit.

Pentru ce purtarea aceasta n-a făcut să par tuturor nebun, e ușor de explicat. Întotdeauna am trecut drept un original. Nimeni nu se poate sustrage de la judecata lumii, care stă la pândă, controlează gesturile, și la urmă clasifică: „Artist", „Savant", „Criminal" etc. Când gesturile par făcute fără rost ori nu sunt înțelese, atunci ele sunt așezate toate sub eticheta de „original". Eu aveam această etichetă și orice-aș fi făcut rămâneam original.

Totuși, pentru că simțeam în seara aceea zbătându-se în mine dorințe, bucurii atât de mari, atât de străine celorlalți, am căutat, m-am îndemnat să par măcar din timp în timp „normal". Nu reușeam, și de câte ori încercam aceasta, cei din jurul meu surâdeau cu veselie, cu indulgență. În tot cazul, eu încercam.

M-am dus la prietenul meu și i-am spus degajat:

— Știi, e foarte bună colonia pe care mi-ai dat-o.

— Ți-a plăcut? Îmi pare bine!

— Adevărat? Îți pare bine? aici am simțit că mi se umezesc ochii de lacrimi. Îți pare și ție bine? Îți mulțumesc.

În același timp însă, îmi dădeam seama că exagerez, și atunci, din nou, liniștit:

— Într-adevăr, e foarte bună. Să-mi spui și mie de unde o cumperi.

În mine simțeam că aș putea cumpăra kilograme și kilograme întregi, să-mi cheltuiesc toată averea pe colonie, să mor înecat în parfumul ei, în ea. Amețisem, și ca să nu observe el toate acestea, continuam:

— E foarte bună! Cine e doamna aceea?

— E doamna... și spuse un nume pe care nu l-am ascultat.

— Bine. Și de ce s-a parfumat și ea cu colonie dintr-asta?

El deveni palid.

— Ce, ai înnebunit?!

Ne-am privit. Eu nu înțelegeam nimic. Credeam că am întrecut măsura și nu știam cu ce. Mi se părea că deodată o să vadă cât o iubesc. Surâdeam în gol.

— I-ai recomandat-o și ei? am întrebat.

Fața prietenului se destinse minunat de clară. Mi se păru că mă iubește mult, că ne reîntâlnim după o despărțire de ani grei. Zise:

— Da, și mă cuprinse cald de braț. Hai să mergem să bem ceva.

— Ce idee minunată! Grozavă idee!

— Nu-i așa?

— Da, da.

Și sunt sigur că în clipa aceea mă iubea. Asta mă înduioșa și mi-a fost și el drag, deosebit de drag. Tot răul pe care i l-am făcut în urmă a fost fără voia mea, și tot, tot ce a fost a fost pentru că nu se putea altfel. M-a durut și pe mine totul, cel puțin cât l-a durut și pe el, numai că el a suferit cu suflet plăpând. El nu avea putere nici pentru durere, dar nici pentru fericire. Nici putere pentru durerea ce te face conștient și nici pentru fericirea largă, cu drumuri ce duc dincolo de marginile pământului și ale sufletului…

Dar m-am îndepărtat iar de la povestire.

Ne-am dus și am băut amândoi câte-un pahar de oranjadă.

Pe ea o vedeam pretutindeni. Îmi era în privire. Mi se părea acum că e într-o livadă largă, de flori de portocali. Florile albeau întinsul: o boltă sub care trecea ea! Parfumul apăsa greu. Petale albe cădeau tremurătoare, speriate, până la ea. Pe gât, pe mâini… Era cald. Am mai băut încă un pahar întreg de oranjadă. Prietenul râdea cu dinți mici de lapte, umezi. Îl țineam de mână ca pe-un copil. Din timp în timp, i-o strângeam puternic.

— Ce extraordinară căldură!

Asta i-o spuneam eu lui. Râdea.

— Ți se pare, nu e deloc cald! Și să vezi ce viscol e afară!

— Cum nu e cald?! Eu m-aș tăvăli în zăpadă și aș simți-o fierbinte, încinsă… Cum, nu mă crezi? Ascultă, îți jur că este adevărat, îți dau

cuvântul meu de cinste că este adevărat. Uite.

Îi dusei mâna la frunte. El se sperie.

— Ți-e rău? Ești bolnav?

— Nu, deloc, dimpotrivă! Sunt bine! Bine. Abia acum mi-e bine. Un bine atât de imens, complet, încât am impresia că acum s-a sfârșit totul, că de acum nu mai poate veni niciodată nimic mai mult. Totul e lumină. Uite, m-aș culca aici jos, și aș rămâne așa pentru toată viața, pentru totdeauna.

— Tu ai băut nițel cam mult la masă!

— Da, este adevărat – și era adevărat –, dar nu face nimic, nu de asta sunt așa acum. Nu, nu. Acum sunt fericit. Auzi, fericit. Auzi, fericit. Dar dacă vrei tu, pot sta și liniștit… cuminte. Îi surâdeam supus. Fac tot ce vrei tu. Uite canapeaua asta. Stau aici. Așa!

M-a lăsat singur.

Ea era și de data asta tot în picioare și tot înaltă. Era singură. Încet, se întoarse cu trupul către mine și mă privi. Când văzu că la ea mă uit (cred că de mi s-ar fi aprins soarele în ochi, și tot n-aș fi putut lăsa pleoapele) încercă să surâdă, dar nu reuși, ca și cum în fața ei, sângele și viața n-ar fi ajuns. În ochi însă mi se păru că-i trec umbre de diferite culori: de mirare, de voință și parcă de teamă. Își întoarse capul de la mine.

M-am sculat și am ocolit-o de departe într-o jumătate de cerc perfect și m-am așezat pe o altă canapea în fața ei.

Când mă văzu, clipi o singură dată, adânc, și apoi dezlipi din nou genele. Avea ochi albaștri ca cerul, și albul lor – minunat de clar. Îi sărutam așa deschiși, înspăimântat că i-aș putea strica. Simțeam în mine gustul acela trist, ușor sărat de lacrimi. Privirea mea asupra ei se încordă până la durere, și deodată mi se păru că, e chiar dacă ar vrea, chiar dacă pentru aceasta ar căuta să-și adune toată voința, toată dorința, n-ar putea să se miște din locul acela, că este silită de mine să stea așa, că pot înfăptui orice, că va fi a mea, a mea.

Brusc, m-am sculat în picioare. Atunci, între ea și mine se rupse ceva, tresări și se îndepărtă.

Se așeză departe, pe un scaun înalt, fără spetează. Părea obosită ori tristă. Mi se umplură ochii de lacrimi.

„Draga mea, draga mea!” Îmi făgăduiam că voi fi bun cu ea și blând. Aș fi îndurat surâzând orice durere, numai ca să-i las ei liniște, să nu audă strigătele mele.

Am început să mă apropii de ea, dar cu fiecare pas mi se sfârșea trupul de emoție. Eram atent să nu mă culc jos și să nu încep să mă târâi până la ea. Dacă n-ar fi fost nimeni în odaie, m-aș fi înclinat, i-aș fi mulțumit pentru tot ce-mi da ea și poate – nu știu dacă aș fi îndrăznit – i-aș fi cerut să-i ating piciorul încet, cu vârful mâinii.

După emoția mea, care crescuse peste măsură în piept, mi-am dat seama că mă apropiasem de ea. Am întrebat-o în șoaptă, sugrumat:

— Te doare capul? Ți-e rău?

Mi se păru că o văd fugind de mine, înspăimântată. Zise:

— Da.

— Atunci, să-ți aduc o batistă cu apă și colonie… de la un prieten, e aceeași pe care o întrebuințezi. Îți răcorești fruntea.

— Ce, ai înnebunit? strigă, și pe ultima silabă i se sugrumă glasul.

Atunci am simțit că s-ar putea asta, că s-ar putea ușor să înnebunesc, că totul atârna de ea, și i-am răspuns, ascunzându-mi din nou capul în mâini:

— Poate.

Creierul mi se clătina încet. Era o senzație plăcută de pierdere, de adormire. Mi se păru că este o amintire rămasă în mine din primele luni ale copilăriei: senzația legănatului. Dacă s-ar fi apucat cineva să fredoneze un cântec lent, aș fi înnebunit cu adevărat. În cap însă, legănarea se făcu apoi înceată, se mai potoli… Eram scăpat.

De noi se apropie prietenul. Venea tocmai atunci când îmi dam seama că nu am înnebunit. Mi se păru că el îmi adusese vestea asta. Îl iubeam și pe el nemărginit și mă simțeam cu un suflet atât. De sensibil, dornic de dragoste și bunătate, încât tremura în mine. Aș fi vrut să fiu mângâiat ca un copil. Era îngrozitor tot ce știam că pot suferi. Eram al ei întreg, fără să mai pot trăi altfel, și ea nu știa nimic. Mă putea chinui, putea trece pe lângă mine fără să se apropie, și prin cuvinte, gesturi mărunte să rupă liniștit bucățică cu bucățică din inima mea și să nu știe nimic, niciodată. Eu i-aș fi putut spune că o iubesc, că toată viața mea se cuprinde în ea. Aș fi plâns,

spunându-i: „Îmi ești atât de dragă!” Dar ea putea să nu înțeleagă și să treacă pe lângă mine fără să știe nimic, niciodată. Trebuia totuși să nu fie așa, trebuia să înțeleagă…

Prietenul o privea și el. Ea, cu ochii plecați, părea că se lasă privită. Între ei amândoi era liniște. Eu îl iubeam, în salon, toate lămpile ardeau mai bogat, și în mine întreg nu se găsea un cuvânt potrivit care să cuprindă tot ce voiam să spun. Atât numai: aș fi cerut să nu se mai sfârșească niciodată bucuria. Mereu cald și lumină. Totul putea fi bine.

El se aplecă, îi șopti ceva, apoi așteptă răspunsul. Ea surâse. Bucuria mea se azvârli dincolo de marginile știute. Am spus cu glasul zdruncinat:

— Ce bine a fost în astă seară!

El zise, descoperind dinții mici:

— Ești ușor de mulțumit.

— Nu, nu, îi răspunsei eu, crede-mă că nu, te rog.

Ea spuse enervată:

— Ce căldură.

Se sculă.

Asta era pentru mine. De ură, aș fi zdrobit-o așa, cu mâinile, dar pe urmă mi-am amintit că o doare capul. În gând îi ceream iertare în genunchi, cu zvârcoliri. Se îndepărtă cu prietenul. I-am urmat. De-acum eram al lor, pentru totdeauna.

Plecase aproape toată lumea. Rămăseseră numai părinții lui, sora lui și ea.

Voiam neapărat să plec înaintea ei, ca să o las acolo, să mi se pară că va rămâne acolo mereu, că o pot găsi oricând. Nu aș fi avut odihnă să știu că pleacă și că nu știu unde stă, cum îi este casa, cu cine stă în casă. Aci, o vedeam înaltă, dreaptă, cu rochia albă, cu mâinile lungi, străvezii, stând așa, cu ochii mari deschiși, fără să clipească, fără să se miște sub lumina orbitoare, imensă a lămpii din mijlocul salonului. Mi se părea ceva etern.

Am plecat. Sus, cerul era limpede. Jos, zăpada curată. Străzile pustii. Am început să alerg. Îmi era sufletul plin de țipete de bucurie. Mi se părea că mă născusem chiar atunci și că mi se arătase viața cu

tot ce poate cuprinde mai frumos. Durerile, chinurile, tot ce nu se poate înțelege erau inexistente. Eu aș fi avut putere să realizez orice; ea trebuia să fie a mea.

Nu mă gândeam la posesia fizică. Atunci, așa ceva nu ajungea la mine. Prin „a mea" înțelegeam că se va uita la mine, că va ști că exist, că mă va aștepta, că i se va lumina fața, ochii când mă va vedea, că-mi va da mâinile ei într-ale mele. Mâinile ei erau întinse spre mine, mă chemau. Alergam.

Îmi era cald. Mi-am scos paltonul. L-am azvârlit. Alergam. La gât, fularul îmi fâlfâia cu bătăi de aripi albe. Aerul rece pătrundea în plămâni, aducând cu el o liniște, o lămurire.

După câtăva vreme, mi se păru că fusesem nebun în seara aceea. Îmi surâdeam însă iertător.

Deodată, am înțeles că nu știu nici cine e, nici cum și unde am s-o mai văd; că poate viața ei are un alt drum decât al meu, că poate ea niciodată n-are să vrea să știe de mine. Am văzut-o pentru totdeauna pierdută. Atunci am început din nou să alerg, nebunește, dar înapoi, spre casa unde o lăsasem.

În drum am revăzut paltonul; era tot acolo, trântit, căzut. Mă înduioșă, și mi se păru că acolo, odată cu el, lăsasem tot sufletul meu de încredere și că de acolo se deschide un drum lung, chinuitor, fără înțeles pentru nimeni. Alergam. Am ajuns. Casa prietenului se întunecase, și odată cu lumina se topise și ea pentru totdeauna.

Era exclus să pot suna la miezul nopții ca să întreb de ea. Nu se putea nimic. Prin minte îmi zburau tot felul de gânduri: să povestesc că m-au jefuit hoții, să cer adăpost, să cer ajutor... dar nu puteam hotărî nimic. Îmi treceau fiori de gheață pe șira spinării, tremuram și nu-mi puteam aminti nici privirea ochilor ei, nici mâinile, nici mersul... era pierdută. Singure mâinile mele păstrau slab parfumul acela. Îmi îngropasem fața în ele și le sărutam. Am început să plâng.

Nu mai plânsesem de ani și ani. Plângeam greu, cu gemete surde, cu zbucium puternic, ca și cum m-aș fi căznit să mă desfac din pământ. Dar nu mă puteam mișca.

Acasă la mine am ajuns spre dimineață. În odaie era frig, înghețaseră geamurile.

Când m-am zărit în oglindă, m-am speriat. O față de nebun; ochii roșii de ger, de plâns, părul încâlcit. O febră puternică mă zguduia. Simțeam că sunt aproape să aiurez, și totuși mă grăbeam să deslușesc ce trebuia lămurit. Voiam să știu dacă hotărâsem să o mai revăd sau să nu o mai revăd, dar gândurile alunecau atât de repede, încât nu le puteam prinde. Simțeam totuși că o pierdusem pentru totdeauna. Voiam să știu pentru ce, și apoi să se isprăvească totul.

Pe urmă n-am mai știut nimic. Mi s-a părut că aud țipete, apoi am simțit că mă ridică cineva… pe urmă cald, cald…

Era o boltă largă, albă, de flori care se scuturau. Nu erau petale, erau fulgi reci de ninsoare. Se topeau în fiori lungi pe trupul meu înfierbântat… Departe sta o femeie înaltă și goală. Râdea cu dinți mici, umezi, albi, un râs fericit, rece, înșiruit.

Atunci mi se deslușì că ea – înțelegeți, ea – trăiește cu el, cu prietenul meu, că atunci când plânsesem în fața casei, ei erau împreună.

Mi se făcu scârbă de ea. Totuși, acum o doream. Voiam să fie a mea, corpul ei al meu, cu tot ce poate el simți mai puternic… O răcoare ușoară la rădăcina părului, și ea îmi prinse între mâinile ei subțiri gâtul. Mi-l strânse încet, cu o răbdare uimitoare, din ce în ce mai strâns, mai strâns pătrunzând în carne. Eu mă înăbușeam, căutând să-i strig cât îmi este de dragă… apoi se sfârși totul într-o fericire uimitoare, luminoasă…

Revenirea la conștiință fu curioasă. Mi se făcuse trupul de vată. Puteam să mă mișc; nu-l simțeam.

Îmi părea că am niște mâini foarte mici și slabe, ca de copil. Aș fi putut sta ore întregi uitându-mă la ele. Ca să beau trebuia să-mi rezeme cineva capul cu mâinile. Aceasta era de nesuferit. De aceea, răbdam de sete ore întregi. În odaie era liniște, în stradă însă treceau căruțe, trăsuri, automobile, ceea ce era tare curios. Întrebam pe mama:

— Pe stradă sunt trăsuri?

— Da.

— Du-te și vezi.

Ea mă privea trist – întotdeauna, tristețea ei resemnată mi-a făcut

rău – mergea la geam și spunea:

— Da.

— Bine. Îți mulțumesc, mamă. Și după o pauză, ca să-i fac plăcere că trăiesc: Să nu le fie frig oamenilor, cailor, poate.

Ea nu răspundea, se prefăcea că nu aude. Eu aș fi vrut să-i spun că nu sunt nebun, dar nu aveam putere. Aș fi început să plâng ca un copil, aș fi speriat-o. Aș fi vrut să-i spun: „Acum sunt liniștit", dar aș fi plâns și pentru asta.

Din timp în timp, vedeam niște lumini albastre clare. Se întindeau. Asta era întotdeauna o clipă înainte de a adormi. Îmi părea bine, eram fericit că-mi rămăsese măcar atât de la ea. Îmi părea că e vară, că sunt întins pe un câmp larg, și deasupra cerul imens, curat. Îmi venea amețeală. Cădeam. Adormeam alunecând, topindu-mă…

Într-o zi, mama îmi spuse:

— A venit o doamnă să te vadă. A mai venit și acum câtva timp, dar îți era prea rău. Voia să intre. N-am lăsat-o. Și acum spune că trebuie să intre. Atunci n-am lăsat-o… dar acum…

Mi se părea că mama vorbește de multă vreme și că o să continue așa la infinit și că eu n-o să trebuiască să iau niciodată vreo hotărâre.

— Ce să-i spun?

— N… nu trebuie neapărat… n-are niciun sens…

— O primești?

— Nu știu. Deschide-i ușa larg și nu-i spune nimic. Să vedem ce face!

Din nou aceeași privire tristă la mama. Mă obosea mama. Atunci intră ea. I-am fost recunoscător că-și scosese pălăria. Să fi intrat cu pălăria, cred că m-aș fi tăvălit de râs. Purta părul drept, ca de metal. Mama ne lăsă singuri. Ea se așeză pe un scaun și tăcu timp nesfârșit. Începuse să se facă lumină, vară, un cer albastru, să alunec… apoi îmi luă mâna între mâinile ei.

Un timp am adormit, poate că am leșinat, că mi-am pierdut cunoștința, nu știu…

Când m-am deșteptat, era înaltă, în picioare lângă mine; șoptea fără să-și dea seama:

— Am venit să te văd. Ai fost bolnav… am venit…

— Dă-mi mâna.

— Nu, nu… te rog, nu…

— Bine. Atunci, du-te. Să vină și el, dar fără tine.

— Da.

Când adormeam nu se mai făcea cer albastru. Se isprăvise. Pentru asta, o uram. Dar o așteptam necontenit.

După o săptămână, veni el. Era peste măsură de tulburat.

— Mi-a spus – aici pronunță un nume, și din nou am simțit că mi se urcă un râs gâdilat pe piept – să vin.

Eu căutam să pronunț fraza aceasta: „Îmi pare bine că ai venit”, dar fraza se încâlcea în gură ca un mototol de păr. La urmă am auzit cu spaimă că-i spun liniștit:

— De când trăiți împreună?

Răspunse strangulat:

— De doi ani.

Atunci am reușit să pronunț:

— Îmi pare bine că ai venit.

— Am mai fost o dată. Ai fost rău bolnav.

— Se poate. Nu știu.

Era inutil să întreb dacă venise cu ea. Nu înțelegeam însă de ce venise și ea singură, în urmă.

El zise:

— Acum a trecut.

M-am ridicat într-un cot.

— Crezi?

Câtă liniște, dacă ar fi crezut el cu adevărat aceasta, dar îmi răspunse fără entuziasm:

— Așa spun doctorii.

— Bine-bine, vom vedea.

— Te las acum. Să nu obosești.

— Îți mulțumesc că ai venit, îți mulțumesc. Crede-mă, eu țin totuși la tine.

— Știu.

— Da, da… în fine, vom vedea.

Plecă și el.

Apoi, timpul a trecut greu, lung și încâlcit. Credeam că visez mereu și că nu voi mai avea de acum niciodată putere să mă deștept.

Când veni ea a doua oară, eram mai bine de câteva zile. Mă dam jos din pat și stam întins pe un șezlong. N-aveam însă viață pentru nimic. Tot mama îmi anunță că a venit. De data asta intră cu pălăria, cu haina pe ea. Era îmbrăcată în alb. Nu-mi dădu mâna. Se așeză îndată. Pălăria îi sta foarte bine, dar o făcea străină ei. Mi-am dat seama că este o femeie frumoasă.

— Scoate haina... așa... și pălăria, te rog... așa. Ești o femeie frumoasă, foarte frumoasă!

— Da.

Părea liniștită asupra acestui lucru. Aș fi vrut să-i fac o plăcere. Ochii ei erau însă departe, triști, nehotărâți, într-altă lume. Avea mâinile întinse pe genunchi. Mâini lungi, lungi și subțiri: de vis. Când văzu că le privesc, mâinile tresăriră, se traseră, așezându-se altfel, ascunzându-se.

Am întrebat-o:

— Vrei un ceai?

— Nu, îți mulțumesc.

— Ar trebui să-ți ondulezi părul, să-ți faci tot capul numai cârlionți, ca un cuib cald.

Surâse batjocoritoare.

M-am ridicat în fața ei.

— Dacă ai face așa ceva... să nu se întâmple... cu toate că acum poți să faci ce vrei, absolut tot ce vrei. De ce vii la mine? Îți dai seama că vii la mine?

— Nu știu.

— A, da! Și el ce zice? Ar trebui să nu mai vii la mine. Ar fi mult mai bine, mult. N-are sens ce faci.

— Da.

— Uite, tu dacă vrei, eu pot să mă omor. Pentru tine pot, ca să te scap de mine pentru totdeauna... Spune, îl iubești?

— Da.

— Îți mulțumesc că ai venit. Să fii întotdeauna bună cu mine. Dă-

mi mâna. Așa… îmi sunt mai dragi decât oricare clipă din viața mea. Câteodată le visez… dar tu n-ai să poți să mă iubești pe mine niciodată… Știu… Nu face nimic… eu te iubesc. Îți mulțumesc că te pot iubi, îți mulțumesc că te-am întâlnit, îți mulțumesc că exiști. Asta e mai mult ca orice. Îți pot spune că în câteva zile am trăit ce așteptam de nesfârșit timp să fie… și acum, du-te.

Plecă. La ușă am vrut să se reîntoarcă. Am vrut. Într-adevăr se întoarse, numai cu fața, către mine. Am strigat, scos din fire de ascultarea asta:

— Du-te!

A plecat. Am rămas singur.

După aceea am fost la țară, apoi din nou bolnav. Îmi era trupul cald, și mintea mi se topea. Se adâncise totul în neființă. În mine însă, ascuns adânc, ceva greu, viu și otrăvit, aștepta.

Pe urmă m-am întors acasă, pentru că voiam să știu dacă mai fusese pe la mine.

Da, mai fusese o dată, o singură dată. Mi se păru că dacă m-aș fi hotărât să mă întorc cu un ceas mai devreme, aș fi întâlnit-o…

Și începu un chin nou. În gând o strigam ziua întreagă. Mă sfârșeam. Stam ore lungi cu capul rezemat de birou. Marginea tare a lemnului îmi apăsa fruntea până la durere. Tavanul lăsa jos o căldură grea. Afară era un cer albastru, clar, crud, și soarele aprins cât era ziua de mare înfierbânta odaia în care stam închis. Spuneam la infinit cu glas tare: „Mi-e dor de tine”, și de fiecare dată durerea creștea în suflet. Dorul mă durea de la inimă până-n vârful unghiilor. Mă durea fiecare bucățică din mine. Simțeam cum înnebunesc încet. Tot creierul nu-mi era decât o rană. Când se clătina încet, cât de încet, mă chinuia îngrozitor.

Într-o dimineață m-am deșteptat vrând ca ea să vină la mine. Între ochi, adânc în frunte, era o voință către ea, o voință de fier. Trebuia să vină. Eram absolut sigur că vine. O zi, două, trei, cu nopțile întregi… Dacă nu s-ar fi împlinit ce voiam, s-ar fi sfărâmat ceva adânc în frunte, între ochi, și atunci…

Dar veni. Era devreme după amiază, în toiul cel mare al căldurii.

Când a intrat, am vrut să merg înaintea ei, dar n-am putut. A

venit ea până la mine. Atunci, abia am putut să mă ridic și am început să strig înăbușit:

— Acum du-te, du-te…

Avea o privire grea, apăsătoare. Îl vedea parcă pe el, pe prieten, plângând încet, îngenuncheat, la ușă, în urma ei.

— Du-te.

Se întoarse și începu să plece.

Trebuia să se deschidă zidul, și ea să treacă plutind, așa, pentru totdeauna. Cu fiecare pas mă târa după ea, însângerat.

Am strigat:

— Stai, pentru numele lui Dumnezeu, stai!

S-a oprit și a căzut pe un scaun.

— Îți mulțumesc că ai venit. Îți mulțumesc că ai putut veni…

Părea că nu aude, că se înlocuise cu un corp mort. Am vrut să-i iau mâna. Se trase înapoi.

— Ți-e scârbă de mine?

Făcu semn că nu.

— Ți-e frică?

Îmi era milă de ea. Aș fi vrut s-o iau în brațe, s-o ocrotesc, să fug departe cu ea, să fie a mea, numai a mea, să fiu bun, bun cu ea, s-o văd că surâde. Atâta dragoste trebuie s-o înduioșeze, să-i lumineze fața, sufletul. Simțeam în mine puterea să împlinesc orice.

I-am spus blând, ținând mâinile nemișcate, de teamă să nu se sperie:

— De ce n-ai mai venit atâta timp la mine?

— Nu mai sunt în București.

— Unde ești?

Îmi spuse o localitate în Germania, pe malul Rinului. Era singură acolo, singură…

Când am auzit aceasta, am tresărit adânc. Era singură.

— Dacă aș veni să te văd, te-ai supăra?

— Să nu vii!

Și corpul se îndreptă revoltat.

— Nu îți cer nimic, dar trebuie să mă lași să te văd. Cât de rar, dar trebuie. Chiar dacă mi s-ar arde de fiecare dată cu fierul roșu ochii,

și tot trebuie să te văd.

Simțeam că iar o îngrozesc, și atunci, surâzând:

— Nu este, nu-ți poate fi atât de greu să mă lași să te văd. Oricine te poate vedea. N-ai dreptul să mă oprești tocmai pe mine. Și acum du-te și fii te rog liniștită... Poate că n-am să vin... cu toate că mi-ar fi mai ușor să nu mai trăiesc. Totuși, poate că n-am să vin, da, poate, pentru tine.

...Și aș fi vrut să-i spun că dacă ar cunoaște un gest care să mă facă să înțeleg, să mă încredințeze că ar putea fi a mea prin însăși dorința ei, un gest care să mă convingă de aceasta, atunci fericirea mea ar fi așa de mare, încât n-ar mai fi nevoie să mai trăiesc vreodată nimic altceva decât clipa aceea.

— Te rog să-ți fie milă de mine, nu se poate să nu se sfârșească într-un fel, așa nu se poate mult timp. Îți făgăduiesc că se va sfârși curând... dar până atunci, lasă-mă să te văd, lasă-mă să stau lângă tine. Când nu ești lângă mine, și aerul e otrăvit, pătrunde cu durere în mine... Să-mi dai mâna ta. Dacă nu vrei să mi-o dai, lasă-mă să o iau eu, dar dă-mi-o tu, te rog, dă-mi-o tu!

Nu mișcă mâna. Am luat-o eu, cu precauție.

— Dacă vreodată ai să vrei... spune, nu-i așa că vreodată ai să vrei? Ai să spui „Vreau".

Îmi venea să înalț până la cer cuvântul „Dorință".

Nu răspunse. I-am așezat la loc mâna pe genunchi.

De cum am lăsat-o, mâna se făcu vie. Se trase înapoi.

I-am mai spus:

— Dacă ai ști câtă răbdare am pentru tine!

Îmi amintii răbdarea mâinilor ei reci, lungi, strângându-mi gâtul, pătrunzând în carne...

— Plec, zise.

— Bine, tot ce vrei tu.

Plecă, fără să-mi întindă mâna, și mi se păru iar că nu a fost la mine, că nu am văzut-o, că am visat, și simțeam nevoia să alerg după ea, să strig în urma ei.

După aceea a trecut iar vreme.

Se înșiruiau zile și nopți una după alta. Eram amețit. Voiam să nu

plec, să nu merg la ea, dar știam că asta nu se poate.

În seara dinaintea plecării, m-am dus la casa prietenului. Era toată întunecată, numai sus, la mansardă, o lumină palidă căuta să se înalțe, tristă. Mi s-a părut că este el acolo, că timid o va aștepta toată viața.

În locul unde plânsesem, mi-am regăsit sufletul chinuit din noaptea aceea, întâia. L-am păstrat, l-am târât, ceasuri întregi, pe străzi pustii, lungi. Câteodată credeam că îmi este frig și îmi părea curios că se topise atâta zăpadă, că pomii aveau frunze, că eu încă alergam pe drumuri lungi.

Spre dimineață, am plecat.

Trei zile și două nopți de tren, adică trei zile și două nopți de chin. De acum trebuia – știam că trebuie – să se hotărască într-un fel sau într-altul. De acum știam că nu mai poate fi vorba decât de o fericire peste măsură de mare, sau de moarte. Acolo era singură, va fi numai a mea.

Zgomotul ritmic al trenului mă lovea în piept. Când accelera, mă înăbușeam. Voiam mai repede, mai repede. Uitam că mergem. Mi se părea că stăm locului, legănați în vagoane. Abia când se oprea trenul în stații îmi dam seama că mai făcusem o bucată de drum. Atunci aveam grabă să pornim din nou.

Între oameni, mă simțeam singur, încercuit de o idee fixă, de un dor supraomenesc. Mai ales mâinile mă dureau. Mi le strângeam puternic, să simt că revine viața în ele. Ea de le-ar fi atins numai, și m-aș fi născut din nou, ușor, limpede, fericit, într-o completă armonie. Ea.

Privirea ei mă urmărea în orice clipă, sufletul meu avea îngenuncheri în fața ei.

Mi se părea că o văd singură și tristă… că a simțit cât o iubesc, că mă așteaptă, că va surâde când mă va zări. Îi mulțumeam cu lacrimi. Iubeam pe toți oamenii. Aș fi vrut să le fac tuturor bine și plăcere, să le spun că poți fi fericit. Mă înduioșau și oamenii de pe câmp, aplecați asupra pământului. Aș fi vrut să mor pentru ei toți și îmi era dor, dor de ea. Mi se părea că aș găsi și pentru el, pentru prieten, cuvinte care să-i liniștească durerea. Atâta bogăție în mine, încât ar fi

putut fi oricine fericit numai cu o cât de mică parte din sufletul meu… Acum, lumina slabă de la mansardă îmi părea o speranță.

O jumătate de zi în Germania, călătorind într-un vagon fără culoar. Eram închis ca într-o cușcă. A fost îngrozitor. Singur cu mine călătorea un om. Părea cioplit din lemn. Păr alb, mustață în formă de furcă cu două vârfuri, pomeți ieșiți, ochi de sticlă, verzi clar. Câteodată mi se părea că este ea, că s-a schimbat așa ca să-și bată joc de mine. Ochii mai ales. Îmi venea să plâng, să mă azvârl pe geam. Nu înțelegeam, de ce eram închis cu nebunul acela. Voiam să evadez.

El nu s-a mișcat tot timpul. Privea drept, fără să vadă. Am crezut apoi că el mă duce legat la ea, înjosit, că ea o să mă aștepte la gară și că o să izbucnească în râs, că o să fie liberă, liberă de acum, liberă pentru mine… Doamne, și îmi era dor, dor de ea.

În fine, am ajuns. Era noapte. La gară, se deschise mare ușa ce da spre oraș. În fața mea înainta un hamal cu bagajul pe umăr. Începuse ceva nou.

Portarul hotelului surâse de bună venire. Eu eram bucuros că le pot da tuturor măcar bani mulți, să se bucure și ei de toată fericirea mea. În seara aceea, toată lumea surâdea.

Când am rămas singur în odaie, am deschis larg fereastra. Aerul pătrunse curat, în bloc. Strada era jos, afundată feeric, cu asfaltul poleit de lumină. Pe el, automobilele lunecau fără zgomot. Peste drum era gara, și la gară, sus, în fața mea, un ceas enorm, luminat pe dinăuntru, clar. Acele nu se mișcau, dar timpul trecea. Chiar o clipire, și timpul mă apropia de ea. Mi-am azvârlit batista. Și-a destins aripile și a plutit încet, oblic. Eu eram sus, și sub mine, pământul se învârtea. Batista luneca în infinit… A ajuns jos. Un trecător s-a oprit, a luat-o și a plecat cu ea pentru totdeauna.

Cu ea pentru totdeauna… înălțându-mă cu ea pentru totdeauna, ametitor. Ea, ea pretutindeni, numai ea…

A doua zi m-am sculat slăbit. Zilele grozave petrecute în tren îmi păreau învechite, prăfuite, rămase mult în urma mea; groaza lor – o copilărie, și bucuria mea de ieri seară – o nebunie. Simțeam tot sângele împietrind în mine la gândul că o voi vedea. Aș fi vrut să fug,

nemaioprindu-mă niciodată. Alergam îngrozit. Oriunde însă, mă loveam de ea. Își așeza mâinile pe fruntea mea, mâini reci. Eu mă sfârșeam…

Mă strângeam în pat ca să nu mă gândesc la nimic. Căutam să-mi încercuiesc mintea ca să nu poată zvâcni niciun gând. Ea se făcu însă imensă, se înălță din mine, cuprinse toată odaia cu privirea ei, cu gesturile ei, cu glasul ei. Râdea batjocoritoare. Îmi era frică.

„Aruncă-te pe geam!" îmi striga, arătându-mi cu mâini subțiri golul adânc. Eu cădeam oblic, cu brațele întinse, din ce în ce mai mic… De sus auzeam hohote mari de râs… Am sărit din pat, am dat la o parte perdelele: în fața mea, ceasul era tot acolo. Acele, însă, se mutaseră din loc. Acum erau iar nemișcate, dar timpul trecea. Da, da, pentru că nu vezi nici cum cresc copiii, nici cum îmbătrânesc oamenii, nimic. Pe mine, asta mă doare. Simt trecând prin corp ceva atât de fin, încât nu se poate urmări decât cu gândul. Eu am zvârlit demult și ceas, și calendar…

Am sunat servitorul și l-am trimis în oraș, la hotelul unde sta ea, să întrebe pe portar care este exact fereastra odăii ei.

Omul cumpără o carte poștală cu fotografia hotelului și însemnă întreaga fereastră cu o cruce mare. Acolo era ea. Servitorul surâdea. Mie îmi era rușine.

Se întunecase demult când am plecat.

Când am dat cu ochii de fereastra ei am tresărit dureros. Era închisă, neagră, dar eu știam că ea e în odaie, înăuntru. Mi se păru că o văd: întinsă dreaptă, ochii mari, deschiși, albaștri în întuneric…

Noaptea avea mângâieri blânde de apă neagră. Eu, cu sufletul chinuit, priveam o fereastră goală.

Nopțile de boală sau de dor sunt înspăimântătoare: lungi, lungi…

Pe la miezul nopții se aprinse acolo sus o lumină slabă. M-am sculat crispat, violent, cu mintea încordată. Trebuia să înțeleg, era ceva de înțeles, eram sigur că e ceva de înțeles… și apoi, așa, pe negândite, mi-am amintit casa prietenului cu lumina slabă sus la mansardă, aceeași lumină ca acum, tristă, așteptând. Mi se păru că își vorbesc amândoi. Mi-am acoperit ochii. Aceasta era ce trebuia să înțeleg.

Când i-am deschis, lumina se stinsese.

Acum îmi părea rău că n-am avut putere să rămân cu ochii deschiși; poate i-aș fi văzut umbra.

Și mai pe urmă începu să se lumineze. Întunericul se destrăma, se subția, până se întrezări prin el ziua. Atent, stam cu ochii mari deschiși. Nu vedeam cum, dar se lumina.

Se strecură apoi tot așa, și în mine, bucuria. Mă gândeam: tot așa, fără să știu cum, o să mă iubească ea, o să fie lumină, o să se deștepte hotelul întreg, ca-n povești; eu am să alerg la ea, o să bat în ușă, o să-mi deschidă, o să-mi surâdă. O luam cu mine pretutindeni. Am să-i arăt și ei cum se stinge noaptea, cum răsare soarele, cum trece de ușor timpul și am să-i spun: „Toate astea sunt pentru dragoste, totul pentru dragoste. Dacă ai văzut vreodată ceva urât, a fost pentru că nu iubeai. Totul, totul este frumos și numai fericire acum. Simți, e cald și bogat în trupurile noastre, și totuși au ușurința dorințelor mereu vii, mereu noi. Dorințele noastre se nasc una din alta, fără să moară vreuna, se sprijină una pe alta și nu se sfârșesc niciodată. Mereu cu tine”.

Se lumina, se lumina…

*

Apoi, portarul a deschis poarta mare a hotelului. Eu am mers spre el și-am spus că am venit la ea. El m-a privit și mi-a spus – fără bucurie, fără interes – să intru.

Îmi stricase fericirea. Aș fi vrut să-l rog să mă aștepte o clipă, și când mă voi întoarce să mă primească altfel: să surâdă, să-mi deschidă ușa larg, să-mi facă semn să trec, să-i pară bine că în fine am venit, să știu că ea mă așteaptă poate… Mi se făcuse un suflet mic, trist și sensibil, îl putea lovi oricine: portarul, ea… da, și ea.

Am început să urc în urma unui lacheu, scări multe. Nu mai găseam respirația, ci inima lovea puternic, să spargă, să fugă din mine.

Sus, servitorul mă dădu în seama unei femei. O femeie slabă, cu buze strânse, cu părul cenușiu. Mă duse pe un gang lung și întunecos. Covorul asurzea pașii. Gangul avea adâncituri negre, și în

fund, o lumină, o flacără răbdătoare, slabă, în agonie, aștepta. Aceeași lumină.

Femeia mergea repede. Eu o urmam. Se opri brusc; m-am lovit de ea. Bătu în ușă.

Se auzi dinăuntru, stins, îndepărtat, ireal, glasul ei. Atunci am avut impresia că până la ea mai e drum lung, mult și obositor. Mi se îngreuie sufletul de deznădejde.

— Cine e? se auzi.

— Vă caută un domn, spuse femeia.

— Bine, să aștepte.

Eu voiam să spun femeii numele meu, să i-l strig ei, să nu se sperie de mine, dar nu aveam putere. Inima se înmulțise în tot trupul, în tâmple mai ales. Mă întrebam fără răspuns: „Pe cine așteaptă?" În ochi îmi pâlpâiau lumini: sus la mansardă, la odaia ei, și acum în fundul gangului, lumină: orice-aș fi făcut, oricât aș fi iubit-o, eram singur, mă lăsa singur.

Deschise ușa și apăru. Era albă și înaltă.

— Am venit, i-am spus cu spaimă.

Îmi făcu loc să trec înăuntru, în odaie. Se așeză pe canapea, eu pe un scaun.

— Da, știu, îmi răspunse, te-am văzut astă-noapte. Erai pe o bancă și ai fumat. Trebuie să fi fost răcoare.

Vertiginos, mi se aruncă toată bucuria la loc în suflet.

— Da, m-ai văzut, pe mine?

— Da.

— Îți mulțumesc pentru tot ce-mi dai… Am venit la tine…

— Stai mult?

Nu înțelegeam ce vrea să spună. Cum mult? La asta nu mă gândisem.

— Nu știu. De ce? Vrei să plecăm? Dacă vrei tu, plecăm și îndată. Merg cu tine oriunde vrei tu.

Ea se tulbură, căută să surâdă. N-aveam nevoie de surâsul ei. N-avea niciun sens surâsul ei acum. Începeam să înțeleg că se poartă cu mine politicos ca să-mi învăluie cuvântul „Du-te".

N-avea sens politețea ei. Nu-i rămânea decât să-mi servească o

dulceață cu apă, să mă întrebe de sănătate, de cunoștințe.

Mi-am acoperit ochii cu mâna, să mă reculeg. Când i-am deschis am regăsit-o pe ea cea adevărată. Mă privea.

— Cum te cheamă? am întrebat-o, neștiind ce să vorbesc.

Ea tresări și spuse mașinal numele ei de familie. Am început să râd.

— Nu, nu ăsta. Pe acesta trebuia să-l știu ca să vin la tine. Numele tău, așa cum ți se spune.

Ea șopti un nume. Nu l-am auzit. Un nume cu o rezonanță oarecare, un nume cu totul străin ei.

— Bine, bine. N-am să-ți spun niciodată așa. N-am nevoie să-ți spun în niciun fel.

Surâdea crispată. Eu continuam:

— La ce ai avea nevoie de nume? N-am nevoie să-ți spun pe nume ca să știu că exiști, ca să te deosebesc. Tu pentru mine ești totul.

Era nemișcată. Eu voiam să fac un gest imens. Tot ce simțeam nu se mai putea cuprinde în mine. Să cazi la infinit, cu ea, pământul să se învârtească…

— Dă-mi mâna, să-ți sărut mâna.

Se trase, se strânse.

— Nu.

Cuvântul se înălța ca un zid între ea și mine, mă închise singur. Mi se păru iar că sunt în trenul cel fără culoar, că voi merge așa, nebun, la infinit, fără țintă, fără scop…

— Plec.

M-am sculat deodată. Și am plecat fără să-i întind mâna. Ea se uita la mine cu chemări înnebunite. Îmi striga parcă să o păzesc de o spaimă ce se așezase în ea.

Am ieșit în parc, am trecut repede prin el și am intrat în pădure.

Cum am ajuns acolo, l-am găsit în mine pe el, pe prieten. Aș fi vrut să-i cer iertare și să-i spun în șoaptă întreg adevărul: că ea cu mine vom muri poate căutând fericirea, dar că el nu poate, nu poate nici măcar știi că fericirea există; că în mine este bucuria și că bucuria așteaptă să se nască; prin orice durere, dar să se nască.

Dar ea, înspăimântătoare, a strigat: „Ți-am dat tot ce pot, acum

trebuie să mori”. Eu, tremurând, i-am șoptit: „N-ai dat încă, n-ai dat. Mai ai dorințe pe care nu le cunoști încă, și eu cred în ele. Tu nu știi până unde te pot duce”.

Dar ea a râs de mine și am râs și eu crud față de mine. Nu știam niciunul până unde putem merge.

Am alergat înapoi la ea, s-o întreb.

În fața hotelului însă, m-am întors fără să vreau, s-o văd.

Căutam în mine ceva, dar gândurile erau întunecate, tumultuoase, grele ca norii înainte de furtună. Prin ele treceau câteodată biciuiri de foc. Să nu se aprindă cerul, gândeam, și aveam nevoie de cineva alături de mine, cineva puternic și liniștit, care să înțeleagă fără cuvinte.

Pomii aveau rădăcinile adânc în pământ, și ramurile înălțate larg spre cer. Pe mine mă zguduiau gândurile până la nebunie. Simțeam nevoia să plâng ca un copil, dar nu aveam lacrimi. Și totuși, toate erau simple: un singur gest al ei către mine, atât, și s-ar fi înseninat întreaga lume.

„Primește-mi sufletul, îi spuneam eu ei, e prea greu pentru mine singur. Nimeni nu-și poate duce singur sufletul, primește-mi sufletul”.

Îi mângâiam ușor mâinile. „Și gândește-te că dacă ai vrea tu, ai cunoaște fericirea, tu dacă ai vrea”.

Pădurea era goală, eu singur, și copacii liniștiți până la nebunie. Îngrozit, aș fi urlat de spaima nemișcării lor. Am fugit.

Am intrat în sufrageria hotelului. Sala era aproape goală. În fund – un domn bătrân, mumificat, cu guler, cravată, cămașă, atât de albe încât păreau pansamente care acoperă răni. Ea, lângă un geam la o masă, avea brațele goale.

M-am așezat în fața ei.

— Nu mănânci? mă întrebă.

Am tresărit.

— Fac tot ce vrei tu, tot ce vrei.

N-aveam niciun gând în mine. Îi urmăream mâinile, care se strecurau printre lucruri, pe masă. Eu devenisem orice de pe fața de masă. Simțeam atingerile degetelor ei subțiri. Am șoptit:

— Draga mea, draga mea.

Se înroși. Da, da, atâta fericire cum nimeni nu bănuiește că se poate ajunge.

I-am spus:

— Lasă-mă să te servesc eu. Ia ceva din mâinile mele.

Aveam să-i spun atâtea... Prea multe, și toate ar fi putut fi tăcere caldă, de s-ar fi apropiat de mine.

Când ne-am sculat s-a ferit să se lase să-i pun haina pe umeri.

Când umbla, căutam să calc odată cu ea.

Se depărtă de mine, se așeză în mijlocul holului cu un gest obosit și apoi rămase împietrită.

Servitorii umblau atenți, fără zgomot, pe covoare.

Portarul, în cuvinte șoptite, îmi dădu o odaie alături de a ei. Tremuram, nu înțelegeam exact ce fac, ce se întâmplă și n-am găsit putere să-i spun și ei că voi fi și zi și noapte alături de ea. Mie însă îmi repetam: „Sunt alături de ea, alături de ea", dar nervii mei încordați nu mă lăsau să înțeleg ce se întâmplă. Totuși, știam că se întâmplase ceva.

Ea era în același loc, nemișcată; eu alături de ea, neîndrăznind să-i vorbesc.

Deodată, am simțit hotelul ca o cutie mică, și noi amândoi închiși în ea; afară – pământul larg, cu mulțime de orașe, oameni zbătându-se... ce legătură între un singur suflet, cât de chinuit, cât de fericit, și întreaga viață, eu și întreaga viață?

Răspunsul atârna de ea, totul se cuprindea în ea.

Urca scara repede, fumând. Am urmat-o. Am condus-o până la ușa odăii ei.

— Te las? am întrebat.

— Da.

Căutam cu priviri ascunse ușa odăii mele. Nu îndrăzneam să-i spun că stau alături de ea, lângă ea. Începusem să înțeleg.

— Pot veni după masă?

— Cum vrei, și a intrat la ea, fără alt cuvânt.

Eu, la mine, m-am trântit pe pat, apoi mi-am spus din nou „alături de ea", și am înțeles acum cu adevărat. Eram alături de ea. Ne

despărțea un zid, un simplu zid.

Trecuse atâta timp de ieri până azi, încât se putuse înfăptui asta. Ceasul uriaș de la gară, cu acele care nu se mișcă și care arată cum trece timpul. Credeam că voi înțelege pentru ce, dacă toate trec, mai ai nerăbdări, pentru ce, dacă toate trec, strigi și aștepți. Acum puteam să închid ochii și să cred că sunt încă la mine, la hotelul unde am deschis ochii. Nu eram acolo, eram aici. Știam că ea este aproape de mine.

M-am sculat, m-am apropiat de zid și am ascultat.

Se adâncise totul în tăcere. O liniște de pământ. În urechi îmi vâjâia sângele: ea era alături, dar numai pentru că eu știam aceasta. Dacă aș fi știut că nu este alături, tot atâta tăcere mi-ar fi trimis odaia ei.

Mi se păru că se deschide o ușă, încet. Am ieșit violent în gang. Era domnul bătrân. Pleca la plimbare. Sta *vis-à-vis* de noi. Alunecă surâzând. Dispăru.

Fără să știu cum, am mers și am bătut încet, de încercare, la ușa odăii ei.

După o liniște, și cu o rezonanță sfârșită, cu mereu aceeași distanță obositoare între ea și mine:

— Cine e?

— Sunt eu.

Se deschise ușa brutal. Apăru. Ochii îi erau mari.

— Ce vrei?

— Nu pot, așa…

— Atunci?…

— Nu știu, nu pot. Mi-am îngropat fața în mâini. Îmi ești dragă… mă doare.

— Ce groază! șopti.

Eu m-am apropiat de ea, lângă ea, aproape de fața ei.

— Știu, dar odată o să treacă. Ai să vezi câtă fericire, câtă lumină… dacă ai și ce pot pentru tine… tu…

— Nu, nu…

— Ba da, ai să vezi. Și mie mi-e teamă de tine, dar numai pentru că nu suntem împreună. Dacă ai să vrei, când ai să poți… totul are

să se schimbe, o să se lumineze întreaga viață… atunci ai să înțelegi ce e fericirea… eu am puterea asta…

Mă privi uimită. M-am îndepărtat îngrozit. Își strânse tâmplele cu vârful degetelor. Unghiile se albiră.

— Nu se poate, i-am spus eu, nu se poate, trebuie să înțelegi.

Vedeam un cer imens, în flăcări… ne înălțăm…

— Nu suntem numai noi, șopti ea. Părea că vorbește fără glas.

În fund, în gang, lumina slabă pâlpâia așteptând. Atunci m-am dus și am stins-o, ametit, cu o singură suflare.

Odată cu ea, se sfârși lângă mine un geamăt înăbușit. Am rămas în întuneric. Îmi tremura trupul de spaimă, îmi era groază să mă întorc. O simțeam în spatele meu, fața ei lângă mine, aproape, ochii lucioși în întuneric, ca oglinzile în noapte… Să-mi văd spaima în ei… M-am întors violent. Eram singur.

Pe ea am găsit-o în odaie, pe canapea, cu ochii mari, albaștri, de sticlă. Mă priveau netezi.

Mi se păru că mă vor chinui cu plăcere ochii ei, încet, cu răbdare, uimitoare răbdare, că-mi vor chinui trupul, mintea și sufletul, că mă vor privi așa până în ultima clipă, fără să înțeleagă vreodată. Lumina ochilor cruzi și goi n-o voi putea stinge niciodată… niciodată… Am început să strig:

— Închide ochii! Închide-i!

Lăsă pleoapele încet, ca aripi tremurătoare, calde, moi și blânde.

Doamne, să poți plânge lângă ea, să plângi pe mâinile ei, să poți ușura durerea…

Pentru ce toate, pentru ce viața și pentru ce eu, slab, încătușând atâta durere, pentru ce toate astea?

Am căzut jos, sfârșit; în gât mi se urcase cuvântul „lumină”, dar nu-i mai știam înțelesul. Îl aveam în gură, fad până la inexistență.

Speriat, l-am azvârlit, cu glas tare, în odaie. Ea a tresărit. Eu din ce în ce mai repede îl căutam în mine, în amintire, dar nu era. Groaza se încercuise. Așteptam să izbucnească nebunia în ea, în mine… apoi se făcu gol.

Pe urmă mi-am revenit.

Întâiul lucru pe care l-am văzut a fost mâna ei. O mână fragilă,

depusă ca un obiect pe canapea, lângă mine. O priveam cu uimire; în ea se cuprindea întreaga mea durere, întreaga mea viață.

Aș fi vrut s-o întorc, să văd partea dinăuntru, caldă, cu pulsul, cum bate pulsul. M-aș fi aplecat și aș fi îngropat obrazul în ea și m-aș fi dat tot. Dar nu puteam face gestul. Goliciunea mâinii mă înspăimântă. Mi se părea că, deodată, mâna ar fi fost întregul ei corp, și al meu fără voia ei.

Mâinile mele se răceau umezite, pierzându-se viața din ele. Ea era nemișcată, singure genele tremurau înfrigurate, nemaiputându-se deschide. Și am înțeles că pot face din trupul ei ce vreau, că-i e scârbă și groază de mine, dar că așteaptă. În mine, gândurile, cu tremurarea genelor ei, fâlfâiau amețite ca aripi de fluturi orbiți și îmi era rece pe șira spinării.

Atunci, i-am cuprins mâna. Era moartă.

— Strânge mâna, i-am șoptit înăbușit, strânge-o.

Se strânse mecanic: gheare de pasăre. Am azvârlit-o. Mâna se lovi de trup cu un zgomot mat. Se ridică, ochii înspăimântător de mari. Strigă:

— Pleacă.

Am ieșit, privind-o. Îi aluneca groaza pe față.

Dumnezeule, ce ochi imenși avea!

Am intrat la mine în odaie. Îmi era corpul gol de orice dorință, și singure mâinile, îngreuiate, păstrau ceva străin, nemișcat, ceva ce trebuia zvârlit și ca să rămână numai ele, curate, ușoare, limpezi.

Le-am băgat în apă. Le mișcăm, eram fără gânduri.

Acolo, încet, se liniștiră. M-am culcat apoi și am adormit căzând în gol.

Când m-am deșteptat, se întuneca. Afară ploua. Eram trist, trist. Ploaia cădea cu răbdare. Ea trebuie să fi fost pe aici, prin apropiere. Poate în parc, sub ploaie, plângând, simțind că înnebunește. Să-i cer iertare, să-i mulțumesc; apoi, în liniște, să se sfârșească totul. Să-i spun că am iubit în ea nesfârșita mea dorință... și ochii, și obrazul palid, și mâinile... și să plec.

Se auzi o ușă. Am ieșit. Iar domnul bătrân. Se întorcea de la plimbare. Surâdea. Umbrela picura apă. Dispăru la el.

În întuneric, plângând, bâjbâind, prin ganguri, aș fi mers la ea. I-aș fi spus „Pleacă”. Ea ar fi așezat mâna pe fruntea mea, aș fi crezut că simt o sărutare. Plecam. Rămânea în urma mea hotelul mic, și închisă în el – amintirea noastră chinuită. Pământul larg, larg… Aș fi umblat viața întreagă căutând-o… Acolo, odată, ar fi fost ea surâzând, cu mâinile luminoase întinse, ca să mă cuprindă… Amețit, cădeam la nesfârșit.

Am intrat la ea în odaie, încet, fără să bat. Era întuneric. Nu o vedeam, o simțeam însă nemișcată în același loc. Tăceam, copleșit de tot ce nu-i puteam spune. În mine, sufletul înălța chemări moarte.

— Tu ești? spuse.

— Da.

Tremuram. Acum trebuia să rup inima din mine, s-o zvârl.

Se sculă și, fără să vorbească, fără să mă bage în seamă, fără să aprindă lumina, trecu pe lângă mine și ieși.

Am urmat-o. Călcam odată cu ea. Prinsesem ritmul.

La masă n-am spus niciun cuvânt, niciunul. Se auzea ploaia. Ea era atât de palidă, de părea că se va topi liniștită. Întunericul își lipise obrazul negru pe geamuri. Ne privea.

Deodată, hotărâtă, se ridică înaltă și ieși. Eu am urmat-o iar. Intră într-un birou, se așeză și începu să scrie, îi scria lui, prietenului. Erau numai țipete. Întindea mâinile înăbușind… O priveam. Scria târându-mi nervii pe hârtie. Îi spunea că se întoarce, că-i e drag, drag și dor de el, că va fi a lui, întreagă a lui…

Va închide plicul încet, va suna servitorul, îi va da scrisoarea, și apoi, rămasă numai cu mine, îmi va striga, cu scârbă, ca la câini: „Afară, ieși de-aici, ieși…”

Scria. Vedeam lumina sus la mansardă crescând galbenă și apoi întregul cer în flăcări. Eu în stradă, căzut, găseam în mine plânsul din noaptea aceea. Eram legat de pământ și nu mă puteam mișca.

Brusc, tocul alunecă, și ea se frânse zdrobită, cu fața ascunsă.

Târziu, mult mai apoi, ridică privirea încet, halucinată, și cu mâinile rupse mărunt scrisoarea, mărunt.

M-am înălțat și am auzit că o întreb cu glasul destul de limpede:

— Crezi că ai putea vreodată ține la mine?

— Nu, răspunse ea tremurând.

— Bine, bine… și apoi, încet și rar, fără să știu unde să-mi las privirea: O să înnebunim.

— Da, răspunse ea îngrozită.

În mine, sufletul era rană însângerată, amară, putredă.

A trecut și noaptea asta. A fost neagră, de plumb, apăsătoare. Se așezase toată pe pieptul meu. Mă înăbușeam, îngropat de viu în întuneric. Țipetele toate își făcuseră cuib în gât. Strâns, nu le lăsa să treacă. Am așteptat… am așteptat, cu nervi ținuți, să se lumineze. Îmi erau ochii încordați în negru. Credeam că nu-i voi mai putea niciodată închide și mă durea adânc între ei. Afară, cerul înnorat apăsa întunericul, îl ținea locului, greu pe pământ.

— Te iubesc! îi strigam, căutându-i mâinile, te iubesc!

Și mă dureau mâinile, zadarnic întinse. Să poți da norii la o parte și să privești în față cerul și lumina, o clipă măcar.

Dar cerul nu s-a arătat, și lumina zilei nu s-a curățat.

Departe, în pădurea neagră, ceața albă, ruptă de vânt, se zbătea, se încurca în pomi ca strigoii înspăimântați.

O vedeam pe ea pretutindeni, plângând, simțind că înnebunește. Îi vedeam mâinile căzute de-a lungul trupului, în genunchi, i le sărutam așa, moartă. Dementă, gura ei îmi spunea trist, tremurând: „Te iubesc”.

Eu întrebam înfrigurat: „Crezi că ai putea vreodată să înțelegi ce spui?”

„Nu”, răspundea ea, tremurând. „Bine, bine”, și mă sfârșeam.

Mă dureau mâinile până la nebunie, și voiam buzele ei calde așezate pe ele, și voiam întregul ei trup cuprins în ele.

Mă apăsa tot ce trece, tot ce se duce, tot ce nu se putea, și nu se putea niciodată nimic. Știam că și azi se va întuneca din nou, spre seară, acum, cândva, curând, din nou… Nu știam dacă trăiesc, ce am mai trăit, sau dacă trăiesc ce va fi veșnic.

M-am dus la ea și i-am spus:

— Să plecăm, să nu stăm azi aici.

Și am plecat amândoi.

Călcam odată cu ea. Părul îi fâlfâia în blocuri grele. Ținea ochii

deschiși în vânt: lacuri clare, reci, nesfârșite, și în fundul lor – cerul răsturnat și mort. Mergând, îi vorbeam în mine: „Credeam că aș putea vreodată pleca: minciună. Nu există decât un adevăr în viață: tu. Cu tine începe și se sfârșește totul. Fericit cu tine, aș înțelege tot. Departe de tine n-aș putea nici muri: te-aș aștepta, orice-ar fi".

Aplecase capul. Părea că merge resemnată spre ce am hotărât eu, dar că nu se va schimba nimic.

Ca să ridice privirea, i-am spus:

— Azi n-o să se lumineze.

Deasupra noastră, norii grei rămăseseră nemișcați.

— Da, spuse.

Dar nu ridică privirea. Știam că mâinile ei pe fruntea mea ar desface încâlcirea.

Apoi, n-am mai vrut, n-am mai putut merge mai departe. Noi puteam sta oriunde. Oriunde, tot atâta durere.

— Ne întoarcem, am hotărât.

Se înspăimântă. O simțeam gata să strige după ajutor.

— Nu-ți fie frică, încă n-am înnebunit.

Și din nou m-am uitat la ea ca să știu ce va fi. Dar nu am putut deosebi care este ea și care sunt eu, și am urmat drumul alături de ea. Dacă aș fi fost mai atent, aș fi început să alerg urlând înspăimântat.

Începu să plouă mărunt. Am privit în sus. Cerul își acoperise fața și plângea. Și apoi n-am mai putut umbla. Am rămas locului.

Ea se îndepărta ca în visurile în care nu te mai poți opri, nici întoarce. Și mă simțea în urma ei…

Atunci, am vrut să se întoarcă ea cu fața la mine, cu ochii la mine, să întindă brațele și să fie a mea, pentru totdeauna a mea. Voiam. Tot, tot, tot ce era voință în mine se înălțase. Voiam.

S-a întors. Îi erau ochii imenși și goi. Întinse brațele, strigă și căzu. Se deșteptă îndată, cu mâinile și buzele însângerate, căutând în jurul ei. Când mă văzu, zdrobită, vru să fugă. Căzu din nou, se ridică iar…

Mă târam în genunchi în urma ei.

— Mă doare, mă doare, îi spuneam, mă doare.

Se opri și îmi întinse mâna însângerată. I-o mângâiam cu sărutări

mărunte, ușoare și îi spuneam:

— Mă doare, mă doare... fără să mă pot opri.

Privea fără să vadă.

— Spune ceva, mă doare, vorbește, uită-te la mine.

— Da, spuse ea, și surâse blând, cu gura însângerată.

— Mă vezi, sunt aici, lângă tine.

— Da, tremură gura.

I-am ridicat fața.

— Sunt aici, te iubesc.

— Da, mai șopti o dată.

Și am tăcut amândoi, îngroziți. Se ghemui.

— Ce frică mi-e!

— Nu, o rugam eu, nu.

— N-o să fie niciodată lumină? întrebă

— Taci te rog, te rog din suflet.

— Știi, începuse lumina!

— Mă doare, am gemut.

— Am sânge pe mâini, și își privi mâinile uimită.

Pleoapele, ametite, tremurau.

— Vino, mergem acasă. Ai să te odihnești.

— Plouă, spuse.

Mi se păru că în curând va putea plânge însângerat întregul cer pe fețele noastre ridicate spre el, și va fi puțin. Totuși, în mine se așezase o liniște de pământ rece.

— Să mergem acasă, i-am spus eu din nou.

Se lăsă dusă ca lipsită de viață. Gura lovită tremura cuvinte fără înțeles:

— ...nici început, nici sfârșit, n-are să se sfârșească nimic... unde mergem, sunt eu și tu, de ieri, de azi, de mereu. O să-i găsim plângând, ascunși... mi-e frică.

Avea glas blând și slab.

— Taci, taci, o rugam ducând-o.

— ...în toate întunericurile ești tu... numai ochii se văd albi... eu simt în mine inima bătând repede, din ce în ce mai repede, până n-o mai pot urmări. Atunci se va face lumină. Lumină! strigă îngrozitor,

dar niciodată nu mergem până la sfârșit.

Își opri mersul.

— Ascultă, zise iar, și îmi căută privirea, dintr-o zi… într-o zi…

Tăcu.

Eu așteptam încordat. Credeam că vorbisem eu și că uitasem sfârșitul.

— Într-o zi? am șoptit.

Tăcu, cu ochii dezgoliți de pleoape.

Gol, gol până în adânc. Am rugat-o, sfârșit:

— Cine a vorbit adineauri, te rog, dacă îți amintești, cine a vorbit; tu sau eu?

N-a răspuns.

Întunericul se înălța. Fugeam. Am intrat în hotel, închizând ușile violent. Întunericul cuprinsese întreg pământul, încercuise zidurile, apăsa dens, căutând să spargă geamurile, să intre rece, să stingă, să stingă totul…

În odaie am stat nemișcați. Se sfârșise lumea întreagă, numai noi uitasem să murim. Așteptam îngroziți.

În spaimă, la lumina slabă a lămpii, i-am fi putut scrie lui, prietenului; i-am fi spus că ne doare, ne doare îngrozitor, cum nu poate ști el, că nu se mai poate nimic de acum, nimic, să vină el să ne scape, și să surâdă blând, cu dinți mici, albi…

Fața ei era ridicată și tremura; îi tremura și bărbia, ca la copii. M-am așezat jos lângă ea, cu capul rezemat de ea. Îi simțeam genunchii rotunzi și calzi. O iubeam nemărginit. Plângea legănându-mă. Din timp în timp i se zdrobeau în piept bucăți grele de durere.

— Taci, taci…

O mângâiam. Gemea ușor, ca un copil lovit. Sub buze mi se topiră ochii ei cu pleoape moi.

Atunci i-am văzut gura, aproape puternică, mare, senzuală. Tremura inconștient. Am întrebat înăbușit:

— Crezi că ai putea ține la mine?

— Nu, spuse ea blând, nu… și ochii se deschiseră clari, goi…

1933

Prăbușire

8 Mai

Când l-am văzut – imaginea lui atât de asemănătoare cu cea a omului iubit odată și plecat fără întoarcere – m-a izbit atât de puternic de parcă nu l-aș fi văzut acolo, departe, ci s-ar fi azvârlit asupra mea, zdrobindu-mi pieptul.

Am înțeles că nu uitasem nimic, că timpul și despărțirea nu vindecase inima.

Niciodată nu am bănuit că poate exista între doi oameni o asemănare atât de mare. Și acum, pentru ce oboseala de-a spune cum semăna – fruntea, trupul, mișcările – când atâta ajunge; semăna astfel încât am crezut într-adevăr că este chiar el.

Dacă l-aș fi văzut de aproape aș fi prins toate deosebirile… s-ar fi pierdut acea asemănare uimitoare… poate… căci nu pot fi doi oameni la fel, iar când ai cunoscut cu dragoste… Dar eu nu l-am văzut de aproape, l-am văzut tocmai pe partea cealaltă a străzii, la balconul casei de dincolo, paralelă cu balconul meu, la același etaj, al șaselea. Eram sus de tot. Între noi, strada cu adâncul ei. A deschis simplu ușa și a apărut. Îi era cămașa albă, cu gulerul răsfrânt. Avea și același gât ca el.

L-am simțit, pe cel plecat fără reîntoarcere, cald și viu în mine, iar durerea dragostei iremediabil pierdute, m-a lovit cu o spaimă deznădăjduită. Am fost parcă pusă în fața unei răni lăuntrice pe care o credeam vindecată.

Bineînțeles cel de *vis-à-vis* nu m-a băgat în seamă, dar eu instinctiv am căutat să-mi potolesc tremurarea mâinilor care au vrut să-l cheme, să liniștesc bătăile sălbatice ale inimii înnebunită de dor. Mi-am auzit respirația, asemeni unor sfâșieri sacadate care se căznea să lase să pătrundă aerul în pieptu-mi parcă umplut cu pământ.

Dar străinul de dincolo nu m-a privit. Ca niciodată de clar mi-am

dat seama că pentru cel plecat fără revenire nu exist. Și în asta, ei doi, semănau.

O înfrigurare stranie, ce curge rece, pe tot corpul, și o oboseală și o deznădejde dezlipiseră trupul de viață; iar trupul, nelegat de nicio speranță, putea să se topească, conștient de inutilitatea lui. Mi-a fost teamă să nu leșin. Eram în marginea balconului, cu strada ce se adâncea în fața mea vertiginos, mâinile mele căutau, împotriva mea, să mă îndepărteze, să mă apere de adâncul care mă chema.

*

De la mine, din odaie, glasul lui Andrei mă strigă de mai multe ori, și pentru că nu am răspuns a venit el în balcon.

— Ce faci? mă întrebă, și statura lui înaltă, puternică, umplu cadrul ușii.

— Stau, am șoptit cu spaimă.

Îl priveam ca pe ceva străin. Tot ce credeam că este între el și mine cald se răcise deodată. Eram singură.

— Nu vii în casă?

— Nu.

Andrei se apropie de mine. Veni până la mine și își rezemă liniștit mâna de umărul meu.

— Ce ai? spuse, și mă privi în față.

Dincolo, în balcon, el așeza pe masă, într-un geamantan mic, niște lucruri.

— Andrei, i-am spus cu același glas de șoaptă, mă iubești?

— Da.

— Vezi tu omul acela din balcon?

— Da, un tânăr.

Eu continuai repede:

— E îndrăgostit de mine. Uite, dacă tu vrei, o să te sărut, și el atunci o să se azvârle, o să cadă pe trotuar, o să moară sfărâmat, și… mie nu-mi pasă. Tu nu mă crezi? Eu am să stau aci, la tine în brațe. Când o să cadă n-am să strig… Andrei… n-am să strig.

— Taci. Ce e glasul ăsta?… Ce vrei să spui?…

— Nimic. El nu știe că eu sunt aci, dar când o să mă vadă… cum

l-am văzut eu pe el... Nu mă crezi?... Uite... uite... cum îmi bate inima.

Andrei îmi cuprinse sânul. Îl simțeam înfricoșat, mic, în mâna lui caldă, blândă.

— Nu-i așa?... Inima, inima, vezi cum bate?

— Da, adevărat... dar asta e nebunie! Ce ai? Ți-e rău? Îl cunoști? Cine e?

— De unde să știu cine e?!

— Atunci?...

— Nimic. Dar eu vreau să se azvârle în stradă... vreau... toată casa până jos. Vreau să moară. Nu-mi pasă de el. Ține-mă strâns, că poate am să mă zvârl eu.

Andrei mă cuprinse, mă ridică. Strada era jos, adâncă... și dincolo, el așeza niște lucruri într-un geamantan mic. Avea aceleași mâini ca întotdeauna.

— Andrei, Andrei! am plâns înăbușit.

— Ce e cu tine?

— Vreau să stau numai cu tine. Nu vreau să-l mai văd niciodată. Ține-mă lângă tine.

Andrei m-a dus în casă. A închis geamurile, a lăsat zăbrelele să mă despartă de cel de dincolo.

Andrei are piept puternic, cinstit. M-a adăpostit lângă el. Asupra mea îi vedeam fruntea întunecată de grija unor gânduri nelămurite.

— Spune-mi, îl cunoști?

— Nu, nu-l cunosc.

— Deloc?

— Chiar pe el nu l-am văzut niciodată.

— Dar pe cine?

— N-aș putea să-ți lămuresc... pe cine... alți oameni.

— Bine, bine. Îți place?

— Nu știu... exact. Nu l-am văzut niciodată de aproape.

— E urât, ți-o spun eu.

— Se poate... Andrei... ești sigur că e urât?

— Da!

— Nu face nimic. Mie tot îmi place.

— Ai spus că nu-ți place.

— Am spus că nu l-am văzut bine.

— Atunci, de ce spui că-ți place?

— Tocmai pentru că nu l-am văzut bine. Să nu crezi că sunt nebună... eu nu sunt... dar nu mai am suflet în trup...

Și am început din nou să plâng.

— Taci acuma. Lasă lucrurile astea acum. Vino. Așa. Andrei mă alintă: Copil prost, copil prost.

Mie îmi fac bine cuvintele „copil prost". Și „copilul prost" plânge încet.

— Tu să nu pleci de lângă mine, Andrei. Tu să stai așa cu mine mereu. Spune, ai să mă iubești mereu? Mi-e așa frică de viață... tu nu știi!

În odaie era întuneric. Andrei s-a încăpățânat să ieșim din odaie. Eu aveam trupul mort, și Andrei îmi ajuta să-l îmbrac.

Când am ajuns în stradă, lumina ne orbi. Am trecut furișându-ne, fără să ridicăm privirea spre geamul lui. De sus, gândul că e acolo ne apăsa umerii...

11 Mai

De trei zile pândesc, dar nu l-am mai putut vedea. A venit oare numai ca să-mi înspăimânte gândurile – cum noaptea poți avea visuri care nu au alt rost decât să redeștepte halucinant povești vechi strânse și trăind înfricoșate în fundul sufletului.

Unde să-l găsesc și pentru ce? Pot avea de la el altceva decât ce am avut? Îmi sunt gândurile chinuite ca și cum mâini aspre ar stoarce încet din ele viața, căldura, ca să le risipească zadarnic, pentru nimeni, pentru nimic.

Au fost clipe când stând lângă Andrei îmi era liniște. Inima lui bătea rar, puternic, și ritmul curat potolea zvârcolirea mea. Andrei, strigam în mine, cu încredere în dragostea lui, și tremura în suflet o bucurie firavă, ca o lumină slabă, departe, în vreo pădure întunecată. Aveam suflet de copil încrezător și puteam într-adevăr crede, în aprinderea asta a unei clipe ce se înălța în mine curată, că am găsit

acolo, spre lumină, vreo casă mică și caldă unde să mă adăpostesc. Dar un freamăt nepotolit se dezlănțuia iarăși, înnebunind întreaga pădure, și în aplecarea lor, gândurile mele ascundeau din nou lumina mică, firavă, din depărtare.

Andrei mă strigă:

— Ce ai? De ce gemi? Nu stai bine? De ce ți s-au speriat ochii?

Și închideam ochii, ca să nu vadă el în ei zbaterea gândurilor. Aș fi dat viața ca să pot șopti din întreg sufletul „Te iubesc", dar nu găseam în locul sufletului, în tot trupul, decât un gol adânc.

Andrei nu întreabă niciodată dacă îl iubesc. El știe numai întreba:

— Îți este bine lângă mine?

— Da, bine.

Și mă strânge mai tare lângă el.

...Într-un oraș imens, să se mute pentru o zi, în fața mea, un om care seamănă atâta cu el!... Așeza într-un geamantan mic lucruri... avea aceleași mâini ca întotdeauna... apoi, a plecat... ca și altădată... fără niciun cuvânt, nicio privire, fără să știe ce durere se înalță în urma lui... ca și altădată... dar de data asta e bine, e bine că a plecat. E bine. Lacrimile au fost plânse toate. Jos, la poartă – semne timide de doliu – atârnă aceleași pancarte albe pe care se scrie că în casă cineva a plecat și a rămas o odaie goală. Probabil o zi a fost închiriată lui... o zi... apoi el a plecat... Azi-dimineață, o servitoare drăguță, tânără, blondă, cu o rochie de albastrul cerului, curățа. O vedeam. Avea gesturi grațioase, de subretă de teatru. S-a privit mult în oglindă, potrivindu-și cochet șorțul, rochia. Era veselă. Părea că se simte bine în odaie... în odaia goală... Da, el a plecat. O servitoare arată veselă în urma lui și pregătește locul pentru alți oameni.

...deodată, îmi amintesc că mai sunt și alți oameni pe lume în afara lui și îmi pare atât de nou gândul, încât tresar, și o clipă rămân uimită.

Alți oameni?... Andrei mă strânge mai tare lângă el. Andrei e și el un alt om. El îmi șoptește „Te iubesc", iar eu, liniștită, pot și eu într-o zi pleca, fără să înțeleg că în glasul lui care strigă se ascunde un început de moarte. „Mai sunt și alți oameni pe lume", șoptim repede celui ce rămâne, dar noi plecăm pentru că am înțeles că nu e decât

un singur om pe lume. Da, da, sunt mulți oameni pe lume, făcuți toți ca să-și azvârle unul altuia, în față, groaza minciunii acesteia. Dar eu nu mai am unde pleca. Mie mi s-a spus odată că „mai sunt și alți oameni pe lume" – și s-a pustiit atunci pământul de oameni... Servitoarea pregătește odaia pentru alți oameni... pancarte mici pentru o odaie goală... alți oameni... și lumina... lumina firavă... care se aprinde... se stinge, ca sclipiri de stele în noaptea unui cer spre care niciodată mâinile întinse n-au ajuns...

Andrei caută cu o încăpățânare tăcută, în golul ochilor mei, înțelegerea noastră... și buzele lui șterg urme de lacrimi plânse pentru altă dragoste... Un om... un singur om există pe lume, dar și el poate pleca, iar mâinile înnebunite îl pot căuta oarbe în noaptea unei vieți întregi.

Pe el l-am iubit de-ndată. I s-a așezat imaginea în suflet și o purtam pretutindeni în mine. Când mă deșteptam dimineața, prima întâlnire cu realitatea era gândul lui. El exista. Mergeam drept pe drumuri, și deodată, fără niciun motiv, îmi răsărea el în minte. Mergeam încet, ori repede, ori mult, mult, sau stam locului, nemișcată timp nemărginit; totul era egal: îl regăseam mereu în mine, cald, cu aceeași tresărire, o emoție ca în fața unei întâlniri neașteptate care îți dezlănțuie în tot trupul un strigăt de sânge triumfător.

Persistența asta de a fi cu mine, în mine, mi-o amintesc ca tot ce se poate mai puternic din tot ce mi-a dat viața. Să se fi șters imaginea, aș fi crezut că am păcătuit cu ceva în fața dragostei și, ca o pedeapsă, el pleacă, lăsându-mă din nou singură. Nu știam atunci că e al meu, pentru că aveam puterea să-l cred al meu, nu știam că eram tot atât de singură ca întotdeauna, așa cum singură te poate lăsa o fotografie pe care ai primit-o într-o zi când împărțea fotografii la toată lumea, o fotografie care, nemișcată, îți surâde de câte ori te uiți la ea într-o asemănare halucinantă cu viața. O! Și nu știam atunci că bucuria de a nu-l pierde în nicio clipă din gânduri va fi mai târziu cel mai mare chin pe care mi-l va da viața. Am văzut odată un orb. Ochii îi erau răni. Mergea încet, căutând cu mâinile golul. Mergea înainte, drept înainte, încet. Era o zi caldă, cu străzi pustii,

cu asfaltul înfierbântat. Sunt zile parcă fără aer, când trecători puțini lasă în zgomotul pașilor lor un ecou trist, care umple viața de spaimă. Unde putea el merge orb pe căldura zilei nebune? Și mi-am închipuit că duce și el în suflet imagini de care vrea să scape, că fuge, că și-a omorât ochii, crezând că acolo e începutul imaginii încăpățânate. Și-a omorât ochii, și apoi, văzând că imaginea rămâne clară, triumfătoare în ochii morți…

La ce bun să spui că niciun chin nu atinge deznădejdea asta atunci când totuși, niciodată, nimeni?!… Andrei e un om, un alt om… dintre mii de oameni… eu…

15 Mai

Odaia nu s-a închiriat. Totuși, servitoarea o ține pregătită, parcă și ea așteaptă o reîntoarcere. Surâd obosită în fața gândului fără sens că noul chiriaș nu va mai semăna cu el. Da, mai sunt și alți oameni!

16 Mai

E seară. În odaie, acolo, s-a aprins o lumină. O umbră vine, trece prin fața perdelelor. Odaia s-a închiriat din nou. Și simt că îmi pare rău. Era o amintire a mea, a noastră, o amintire nouă, vie, în lanțul amintirilor toate.

Umbra trece, vine, de colo-colo. Afară plouă. Strada, jos, în adânc, lucește. Se ridică din ea un ritm mecanizat, o muzică. Probabil într-o cafenea lumea dansează. De câte ori lunecă pe luciul străzii un automobil, apa împroșcată de roți acoperă ritmul. Sus, casele, fețe cu sute de geamuri, se pregătesc de noapte. Zăbrelele de lemn se lasă una după alta, cu un zgomot brusc, sfâșietor: mai aproape, mai departe. Niciodată nu știi de unde vine strigătul, dar parcă la aceeași oră, apucate de panică, se lasă căzute toate de-a rândul. Dimineață, cu același strigăt, dar mai obosite, se vor ridica. E panica unei nopți noi, și apoi panica e din nou o zi, ritmic. Plouă mărunt, neregulat. Mâine…

17 Mai

Azi-dimineață l-am revăzut. S-a reîntors. Era în balcon. Privea strada în jos, liniștit. Mi se părea că va sta o clipă, atât încât fața lui să-mi otrăvească viața, și va pleca din nou, fără niciun cuvânt și fără să mă privească... că se va reîntoarce poate vreodată iară, târziu, zadarnic, o clipă, atât încât fața lui... Am, simțit că în sânge nu mai rămăsese destulă putere ca să fug... Într-un oraș imens... apoi alt oraș imens... sus, apare el... jos, strada... apoi pleacă... el, tot el.

20 Mai

Până acum n-a plecat. E tot acolo în odaie. Eu umblu încet, cu grijă. Glasul mi s-a făcut șoaptă, mi-e teamă să nu deștept vreun gând rău sau să stric liniștea șubredă a zilelor care trec. S-a reîntors. E lângă mine, și după mișcările lui și după o părere adâncă din mine, cred că de data asta va rămâne locului mai mult timp. Azi-dimineață și-a așezat lucruri în dulap. Ușa de la balcon era închisă și-l vedeam mișcându-se. Surâdeam tăcut în fața gesturilor lui neîndemânatice, bărbătești. Are haine pe care nu i le-am văzut niciodată. Are o pijama nouă. Îi stă bine. A băut ceaiul în balcon. De câte ori pleacă din balcon sau vine în balcon, se uită mai întâi în adâncul străzii. Eu mă feresc să mă vadă. Îmi este teamă de privirea lui asupra mea, o privire care nu mă va recunoaște, rece, străină. Pentru el, eu nu semăn cu nimeni. Bineînțeles, îmi va surâde și mie, împărțindu-se pentru toată lumea, cu aceeași dărnicie, într-o egală și liniștită bucurie de a fi iubit. Și mă doare gândul. E o gelozie amețitoare, dementă, de data asta întoarsă chiar asupra mea.

21 Mai

Andrei m-a întrebat:
— Ți-ai mai văzut... prietenul de peste drum?
— Da, șade tot aci.
— Ce face?

— Nu știu… Dar nu vrei să vorbim de altceva?
— Bine.
— Vino în casă. Lasă perdelele.
— Știi că nu e veselă odaia mereu în întuneric!
— Mie îmi place.
— Bine.

Mă supără Andrei. Îmi este atât de inutil! Nimic nu mă mai leagă de el. Se uită lung la mine și-i simt înnebunirea gândurilor lui încăpățânate, care vor să pătrundă în gândurile mele și care nu vor să mă piardă. Eu și toată ființa mea îi strigăm că „mai sunt și alți oameni pe lume", și în el vrea să se nască groaza cuvântului „niciodată". Totul este șubred și se clatină.

23 Mai

De câte ori îl văd pe cel de peste drum mișcându-se prin odaie, îmi este teamă că se pregătește de plecare, că va pleca, că iar va pleca pentru totdeauna. Și eu ce pot face? Mă pot duce la el? Mă văd alergând zadarnic în urma lui ca să-l rog să rămână, numai atât, să rămână, să nu se topească iar în îndepărtarea a mii de oameni, să nu mă lase iar singură cu gândurile amețite, care îl vor căuta în gol, mereu, numai și numai pe el… Voi întâlni privirea aceea care nu se încălzește cu nicio tremurare, privirea aceea care pleacă, pleacă, știu că pleacă, eu știu că pleacă…

Cine poate să privească cum i se pregătește din nou același chin fără să se zbată ca să zdrobească înlănțuirea? O groază, care are strigăte nedeslușite încă, se pregătește și ea în fundul sufletului. Dar nemișcată, înlănțuită clipelor, îmi simt trupul mort, și singuri ochii vii se leagă tremurând de mișcările unui străin. El fluieră. Eu trăiesc în umbră, așteptând o descătușare ce nu va fi niciodată. Asta e nebunie, strig, dar e un strigăt fără glas, o simplă zvârcolire a sângelui îmbolnăvit, și eu rămân tot nemișcată, împietrită, ca să văd cum mi se pregătește din nou același chin…

Andrei mă privește cu spaimă. Eu încerc, într-o caznă nemăsurată, să-l înțeleg pe el, durerea lui, dar nu mă pot gândi decât

numai la mine. Din urmă mă pândește groaza așteptării noastre. Cuvintele au tăcut. Și simt nevoia să mă sfarm ca să pun capăt în mine, în Andrei, groazei ăsteia.

24 Mai

Zi și noapte, zi și noapte îl știu aici lângă mine. Mai târziu, desigur… voi plăti fericirea asta… dar dacă trebuie plătită o fericire, înseamnă totuși că a fost acea fericire.

Într-o zi va pleca…

— Andrei, strig înspăimântată, și caut adăpost lângă el. Poate am să te pot iubi în vreo vindecare târzie. Să stai mult lângă mine, să nu pleci când te voi goni!

Dar Andrei mă privește cu teamă și caută și el, pentru el, adăpost lângă mine. Ne-au rătăcit drumurile, și lumina mică din depărtare s-a acoperit de trupurile zbătute ale gândurilor mele. Păsări mici, străine nouă, au luat pâinea presărată în lungul unui drum care ducea la lumină. O casă, unde era fericirea, își are loc în pădurea gândurilor, dar nimeni nu mai știe ajunge acolo.

— Andrei, dă-mi mâna ta. Îmi este sufletul de copil înspăimântat și am rătăcit drumul. Pe drum trebuiau presărate gânduri cu inimă de piatră, ca să nu le poată mânca păsările cerului… păsările care au să aibă fâlfâiri zglobii, ușoare, când ai să le strigi că ți-au omorât drumurile… Andrei, unde e casa fericirii? Cine a clădit-o și cine a ascuns-o? Fă liniște, Andrei, în gândurile mele, ca potolirea lor să lase iară drumuri clare, spre lumină. Dă-mi mie în suflet căldura cuvântului „te iubesc”, și voi sta veșnic lângă tine. Noi vom ști că „nu mai sunt și alți oameni pe lume”, Andrei.

25 Mai

Doamne, câtă liniște!

E în balcon. Scrie. A aprins o lampă, o lampă mică de masă, și scrie. Îi e fața luminată auriu. Casa se îneacă toată în umbra nopții, ce se lasă din ce în ce mai grea. Fruntea lui răsare înaltă și palidă.

Corpul are aplecări mângâioase spre masă, într-o caznă atentă, migăloasă. Scrie. Are mâini transparente. Câteodată se înalță, întoarce o pagină, își reazemă trupul de speteaza scaunului... apoi, din nou aceeași mângâiere în aplecarea atentă a întregului corp. Da, și departe, jos, în stradă, se aude vag orașul trăind: o respirație continuă, imensă, a mii de oameni care trăiesc topiți într-o singură veșnică viață... jos...

El scrie. Câtă liniște! Suntem unul în fața celuilalt. Câteodată, ca să întorc o pagină, îmi îndrept și eu trupul, aceeași aplecare ca a lui, pentru aceeași mângâiere a gândurilor... noastre...

În noapte, la ferestre și în stradă sunt lumini aprinse, care nu luminează clar decât bucăți din întuneric, așa cum gândurile nu luminează decât clipe din viață.

E liniște. Deodată... în mine gândurile se sting, moarte. Ridic privirea, înspăimântată: și el e în picioare, înalt; dar pentru că a ieșit din bucata de lumină a lămpii, nu-l mai pot vedea. E o umbră. I s-a topit fața în noapte. Mă simt atât de singură și înspăimântată de singurătatea asta, încât strig în noapte, sfâșietor. El tresare și se apleacă jos spre stradă, acolo unde nu sunt, eu...

S-a ridicat apoi și a intrat în casă liniștit.

Va fi veșnic, veșnic același chin? Niciodată...

Acum e în odaie. Îi văd umbra. Mi s-a făcut teamă că va pleca în oraș, că mă va lăsa singură acasă. Mă simt slabă și mică. Eu știu că nu este el. El e topit pentru totdeauna în mulțimea miilor de oameni. Cu el nu voi mai fi niciodată. Cuvântul „niciodată" are o sfâșiere lungă, care rănește sufletul. E destul să spui „niciodată", dar să spui deslușit, încet, ca să simți sfâșierea cuvântului în tot trupul. Niciodată ce? m-ar putea întreba o lume întreagă... mii de oameni, dar eu nu știu ce. Niciodată... niciodată... Plâng. E cuvântul care se apropie cel mai mult de moarte. Dacă ai suflet în tine, să nu dai din vina ta nimănui să poarte cuvântul acesta în viață: „Niciodată". El mi-a dat cuvântul acesta al morții să-l port în viață, în întreaga viață.

O umbră care nu este el se mișcă prin odaie în fața mea.

Apoi s-a stins lumina. A plecat. Zăbrelele sunt lăsate. Mi se umple sufletul de tristețe grea și zadarnică.

Pentru ce cazna asta? Dar celălalt, cel adevărat, n-a fost și el tot atât de străin, ori cazna tot atât de zadarnică?

Un singur om... Dintre mii de oameni trebuia să se aleagă un singur om, și dacă nu el, un altul, pentru același chin zadarnic al fericirii. Dar gândul implacabilei dureri nu potolește durerea. Îl disprețuiesc pentru că îl știu nevrednic și mă disprețuiesc mai ales pe mine pentru că totuși îl pot iubi. Cât de greu să sfărâmă o iluzie făcută din lumina unui pământ mincinos pe care nu va crește niciodată nicio însămânțare de bucurie clară!

Privesc fereastra neagră, și – încet, imperceptibil – o dungă slabă de lumină se arată printre zăbrele. La el în odaie e lumină! El poate n-a plecat! Îmi este dragă toată făptura lui și îmi sunt ochii calzi de lacrimi de recunoștință. Îi mulțumesc că n-a plecat, că în astă seară a rămas cu mine... Bucăți de lumină... și mâini transparente în aplecarea unei mângâieri fără sfârșit... și lumina firavă în casa fericirii... imperceptibil... și gândurile, gândurile toate pentru el, pentru fericirea asta simplă... ușoară...

26 Mai

S-a făcut ziuă. La el, storurile, lăsate încă, îl păzesc acolo, închis în odaie. Doarme. S-a luminat. E duminică. Departe, aproape, și în tot văzduhul se răsfrâng sunetele clopotelor. Vântul bate cu înmlădieri fluide, transparente și poartă sunetul pretutindeni. E soare.

El s-a sculat, a ridicat zăbrelele și a deschis balconul. E în soare. Are gâtul alb, gol. Între mâinile mele îl simt cald. Nu vrea să mai vină Andrei. Pentru ce să mai vină? El nu a înțeles că nu vreau să mai vină Andrei. Pentru ce să mai vină? El nu a înțeles că nu mai sunt deloc cu el? Pentru ce nu pleacă? Să plece, să plece! Îl urăsc, pentru că îmi strică toate gândurile. Să ducă și el durerea lui departe, așa cum o ducem fiecare. Cine m-a întrebat pe mine dacă îmi pot duce durerea atunci când mi s-a dat durerea? Eu pentru ce să întreb? Să plece, să plece cât mai curând... să se topească între mii de oameni care umplu pământul cu trupurile și gemetele lor... pe nesfârșite

drumuri, cu ochii orbi... în zile cotropitoare, fără aer, cu moartea în piept... Și caut să-mi amintesc toate cuvintele pe care le-am spus ca să-mi strig durerea, acum, ca să-mi deștept mila. Dar când strigă un altul, cuvintele sunt fără sens, și mila nu se naște. Să plece.

27 Mai

A început o viață nouă, și dacă el a putut vreodată pleca, acum a venit și e cu mine. Ca de obicei, nu spune niciun cuvânt, nu mă privește, dar e aci, lângă mine, și de data asta mă lasă să-l văd trăind. Da, da, și parcă în însăși indiferența lui de acum găsesc un înțeles și o mângâiere. „Sunt așa", parcă-mi spune. „Așa sunt eu, nu mă prefac, nu mă ascund, mă poți vedea așa cum sunt" – și o bucurie largă îmi umple sufletul. Da, el, fără nicio fățărnicie, simplu.

Câteodată mi se întâmplă să-mi amintesc că nu este el, și asemănarea asta îmi pare cel din urmă mijloc al lui pentru a mă înșela, amăgi; dar asta nu-mi strică fericirea, căci gesturile lui și privirea lui, toate atât de asemenea celor adevărate, îmi leagănă gândurile într-un ritm în care adoarme oricare conștiință de realitate. E un vis ce-mi topește durerea. E un vis țesut de mine, dar cine ar avea puterea să strice liniștea unei dureri care adoarme, care se stinge, fie chiar și cu minciuna? Eu știu că nu este el, strig, dar strigătul se potolește singur, încet, în fața însăși a asemănării lor: mâinile, fruntea, ochii, aceleași... zi și noapte, lângă mine mereu.

29 Mai

Lui Andrei nu i-am spus decât atâta: „Să nu mai vii" – și nu i-am privit ochii.

A plecat fără niciun cuvânt. Andrei nu este dintre oamenii care plâng în fața glasului ce gonește.

Când am privit din nou în jurul meu, odaia era goală. Am ieșit în balcon. Afară era cald. El sta în fața mea, în celălalt balcon. Citea. E al meu. De acum sunt numai cu el. E o fericire adâncă, tăcută, fără gesturi, fără gânduri și continuă. O fericire nemișcată, cum sunt

zilele de vară cu un cer greu de nori plini de bucuria apei… ceasuri, ceasuri, fără să spargă bogăția clară a ploii, ceasuri, ceasuri de o așteptare tăcută, densă.

Niciodată nu am fost atât de fericită. Și umblu încet, atentă să nu se strice bucuria zilelor, căci fericirea e un lucru atât de șubred, încât poate fi stricată cu un singur cuvânt, cu un singur gest.

…Demult… înainte… am fost cu el la țară. Era cald. Soarele sta înalt pe cer și se revărsa de acolo într-o bogăție de aur care orbea. Grâul tânăr, în lanuri largi, tremura viu, grăbit spre viață… și undele apelor tremurau grăbite spre viață în murmurul unei povești fără sfârșit… și sufletele tremurau grăbite spre viață… iar zilele tremurau și ele în legănarea aceleiași povești fără sfârșit… Îmbrățișarea lui și orbirea ochilor în răsturnarea trupului cu fața spre soare, cu fața spre soare! Și din adâncul cerului până în cea din urmă picătură de sânge, numai și numai dragoste… Demult… înainte.

E la el în odaie. Citește. E liniște. A rămas numai cu mine. Umblu încet, atentă.

1 Iunie

Totul s-a făcut prea dens în mine, și bogăția unei revărsări clare din înaltul cerului nu va începe niciodată. E o țintuire fără sfârșit, o nemișcare fără sfârșit. Nu mai pot spune: azi, mâine, căci totul a devenit prezent. Nu mai aștept nimic, căci totul s-a făcut clipă de față într-o liniște uimitoare.

Aș vrea să-i întâlnesc privirea, aș vrea ochii lui prinși, topiți într-ai mei, astfel să fim din nou împreună, topiți, prinși în aceeași simțire. Chinul nemișcării tinde prea departe. E o aplecare tăcută sub o biciuire de plăcere, într-o așteptare care omoară nervii, e chinul unei mângâieri care și-a întrecut timpul, prelungindu-se într-o nebunie care are moarte, sfârșit.

Adâncul străzii amețitor… strigătul cu care îl voi chema. Atunci vom fi iar împreună. Dacă plătești o bucurie, înseamnă că ai avut bucuria… Îmi este dragă toată făptura lui.

2 Iunie

Din orașul întreg nu a mai rămas decât, jos, un murmur îndepărtat al vâltorii în care se mișcă. Noi sus…

De câte ori vine și de câte ori pleacă din balcon, el privește în jos, strada, dar niciodată nu i s-au oprit ochii asupra geamului unde pândesc eu. Are o privire rece, de animal indiferent, satisfăcut, și mâinile, gâtul, fruntea – albe, goale, ca niște pete de lumină crudă. Dar ele au viață în ele, viața care poate mângâia, simți, dori… De câte ori apare, tresar. E el. Aceleași mâini, aceeași frunte și aceeași privire care nu va înțelege niciodată niciuna din privirile mele înspăimântate, și nimic nu te poate lăsa mai singur ca luciul unor ochi care lunecă asupra ta fără să te vadă!… Trebuiește golul unei străzi între noi ca eu să pot crede că este el și îl iubesc acuma pe el, acesta, un om dintre mulți oameni, un om care nu este el. Într-adevăr, fericirea este un lucru prea șubred!

3 Iunie

La aceeași oră, apucați parcă de panică, ochii se închid înspăimântați în fața întunericului ce aduce groază, casele toate își închid ferestrele. Se aude ritmic zgomotul metalic al zăbrelelor ce se prăbușesc.

Când își închide el geamurile și pune astfel un zid între el și privirea mea, parcă îmi spune: „Pentru azi, destul!” Atunci începe noaptea. Mă simt închisă, singură în odaie, despărțită de el. În orice moment, el poate pleca, ori gândi, ori simți orice. Eu nu pot ști nimic. Umblu de colo-colo așteptând ziua, lumina. O să mi se sfărâme mintea!

Andrei, ia-mă cu tine, în topirea aceea între mii de oameni. Dă-mi tu sfărâmarea unui sfârșit. Dar Andrei nu e dintre oamenii care plâng în fața cuvintelor mortale, nu e dintre oamenii care se întorc când i-ai gonit, și nimeni nu mă va ajuta în caznă, și-mi este scârbă de adâncul acela al străzii în mișunarea a mii de oameni cu vieți slabe, plăpânde, oameni ce se târăsc, răsuflă. Noi, sus… Mâine,

mâine, strig...

4 Iunie

S-a luminat din nou. El vine în balcon ca în fiecare dimineață. Se arată liniștit în lumina crudă, albă. Deasupra noastră, foarte aproape – cerul, și, departe, jos – strada... și viața începe din nou. Are gâtul gol și privirea neagră, rece.

Umblu încet, atentă. Azi... mâine... S-a topit totul într-o așteptare fără sfârșit... o lumină crudă, albă... „Te iubesc!" strigă zvârcolirea din mine, „te iubesc... Cerul e aproape... te iubesc", șoptesc, și între mâinile mele îi simt gâtul cald.

El se apleacă... în balcon vine servitoarea drăguță... E vară... are rochie albastră ca cerul. Ea se apropie, el surâde... Ea se apropie, el întinde brațele. Sunt unul lângă altul. Se cuprind, sălbatic. „Te iubesc – strig –, te iubesc!" Și „te iubesc" e încă rugăciunea dinaintea morții.

Strada... adâncul... sfârșitul...

1930

Table d'hôte

În pensiunea Sussmann, atmosfera devenea din ce în ce mai de nesuferit. Cu fiecare zi ce trecea, totul părea că se mecanizează, că pierde sensul vieții și că, în virtutea unei inerții, continuă să existe și să repete gesturi, gesturi din ce în ce mai moarte. Programul cotidian își avea orele imuabile la care pensionarii soseau, plecau, dormeau, mâncau, se spălau. Scârțâitul ușilor, fiecare cu strigătul ei propriu și enervant, destăinuia, imediat ce odaia s-a deschis, dacă cineva a plecat, sau cine a ieșit de prea multe ori în răstimpul celor douăzeci și patru de ore. Dimineața certurile pentru ocuparea sălii de baie, ciocniri scurte și veninoase nu puteau totuși alunga indiferența față de ziua care începea. La masă, tacâmurile păreau că șoptesc, cu o vidă vibrare, melodia unei incitări la o poftă de mâncare inutilă. Felurile, friptura și legumele, compoturile și prăjiturile, transformate într-o calitate unică, aveau densitatea și supleţea fără de viață a cauciucului. Pensionarii mestecau molcom: actori sătui, în fața unei mese cu mâncări de pâslă și carton. Pe culoare nu aveai voie să vorbești decât în șoaptă, iar acolo, în fundul sălii întunecoase, într-o odaie îndepărtată, ceasuri întregi, un pian își chinuia notele fără să închege o melodie, în exerciții aride și monotone. Acolo locuia o americană, o pianistă, înaltă, slabă, brună, cu o față tragică, de o melancolie sumbră și concentrată. Ceasuri și ceasuri, pianul își număra notele care punctau tăcerea. La masă, femeia venea, pleca, distrată, mâncând puțin și parcă fără să-și dea seama că o face. Cei din pensiune șopteau că bărbatul ei o bate, că e un sadic; că noaptea, gemete și pasionate plânsete s-ar ivi de acolo ca dintr-un coșmar prea real.

De altfel, fiecare dintre cei care locuiau acolo își avea, ca oricare om, drama lui stupidă, inutilă, nerezolvând nimic, neînțelegând nimic. O dramă. Atât. Un tată divorțat, cu cele două fete ale lui. În jurnalul intim al fetelor, pe care doamna Sussmann, proprietara și sufletul acelei pensiuni, îl citise în timpul dereticării odăii, sta scris: „Mama a fost nebună, iar tata e un bou".

Într-altă odaie – o cocotă blondă, grasă, tânără. În fața odăii ei, șoaptele pensionarilor aveau să devină mai catifelate. Femeia muncea noaptea, ziua dormea. Niciodată nu vedea lumina zilei. Închisă ca într-o cutie ermetică, ferită de soare prin perdelele groase, grele, care nu lăsau să pătrundă nici cea mai ușoară rază, se odihnea. Se scula pe la șapte seara. Bea o cafea cu lapte, făcea baie, se îmbrăca în grabă și pleca, lăsând în hol o dâră violentă de parfum. Se întorcea fără zgomot, totdeauna spre dimineață, atunci când lumina e îmbrățișată cu întunericul, în acel ceas când totul luptă: muncitorii cu deșteptarea, felinarele cu lumina zilei, soarele cu stelele, agonizanții cu moartea. Clipa aceea în care omul ar putea poate să-și dea seama că totul e iluzie…

Într-altă odaie, o bătrână absolut surdă, total izolată de zidul de liniște care o înconjura, aștepta cu nerăbdare orele mesei, mâncarea…

Într-altă odaie…

Dar Olga simți deodată că se înăbușe, că dacă nu părăsește măcar pentru câtva timp casa asta, pe care o cunoștea în toate ecourile, în toate mirosurile, în toate colțurile ei, o neurastenie stupidă o pândește. Își da seama că, încet, pornind din toate colțurile casei și așezându-se pe gândurile ei, o ceață cenușie și fără gust va cuprinde întreaga lume, ca o înserare. Hotărî să plece pentru două săptămâni, la țară, nu departe, în apropierea Berlinului, în acele împrejurimi atât de poetice și odihnitoare. Odaia în pensiune va rămâne tot a ei, așteptând-o, cuminte, potolind în ea tot ce era vechi, gânduri și lucruri.

Imediat cu hotărârea luată, Olga se simți mai vie, mai actuală. Un bagaj mic, strictul necesar, și plecă. Doamna Sussmann și cu Sisi, fata ei, o conduseră la gară. Sisi, blondă tânără, a fluturat o batistă…

*

Cele două săptămâni hotărâte pentru odihnă au trecut repede, legănate în moliciunea ierbii, în murmurul cântat de frunze și în nesfârșitul mister al apei care curgea în apropiere. O bucurie proaspătă, probleme noi se desprinseră vitale din aer, din soare, din

albastrul cerului. Acum, odihnită, Olga se simțea în stare să înfrunte din nou pensiunea cu teroarea banalului ei. Va putea din nou lucra, va putea din nou citi ceasuri întregi, se va putea din nou preocupa de gânduri numai ale ei. Și mai mult decât atât, pensionarii, cu toate obiceiurile lor, cu toate scăderile în care trăiau, îi părură apropiați. Făceau, în mod natural, parte din viața ei. Un decor necesar.

*

Dar iată că intrând în pensiune, chiar de la ușă, i se păru că ceva nou, ceva neobișnuit plutește în acele încăperi, atât de bine cunoscute. O răvășeală a liniștii, un vârtej al monotoniei, senzația unei odăi în care un curent brusc de aer ia pe sus perdelele și hârtiile. Fața servitoarei îi păru mai surâzătoare. O ușă, pe culoarul lung și întunecos, se deschise și – lucru nemaipomenit – fu trântită cu putere, cu toate că fără supărare… apoi, o melodie vie, fredonată printre dinți, răsună îndepărtându-se în același ritm cu pașii omului care cânta.

Olga intră în odaia ei. Regăsi lucrurile așa cum le lăsase. Calendarul, neclintit din ziua plecării ei, arăta ironic golul zilelor trecute departe. Câteva statui începute înainte de plecare erau umede sub cârpele stropite zilnic cu grijă.

Olga desfăcu bagajul. Îi părea bine că se apucă din nou de lucru. O mulțime de idei, clare, limpezi, îi năpădeau mintea. Mișcările îi erau vii. Se surprinse fredonând aceeași melodie, ca un ecou îndepărtat al frazei auzite cu câteva clipe înainte. Olga își alese o rochie. Se gândi la o mulțime de lucruri care trebuiau făcute. Hotărî că foarte curând se va reîntoarce la București, pentru o expoziție. Prima ei expoziție.

Nu trecu mult timp, și auzi din nou trecând prin antreul lung aceeași melodie… Răspuns. Erau parcă aprinderile unui foc ce vestește din culme în culme, pe depărtări, o întâmplare nouă.

Olga ceru un fier de călcat. Îl puse în priza electrică și începu să-și netezească rochia. Foarte curând, după o bătaie ușoară în ușă și fără să aștepte răspuns, intră în odaie Sisi. Zglobie, cu părul buclat proaspăt, intră cu fața iluminată de o veselie exagerată.

— Bun sosit!

Se sărutară. Sisi se așeză pe speteaza unei canapele. Avea chef de vorbă.

— Ai petrecut bine? Ai lucrat? Te-ai odihnit? Ce timp a fost acolo? Ce ți-a plăcut? Arăți foarte bine. Ce calci? Rochia asta n-am văzut-o încă.

Olga răspundea cu plăcere. Sisi începu să încerce rochiile Olgăi. Pe urmă cântă. Din nou, același refren.

— Ce e melodia asta?

— Melodia asta? Nu știu. Probabil ceva din plăcile de gramofon ale lui José. Are o mulțime de plăci.

— Care José?

— A, da, adevărat – și fața lui Sisi strălucі de veselie și manifestă plăcere –, tu nu erai aici când a venit la noi. E noul locatar, e foarte simpatic.

Și Sisi fredonă din nou melodia. După aceea îi ajută Olgăi să calce. Cu mâinile ei albe, grăsulii, pline de gropițe și unghii roșii, întindea îndemânatic pânza în fața fierului. Câteva minute trecură.

— Și cine e José? Ce meserie are?

— Nu știu, dar e foarte simpatic.

— Cum, nu știi ce meserie are? Cum l-ați înscris?

— E numai în trecere pe aci. Zice că e din Cuba. A căutat Martinez – știi, refugiatul care stă la noi – să-l descoasă. N-a scos nimic de la el. Văd însă că se înțeleg bine. Îi împrumută plăci de gramofon cu tangouri și cărți. Probabil și bani. Are bani mulți. De când a venit, numai într-o petrecere o ducem.

— Cine?

— Noi toți. Toată pensiunea.

Olga lăsă fierul din mână.

— Cum toată pensiunea?

— Da, s-a împrietenit cu toată lumea. Ne face curte la toate. S-a împrietenit și cu toți bărbații, și se înțeleg foarte bine.

— E bătrân?

Sisi izbucni în râs.

— Da de unde?!

— Minor atunci?

— Nu. Vreo douăzeci și opt, treizeci și trei de ani. E foarte simpatic.

— Atunci, ești îndrăgostită de el, după cât mi se pare. De aici toată veselia asta.

— Eu?

Sisi râse strengărește.

— Da? îl iubești?

— Nu. Îmi place, e adevărat... dar... Sisi rămase pe gânduri. Cu toate... că...

— Ce?

— Nu știu să-ți explic... Are un fel de-a fi că nu îl poți iubi... cu adevărat... Numai așa, de distracție. E drăguț cu toată lumea și atât de vesel! Toată lumea îl răsfață.

— Dar el pe cine preferă?

— Pe nimeni. De altfel, trebuie să știi că ne face curte nouă la toate din pensiune – până și mama ar putea crede că-i face curte – și apoi noaptea aduce femei din oraș. S-a culcat și cu Mitzi Klein, știi, cea de pe culoar de pe dreapta, în rând cu noi. A fost un hohot de râs...

— De unde știi?

— Știe toată lumea.

— Atunci, nu îl iubești?

— La început am crezut și eu... că da... dar am înțeles... nu, e imposibil de explicat.

Sisi contură ceva vag. Se făcu tăcere. Apoi, Sisi cântă din nou fraza-ecou, dar de data asta melancolizând melodia.

— Și ce meserie are?

— Ești imposibilă! Ți-am mai spus că nu știm. Nu-i știe nimeni decât înălțimea, fața, gramofonul, banii, veselia. Altceva nimic. De când e aici o ducem într-o petrecere. Mergem câteodată cu toții... la cinematograf, restaurante, cabareturi, dansăm, cântăm, bem.

În tăcerea odăii, se auzi din depărtare un gramofon. Sisi ascultă. Un surâs binevoitor îi apăru pe față.

— E José, spuse cu simplicitate. S-a sculat.

— La ora asta! José și mai cum?

Sisi se căzni să-și amintească.

— José… Gomez, Lopez, Perez… ceva cam așa!

Sisi râse nebunește. Olga se distră și ea.

— Știe nemțește?

— Da. Dar franțuzește mai bine.

— E frumos?

— Da, da, da, da, da! De toate. Tot ce vrei. Să nu ai nicio teamă, ai să te îndrăgostești și tu, ca noi toate celelalte, cu toate aerele tale severe. O să ți se pară și ție că îți face curte, o să dansezi și tu cu el.

— Știi că nu dansez.

Sisi izbucni în râs.

— Și pe urmă te miri că te neurastenizezi, cu nasul în cărți sau cu mâinile mestecând în pământ ud. Ai să ajungi la spital. Ce, parcă eu nu văd că te plictisești cu noi? În fine, vom vedea ce vei face, dar repet: José e simpatic, periculos de simpatic! Dacă te îndrăgostești, nu face nimic. O să-ți treacă și ție, ca nouă tuturora. Câteva zile de suspine, și… gata. Și acum, un sfat: calcă rochiile, rufele, pregătește toaletele, că va fi nevoie de ele. Ne vedem la prânz, la masă. La revedere. Mă duc să pun masa.

Sisi plecă. Se auzi pasul îndepărtându-se, și apoi, vag, melodia aceeași, cântată de Sisi. Gramofonul încetase. În casă era deplină tăcere.

Când Olga se îmbrăcă pentru prânz își surâse cu veselie: într-adevăr se gătea cu grijă și cochetărie. Se simțea bine dispusă, odihnită. Pe fața ei, soarele așezase o umbră mai colorată, arămie, care îi sta bine. Hotărî ca în chiar după-masa aceea să reînceapă lucrul. Gândul o bucura.

Sufrageria era la etajul superior. Olga urcă scările ușoară, aeriană. Totul îi părea posibil, realizabil.

Când intră în sufragerie îl zări pe José imediat. Dintre toți, el singur era necunoscut. Și într-adevăr simpatic, periculos de simpatic. I se păru că-l cunoaște dintotdeauna. Un păr abundent, negru, lucios și niște dinți admirabili dădeau feței lui un aer de sănătate deplină. Tenul mat avea o ușoară adumbrire palidă, care

trăda posibilitatea pasiunilor, iar ochii, negri, catifelați, însemnați cu sprâncene virile și ample, aveau în conturul lor acel aer mângâios al bărbaților care știu să se facă răsfățați mai bine chiar decât o femeie.

— Domnul José, domnișoara Olga, prezentă doamna Sussmann, surâzând mieros și neglijând total numele lor de familie.

Olga nu avu timp să spună ceva, ori să audă vreun cuvânt spus de José. Ceilalți pensionari, veseli, făceau o primire exagerată Olgăi. Strigau, săreau, exclamau, hotărâți parcă să petreacă, să fie veseli și să manifeste această voie bună zgomotos, cu orice preț, în orice ocazie, mărind astfel buna dispoziție. Păreau târâți de o forță dezlănțuită, inconștientă.

— Hura! Hura! Bun sosit!

— Avem o surpriză, spuse doamna Sussmann; domnul José ne-a adus azi vin de Madera.

— Bravo! Hura! Madera! Trăiască Madera! Să vină Madera!

Masa se desfășură în această veselie și exuberanță exagerată. Voiau parcă să arate și Olgăi ce bine petreceau acum. Totul era schimbat.

José nu o privise încă deloc pe Olga. Ea însă îl observa tot timpul. Evident, simpatic… dar totuși… ce voia? Ce meserie avea? Cum îl chema?… De ce nu o privise? Ce căuta în pensiunea asta nepotrivită lui?

Olga surâse. I se păru că întrebările îi sunt ridicole. Un om simpatic, un om care, ca în povești Făt-Frumos, reușise să deștepte din plictiseală un grup întreg de oameni. Un om care surâdea frumos, cu ochii catifelați și dinții admirabili. Un om cu gramofon și plăci bune, un om plin de viață. Aceste lucruri nu ajungeau? O îmblânzise până și pe doamna Sussmann, iar mijloacele lui erau inofensive. Nu făcea rău nimănui, dimpotrivă… Un val de simpatie pentru José, pentru viață, îi încălzi sângele. Da, vor dansa, va învăța și ea să danseze, va dansa cu toți pensionarii, va dansa cu José, indiferent care îi era numele și meseria.

Deodată, o privire neagră, profundă, fanatică se abătu asupra ei. Ochii lui José o căutau. Ochii lor se întâlniră.

Olga se tulbură. Mai ales pentru că nu înțelegea ce se petrece.

Rămase nemișcată și, neputând suporta privirea, aplecă pleoapele.

Acum, José redevenise același ca de obicei. Vorbea iar răsfățat, cu inconștiență. Părea din nou îndepărtat. Olga îl privi pe furiș și văzu că nu înțelege câtuși de puțin ce a fost.

„Poate – își spunea Olga – privirea asta nu înseamnă nimic. E desigur unul din mijloacele lui de efect, când începe să facă curte…" Totuși, Olga știa că privirea aceea putea să însemne și altceva. Privirea îi străbătuse ființa, o dezgolise parcă de tot ce înconjoară intim punctul central, de foc, inima unei ființe. Se simțise în clipa aceea surprinsă, în simplicitatea ei cinstită, sensibilă și primordială a gândurilor ei. „Dacă aș fi avut un păcat mare pe suflet – își spuse – o privire ca aceasta ar fi intolerabilă".

Până la sfârșitul mesei, José nu o mai băgă în seamă. Părea chiar că evită orice cuvânt, orice atenție, orice gest care i-ar fi putut apropia. José vorbi cu toată lumea, Olga de asemeni. Totuși, Olga știa, lucrul i se părea sigur: José în tot timpul acestei voite neatenții nu uitase prezența ei în odaie. Însăși ostentativa lui indiferență era o dovadă. De data asta, indiferența părea o pândă.

Dar Sisi se arătă dezamăgită:

— De ce nu ai vorbit cu el? Nu mai fi atât de sălbatică! Îți spun drept, ești imposibilă.

În după-masa aceea, Olga lucră. O sensibilitate nouă o îndruma spre căutări noi. Mâinile modelau cu plăcere pământul rece și umed, care sub atingerile lor prindea viață. De câteva ori își aminti privirea neagră, intensă a lui José, dar nu mai căută nicio lămurire. Era indiferent. Trebuia profitat de buna dispoziție și lucrat, chiar dacă José ar fi fost cel care adusese elanul. Asta era poate puterea lui José, să deștepte viața din oameni, să dezlănțuie în jurul lui voința fiecăruia.

Pe la șase seara, gramofonul începu să cânte. Mai târziu, ușile pensiunii își începură munca lor. Pensionarii veneau, plecau. Melodii repezi izbucniră ici și colo, cu chemări la bucurie…

Seara la masă se întâlniră din nou cu toții. Fiecare dintre ei era îmbrăcat cu grijă și plăcere. Aceleași glume fără importanță, dar care deșteptau hohote de râs. José însă părea mai obosit ca la prânz, mai

tăcut…

La sfârșitul mesei, cineva întrebă:

— Astă-seară ce facem?

Toate privirile se îndreptară către José.

— Da, astă-seară ce facem?

— Astă-seară stăm acasă, spuse José.

— Da, într-adevăr, ar fi timpul!

Dar în glasuri erau păreri de rău.

— Da, dar un ceas tot stăm împreună, surâse José.

— Dansăm?

Glasurile își recăpătaseră elanul.

— Să aduc gramofonul.

José plecă. Ceilalți începură să aranjeze sufrageria pentru dans. Râsete, fâlfâiri de haine, pași, șoapte, pași de tango…

José se întoarse. Acum, gramofonul cânta. Pensionarii dansau. José era drăguț cu toată lumea. Comandase prăjituri și mai avea o sticlă din faimosul Madera. Întâi dansă cu doamna Sussmann. Toată lumea era încântată. Olga sta, involuntar, mai la o parte. Ar fi dorit o participare totală, dar simțea momentan un gol în suflet, o imposibilitate de a se amesteca cu ceilalți. Ceva nedefinit. O tristețe și o mare dorință de bunătate. Bunătatea și-o simțea în suflet ca ceva cald și material. Cei din odaie îi păreau ridicoli, copilărești. Hainele lor, pieptănăturile lor, gesturile și mai ales acea exasperantă nevoie de a se distra. Când nu aveau partener, dansau singuri, șuierând printre dinți o replică estropiată a pasionatului tango azvârlit în odaie de gramofon. Și lucrul acesta o înduioșa pe Olga, o înduioșare exagerată, care la un moment dat îi umezi ochii. O stingherea starea ei sufletească așa cum pe un timid îl încurcă mâinile.

Dar José se apropie de Olga.

— Nu dansez niciodată, a spus Olga, și nu-și dădu seama dacă este bine ori rău să nu știi a dansa.

José o privi. Părea oprit în gânduri tainice.

— Niciodată? întrebă cu o totală lipsă de atenție.

— Nu, niciodată… nu…

— De ce?

— Nu știu! Nu știu… să dansez.

Surâseră amândoi deodată.

— Te pot învăța eu. Încercăm, da?

Olga se sculă. José o cuprinse. Cu răbdare, ca față de un copil, îi arătă câțiva pași. Dansa atent, dar câtuși de puțin nu părea că s-ar distra. La un moment dat, Olga își simți fața aproape de a lui, mângâios de aproape. Părea că vrea să-i spună ceva.

„Nu se poartă cu mine așa cum se poartă cu ceilalți din pensiune, își spuse Olga, dar nici curte nu-mi face".

Se simțea tulburată, cu impresia că are ceva important de făcut, dar niciun gând deslușit nu-i sosea.

— Lecția asta ajunge. Ceilalți se plictisesc și cred că și dumneata, șopti Olga.

— Nu, eu nu mă plictisesc, dar să stăm. Stăm puțin de vorbă.

Se așezară pe-o canapea. José îi spuse:

— Mai rămâi mult aici, sau pleci înapoi în țara dumitale? Am auzit că vrei să pregătești o expoziție în toamna asta… acolo…

„Deci, își spuse Olga, a întrebat cine sunt și de unde sunt" și simți că se înroșește puțin.

— Nu știu nici eu sigur. Probabil foarte curând…

— Ai material destul?

— Da, aproape destul.

— Ai și tablouri, ori numai sculptură?

— Numai sculptură.

— Te plictisești aici?

— Nu. Rar.

— Părinții se vor bucura.

— Da, cu toate că sunt învățați fără mine…

José se ridică.

— Mă ierți, spuse.

Se îndepărtă și invită la dans o domnișoară înaltă, blondă. José dansa bine.

Seara, târziu, toată lumea merse să se culce. Se împrăștiară spre odăile lor, unii la etajul de sus, alții jos. Olga coborî și ea. José rămase sus cel din urmă, să strângă gramofonul și plăcile. Îl auzi

apoi și pe el coborând.

Olga, la ea în odaie, nu putea dormi; dar cu toată cinstita voință de a defini ce simte, nu o putea face.

„Sunt oare îndrăgostită?" se întrebă, dar surâse imediat.

Nu, nu era îndrăgostită. Totuși, se petrecea ceva neînțeles.

José nu era străin de tulburarea ei. „Câteva zile de suspine", spusese Sisi ironic. Dar nici atât măcar, ci altceva, cu totul altceva…

Olga adormi târziu. De altfel, a doua zi, afară de cei care mergeau la slujbe, ceilalți se sculară și ei târziu. Orele de baie erau încurcate, fiecare așteptându-și rândul în halat și papuci.

Cu toată oboseala, Olga lucră bine. Același foc aprins în sânge scânteia. De mai multe ori însă, se surprinse așteptând ceva.

Pe José nu-l văzu nimeni până la ora mesei. La masă, pensionarii apărură cu fețe satisfăcute. Numai în ochii lui José i se păru Olgăi că vede o întunecare, o preocupare, o imposibilitate de a fi atent la cei din jur. Glumele și surâsurile îi erau crispate, fugitive. Și deodată, pe neașteptate, privirea aceea intensă apăru ațintită iar asupra ei. Olga o simți fierbinte. De data asta susținu privirea un timp care îi păru nesfârșit. Apoi, totul se liniști.

„O privire de om care se înecă, gândi Olga, o privire ca un strigăt". Și apoi adăugă, aplecând brusc fața: „Să fie oare nebun?"

Până la sfârșitul mesei, José nu-și pierdu aerul absent, pe care, de altfel, nimeni dintre cei de față nu îl observă, mecanizați în veselie.

După masă, toată lumea se culcă. Două ceasuri se făcu o deplină liniște în cele două etaje ale pensiunii. Dar, cu toate că se simțea obosită, Olga continuă să lucreze febril, fără să-și permită o stingere a exaltării. Oricare ar fi fost motivul elanului, trebuia întrebuințat, stăpânit. Mâinile căutau în pământul umed și maleabil un contur nou, o linie desăvârșită, pură.

Târziu, melodia-refren alunecă pe culoare, dând semnalul vieții. Mai târziu se auzi gramofonul. José se deșteptase. Cineva cânta din gură, acompaniindu-se cu balalaica. O voce frumoasă.

Seară molcomă, seară lentă, cu vag gust de cenușă și păcat. Oboseală învinsă prin voința de a trăi, de a petrece. Olga întâlni în gangul lung pe Mitzi Klein. Pleca în oraș. Olga știu că este ora opt.

Seara, la masă, José era potolit. O vagă melancolie, o liniște prea mare pentru vitalitatea-i obișnuită; o paloare sidefată se așezase pe fața lui. De vreo două ori îi surâse Olgăi, și ea îi răspunse surâsului, ca oameni care se cunosc de ani și ani și se reîntâlnesc printre străini. Și, ca în ajun, tot după propunerea lui José, urcară din nou gramofonul în sufragerie. Aceleași tangouri pasionate, aceleași surâsuri fericite, dar de data asta José nu o mai rugă pe Olga să danseze cu el. De vreo două ori, Olga surprinse privirea lui ațintită asupra ei. Acea privire stranie, densă, care chema și striga, voia și se îndoia. La un moment dat se așeză lângă Olga tăcut, nemișcat.

Au stat în sufragerie foarte târziu. Mai târziu decât în ajun. Se băuse mult. De câte ori pensionarii voiau să plece, José găsea mijlocul de a-i reține încă, fără a-i ruga. Odaia era încărcată de fum de tutun și parfum. Totuși, încet, locatarii, unul câte unul, plecară. Nu mai erau în odaie decât doamna Sussmann, Sisi, Olga și José.

José deveni febril și decretă brusc că seara s-a terminat. Își strânse cu grijă gramofonul și-l lăsă în sufragerie, într-un colț. Doamna Sussmann și Sisi rămaseră sus, unde locuiau.

Olga și José coborâră tăcuți, fiecare treaptă cu același pas, care îi unea într-un ritm comun. Tăceau. José părea extrem de obosit, palid. Olga îi surprinse o mișcare nervoasă a gurii. Își mușca buzele. Ar fi vrut să-i spună ceva. Ar fi vrut să-l întrebe ce are, dar nu găsea niciun cuvânt.

În clipa în care ajunseră în fața ușii de la intrarea pensiunii, Olga îi auzi deodată răsuflarea sacadată. O respirație uscată. Olga simți un fior. José era nemișcat rezemat de ușă. Olga înălță privirea. O întâlni pe a lui José. Ochii lui erau sticloși, și în ei – o imensă deznădejde, o privire de condamnat la moarte pe nedrept și strangulat de emoție.

— Ce este? șopti Olga înspăimântată, și involuntar își așeză mâna pe brațul lui, parcă să-l apere sau să-l deștepte dintr-un vis urât.

— Nu te speria, trebuie să-ți vorbesc. E ceva foarte important. Aici nu se poate. Vino la mine, pentru numele lui Dumnezeu, nu bănui nimic rău și vino! Trebuie.

— Vino dumneata la mine, răspunse Olga, dar absolut mecanic,

fără să-și înțeleagă pentru ce la ea și nu la el. Avea parcă nisip în gâtlej.

— Oriunde.

Tiptil, pașii ușori se furișară în odaia Olgăi. José se opri lângă ușă, în picioare.

— Îți mulțumesc... Trebuia.

— Dar ce s-a întâmplat? Ce este?

— Nu pot așa, în două cuvinte... Trebuie să ai puțină răbdare...

— Ia loc.

José se așeză pe un fotoliu cu un gest obosit. O cădere.

— Trebuie să încep mai de departe... ca să poți înțelege. Uite ce este... în orice caz, trebuie să știi că este în joc viața unui om.

Olga se așeză în fața lui. Erau aproape. Nu-i despărțea decât câțiva centimetri de spațiu.

— Uite... încep așa cum s-o putea. Am fost însurat...

Vag, ca prin ceață, Olga își închipui că va urma o declarație de dragoste... Pe ea, numai pe ea o alesese dintre toate... Privirea, fața lui José, palidă, pasionată... Dar imediat înțelese că pentru dragoste n-ar fi fost nevoie de această scenă penibilă. Îi era și teamă de el. Nebuniile iau forme ciudate, periculoase, neașteptate. Repede, socoti că dacă ar fi nevoie ar suna, ar striga, indiferent ce va spune lumea găsindu-l pe José acolo, la ea în odaie, noaptea... În gând, cu violență, sfidă orice părere a oricui.

— Am avut un copil, urmă glasul; un băiat. Foarte repede am înțeles, aproape imediat, că nevasta mea mă înșală. Ceva morbid. Ținând la mine, nu se putea împiedica de a ceda și merge cu oricine. De altfel, trebuie să știi că la început am iubit-o... mult. Înțelegi, au urmat scene, crize de nervi, încercări de sinucidere, lacrimi, jurăminte, împăcări. Dar totul era inutil: începea din nou. Ajunsesem într-un hal de nervi de nedescris... rușinos... o cârpă. Și ceea ce era mai prost: cu toate că nu o mai iubeam, totuși nu mă puteam despărți de ea. Îmi era milă. Principalul motiv, însă, rămânea copilul. Îl iubeam. Asta e ceva ce nu poate fi explicat, un sentiment adânc, o sfâșiere, o exaltare, i-aș fi iertat orice pentru copil. Ea însă îl neglija. Un copil slăbuț, sensibil... totul devenise de nesuferit. Într-o zi, când

m-am întors acasă, din stradă am văzut la geamul larg deschis al apartamentului nostru, la etajul al patrulea, copilul, stând în picioare la marginea ferestrei, cu golul străzii în fața lui. Nu vreau să-mi amintesc ce-au însemnat clipele acelea până am ajuns sus și mi-am luat copilul în brațe. Am divorțat imediat. Nu am mai putut suporta prezența ei. De atunci, copilul a fost crescut de o bonă, o negresă, foarte devotată, dar bătrână... simplă.

Aici se opri. Părea că în locul acesta, în liniștea nopții, se odihnește o clipă, ca după o muncă grea. Olga tăcea și ea. Își simțea inima bătând rar de tot, deslușit, dureros. Mâinile lui José avură o mișcare crispată. Când începu să vorbească din nou, glasul îi era schimbat. Căpătase ceva sec, hotărât.

— Dumneata vei înțelege. Imediat ce te-am văzut, am crezut că dumneata ai să înțelegi. Uite ce este: dacă nu mă ajuți, copilul meu moare.

Olga tresări, dar numai privirea i se schimbă; ea rămase nemișcată.

— M-am gândit de ieri, neîncetat. Nu poți să-ți închipui în ce hal de disperare eram. Când te-am văzut, mi-am spus: „Trebuie să încerc". Ce vreau este foarte simplu. În câteva cuvinte: eu va trebui să plec brusc, poate pentru totdeauna. Nu-mi aparțin, și nu pot lua copilul. Dacă dispar, copilul nu are pe nimeni, absolut pe nimeni în lume. Doica e bătrână, primitivă, incapabilă să se descurce. Dumneata trebuie să iei copilul, să fie al dumitale.

Olga simți o prăpastie în fața ei, o prăpastie ametitoare.

— Nu mă privi așa, șopti José, dar deodată glasul lui deveni cald, învăluitor, protector. Cu un gest inconștient, își trase scaunul mai aproape de Olga. Vorbesc așa pentru că nu am timp să te pregătesc. Nu te speria. Ai încredere în mine. Nu este niciun pericol. De altfel, vei înțelege. E simplu. Nu pot încredința unei doici primitive copilul și averea lui, dar dumitale da. Dacă dispar eu...

— Pentru ce să dispari?

— Nu-ți pot spune lucrul acesta acum, e prea complicat. Nici nu am voie să vorbesc. Sunt dintr-o țară în care lucrurile se petrec și trebuie să se petreacă altfel decât pot fi înțelese aici. Acum, mai avem

numai două ceasuri înaintea noastră. Se apropie zorile. Poate mai stau pe aici câteva zile; poate va trebui chiar mâine să plec. Trebuie să înțelegi principalul. Or principalul este copilul. El trebuie salvat. Am bani suficienți. Îți voi da atâta ca să-l poți crește în condiții ușoare. Te rog să păstrezi doica. Îi vei duce în țara dumitale... Te vei duce când vei vrea, dar cu cât mai repede, cu atât mai bine. Dar să-l iei acum, imediat, sub îngrijirea dumitale. E la Hamburg. Pleci acolo... Îți dau adresa...

Olga cu un gest al mâinii îl opri. José avu o privire uimită.

— În țară – spuse Olga – am părinți, rude, cunoscuți...

— M-am gândit eu și la asta, dar dacă ai fi ființa care poate fi împiedicată de astfel de lucruri, nu ți-aș fi vorbit... Sunt lucruri care-ți vor rămâne totdeauna străine... prejudecățile. Nu-i așa? Va stârni mai multă senzație doica decât copilul. Nu-i așa?

Surâse, surâsul lui „periculos de simpatic". Olga se înroși. I se păru că fusese prinsă mințind, cu ipocrizii, într-adevăr, nu putea fi determinată în acțiunile ei de asemenea prejudecăți, oricare ar fi fost riscul. O simplitate generoasă în toată ființa ei și în același timp o recunoștință, o căldură pentru omul care o înțelesese o cuprinse. Se simți deodată aproape de José. Îi surâse și ea. Odată cu surâsul lor, totul se înălță, deveni mai accesibil.

— Eu am bani. Îți voi da, atât încât să fie suficient. Am socotit: între trei sau patru milioane lei. De altfel, partea cea mai mare de bani ți-o voi da în briliante. Nu-ți dau niciun sfat. Sunt convins că vei ști tot ce trebuie și cum trebuie făcut. Am deplină încredere. Înțelegi: „deplină încredere". Nu credeam că această frază poate fi spusă... aici... între oameni. Am deplină încredere în dumneata. Rămâne numai să primești.

Din ce în ce mai bine, ca o muzică nedeslușită și care se apropia, Olga își da seama că e foarte important ce i se întâmplă. O exaltare crescu în ea, o dorință imensă de sacrificiu, de abnegație, și un mai vag și îndepărtat sentiment că totuși trebuie să aibă măcar prudența să judece înainte de a primi. Inima îi bătea cu putere. Ar fi dorit să primească imediat, fără absolut niciun gând meschin, să se azvârle spre viața asta nouă, spre posibilitatea de a ajuta. I se păru că

iubește copilul. Surâsul lui. José apăru pe fața lui palidă. Ochii lui atât de catifelați o priveau pe Olga așteptând un răspuns. Copilul seamănă cu José... vreodată José se va reîntoarce... va veni să-și vadă copilul...

— Banii și briliantele ți le pot da chiar acum. Le am la mine în odaie. Tot acum și adresa copilului. Îți spun ce va trebui spus doicii, și ea te va urma. Nu e nevoie de nimic decât de înțelegerea noastră. Nimeni nu se va opune. Copilul nu are pe nimeni pe lume.

— Dar ce dovadă am – șopti Olga – că tot ce-mi spui este așa cum spui și că nu se ascunde nimic altceva?

José o privi. Din nou privirea aceea fixă, aprinsă, halucinată, supranaturală, ca atunci când o privise prima dată. Olga simți din nou aceeași căldură a unei comunicări neînțelese de minte și întrecând-o.

— Dovada?!... Poate numai una singură. José înălță fruntea. O singură dovadă: faptul că imediat ce te-am văzut am înțeles că dumneata ești capabilă să accepți ceea ce-ți cer; că am înțeles că ești așa cum îți spun că ești. Ca să fi simțit cum ești, înseamnă că eu căutam un om ca dumneata, îl așteptam. Ceilalți oameni se confundă cu mulțimea; eu te-am recunoscut imediat. Nu ai văzut că mă purtam cu dumneata altfel? Eu cred că și dumneata ai încredere în mine. Știu. Simt. Când te-am văzut am vrut să-ți vorbesc neîntârziat. Apoi mi-am spus că trebuie să aștept câteva zile ca să te controlez, dar mi-am dat seama ce ridicolă pretenție am. Pe om îl poți cunoaște ori imediat, ori niciodată. Nici experiența de o viață întreagă nu ajunge ca să-ți fie un om cunoscut. Apoi, nici nu aveam timp să aștept. Trebuia vorbit repede ori deloc. De ce te-am întâlnit tocmai acum? Eram obișnuit cu gândul că „nu se poate nimic". Acum, gândul că totuși „s-ar putea" și că totuși, cine știe, nu ai să înțelegi mă chinuie... Nesiguranța e cel mai grozav lucru.

José tăcu. Geamurile căpătaseră o transparență palidă. Se lumina de ziuă. Casa era nemișcată. Toți ceilalți pensionari dormeau.

— Nimeni nu știe că am venit la dumneata. Nimeni nu știe că am în odaie bani, briliante. Nimeni nu va ști că ți i-am dat dumitale. Dumneata nu ești săracă, așa că va fi ușor să ai bani în plus. Nimeni

nu va reclama niciodată copilul…

Tăcură din nou. Liniștea era a orașului întreg, parcă a lumii întregi, și totuși o exaltare, exaltarea dimineților, exaltarea epuizată, blafardă, a nopților nedormite plutea în odaie.

— Da? întrebă José în șoaptă, o șoaptă umilă și caldă.

Olga tresări. Imensa responsabilitate a acceptării se abătu deodată asupra ei. Nu răspunse imediat. José se ridică. Veni lângă ea. Erau aproape, unul lângă altul. Olga îi auzea respirația febrilă, vedea umerii înălțându-se ritmic. Deodată, simți că îi este drag. Prezența lui, mâinile lui, paloarea lui. I se părea că o învăluise în cuvintele lui și că nu mai este liberă să judece. Se zbătu într-o caznă imensă, o voință de claritate. I se părea că trebuie să se adune din depărtări, că trebuie să se desfacă dintr-un păienjeniș.

— Da? întrebă din nou José, și Olgăi i se păru că e și mai aproape de el acum, cu toate că el nu făcuse nicio mișcare.

— Nu pot să răspund… așa… chiar în clipa aceasta… măcar… un ceas… câteva clipe de reculegere… E o responsabilitate imensă… imensă… mâine…

— Mâine să nu fie prea târziu, șopti José.

Își îngropă fața în mâini. Olga simți o sfâșiere. Și, mai ales, nu ar fi vrut să-l vadă plângând. Știa că atunci ar fi făcut orice, orice.

— Nu vreau, spuse José, rar de tot, să te forțez, să crezi că insist. Lucrul trebuie făcut cu bucurie. Credeam, am crezut…

— Dar nu am spus nu… Mâine dimineață înseamnă un ceas, două. Uite, șopti Olga, și îi arătă cu mâna întinsă spre geam.

Da, se lumina de ziuă. O zi de argint transparent. Surâseră amândoi, un surâs tot atât de timid și clar ca și dimineața.

— Fie. Și acum, cum o vrea Dumnezeu. Acum plec… Dar… voiam să-ți mai spun ceva. Dacă nu ar fi fost cu mine… așa… că trebuie să plec imediat… te-aș fi rugat să fii soția mea… chiar dacă trebuia totuși să dispar… lucrurile s-ar fi simplificat, nu-i așa?

Ceva imaterial, dar insuportabil de dureros trecu prin trupul Olgăi. Nu răspunse. Întinse mâna. Întâlni cealaltă mână, mâna lui. Mâinile se prinseră cu violența unei îmbrățișări. Atât. José plecă imediat.

— Pe mâine, șopti plecând, și surâse cu lumina pe față.

Olga rămase singură. Se gândi să alerge după el. O reținură din nou gânduri mărunte: se luminase de-a binelea. Oricine la ora aceasta o putea vedea mergând la José…

Se potoli. Totuși José știa că totul fusese acceptat, cu toate că Olga ar fi dorit acum să aibă banii și adresa la ea. „Să nu fie prea târziu", șoptise José.

Olga se culcă imediat cu gesturi grăbite, ca și cum graba ei ar fi putut șterge din timpul care o despărțea de José. Adormi.

I se păru că se topește în somn, că intră într-un ținut necunoscut, ducând cu ea o comoară, găsită chiar în clipa aceea.

O bucurie îi cânta în suflet.

Se deșteptă din somn mai târziu decât dorise. Hotărî să-l caute imediat pe José, să-i spună că a acceptat, dar totodată să fie și prudentă. Nimeni nu trebuia să bănuiască ceva. Își făcu de lucru pe culoar, în fața odăii lui. Totul era nemișcat, și, cum nimeni nu trecea pe acolo, Olga profită și bătu repede la ușa odăii lui. Dar nu primi niciun răspuns. Repetă bătaia mai tare; aceeași liniște. Se întoarse la ea în odaie. Era nerăbdătoare, nervoasă. José, probabil văzând că ea doarme, plecase în oraș. Acum va trebui să-l aștepte. Olga încercă să lucreze, apoi să citească, dar îi fu imposibil. Totul se legăna în mintea ei. Se simțea obosită și exaltată totodată, amețită, ca și când o băutură misterioasă și subtilă și-ar fi revărsat în sânge puterea fantastă a unei lumi de vis… copilul… negresa… briliantele… José… José. Îi auzea glasul. Privirea lui plutea pretutindeni caldă, mângâioasă și totuși atât de stăpână! Restul lumii își pierduse înțelesul. Era târziu. Ora mesei se apropia. De câteva ori Olga se strecură pe culoarul lung până la odaia lui José, dar nicio mișcare, niciun semn nu-i arăta că el ar fi acasă. Pe furiș, bătu din nou la ușa lui. Nu. José nu era acasă.

În sufragerie, masa începu fără José. Olga simțea o strângere în suflet, dar pentru nimic în lume nu trebuia să întrebe ceva. Trebuia să găsească puterea să aștepte.

O întrebare, cât de simplă, ar fi iscat bănuieli, surâsuri… Totul era prea riscat, prea grav ca să nu-și dea seama că cu orice preț trebuie

să se stăpânească.

Mânca greu, abia putând înghiți, și – lucru curios – i se părea că și ceilalți sunt triști, abătuți, căzuți în mod misterios în vechea mecanizare a vieții lor fără bucurie, fără neprevăzut.

Olga, imediat după masă, se retrase la ea în odaie.

O oboseală grea, apăsătoare, îi zvâcnea în tâmple. Nu dormise decât două ceasuri noaptea. Hotărî să se odihnească, căutând să înlocuiască acum orele de somn pierdute noaptea. La acea oră, chiar dacă José ar fi fost acasă, totuși i-ar fi fost imposibil să-l vadă. Toată lumea ar fi aflat. Trebuia să aștepte din nou ora de seară, a dansului, a petrecerilor. Desigur, José era în oraș, pregătea totul, anunța doica… copilul.

Cu toată îngrijorarea, Olga adormi ușor. Era foarte obosită. Se sculă după aproape trei ceasuri de somn. Se deșteptă odihnită, dar cu o tristețe calmă în tot corpul. Casa întreagă era liniștită. Nicio ușă, niciun pas, nicio melodie…

Totul părea vrăjit, adormit. Olga se sculă repede, febril. Câteva ceasuri numai o mai despărțeau de seară, de întuneric, de José. Ca de obicei, toți vor fi împreună. Se îmbrăcă cu mai multă grijă ca niciodată. Era bucuroasă că astfel măcar poate face să treacă din timp. Ochii îi erau lucioși, clari, frumoși. Somnul dăduse întregii ei ființe o puritate melodioasă. Merse în sufragerie. Îi găsi pe pensionari tăcuți. Tristețea de la prânz era pe fețele tuturora. Nimeni nu vorbea, nimeni nu glumea. Defectele fețelor lor, neluminate de nicio bucurie, se arătau greoaie, fără scuză. Nasuri mari, deformate, ochi meschini, chelii lucioase, dinți falși. Olga abia îi vedea; auzea glasul lui José: „…eu nu mai pot face nimic… numai să nu fie prea târziu… să nu fie prea târziu…”

Olga simți deodată o spaimă atât de mare, încât fruntea i se umezi, rece… Așteptă să i se potolească bătăile inimii. Trebuia să afle. După un timp, dominând cu greu emoția glasului, căutând chiar să surâdă puțin, întrebă rar:

— Dar José unde e?

Se făcu tăcere. Toate privirile se așezară asupra ei, apoi, ca la comandă, cu toții se prefăcură că mănâncă cu multă atenție, privind

fundul farfuriilor. Nu răspunse nimeni. Și numai doamna Sussmann, după o scurtă pauză, spuse, cu o voce plină de falsitatea politeților inutile, stridente:

— Nu, nu vine… astă seară. E reținut.

Olga nu mai îndrăzni să iscodească, deși acum știa că ceva rău se întâmplase. „Numai de n-ar fi prea târziu… e în joc o viață de om…” Olga nu mai putea mânca. Îi era imposibil să înghită. Respiră de câteva ori adânc. Privi către Sisi, care îi făcu un semn neînțeles cu ochii. I se părea că visează… Tot ce se întâmplase… José… Celălalt nume nu-l cunoștea. José. Atât, dar îi era dor de el.

Glasul lui îi suna în minte încă tot atât de violent, de viu „…eu va trebui să dispar… mai târziu am să-ți explic… nimeni niciodată nu va trebui să afle nimic și mai ales să nu știe nimeni nimic”.

Masa se isprăvi în aceeași liniște stupidă, melancolică, fiecare cu viața lui și uitând că printre ceilalți toți, fiecare își are viața lui. Se sculau câte unul, așezau șervetul pe masă, mulțumeau și plecau spre odăile lor. Se auzeau ușile închizându-se în urma lor. Olga într-adins întârzie în sufragerie. Poate, fără să întrebe, va afla vești. Sisi întârzia și ea. Avea pe față o expresie de om mulțumit că în fine ceva important s-a întâmplat, chiar dacă acel lucru era o nenorocire. Cum rămaseră singure, Sisi spuse imediat, nemaiputându-se stăpâni:

— Cum? Tu nu știi ce-a fost cu José?

Olga înălță privirea. Cu voință, cu forță, căută să se stăpânească, orice-ar fi… orice-ar fi.

Sisi continuă:

— Dar ce-ai făcut, dragă, azi-dimineață? Nu ai auzit nimic? Toată lumea știe!

Fulgerător, Olga se gândi la tot ce putea fi mai rău, la moarte. Simți cum sângele îi fuge din față, lăsând o paloare rece, dar nu se mișcă. Nu spuse nimic. Aștepă cu încordare, cu violență, cu disperare. Își auzea sângele zvâcnind în urechi, amețitor.

— S-a sinucis? întrebă în șoaptă.

— Nu, da de unde, n-a avut timp! Ce poveste de necrezut! Înainte chiar de a se lumina de tot, a venit poliția și l-a luat. O percheziție. Știi ce-au găsit? Briliante. Dar, știi, nu așa puține… O avere! Cine

știe de unde le avea?! L-au dus la poliție și i-au luat și toate briliantele. Dar știi ce briliante? Mari! Extraordinare! Le avea la el în cufăr. Putea oricine să le vadă și să i le fure! Și noi, care cu toții credeam că este spion, sau comunist! Vezi cum se înșală oamenii?!... Hoț! José hoț!

Olga auzea cuvintele sosind la ea disperate, producând fiecare cuvânt, în izolarea lui, un zgomot ca o prăbușire, vuind în golul ce se făcuse dintr-odată în ea. Nu se putea mișca și nici vorbi. Aștepta. Credea că Sisi va mai spune ceva, ceva care să dezlege deodată totul, care s-o deștepte din povestea asta. I se părea că Sisi va izbucni deodată în râs și-i va spune că a glumit, dar în același timp știa precis că totul este adevărat. Mersul lent al sângelui în cap o amețea total. José hoț... José... Briliantele acelea voise să i le dea ei...

Aici, Olga simți o durere atât de mare în inimă, încât, instinctiv, duse mâna să potolească loviturile. Sisi o privi cu uimire.

— Ce te-a speriat așa? Ce ai?

— Nu, șopti Olga.

Privirea și glasul îi erau de câine izgonit, bătut de stăpânul lui iubit. O deziluzie totală, dar fără revoltă.

— Nu trebuie să te sperii! Fiecare cu soarta lui! Cine l-a pus să fure?

— De unde știi... că a furat?

— Bravo! Dar e la mintea oricui. Are briliante, vine poliția. Dragă, tu ești anormală cu întrebările tale... sau ce?... te-ai amorezat și tu de el? Ți-am spus că e periculos de simpatic...

Dar Olga nu mai simțea nimic. Gândurile îi erau prea prinse ca să mai audă cuvinte străine. Căuta o lămurire a ei, din lucrurile pe care le știa ea, numai ea. Oare José să fi mințit într-atât... să se fi gândit să pună la cale... să-i dea ei briliantele ca să scape el...?

Cu o hotărâre bruscă, Olga întrebă:

— Și acum ce se va face cu copilul lui?

— Care copil?

— Nu are copil?

— Nu știu. Nu l-am auzit niciodată vorbind despre așa ceva. Ai auzit tu? Ți-a spus ție?

— Nu. Mi s-a părut că tu ai spus.

— Eu? Niciodată. Ai visat.

— Bine, spuse Olga.

Se sculă și plecă imediat din sufragerie.

Intră la ea în odaie. Căzu pe pat. Mai ales îi era greu să-și adune gândurile. Soseau fără rost, cu violență, fiecare gând întunecând un întreg șir de alte gânduri. Atunci, căută să nu gândească nimic. Își acoperi fața cu mâinile, strânse tare, tare. Dar în ea striga o durere, un gol, o deznădejde.

Ceva fusese rupt, ceva sângera. Cum putuse omul acela să-i vorbească atât de cald ca s-o înșele? Vrusese să scape de briliante ca să nu fie prins. Povestea copilului fusese inventată. Și într-adevăr îi ghicise sufletul, și o alesese pe ea dintre toți, tocmai pentru că prin bunătatea și simplitatea ei generoasă ar fi fost în stare să primească briliantele. După primejdie le-ar fi cerut înapoi, inventând o altă poveste, ca să explice pentru ce nu-i aduce copilul și negresa. Paloarea feței, tulburarea lui fuseseră naturale, legitime, deoarece încerca să-și salveze viața, averea, riscând să implice pe Olga. Astfel de lucruri nu pot fi făcute cu ușurință, fără zbatere…

Fiecare gând o durea. Privirile lui José pluteau pretutindeni, melancolizate de gândurile ei îndurerate. Îi era frig. O oboseală bruscă, o epuizare nervoasă, se abătu asupra ei, învăluind-o. Irezistibil, corpul cerea odihnă, uitare. Se culcă pe pat ca un om cuprins de friguri. Se înveli cu tot ce găsi prin odaie. Stinse lămpile. În toată pensiunea era liniște. Pașii și ușile se potoliseră. Olga începu să plângă. Lacrimile îi inundară fața, curgeau, udau părul, urechile, gâtul. Plângea cu infinită plăcere.

I se părea că plânge un mort sau chiar pe ea… Adormi.

Se sculă devreme. În ajun, José era la ora asta încă la ea în odaie. Aceeași lumină de argint, palidă, căuta să se strecoare prin perdele. Totul îi era indiferent. José își bătuse joc de ea, de toată sinceritatea ei. Începu din nou să plângă, imediat, ca și cum somnul nu ar fi întrerupt lacrimile. Îi era scârbă de viață. Nu găsea niciun gând bun de care să se anine. „Așa se hotărăsc sinuciderile”, se gândi, și, înfricoșată, sări din pat, îmbrăcă halatul de baie și deschise geamul.

Strada, în adânc, era pustie, cenușie, sub lumina timidă a zorilor. Asfaltul lucea. Nimeni pe stradă. Oamenii se odihneau încă. José era în pușcărie.

Jos în stradă, dintr-un automobil coborî încet o femeie. Era îmbrăcată excentric. Olga o recunoscu. Era Mitzi Klein, cocota care locuia în pensiune. Se întorcea, ca în fiecare dimineață, acasă. Olga simți pentru ea o simpatie imensă.

I se păru că numai Mitzi Klein ar fi putut asculta o astfel de poveste, fără uimire.

„Singura dovadă pe care ți-o pot da că lucrurile sunt așa cum îți spun, șoptise José, e că am înțeles imediat cine ești și că pot avea încredere în dumneata. Am știut imediat de cum te-am văzut că dumneata vei primi. Cer din partea dumitale aceeași încredere în mine".

Olga se simțea înjosită, ca și când ea ar fi fost cea care mințise. Ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi primit briliantele chiar în noaptea aceea? … Poliția, desigur, nu ar fi percheziționat întreaga pensiune… niciun motiv ca ei să fi căutat la ea…

Olga se văzu declarând poliției uimită, că briliantele sunt la ea. Apoi i se păru că nu ar fi avut puterea să-l denunțe pe José… Dar Olga își întrerupse brusc gândurile. Hotărî că nu trebuie să mai gândească. Totul era periculos. Acum trebuia să găsească puterea să nu mai gândească nimic. Trebuia să încheie povestea asta definitiv, cu puritate. Mai ales de puritate avea nevoie acum, de supraînălțare.

Liniștită mult, Olga închise geamul și, cu toate că era foarte devreme încă, se duse în sala de baie și, încet, își pregăti baia. Se spălă cu plăcere, totuși aceeași tristețe îi legăna mișcările într-o melancolie fără gânduri.

Deodată, violent, simți nevoia să-l vadă pe José, voia să-i vadă din nou fața și privirea care o mințise. Atât de crunt. Știa că un om care fusese capabil să mintă astfel va continua să mintă, iremediabil să mintă, ironic împotriva oricărei dovezi… Va găsi o poveste nouă, care să explice pe cea veche, va persista în minciună… Totuși, voia să-l vadă pe José, căci nu de explicație avea nevoie, ci pur și simplu să-l vadă, să vadă fața aceea, privirea aceea caldă, să-i audă glasul… Era

parcă nevoie de a dezgropa un mort, de a se încredința astfel că totul este sfârșit.

Mai târziu, se duse în sufragerie. O găsi pe Sisi acolo, cu mama ei, doamna Sussmann. Erau încă în halat și pregăteau ceștile de cafea pentru pensionari. Mișcările lor erau încete, mișcările rutinei, care nu cere nici grabă, nici atenție.

— Bună dimineața, spuse Olga, și se așeză pe un scaun.

— Ce hărnicie! A! *A propos*, spuse Sisi. Azi mă duc la Moabit. Duc lui José rufe și mâncare la pușcărie. A scris.

Sisi părea încântată. Olga tresări.

— Vin și eu, spuse.

— Ce idee bună! Mergem împreună. Ce bine! Ne lași, mamă?

— Ce gust pe voi! Faceți cum vreți. Totdeauna am spus eu că nu este curat lucru cu omul acesta. Se vedea pe fața lui că este un escroc. Eu am experiența mea, lucruri din astea nu-mi scapă. Oamenii prea simpatici sunt totdeauna periculoși și ascund ceva dubios. Asta e masca lor. Voi, tinere, naive…

— Vreau să văd cum e Moabitul. E renumit în lumea întreagă, îngână Olga.

— Bine, bine, duceți-vă.

Olga și Sisi au plecat aproape imediat, fiecare cu câte-un pachet.

— Să-i ducem și țigări, a spus Sisi, foarte fericită.

Drum lung, cu schimbări de tramvaie, autobuze. Sisi consulta planul și pe controlori. Se urcară chiar într-un tren. Berlinul își desfășura cenușiul cu o egală, disciplinată monotonie. Mirosea a pavaj supraîncălzit, gudron și benzină. Un du-te-vino neîncetat de oameni serioși și concentrați.

La început, legănarea în autobuze și tramvaie o odihni pe Olga, dar după câtăva vreme își simți inima bătând din nou prea repede. Ritmul inimii cerea goană, dezlegare și apoi o mare schimbare. José. Peste câteva minute va fi în fața lui, față-n față. Îl va vedea. José… va ști, fără explicații, că ea a înțeles. Da, José merita această răzbunare. Nu-i va spune nimic. Atât: să-l vadă.

Moabitul, imens, nesfârșit, se deschise în fața lor. Scări, culoare, ghișee, soldați, alte săli, trimiteri de colo-colo. În fine, sunt într-o sală

cu zeci de oameni care așteptă cu pachete în mâini. O lume săracă, umilă, colțuroasă, expresivă. De-a rândul, sunt strigați de un funcționar în uniformă, intră într-o altă odaie, alături, și se reîntorc după câteva minute fără pachete, dar cu fețele abătute și ochii roșii de plâns. E lume multă. Olga și Sisi, una lângă alta, așezate pe o bancă, își așteaptă rândul. Olga se simte iar obosită. Nu mai răspunde întrebărilor lui Sisi. O imensă disperare, o totală tristețe a cuprins-o iar, și acum îi este rușine că a venit aci. „Ce stupid orgoliu de a nu vrea ca celălalt să creadă că te-a putut păcăli!" își spuse, și nu înțelese pentru ce e atât de rușinos să fii bun și încrezător și să poți fi păcălit?! Nu e mai bine așa decât o uscată prudență?

Acum i se părea că José nu i-a făcut niciun rău. Își amintea deslușit fața lui, ochii, tremurarea aceea a mâinilor, a glasului... Nu insistase... Fusese în picioare în fața ei și o rugase, dar nu insistase... Acum îi era milă de el. Înțelegea, i se părea că ar putea explica ea în locul lui José pentru ce minți̦se... Privirea aceea dintâi, a lui, halucinată, privirea aceea în afara omenescului... Acum, peste câteva minute, când va intra la el, va trebui să-l facă să priceapă că nu este supărată, că a înțeles, dar că nu este supărată. Lacrimi îi umplură ochii. Scoase o batistă și șterse lacrimile, care curgeau abundente, fierbinți și bune. Sisi o privi nedumerită.

— Îl iubești? întrebă cu simplitate.

Olga îi făcu semn că nu. Nedeslușit, murmură:

— Altceva.

Ochii lui Sisi se umplură și ei de lacrimi. Prea multă lume plângea în odaia aceea. Olga o mângâie pe obraz. I se părea că în câteva ceasuri căpătase o experiență vastă, adâncă, cum numai anii ți-o pot da. Mai mult ca oricând, Sisi îi părea un copil, cu toate că erau aproape de aceeași vârstă.

Așteptau demult. Apoi, ceva mai târziu, un funcționar al poliției înaintă spre ele și le spuse că cererea lor de a-l vedea pe José nu poate fi admisă. Ordin formal. Pachetele le va da el, iar dacă au adus bani, trebuie depuși la casă.

Dar Olga insistă, îl rugă să încerce să le lase totuși la José. Voia să-l vadă, avea nevoie să-l vadă. Funcționarul dispăru.

— În orice caz, le spuse plecând, banii se predau la casă, și le arătă o ușă.

— Trebuie să-i dăm bani, șopti Olga; cred că e cel mai important.

— Nu am.

— Am eu.

Olga lăsă la ghișeu tot ce avea. Pe când primea chitanța, funcționarul care le spusese că nu-l pot vedea pe José se apropie de ele. Respectuos, le spuse că trebuie să vorbească cu altcineva. Le pofti într-altă sală, mare și excesiv de pompoasă: podeaua și pereții în toate nuanțele marmura galbene, iar ușile în fier lucrat. Uși imense, triste. Apoi fură poftite într-altă odaie, un birou sever, cu mobile de stejar. Aci, la birou, sta un bărbat. Părea înalt, era slab, cu păr alb tăiat drept, ca „în perie". Nu ridică privirea decât după ce termină de scris niște hârtii. Avea ochii extraordinar de albaștri.

— Dumneavoastră ați dorit să-l vedeți pe domnul José Gutierrez?

— Da, spuse Olga, văzând că Sisi, înspăimântată, se zăpăcise total și o privea cu deznădejde.

— Mă rog, cine sunteți dumneavoastră? Să răspundă domnișoara.

Și o arătă pe Sisi.

Tonul era sec, inchizitorial și de o politețe glacială.

— Sunt fata... proprietăresei pensiunii în care locuia... domnul... José.

— Și domnișoara?...

— E o prietenă. Nu am vrut să viu singură.

— Domnișoara locuiește în aceeași pensiune în care a locuit domnul José Gutierrez?

— Da.

— Îl cunoașteți bine pe domnul Gutierrez?

De data asta se adresă direct Olgăi. Olga primi privirea aceea metalic albastră drept în față. Nu credea că o privire poate fi atât de rece, sosind din înălțimi de gheață și indiferență prefăcută.

— Nu. Numai de două zile. Am fost plecată din Berlin.

— Cât?

— Două săptămâni. M-am întors alaltăieri.

— Mulțumesc.

Omul făcu o pauză, totuși le privea cu atâta intensitate încât aveau impresia că sunt goale, dezbrăcate de haine. De altfel, ceva rece aluneca dezagreabil pe corp. Instinctiv, Olga își ascunse gândurile mai adânc. I se păru că a uitat totul, că nu știe într-adevăr nimic. Era neclintită.

— Sunt de părere să nu mai veniți pe aci. Dacă domnul are nevoie de ceva, să i se trimită prin poștă. Sunteți prea tinere pentru a veni aici. Ne-am înțeles?

Pe Olga o privea vorbind – numai pe ea – drept în ochi. Olga înțelese.

Au plecat imediat, conduse până la ieșire de un funcționar al Moabitului.

Drum lung înapoi, făcut fără niciun cuvânt. De câteva ori, Sisi încercă să vorbească, dar Olga nu răspunse.

A doua zi, Olga hotărî plecarea ei din Berlin. Se reîntorcea acasă la ea, în țara ei. Avea nevoie să nu se mai simtă atât de singură și mai ales să vadă oameni pe care să-i cunoască bine, oameni despre care să știe exact ce gândesc și ce vor. Îi era groază de pensiune, de ușile acelea care, odată închise, despărțeau pe fiecare om, unul de altul, groază de oamenii aceia la masă cu privirile atât de absente și totuși atât de strâns legate de lucrurile dimprejur.

La ea acasă, își purtă câtva timp melancolia ca pe o greutate prea mare, așezată asupra ei. Orice-ar fi încercat, nu parvenea să se desfacă din tristețe, ca și când tristețea ar fi crescut pe trupul ei.

Apoi, încet, ca de la sine, ca un miracol, simți că totuși ceva se ușurează. Era parcă o înălțare a tristeții, o destrămare ca cea a norilor pe cer. Totul se clarifica, se însenina. Viața își recăpătă valoarea. Totul prinse culoarea obișnuită ca la o deșteptare din leșin. Începu din nou să lucreze, și din experiență și durere, un fel nou, mai sensibil și totodată mai puternic, se desprinse. Lucrurile ieșite acum din mâinile ei păreau mai vii.

Câteva luni după aceea, i se păru totul îndepărtat. Îi apărea un colț întunecat, nesănătos, împăienjenit, un loc care niciodată nu va putea fi curățat. O rană vindecată, dar cu cicatrice. De ce o minți?

Se întoarse la Berlin. Avea lucruri rămase acolo, absolut necesare

ei pentru expoziția pe care acum din nou o plănuia. Plecă și pentru că nu avea timp de pierdut și pentru că nici nu voia să stea acolo decât timpul absolut necesar, trei-patru zile, ca să adune tot ce-i trebuia, se gândi să locuiască tot la doamna Sussmann.

La pensiune regăsi totul neschimbat ca la plecare. Putu crede că aici, în casa asta, timpul nu înaintează. Aceleași glasuri, aceiași chiriași, aceleași ore, aceleași uși care scârțâiau, aceeași plictiseală.

Sisi se bucură mult. Era logodită.

— Dar José ce a mai făcut? Ați mai aflat ceva? întrebă Olga, și simți totuși în suflet o umbră, un ecou al melancoliei uitate.

Era după masă, doamna Sussmann avea chef de vorbă.

— I-a dat drumul foarte repede după plecarea dumitale. După două luni era liber. Nu au putut să dovedească nimic. A plecat cu toate briliantele lui. După părerea mea, avea vreo zece milioane, dacă nu și mai mult. Și mă pricep! A plecat cu ele în Norvegia. Cine știe cu ce misiune pe aci... dar de găsit, nu au putut găsi nimic contra lui. Rafinat, deștept băiat... și simpatic... păcat de el! Fascinant! Eu una știu: prea simpatic. Oamenii simpatici sunt totdeauna periculoși. S-a reîntors acum o lună. Era în trecere prin Berlin. Mergea în Spania. Nu spun eu? Suspect. A stat la noi două zile, așa cum stai acum dumneata, dar l-am găsit schimbat, slab, îmbătrânit, trist. Spunea că i-a murit copilul.

Olga simți un fior mortal.

— Care copil? șopti.

— Cum care copil? Copilul lui. Spunea, acum, când a fost aici că are, adică avusese, un copil la Hamburg. Îl îngrijea o doică, o negresă...

1934

Casa albă

O dimineață de luni. Când m-am trezit din somn, ceva străin mie s-a deșteptat odată cu mine. Ceva ce nu puteam defini în ce consta, cum sosise, nici unde se afla. Era difuz în tot corpul.

M-am căznit să înțeleg ce simt, dar nu puteam prinde nimic.

Mi-am spus că probabil visasem ceva urât și că amintirea visului îmi da acel gust trist. Am căutat să cred aceasta și chiar să-mi amintesc visul, dar nu m-am putut amăgi și lacrimi calde mi-au umplut ochii. Am rămas nemișcată. Mai târziu, într-un fior, mi se păru că deslușesc ceva, că îmi voi aminti… dar imediat mi-am dat seama cu spaimă că tristețea nu provenea din vreun gând ori vreun vis, fie el chiar nedeslușit.

Ziua a vrut să înceapă ca de obicei, să repete incantația gesturilor mărunte care creează o zi asemeni alteia. Dar gesturile aceleiași nu au putut să aducă o stare sufletească cunoscută. Totul era schimbat, totul prins în angrenajul unui înțeles nou și halucinant.

Când am ieșit în răcoarea de cristal a dimineții, cu o carte începută în ajun, tristețea se afirmă sfâșietoare, ca o despărțire noaptea într-o gară necunoscută, cu plâns înăbușit în durere și grabă. Cel mai mic gest, mai ales cele mai mici gesturi, se învăluiseră în gânduri eterne, iremisibile. Totul plutea în spaima așteptării rele.

Timpul însă trecea sprijinit tocmai pe aceste gesturi mărunte, sprijinit fără alegere pe orice, absolut pe orice, și fiecare clipă era mai apropiată iremediabilului.

Mă simțeam prinsă într-o plasă țesută din întâmplări care au fost și vor fi și în care, cu toate că jucam rolul principal, nu aveam nicio putere. Rolul era însă hotărât. Îl voi juca, oricare va fi el, fără să mi-l pot însă aminti dinainte. Amintirea era pentru fiecare secundă a prezentului numai. Atât. Ceea ce sosea era un abis, dar presimțirea vie pândea și mă făcea să înțeleg prin pregnanța ei netă că mintea omenească, fie ea acuitatea însăși, nu poate înțelege orice. Simțeam cu precizie, cu precizia aceea a faptelor care ți se întâmplă ție, iar nu vecinului, a durerii care te doare pe tine, a fricii care te cuprinde pe

tine, și nu pe altul, că există o fatalitate și nu știam deslușì unde începe puterea destinului și unde libertatea oamenilor. Mi se părea că dacă aș putea înțelege, cu adevărat înțelege, s-ar rezolva și faptele și că puteri noi, izvorâte din lumină, mi-ar sta la îndemână să mă apere. Nereușind să pătrund în interiorul gândurilor, groaza crescu. Mi-am afirmat că neînțelegerea este a momentului, un efect al deprimării mele, și că dezlegarea va sosi la timp, de la sine, simplă, desfăcând totdeodată vrăjmășia faptelor numai aparent implacabile.

Atunci, brusc, întorcându-mi violent atenția asupra mea – șarpe mușcându-și trupul – am căutat din nou să știu ce cuprinde presimțirea, să știu ce mi se va întâmpla, dar nu am atins nimic: viitorul sta învăluit în aceeași tăcere moartă.

Oamenii mei, cei care puteau fi cuprinși în presimțirile mele, cei care ar fi putut suferi cu mine, din pricina mea, sau din a căror pricină m-aș fi putut eu chinui, îi vedeam îndepărtați, înstrăinați nu numai prin depărtare, dar și prin imposibilitatea de-a le comunica ceva din spaima mea. Cât de absurdă ar fi putut fi o scrisoare plină de groază, dar fără nimic precis și trimisă unor oameni liniștiți care părăsiseră și ei Bucureștiul ca să se odihnească! Îi vedeam, vedeam fețele lor: părinți, rude, frați și apoi pe el. „Te iubesc”, îmi spusese acum câteva săptămâni, înaintea despărțirii, „ești totul pentru mine”; iar acum, îndepărtat, nu știa nici el nimic, absolut nimic, din gândurile mele. Depărtarea este suficientă ca să te izoleze de un om?

Oboseala îmi era din ce în ce mai mare, totuși am reușit să citesc aproape ziua întreagă una din acele cărți care, prin ritmul lor viu și de suprafață, sunt bune atunci când vrei să recurgi la energia și gândurile altora, fie cât de mediocre, ca la un narcotic, ca să nu afli propria ta goliciune. Cartea și-a făcut datoria. Sfârșitul romanului *L'homme vierge* de Marcel Prévost, în care un accident de automobil rezolvă totul, mă emoționă, totuși, terminând paginile, mi-am dat seama că citisem fără să pot uita că o altă preocupare, pândea din ascunzișul sufletului și că în nicio clipă nu se îndepărtase de mine. Ceva rău trebuia să mi se întâmple… ceva rău pândea, și sufletul ascuns în adâncul trupului știa și aștepta.

Seara m-am culcat în ritmul gesturilor lente ale tristeții. Nu

rezolvasem nimic. Așteptam somnul ca să-mi pot odihni în el gândurile grele…

A doua zi, marți, m-am deșteptat cu uimire. Mi se păru că mă întorc în lumină din depărtări ireale. Starea mea de suflet era cea din ajun, cu în plus încredințarea că nu putea fi vorba în niciun fel de o amânare, de o iertare a întâmplărilor necesare. Verdictul era dat. M-am sculat cu gust de plâns în trup, ca și cum noaptea se petrecuse în rugăminți zadarnice, lacrimi și frământări; iar oboseala, oboseala aceea imensă sta așezată molcom peste spaimă ca aripi cenușii, cleioase de liliac…

Ziua întreagă m-am târât printre fapte ca un om care se ascunde. Pe furiș, căutam să fug de mine, de soarta mea, de care mă simțeam înlănțuită. Simțeam frica pândind, gata să tresară și să strige. Zadarnic așezam din nou tăcere peste glas.

S-a înserat. Cu mers rar, umblam în lungul pajiștii. Covorul viu de iarbă primea pașii cu moliciunea unei mângâieri. Înțelegătoare, părea că-mi ajută să înăbuș mersul meu, furișarea mea. Soarele, apunând, lăsase în urma lui, în văzduh, o lumină iluzorie. Trecuse încă o zi și nu aflasem nimic. Încet, întunericul cuprinse lumina întârziată în aer și o înăbuși, învăluind-o în răcoare. Trupurile uriașe ale brazilor erau nemișcate, mai negre, mai grele ca noaptea. Câteva stele s-au aprins atât de curate și atât de la locul lor, încât totul putea părea fără greșeală și fără îndurare.

A doua zi, miercuri, m-am sculat înspăimântată. Mi-era frică. Am simțit teama ca pe ceva dur, material, ceva ce oprea respirația, oprea sângele, oprea gândurile. Mi-era teamă de oameni, de pomi, de lumină, de aer, de pereți, de glasuri, de viață, de întuneric, de așteptare. Mi-era teamă de clipe. În dosul fiecărei clipe putea fi ascunsă durerea. În dosul fiecărei clipe pândea ceea ce trebuia să fie. Prudența mea, pasul meu tiptil, glasul meu îmbolnăvit, privirile mele iscoditoare țineau fapta locului, ascunsă, dar prezentă în dosul clipelor. Cu fiecare minut trebuia să fiu mai atentă, mai hotărâtă să mă apăr, căci cu cât o făceam să aștepte mai mult, cu atât îi creștea nerăbdarea, aviditatea. O hotărâtă aviditate de-a se azvârli asupra mea. Oboseala mea îi era complice. Într-un moment de oboseală, de

neatenție, va sosi sub forma unui zid ce se surpă, a unui hoț care intră pe geam, a unui fulger care ucide, a unei prăvăliri pe scări înalte… va sosi oricum… va sosi.

Am hotărât să previn orice întâmplare. Pe trepte am mers prudent, m-am ținut departe de ziduri, noaptea câinele a stat de veghe alături de mine, dar totul era inutil. Pânda era aceeași, ascunsă, gata să se azvârle…

Mă dureau nervii. Mă dureau tare. Stam întinsă pe pat. Îmi dam seama că nemișcarea nu oprea nimic în loc. Eram umilă și slabă. Am căutat o liniștire, am întrebuințat blândețea și toleranța pentru o înțelegere a mea, am căutat să domin teama ca să pot prinde motivul acestei frici, dar nu am găsit decât tot numai spaimă. Gândurile erau plămădite din teamă. Am îngenuncheat. Am rugat să mi se arate ce trebuie să fac, dar cerul era mut. Totul părea mort, mărginit numai la ce gândeam eu meschin, la murmurul buzelor care nu aveau putere.

M-am revoltat. Am cerut cu o insistență mai mare, cu intensitate, cu violență. Dar liniștea odăii păru că sporește ca o admonestare față de ceva necuvenit. Ceea ce trebuia să fie va fi.

Am înțeles că răspunsul nu trebuie dat, pentru că ar fi întrecut puterile mele. Liniștea odăii, golul, nu arătase decât respectul față de inevitabil. Tăcerea fusese milă și verdict. Eram singură. Ceea ce trebuia să fie va fi.

A! Ce spaimă, ce nebunească spaimă…

Mai târziu, cu violență, m-am îmbrăcat și am coborât în oraș. Trebuia uitat.

Brașovul era plin de lume, de viață. Era vară, vacanță. Fiecare părea că își uitase grijile acasă. La băi, oamenii sunt ca la bal mascat. Își fac haine speciale, au surâsuri anume, o ținută pe care au voit-o, pe care o arborează cu toții, fiecare știind perfect unde se mărginește realitatea, fiecare indulgent pentru celălalt: doamnele umblă pe străzi fără pălării, domnii fără cravată. Se împrietenesc, știind că totul se va topi odată cu reîntoarcerea acasă.

Niciodată nu-mi dădusem seama atât de acut și concentrat de jocul acesta benevol și odihnitor. Mi se păreau căței dresați și îmbrăcați de circ.

Și era și lumea cealaltă: localnicii. Ei păreau mai serioși, mai triști. Ei își purtau grijile și hainele ca de obicei. Pe fețele lor se citea numai toleranță față de musafiri. Dar toți, toți – și cei veniți, și cei de aici – îmi erau străini. Fiecare pas pe care îl făceam pe trotuar îmi suna în creier ca un ecou sinistru al sufletului meu pustiu. Nimănui nu i-aș fi putut povesti ceea ce simțeam.

Am mers la cafenea, la cafeneaua aceea mică, săsească. Aici, străinii, goniți de liniștea cafenelei, de plictiseala localnicilor adunați și de somnolența corectă a chelnerilor, nu veneau. Am cerut o cafea. Între timp m-am gândit că ar trebui poate să mă duc la doctor. Totuși, mi se părea o copilărie s-o fac. Știam că nimic nu poate stinge teama. Un calmant ar fi putut adormi teama, dar îmi era tocmai o nebunească teamă de o adormire a spaimei: totdeodată ar fi adormit și prudența, atenția. Nebunească spaimă! Un fior se prelungi pe șira spinării...

Am luat gazetele. Trebuia uitat. Trebuia. Am început să citesc la întâmplare, orice, ca să uit. Deodată, sângele mi s-a urcat în obraz. L-am simțit zvâcnind sub revoltă, îmi venea să mă azvârl cu capul de masă și să plâng cu hohote. Iată ce citisem: „O servitoare fusese bănuită că a furat de la stăpân o sumă de bani. Dusă la poliție, ca să mărturisească, fusese chinuită. De spaimă și durere, servitoarea a înnebunit. Hoțul cel adevărat a fost descoperit după trei zile. Servitoarea a fost închisă într-un azil. Cazul se cercetează".

Atât, dar durerea pe care o simțeam în suflet întrecea orice cuvânt. Cu pumnii strânși, unghiile pătrundeau în carne și doream, doream o durere fizică, voiam să uit, durerea fizică să-mi acopere gândurile. Căci orice, orice mi se părea suportabil pe lume: și boli, și nenorociri, și cutremure... dar oamenii, oamenii care chinuiesc pe alți oameni, lucrul acesta întrecea puterile mele de îndurare. Lucrul acesta nu-l puteam înțelege... Lucrul acesta mă usca de vlagă, îmi măcina credința. Îmi dădeam seama că viața este făcută dintr-o esență superioară inteligenței omenești; dar cum să nu mă fi îndoit de perfecțiunea ei, căci, îmi spuneam, ceea ce a fost urât a existat, și ceva bun nu șterge ceva rău, ci stă alături. Totul este etern. Nimic nu poate fi șters. Dacă viața...

Nu mai puteam respira. M-am sculat, am plătit, am plecat. „Nu, mi-am spus, nu ai voie să te plângi de nimic, să-ți fie teamă de nimic, să te mândrești cu nimic, atâta timp cât se întâmplă asemenea lucruri”.

Obrajii îmi ardeau. Îmi era rușine. Rușine că fac parte dintre oameni. Mi se părea că port povara întregii orori omenești. Aș fi dorit să mor, să se sfârșească. Să mor ca să dovedesc, măcar mie să-mi dovedesc, că ceva deplin, din care s-a exclus minciuna și egoismul, există; ceva care să spele, să curețe, să șteargă, să lumineze. Înțelegeam perfect sensul martirajului, înțelegeam perfect și pentru ce durerea „aceea” a martirajului are o altă valoare decât o altă durere. Înțelegeam… înțelegeam… Mă simțeam purtată de o forță supraomenească, și – ceea ce era curios – fiecare gând care sosea în mintea mea odată cu fiecare bătaie a inimii revoltate îmi părea un legământ, un jurământ, o primire solemnă, efectivă, a acestor gânduri.

În momentul acelei exaltări, scăpasem de teamă, de panică și pricepeam cum pentru a te elibera de un gând nu există decât o cale: aceea a unei supraînălțări, o întrecere, o evadare în ceva mai violent, mai înalt. Totuși, un fior persista dar nou. Era acel fior de totală admitere și știam că nimic nu este zadarnic. Niciun gând, nicio adiere, nicio caznă… Fiecare dintre noi purtând întreaga responsabilitate a vieții.

Acum rămânea să se întâmple poate ceea ce trebuia să se întâmple, dar eram recunoscătoare că inima mea avusese puterea să primească ce va veni. Astfel, se lasă celor condamnați la moarte un timp de reculegere. Da, există deosebiri uriașe între un fel de durere și altul. Sufletul cuprinde un miracol care poate răsturna și rezolva orice valoare.

Mi se părea că umblu cu ochii închiși, cuprinsă într-un univers imens, de neînțeles, dar în care nimic nu lovește nimic, în care totul are posibilitatea să se strecoare fără să fie stingherit, că orice poate sta alături de orice, fără să fie supărat. Tot astfel mi se părea că, desigur, durerea poate sta alături de fericire și că nu rămâne decât să înțeleg aceasta, iar înțelesul plutea și el alături de mine, fără să

lovească nimic, dar fără să-l pot cuprinde.

O energie nepotolită mă purta. Mi-era dor de oameni. Mi se părea că niciodată nu mă uitasem cu destulă atenție pe fețele lor. Oh! Ochii aceia lichizi ai oamenilor, surâsul lor, atât de moale, mobilitatea trăsăturilor... Acolo stă ascunsă o lume. Oamenii nu se văd unii pe alții. Nu se privesc până în adânc. Între ei stă totdeauna despărțirea aceea, așezată din pricina gândurilor preconcepute. Unde sunt oamenii care pot găsi în sufletul lor putere de-a gândi fără niciun interes imediat?

Mi se părea că sunt un om absolut nou. Cel de acum câteva zile, câteva ceasuri, mi-l aminteam perfect. Vedeam spaima aceea care mă copleșise atâtea zile, și acum știam că învinsesem.

Umblam încă nepotolită. Tot teamă îmi era dar sfidam teama, îmi făcea plăcere tocmai această sfidare, a fricii.

M-am întâlnit cu prieteni. Planurile lor de viitor erau mărunte, socotite pe timp scurt și întâmplări fără importanță. O grabă nesănătoasă îi face să forfotească fără să aibă putere pentru nimic și mai ales niciunul nu-și da seama că nu poți ști ce ți se poate întâmplă nici peste un ceas.

Vorbeau:

— Mâine plec la Sovata.

— Antipatic oraș!

— Depinde. Mie îmi place.

— Locul e minunat. Băile, extraordinare.

— E prea scump.

— Nu, e foarte ieftin.

— E departe. E la vreo zece ceasuri.

— Are un vagon direct. Călătorești noaptea... Dormi.

— Eu nu pot dormi noaptea în tren.

— Eu adorm imediat.

— Nu vii și dumneata?

— Cine, eu? La Sovata?

— Da. De ce nu?

— Vino.

Într-adevăr, de ce nu? Nu aveam niciun motiv deslușit ca să nu

mă duc. Era vacanță, era vară, toată lumea plecase în câte-un loc. Puteam merge oriunde. Sovata! Exact nici nu știam unde se află. Puteam foarte bine merge.

— Pot veni și eu.

— Adevărat?

— Da.

— Promis?

— Promis.

— Când vii?

— Peste câteva zile.

— Vino mâine cu noi.

— Nu, mâine nu, dar peste câteva zile sosesc.

— Perfect!

Nu-mi plăcea că hotărâsem să plec la Sovata. Mi se părea departe, inutil și imprudent, dar făgăduisem într-un moment de neatenție, și în definitiv, rău nu putea să-mi facă. Nu voiam să-mi mai fie teamă de nimic. Nu putea, nu trebuia să-mi mai fie teamă de nimic.

Seara târziu, după masă, prietenii, veseli, m-au condus acasă. Voiau să-mi arate că astfel se vor purta cu mine și acolo la Sovata și că ne vom distra de minune. Eu mă simțeam tristă. Ceea ce făceam era inutil. Aș fi dorit ceva efectiv folositor, imediat folositor, ceva ce ar însemna mult. Mă supăra indiferența în care trăiau oamenii și mai ales că nu aveam brusc puterea să mă despart de ei și să trăiesc „altfel". Prin acel „altfel" înțelegeam nu o singularizare, ci găsirea unui efectiv mod de ajutorare, un ajutor dat în bloc, violent și masiv... Ceva care să aibă puterea de-a apleca cumpăna în partea cealaltă, în partea cea bună. Mă mira faptul că, deși cu atâta violentă dorință de ajutor, nu găseam și modul de exprimare, gestul adecvat, gestul egal sufletului meu. Îmi dam totuși seama că faptele mari, imense, geniale, nu putuseră face nici ele această schimbare bruscă și că totul în viață – puteri bune și rele – se îmbină cu o răbdare meticuloasă într-o țesătură imponderabilă și aproape imposibil de descifrat. Gândurile cele mai înalte, simfoniile cele mai ample, cele care cuprind armonii astrale, definitive, nu au adus decât aceeași subtilă atingere asupra realității greoaie și nu au avut decât tot

aceeași acțiune de infiltrare lentă.

Într-adevăr, nu avea sens să merg la Sovata. Îmi dam perfect seama că fusese o hotărâre luată din plictiseală și mai ales din nevoia absolută de-a schimba ceva din ce fusese până atunci. Scăpasem de teamă, aveam nevoia să mă azvârl spre necunoscut, o sfidare, o demonstrație a indiferenței mele față de ce va veni. Căci știam precis: „ceva" se apropia.

Din câte aflasem, Sovata era pentru mine un loc pierdut în mijlocul unei păduri de brad, cu un lac de apă grea ca mercurul, caldă, sosind din adâncurile pământului. Acolo se înecă în fiecare an cineva. Simțeam înecul acela din ce în ce mai cald, ca la intrările iadului. Înec în sare fierbinte, lichidă. Împrejur, pădurea neagră geme noaptea, murmură în șoapte vestea unui sfârșit. Știe. Totuși, sunt oameni care merg acolo de bună voie și caută și în locul acela să se distreze ca în orice loc. Poartă băsmăluțe nostime pe cap, joacă până-n zori cărți, râd, fac excursii, dansează, dar blestemul e tot acolo. Îl poate simți oricine dacă se oprește în loc și ascultă bătăile inimii înfricoșate.

Sovata! De la Brașov la Sovata, zece ceasuri cu un tren care ocolește, se oprește la fiecare stație, căutând parcă înadins să întârzie, să nu ajungă. M-am uitat pe hartă. Am urmărit cu degetul linia însemnată pentru tren: o șerpuire, o revenire ca mersul unui râu leneș, nehotărât. Un automobil, de exemplu, dacă ar fi tăiat peste câmp ar fi ajuns într-un timp pe sfert mai scurt.

Spusesem că voi pleca mâine sau poimâine, dar pentru mine, momentan, mâine sau poimâine însemna ceva foarte îndepărtat și deci cătuși de puțin în actualitatea gândurilor mele. Eram preocupată de aceleași răspunderi grele, aceeași căutare... A doua zi era joi. M-am deșteptat cu sufletul înălțat, susținut de o voință, de o dorință de înfăptuiri.

A, Sovata! Cât de ridicolă și tristă mi-a fost plecarea acolo! Cumpărarea biletului de tren:

— Trenul pleacă din Brașov la unu noaptea, ajunge la Sovata la zece dimineața.

— Zece ceasuri!

— Da.

— Și alt drum?

— Nu e.

Îmi amintesc din nou harta cu amețitoarele ocoliri ale trenului.

— Dacă m-aș opri la Sighișoara… n-aș avea legătură? Un autobuz poate?

— Da, este.

În ochii funcționarului nu se poate citi nici uimire, nici curiozitate, nici interes.

— Și ar fi mai scurt?

— Desigur.

— Autobuz direct Sighișoara-Sovata?

— Da.

— Ce oră?

— N-aș putea spune precis.

— Autobuzul corespunde cu ora trenului?

— Probabil. Așa se face totdeauna.

Și, Sovata îmi pare aproape, accesibilă, mai veselă, mai cu rost.

— Atunci, să iau un bilet pentru Sighișoara?

— Cum doriți.

Aceeași privire fără duh, fără interes. Bucuria mea nu ajunge până la el. Nici eu nu știam nimic din gândurile lui.

Am așezat cu grijă biletul de Sighișoara în geantă. Am hotărât că voi pleca chiar a doua zi. În drum spre casă m-am abătut și mi-am cumpărat câteva fleacuri care îmi păreau necesare pentru acolo. Purtam pachetul în mână și căutam să mă bucur, dar ceva opac îmi îngreuia pașii. Umblam ca pe un pământ mort. Pentru ce oamenii pun atâta osteneală și rafinament în lucruri care nu pot ascunde tot urâtul sufletului? Ei nu știu că totul ar putea fi altfel, ar putea fi altfel dacă ar înțelege anumite fapte? Și dacă nu pot înțelege vor fi pedepsiți? Frații între frați se vor lovi, se vor ucide fără cruțare? Cei buni ce vor face? Și ce să fac eu cu sufletul meu, cu imensa mea dorință de ajutorare?

Așezam bagajul încet. Vedeam cufărul deschis în fața mea, și fiecare lucru așezat înăuntru mi se părea inutil. Fără rost puneam și

scoteam hainele. Îmi venea să plâng. Impresia că trebuie să trag la sorți soarta mea, dar că, printr-o hotărâre diabolică, toate numerele sunt însemnate cu condamnarea. Se pare că știu acest lucru, se pare că întârzii în alegere și că, brusc, cu o totală indiferență, aleg orice, fără să mai pot răbda jocul înșelător al speranțelor inutile. Din nou Sovata era departe, lipsită de drumuri, de interes. Din nou aș fi rugat să fiu lăsată, cruțată, să se ridice apăsarea grea a soartei.

Peria de dinți, boneta albastră, cutia de pudră, mănuși, rufe, rochii, un act de identitate…

Se spune că în ajunul zilei, când trebuie să fie executați, condamnații la moarte dorm bine. În seara aceea am adormit imediat. Visurile îmi erau, cu toate că foarte îndepărtate, foarte vii. Totul plutea, totul părea făcut parcă din mersul plin de fantezie al norilor pe cer. Mi se părea că mă voi desprinde la un moment dat de unde mă aflam și că voi luneca, voi cădea spre visurile acelea, în lumea proiectată din mine. Aș fi dorit să mă pierd acolo, să mă topesc să nu mă mai întorc niciodată, mai ales să nu mă mai întorc niciodată. Mă țintuia însă de viață ceva, ceva tenace ca instinctul de conservare și tot atât de neînțeles și inconștient ca și el. Dimineață, m-am deșteptat dincoace, în viața astălaltă, a zilelor.

Era vineri, dar pentru că simțeam tristețea din mine prea mare, am hotărât să nu plec în ziua aceea, cu toate că știam – și știam fără nicio revoltă – că totul este inutil, amânarea ridicolă, așa cum ar fi ridicolă amânarea unei înmormântări dincolo de ziua putrezirii.

Au trecut ceasuri… Eram încă în pat. Lângă mine – cufărul pregătit cu haine. Pe geam vedeam cerul. Mi se părea că sunt bolnavă sau că voi fi. „Mâine sau poimâine” gândisem că voi pleca. Mâine trecuse. Poimâine va sosi. Va trebui să plec.

A trecut și după amiaza acelei zile. N-aș putea să-mi amintesc nimic din ce am făcut. Se prea poate să nici nu fi făcut nimic, ceasurile să se fi perindat de la sine, ca un peisaj când stai nemișcat în trenul care aleargă. S-a făcut seară. Servitoarea a intrat în odaie și a aprins lampa.

— Bună seara.

— Bună seara, i-am răspuns, și mi se păru că-mi iau rămas bun

de la o viață care a fost.

Lumina lămpii scălda mobilele odăii cu aur.

În noaptea aceea nu am visat nimic. Probabil că totul fiind hotărât, nimic nu mai avea nevoie de mișcare, de gânduri. O lespede neagră, tăcută, peste fapte.

*

Sâmbătă, 15 august, Sfânta Maria. Afară era cald. Imediat ce m-am deșteptat din somn, am sărit din pat și, cu violentă hotărâre, am închis cuferele peste haine. Plecarea mi se părea absolut inevitabilă, într-atât încât mintea îmi era total golită de orice îndoială, de orice gând. Mișcările îmi erau mecanizate. Asistam la ce făceam, cu impasibilitate, ca și cum n-aș fi fost eu. „Știu că nu este adevărat, dar tot îmi este frică", îmi spusese un copil la teatru azvârlindu-mi-se în brațe. Așa aș fi spus și eu celui care ar fi vrut să asculte, să mă apere.

Acum mă grăbeam, mă grăbeam să prind trenul, să nu-l pierd, ca și cum aceasta ar fi avut vreo importanță, ca și cum aș fi dorit să plec, ca și cum aș fi cunoscut scopul acestei plecări.

Am trimis după o trăsură. Așteptând, mă plimbam cu nerăbdare prin odaie. Priveam ceasul cu neliniște. Socoteam minutele. Servitoarea întârzia, puteam pierde trenul. Mi-am tras mănușile în mâini. Așteptam așezată pe un scaun lângă geamantan. O beretă îmi acoperea o parte din frunte. Geanta atârna de braț. Îmi vedeam pantofii, ciorapii transparenți. Picioarele așteptau să mă poarte. Le priveam ca și când n-ar fi fost ale mele: cu indiferență și superficială curiozitate, ca ceva de care te poți despărți, ca ceva care își are viața lui, străină de tine, și la care n-ai să te mai gândești niciodată.

Timpul trecea. Peste câteva minute va fi imposibil să mai pot prinde trenul. Simțeam că am transpirat ușor. Clipele erau hotărâtoare. Viața mea întreagă părea legată de ele. Inima îmi bătea mai repede. Încă un minut, și încă un minut... Deodată, am auzit roțile trăsurii, pasul cailor. Am simțit că pălesc. Trebuia să plec.

La trăsură, cineva mi-a așezat un buchet de flori în mână. Servitoarea mi-a sărutat mâna cealaltă. Trăsura a plecat încet cu

mine. Geamantanele erau lângă birjar. Caii mergeau cu grijă. Casele pe drum erau aceleași ca de obicei. Pe un zid sta scris, la fel ca totdeauna: *„Hantz Batzcki ist verliebt”*. Mai departe de la brutărie, mirosea înduioșător a pâine caldă. Am străbătut orașul în întregime. Cafenelele, oamenii, vitrinele, lucrurile astea le lăsam pe toate în urmă.

Am ajuns la gară. Eram pe peron. Trebuia să sosească trenul. Lumea forfotea. Alerga. Striga. Copiii plângeau.

Trenul a sosit. Oamenii luptau pentru locurile lor. Oare aveau cu toții aceeași grabă sterilă ca și mine? Își dau și ei, ca mine, seama de inutilitatea plecărilor? Credeau oare că în împrăștierea lor spre locuri noi vor găsi în ei un suflet nou? Parcă mai bine ca niciodată înțelegeam că oamenilor le este mai frică de plictiseală decât de nenorocire. Dacă cineva ar avea puterea să îndure nemișcat plictiseala, ar avea desigur totdeodată puterea să-și descopere sensul gândurilor. Dacă eu aș fi avut puterea... Acum mă grăbeam. Trăiam din nou o stare de mecanizare a gesturilor care mă vor purta pe drumul hotărât. Mi se părea că sunt un manechin mărime naturală, pe care tot eu, din interior, îl mânuiesc. Executam fără voia mea gesturi hotărâte de mine ca fiind cele mai potrivite cu fiecare minut.

Trenul era supraîncărcat. Într-un compartiment mic de trei persoane numai, sta singur un domn. Închisese ușa, trăsese perdelele. Am intrat totuși. Alt loc în tren nu am găsit. Când a văzut că intru, domnul m-a privit pieziș și imediat apoi a închis din nou ușa și perdelele în urma mea, cu un gest ferm, hotărât, cu toată înghesuiala din restul trenului.

— Ocupat, totul ocupat, spunea cu enervare celor care încercau să intre.

Trenul a pornit. Rămăsesem singură cu domnul acela. Se uita mereu la mine, pe furiș. Părea preocupat de prezența mea. Toate mișcările, privirile îi erau suspecte: se vedea deslușit că plănuiește ceva și că eu intram în planurile lui. Omul acesta avea de gând ceva. Acum, ochii i se furișau din ce în ce mai des spre mine, iar de la mine spre ușă. Zgomotul trenului ne izola complet de celelalte vagoane, de ceilalți pasageri.

Începusem să devin îngrijorată. Am crăpat ușor perdeaua. Pe culoar, la un pas mai departe de compartimentul nostru, sta un alt tip, suspect și el. Sta întors cu spatele, nemișcat. Acesta putea fi un complice. În geantă aveam bani. E natural să pleci la drum cu bani. Enervarea domnului din compartiment creștea. Mă privea acum fățiș, cu obrăznicie, cu absolută lipsă de simpatie.

Apoi, păru că ia o hotărâre. Brusc se sculă în picioare. Am simțit un fior. Brusc, omul îmi întoarse spatele și se urcă pe bancheta lui. Trase un geamantan și începu să scotocească în el.

Scotocea fără încetare, cu gesturi din ce în ce mai violente. A scos o carte, fructe, altă carte, apoi rufe, apoi o pereche de pantofi garnisiți cu alb, apoi ciorapi. Apoi la urmă un pachet mare de vată și o sticlă. Cloroform? Afară pe culoar, celălalt om sta tot nemișcat, straniu nemișcat. Pândea. Trenul mergea din ce în ce mai repede și cu zgomot din ce în ce mai mare. Domnul din tren se așeză din nou în fața mea. Mă privea fix, avea sticla și vata în mâini. Din nou simțeam că hotărăște ceva. Fața i se congestiona ușor. Îmi aminteam în goană toate crimele petrecute în tren. Dacă mă va omorî o va face repede, înainte de-a veni controlorul biletelor…

M-am ridicat. Tremuram. Am ieșit, fără să-mi dau seama ce vreau, afară pe culoar. Mișcările îmi erau nesigure. Mă simțeam complet zdruncinată. Acum pe culoar, celălalt tip începuse să se uite și el curios la mine. Cu un singur gest ar fi putut foarte bine să mă azvârle din nou în compartiment. Atunci, repede, nestăpânit, m-am dus la celălalt cap al vagonului, ca să caut pe cineva, să rog pe cineva să vină să stea în compartimentul meu, unde mai era un loc. Mai departe vedeam oameni în picioare: o guvernantă privea melancolic pe geam, lângă ea niște copii se jucau cu clanța ușii. La câțiva pași – un ofițer mai în vârstă. Era blond și părea plictisit. Am înaintat până la el. Simțeam că tremur încă. L-am întrebat cu un glas mic și speriat:

— Vă rog, dumneavoastră nu aveți loc?

— Pentru ce?

Am simțit că mă înroșesc, că mă schimb la față. Îmi era rușine. Mă dureau nervii.

— Acolo e un loc… Sunt singură… Mai e un domn… suspect…

— Mulțumesc. Am loc. Sunt cu nevastă-mea.

Nu vedea că sufăr, că mă dor nervii?

— Știi dumneata, am bolborosit iar, căutând să surâd mai degajat, să salvez ceva din demnitate. Se întâmplă atâtea lucruri în tren, crime chiar… Recunosc… îmi este teamă.

Omul surâdea obraznic.

— Sunteți nervoasă, nu vă place singurătatea.

Mă privea ca pe-un animal curios, cu dispreț, dar nu se mișca. Am plecat de lângă el umilită, cu imensa rușine a lașității mele.

Încet, m-am întors spre compartimentul meu. Ușa era închisă, perdelele – complet trase. În definitiv, nu era nimic de salvat. Să facă ei tot ce vor vrea. Să fure tot, să ia tot din cuferele mele, mă voi întoarce la Brașov, și gata! Trebuia să mă liniștesc. Alături de mine pe culoar, tipul celălalt, cel care sta nemișcat, slab, înfometat, fuma cu violență, febril.

Dar iată că, după aproximativ zece minute, perdelele vagonului se traseră, și ușa se deschise. Din compartiment răbufni un miros de colonie de proastă calitate, iar domnul apăru în ușă îmbrăcat altfel: cămașă, cravată, haine, pantofi, totul de altă culoare și formă. Era de nerecunoscut. Surâdea.

Se întoarse în vagon și începu să deretice. Părea că va șterge și praful, că va mătura… Privirea îi era satisfăcută.

Aceasta fusese totul: omul voise să se primenească. Călătorise probabil fără *wagon lit*, se simțise murdar și se premenise. Aceasta fusese totul…

Surâdeam obosită. Nu colonelul fusese stupid, ci eu. Simțeam cum mă liniștesc, cum sângele se potolește, cum cade într-un ritm normal. Simțeam o ușoară batjocură față de mine însămi, îl vedeam pe domnul din vagon cum citește cu satisfacție o carte. De câteva ori mă privi cu recunoștință. Credea, probabil, că îl înțelesesem, că de aceea părăsisem vagonul… Îl vedeam și pe „complice” tot acolo, nemișcat pe culoar. Mi se făcu o milă acută de el. Crispat, fuma cu febrilitatea bolnavilor de tuberculoză, înspăimântați de moarte și sărăcie…

Am trecut în vagonul-restaurant. Am cerut un ceai. L-am pregătit și l-am băut cu plăcere. Toată tensiunea nervoasă trecuse, și o liniște odihnitoare mi se răspândi în tot corpul. Auzeam glasul destul de armonios al unei doamne de la o masă alăturată. Vorbea cu un domn mai în vârstă ca ea. Vorbea fără întrerupere, fără alegere. Domnul din fața ei nu asculta, sta legănat de debitul monoton al doamnei. Ea nu părea câtuși de puțin stingherită de neatenția lui. Din timp în timp, când i se părea că a ajuns la un punct interesant al amintirilor, îl silea cu încăpățânare să asculte. Aproape l-ar fi scuturat ca pe-un om adormit. El surâdea îndepărtat, ușor plictisit, politicos, gata să recadă cu ușurință în gândurile lui intime, ascunse.

— Să nu-ți închipui că e bună așa cum o crede toată lumea, spunea doamna cu vehemență. Nu e bună, e prefăcută. Eu de exemplu am înțeles imediat tot jocul ei. Dar tu?

Domnul nu auzea. Dar doamna pare absolut hotărâtă să-i știe părerea.

— Spune, ascultă, dar tu?

— Ce? întrebă domnul.

— Care este părerea ta?

— Părerea mea? Ce părere? Despre ce?

— Despre Aura.

— Aura? Nu am nicio părere.

— Crezi că este bună?

— Nu m-am gândit niciodată.

— Dacă te-ai fi gândit ar fi fost imposibil să crezi așa ceva. Eu de exemplu spun tot ce gândesc. De când eram copil sunt așa. Iau totul în serios. Când eram copil, voiam să mă fac artistă. Idealul meu era Mistinguette. Auzi, ascultă, ascultă…

Domnul trezit din somn, scuturat, cade iar, din înălțimile gândurilor lui, în vagonul-restaurant.

— Cum?

— Da, îți închipui ce copilărie. Voiam să mă fac artistă de varieteu. Aveam, ce e drept, glas frumos, dar tutunul mi l-a stricat complet.

Doamna râde cu poftă, domnul o privește cu uimire. Se vede deslușit că nu înțelege prin ce echilibristică au trecut de la Aura la

tutun.

— Ah, ce de ciori! într-adevăr negru ca pana corbului. Ascultă, îți place că și-a vopsit părul ei splendid, negru, în roș?

— Părul? Nu știu, nu o cunosc.

— Cum, nu o cunoști pe Aura? Dar ce-ți veni, dragă?

— Pe Aura? Ba da, o cunosc. Credeam că vorbești de Mistinguette.

— E, ce idee!

Vine controlorul. Cere biletele. Glasul doamnei se întrerupe, și apoi întreabă tare:

— Mai e mult până la Sighișoara?

— Prima stație.

Inima îmi bate febril, ca în spaimă. Plătesc repede. Ajung la mine în vagon, abia am timp să mă ocup de bagaje. Domnul din vagon, amabil, îmi ajută să iau bagajul. Gesturi precipitate. Am ajuns. Înecător, mirosul de cărbuni umple vagoanele. Mă trezesc pe peronul gării din Sighișoara. Bagajul este lângă mine, pe jos. Au coborât și doamna și domnul din vagonul restaurant. Stau și ei lângă bagajul lor, care așteaptă pe jos. Trenul dispare.

O zi caldă, densă, de vară. Norii acoperă din când în când dogoarea soarelui. Gara este mică și complet demodată, totul vechi, parcă scos din dulapuri în care se păstrează amintiri: costume uzate, șepci roase, gulere înalte. Fețele oamenilor par și ele deghizate, cu bărbi și mustăți lipite. Totul este melancolic ca un refren de flașnetă. Sosesc hamalii. Iau bagajul meu și al celorlalți doi vizitatori. Mă bucur că au coborât și ei. Mă simt mai puțin singură. Poate vor lua și ei același autobuz ca și mine, desigur merg și ei la Sovata… Doamna va continua, în mișcarea sacadată a autobuzului, să vorbească.

— Repede, spun hamalului, să nu întârziem. Duci bagajul la autobuzul Sovata.

— Sovata?

Hamalul se oprește.

— Poate doriți să mergeți într-altă parte.

— Nu, la Sovata.

— La Sovata nu merge niciun autobuz.

Hamalul lasă bagajul jos. Și simt din nou panica zilelor din urmă

răsărind din ascunzișul sufletului de unde pândise. Văd gara mică, decor de teatru provincial, și totul în jurul meu – straniu! Totul așezat așa și nu altfel într-adins, totul hotărât dinainte. Caut să-mi păstrez liniștea. Acum suntem pe peronul din dosul gării. În fața mea răsare un oraș nebănuit. Așezat pe dealuri, desfășoară castele și păduri negre, apoi, mai jos, căsuțe ca jucării, cu acoperișuri vechi, vechi. Pe peron, o trăsură, o berlină ca și acum o sută de ani, așteaptă. Doamna și domnul din tren urcă în ea. Costumele lor moderne par de mascaradă, o farsă. Ciorapii de mătase, pantofii cu tocuri înalte, pălăria pe vârful capului și costumul lui sport... Totul e de vis ridicol... Ușa se închide în urma lor și berlina o pornește hodorogind asurzitor pe pavaj. O văd depărtându-se. Rămân singură. O mare tristețe se abate asupra mea.

— Ce facem, domnișoară? spune hamalul.

— Ești sigur că nu există autobuz pentru Sovata?

— Nu este. Doar sunt de-aci.

— Atunci, cum să mă duc? Ce tren aș putea lua?

— Tocmai mâine de dimineață trece, la cinci.

— Zece ceasuri de așteptare?!

— Da. Puteți merge la hotel.

Orașul e departe. Îl văd vechi, ireal, sentimental, romantic și dement.

— Sunt hoteluri?

— Este unul.

Îmi este silă de hotel, de oameni, de camerele de acolo, de drum. Arunc toată vina pe ciudățenia orașului. Nu se poate merge într-un asemenea oraș. Ar fi ca și cum te-ai scula la teatru din scaunul spectatorilor și ai intra pe scenă, amestecându-te cu viața oamenilor care joacă în decorul de carton.

— Domnișoară, ce facem?

— Și altfel cum aș putea ajunge la Sovata? Mi s-a spus că este aproape de aici. N-aș putea găsi un automobil în oraș?

— Telefonați de la restaurantul gării.

— E telefon?

— Da, în legătură cu hotelul.

Mergem la restaurantul gării. Învârtim cu disperare de o roată. Mi se pare că telefonul ăsta uriaș și primitiv va începe să cânte. Dar nu, iată că sosește un glas în cutia asta ciudată. Ne lămurim greu. Glasul abia se aude.

— Cât? întreb.

— O mie cinci sute de lei.

— În câte ceasuri ajungem?

— Cinci. Să vin?

— Nu. Mulțumesc.

„Cinci ceasuri" spuse de șofer, deci în realitate mai multe! Drum de făcut singură cu un necunoscut, pe înnoptate. Merg la ghișeul de bilete. Aici, un funcționar cu fața roșie, cu ochi rotunzi, speriați, de maniac, nu pare însă să înțeleagă ușor ce vreau. Mă lămurește răspicat apoi:

— Afară de trenul de mâine la cinci, puteți lua autobuzul acum la Târgu-Mureș. Vă dați jos la Bălăușeri, acolo luați trenul vicinal, care merge direct la Sovata. Ajungeți diseară la zece acolo.

Și, hotărât să termine cu mine, plictisit, închide ghișeul în fața mea. Cade ca o ghilotină.

Sunt din nou în restaurant. Beau un pahar de sifon. Proprietarul restaurantului e lângă mine. Pare bun și caută să mă ajute. Sunt obosită.

— Să mergeți la hotel și să prindeți trenul de mâine de dimineață.

— Da, desigur.

Dar totul este greu și trist. La gândul cearșafurilor umede ale hotelului, un fior îmi trece prin corp. Răul s-a apropiat și pândește. Îl simt acum atât de aproape, încât mi-aș ascunde capul în mâini și aș plânge. Orice om s-a simțit într-un moment al vieții lui atât de singur, atât de aproape de moarte? Sunt recunoscătoare restauratorului că stă lângă mine și îmi vorbește. Am impresia că este singurul om pe lume care mă mai poate ajuta. I-aș spune lui cât îmi este de frică. Ochii îmi sunt umezi.

— Sau să mergeți cu autobuzul până la Bălăușeri...

— Autobuzul mă lasă acolo la gară?

— Nu cred, dar probabil este acolo vreo căruță...

Totul este făcut să fie complicat. Asta e pedeapsa nesațiului omenesc. Am acumulat și complicat ca într-un labirint, și acum nu mai știm cum să ieșim la simplicitate…

— Sau luați autobuzul până la Târgu-Mureș, și de acolo mâine dimineață altul până la Sovata.

Lucrul acesta îmi pare mai simplu. Târgu-Mureș e un oraș, nu mă voi simți atât de părăsită.

— Cât face până la Târgu-Mureș?

— Vreo cinci ceasuri. Are opriri.

— Da, poate ar fi mai bine așa.

— Peste o jumătate de oră pleacă.

Beau melancolică paharul cu sifon. În mine nu este nicio putere de hotărâre. Mă bucur că mai am o jumătate de ceas înaintea mea. Ca și cum în acest timp s-ar putea întâmpla ceva care să lămurească totul de la sine. O jumătate de ceas în care timp voi sta nemișcată… fără gânduri…

Dar iată că sosește, cu fața radioasă, hamalul meu. Vorbește înainte de-a fi lângă mine, strigă tare, de departe:

— Domnișoară, să vedeți ce noroc! Chiar acum a sosit din Târgu-Mureș un automobil de casă cu un domn inspector. Merge iar acolo gol. Dacă dați șoferului un bacșiș, vă duce la Târgu-Mureș imediat. Pleacă înapoi gol. E un automobil frumos. Puteți fi la Sovata chiar astăzi pe înserate.

— Care automobil? întreabă restauratorul.

— De la fabrica de spirt.

— A, da. E un șofer foarte cumsecade. Îl cunosc. Familist. Puteți pleca. Ei, bravo!

Au hotărât pentru mine. Fără să mă mai întrebe, îmi iau bagajele cu grabă. Îi urmez. Suntem din nou pe peronul din dosul gării. Din nou văd în depărtări orașul fantomă, romantic în încăpățânarea lui de-a rămâne neschimbat. Stă mândru în zări înalte, păzit de o vegetație somptuoasă. Castele vechi cu stafii, cu nopți pline de clar de lună, cu alunecări periculoase pe cer și pe margini de streșini. În noapte, fanfare metalice și dogite leagănă aerul. Zilele sunt toate după-amiezi de duminică, lungi ca veacurile… Acum, pe cer norii au

căpătat o densitate curioasă, făcuți din lână multă, rostogolită fără zgomot. În fața gării, un peron larg, pavat mărunt, simetric în semicircumferințe largi, stă sub soare, fără luciu. Un autobuz mare e încărcat cu coșuri, țărani, bărbați și femei, iar un automobil modern așteaptă și el, alături, mai mic.

— Dumnealui e șoferul.

Sosește un om de vreo patruzeci de ani. Poartă ochelari cu ramă neagră. Are fața liniștită, cumsecade.

— Mă poți duce la Târgu-Mureș?

— Da.

— Cât?

— Nu e pentru bani. Două sute ca să cumpăr ceva la copii, o jucărie; drept să spun, e ca să vă fac un serviciu. Mi-a spus hamalul…

— Mulțumesc. Ajungem înaintea autobuzului?

— Cel puțin cu două ceasuri. Nu oprim nicăieri, mașină bună. Ajungem când apune soarele. La Târgu-Mureș găsiți imediat o mașină să vă ducă la Sovata.

— Bine, să mergem.

Hamalul îmi urcă bagajele. A venit și restauratorul.

— Să servești bine pe domnișoara, că o cunosc eu demult.

— Nicio grijă!

Alături văd oamenii care umplu încet autobuzul și cum încarcă bagajele. Mi-e greu să plec singură. Doresc intens o contopire cu ei, cu cazna lor, cu greutățile lor, cu durerile lor. O acută nevoie de-a fi una cu gloata umană care îmi pare că m-ar fi păzit de orice rău. Acum, plecarea, izolarea mea, îmi pare o sfidare. Pălăria pe care o port pe cap – o sfidare, bagajele mele elegante – o sfidare, mănușile – o sfidare. Îmi pun ochelarii, care îmi vor feri ochii de soare și praf: o ultimă sfidare.

Plecăm. Dau un bacșiș hamalului, care pare mulțumit. Mă urc în mașină, și înainte de-a părăsi pavajul cenușiu și simetric întorc privirea. Hamalul e în soare, rezemat de ușa gării, și ne privește. Îi fac semn cu mâna. Își scoate șapca lui mică, demodată, o înalță. Am plecat.

*

Cu precizie, mașina se strecoară pe drum, alunecă. Atunci, o bucurie îmi umple sufletul. O bucurie de copil dus pe neașteptate la plimbare, o bucurie de copil inconștient. Goana îmi face plăcere. Regret că nu m-am așezat lângă șofer, ca să pot vedea mai bine drumul. În fața mea, un geamantan stă mândru ca un soldat. Aș dori să mergem repede, vertiginos, să sfidăm moartea, să râdem, să tăiem aerul, să învingem îndoielile, temerile, superstițiile. Primejdia și-a pierdut sensul. Gândurile nu mai opun nicio rezistență. Sunt fluide, ușoare ca aerul, transparente, posibile. Și totuși, nu mergem repede. Beția vine din dorința mea, din elan. Străbatem orășelul cu decor de basm. Totul e vechi ca în vis, totul familiar. Mi se pare că recunosc totul și că nu sunt singură. Un surâs îmi stă alături, cald, cunoscut. Surâd și eu. Și toată căldura izbucnită în trup e o făgăduință, o fericire, o așteptare. Conturul iubit al feței lui se precizează, privirea își capătă transparența cunoscută a ochilor lui vii. Amintirea, prezența lui, aleargă o goană egală, nouă. Doresc pentru cândva o revenire în acest decor, pecetluirea dragostei aici, pe care îmi pare că am înțeles-o, am admis-o. Dragoste dincolo de moarte, în eternitate, invincibila ardoare a unei îmbrățișări dincolo de trup, recunoașterea omului tău în orice transformare, o recunoaștere imediată ca un strigăt geamăn cu însetarea ta, o dragoste ecou. „Te iubesc”, îmi spusese înainte de plecare. Cuvântul flutura cu aerul cald în fața mea. „Te iubesc* „te iubesc”…

Sub căldura amintirii dragostei lui pentru mine totul capătă un sens nou. Corpul meu nu mai avea nicio legătură cu o formă precisă, definită. Nu mai știam cum sunt. Devenisem o alunecare fără oprire, în care mă lăsam în voia soartei și numai pur și simplu conștiința, că eu sunt aceea mereu prezentă, mă făcea să înlănțui o continuitate a mea. Eu de acum câțiva ani, câteva zile, câteva clipe, eram aceeași numai pentru că puteam spune mereu „eu”. Dar ceea ce se întâmplă, ceea ce simțeam și ceea ce eram constituia neîncetata schimbare. Știam că nu trebuie opus nicio rezistență, absolut nicio rezistență, că trebuia mereu primit ceea ce sosea, primit orice, dar primit cu

putere, cu desăvârșita unitate a puterii concentrate în fiecare clipă. Eu, eu, eu... Zburam. Automobilul șerpuia pe drum cu eleganța unui animal viu și inteligent. Păduri și dealuri păzeau orizontul, căutând să mărginească nesfârșitul pământului. Moartea, îmi spuneam, nu poate fi decât tot o schimbare, de tot atât de mică importanță ca oricare altă schimbare, dar tot eu, acel eu inexistent, acel eu superb, acel eu, unicul mijloc de a lua contact cu viața și eternitatea ei. Eu, eu, eu, mereu și fără reticențe. Dincolo de teama îmbătrânirii, dincolo de teama morții, dincolo de orice mărginire. Orice piedică s-a topit. Eternitate în interior, eternitate în exterior, o miraculoasă eternitate, conștientă eternitate, materială eternitate a prezentului...

Decorul se schimbă. Dealuri mai mici și blânde sunt acoperite cu vii, pline de îmbelșugare.

— Sunt oameni bogați pe aici, domnișoară. Înceți, dar gospodari.

Eu nu puteam crede. Nu pot crede în calități colective ca la albine sau furnici. Poate mai mult sau mai puțin temperament colectiv, dar calitățile rămân individuale.

Șoferul oprește automobilul.

— Ne trebuie apă la radiator.

Cobor și eu din mașină. Pe dreapta drumului e o fântână. În jurul nostru, câmpul e liniștit, cerul, cald. Cu gesturi lente, șoferul scoate apă. Întâi bea el, apoi toarnă în automobil. Vorbește cu mașina cum ar vorbi unui animal cuminte.

— Conduci foarte bine, îi spun.

— E prost drumul. Dar eu nu am avut niciodată niciun accident. Sunt de douăzeci de ani șofer.

Instinctiv, caut lemn ca să așez mâna. Ating ușa automobilului de metal. Surâd cu condescendență față de gestul meu pueril. Surâd, pentru că-mi este bine, peste măsură de bine, și totuși, ca niciodată de clar, știu că ceva rău mă pândește... ceva înspăimântător...

Îmi este greu să mă urc din nou în automobil. Îmi place aerul acesta limpede și nemișcat. Nimeni pe lume nu știe unde sunt. Mă aflu singură cu omul acesta necunoscut. Mașina mică și ușoară, ca o casă ambulantă, e singura legătură cu restul lumii. Aici pot trece zile și zile fără să se ivească nimeni pe drum. Brusc, îmi dau seama că n-

are sens că mă aflu aci. Și-mi dau seama totdeodată de imposibilitatea de-a schimba ceva. Dacă aș fi vrut să mă întorc, nu s-ar mai fi putut. Șoferul avea treabă la Târgu-Mureș, era așteptat. Mă văd izbucnind zadarnic în plâns, rugând pe om să mă ducă înapoi, făgăduindu-i sume mari, numai ca să se înduplece, mă văd ridicolă implorând un om care crede că am înnebunit... Dar zbaterea rămâne lăuntrică. Pe buze am același surâs, lipsit de voință, îmblânzit de lumina caldă a zilei. Acum e prea târziu. Totul e hotărât.

— Autobuzul pe care l-am lăsat în urmă tot pe-aici trece?

— Nu, ăsta e un drum prost, dar prescurtat. El ocolește. De la primul sat mergem la fel, dar autobuzul cu aproape două ceasuri întârzie în urma noastră.

Sunt câțiva nori pe cer, mici și albi, ușori și fără importanță. Plecăm din nou. Drumul e din ce în ce mai prost. Vag, începe să mă doară capul. Îmi scot ochelarii. Din nou regret că nu am stat în față, lângă șofer. Aș fi simțit mai puțin zguduirile drumului.

Un sat, alt sat. Le trecem repede. Glasul șoferului le numește. Un sat are porți admirabile de lemn sculptat, femei cu fuioare uriașe de lână albă stau în drum. În goana noastră îmi par că torc din norii albi de pe cer. Alt sat, cârduri mari de gâște, trecem repede. Strig: „Bagă de seamă!", dar șoferul râde și nu încetinește. O gâscă este prinsă. Inima mi s-a strâns violent ca un junghi. Privesc în urmă. E albă, imensă, se zbate cu aripile deschise, însângerată. Au înconjurat-o brusc toate celelalte gâște. Vor parcă s-o ridice pe aripile lor avântate. Strigă toate. Bocete și blesteme. Semn rău. Spun, supărată, șoferului:

— Te rog foarte mult să bagi de seamă.

— Au ce mânca diseară țăranii.

Râde inconștient.

— Să taie ei, nu noi să omorâm, șoptesc.

Acum mergem mai repede. Luăm câteva viraje cu dibăcie.

— Să nu ne grăbim, spun, e prost drumul.

— Trebuie. Boierii mei vor să se plimbe azi până nu se întunecă de tot.

Alt viraj mare luat cu artă.

Decorul e minunat. Și mi se pare curios că lumea există. Totul este extraordinar: soarele, arborii, cerul, automobilul, șoferul care vorbește. Îmi văd mănușile, geanta, pantofii. Știu că sunt eu. Mă simt purtată pe un drum absolut necunoscut. Mergem repede, repede.

Mergem atât de repede, atât de ușor! Am aplecat privirea. Nu mai văd nimic, dar simt cum alunecăm prin aer. Și doresc, doresc, doresc infinit de mult să se topească răul, să se sfârșească răul…

— Trebuie să ne grăbim, spune șoferul, ca să ajungem la timp.

Într-adevăr, gândesc, trebuie să ajungem la timp. Dar îmi dau seama că nu gândesc la timpul în care vom fi la Târgu-Mureș, ci la timpul în care oamenii vor ajunge acolo unde trebuie să ajungă. Și mă grăbesc. Mi-aș da viața pentru ei.

— Domnișoară, vedeți, spune șoferul, acolo este Târgu-Mureș. Câțiva kilometri numai.

„Nu este nici pentru azi”, mi-am spus, și un fior se descărcă în șira spinării: știam că nimic nu este sigur.

Departe, se întrezărește un oraș. Am trecut peste o punte, un viraj, și deodată simt că automobilul merge strâmb, spre șanț. O clipă, o secundă. Aud un scârțâit și un geamăt. „Acum!” îmi strigă toată ființa. Am timp să închid ochii, și o putere îmi coboară în suflet. Mașina derapează brusc, cu o violență sălbatică, se întoarce ca un animal rănit și mă azvârle ca pe-un fulg. Simt cum lovesc cu o violență ametitoare geamul cu capul, cum sparg geamul, și capul, oasele, fruntea, nasul, ochii zdrobiți… Se face întuneric. Am trecut prin sticlă până la umeri. Apoi alt șoc imens, și mașina se răstoarnă în șanț. Sunt azvârlită înapoi, și geamurile îmi taie urechile. Cad peste șofer. Rămân nemișcată. Nu simt nicio durere, dar îmi dau seama că ceva îngrozitor s-a întâmplat. Nu am leșinat, dar nu mă pot mișca. Am impresia că mor. E sfârșitul. Îmi dau seama, dar rămân tot nemișcată. Sunt căzută peste șofer, și brațele mele i-au înconjurat gâtul. Capul, zdrobit, e pe umărul lui. Suntem nemișcați. Sângele meu curge pe omul de lângă mine. Curge abundent, ritmic, cu un gâlgâit, un murmur de izvor cald. Nu știu cât timp trece, dar din ce în ce mai bine îmi dau seama că ceva iremediabil s-a întâmplat. Nu văd, ochii sunt orbiți de sânge. Nu mai pot respira. Se face întuneric în

gânduri. Apoi glasul șoferului, glasul tremură și bâlbâie lângă obrazul meu:

— Domnișoară… domnișoară…

— Deschide ușa, șoptesc.

Omul mi se desprinde din brațe. Nu vreau să leșin. Nu trebuie. Ușa se deschide. Vreau să cobor. Nu văd, alunec și mă prăbușesc în șanț.

Sunt nemișcată. Sângele curge. O liniște supraumană mă învăluie. Și nu simt nicio durere. Niciodată nu mi-am închipuit că se pot trăi astfel de clipe. Totul este liniște. Totul este nemărginit. Simt câmpul în jurul meu, cerul deasupra mea, infinit. Din nou mi se pare că e sfârșitul, moartea, dar niciun gând supărător nu îmi întrerupe beatitudinea. Puterea e tot acolo, ascunsă în mine, în suflet, unde a coborât. O simt. Lacrimi de recunoștință și totală încredere curg din ochii mei, care nu mai văd. Acum nu mai există niciun fel de îndoială. E prima dată când știu că fericirea deplină poate exista în orice împrejurare. Și sângele curge fără încetare. Prin haină, prin rochie, prin rufe, a ajuns la corp. E cald și curge în aceeași gâlgâire ritmică a inimii, neîncetat. Cu fiecare bătaie a inimii, o fericire mai clară mă apropie de așteptare…

Simt mâinile șoferului, care vrea să mă ridice.

— Domnișoară!

— Lasă, șoptesc, lasă.

Aș dori să mor liniștită. Soarele îl simt vast ca cerul. E asupra mea, fierbinte. Nu bănuiam că poate fi atâta liniște pe pământ, atâta exaltare, atâta perfecțiune, atâta desăvârșire. Sângele curge din urechi, din nas, din gură.

— Domnișoară… domnișoară…

Sunt și alte glasuri acum, voci de femei. Strigă cu groază. Ropot de pași goi care aleargă pe pământ. Se aud respirații…

Sunt ridicată, dusă. Mă leagănă pasul lor. Apoi sunt așezată pe un pat de lemn. Capul începe să mă doară îngrozitor, ca și cum abia acum aș primi lovitura. Și nu îndrăznesc să duc mâinile la față, nu știu ce a mai rămas din ea. Totul este sfărâmat, rupt, sângele curge uimitor de mult din capul meu. Hainele îmi sunt cleioase și reci de

sânge. Sunt liniștită: lucrurile care se împlinesc trebuia să se împlinească. Totala mea încredere în puterea inimii mele mă face fericită. Un hohot de plâns mi se sparge în piept. S-a sfârșit. Ceea ce trebuia să fie a fost. Dar puterea inimii a rămas cu mine. Va rămâne cu mine până la sfârșitul veacurilor. N-am leșinat pentru că a fost cu mine. Va rămâne cu mine până la sfârșitul veacurilor. Sângele meu și lacrimile mele se confundă.

O mână aspră cuprinde cu blândețe mâna mea. Mă trezește. O mână aspră, mică, muncită, caldă. O mână simplă. O strâng cu evlavie. Mâna îmi răspunde; ne-am înțeles deplin. Aud cum plâng femei, șoapte și bocete. Strâng mai tare mâna aceea atât de miloasă, atât de înțelegătoare. E o prietenă găsită în clipa asta de durere. Niciodată n-am să știu cine a fost, niciodată n-am s-o văd.

— *Kișoson*... domnișoară...

E glasul ei, al ființei aceleia cu mâna atât de simplă.

Sângele, cu răbdare, gâlgâie domol. Mă simt din ce în ce mai ușoară, din ce în ce mai aproape de moarte. Nu vreau să întreb pe țărani ce am, nu doresc nicio încercare de oprire a sângelui. Îmi este teamă de glasurile lor, mi-e teamă de o revenire la realitatea făcută din grija de ce va fi. Eu știu că o asemenea grijă nu trebuie să existe, eu știu cât de absurd e să te risipești în gesturi și gânduri exterioare. Toată puterea, toată trebuie întoarsă spre inimă, cu liniște și exaltare. Celelalte lucruri rămân toate mici. Paza pe care o făcea trupul în jurul meu și mă despărțea de restul vieții s-a spart. Odată cu sângele meu, curge și viața din mine. Sufletul caută aceeași risipire. Se va contopi cu restul. E ușor. Mă mai despart umbre ușoare. Barierele sunt sfărâmate. Dincolo... dincoace... toată puterea lui de exaltare... Nu trebuie căutate răspunsuri la întrebări. Orice întrebare este inutilă, pentru că este pusă de o minte strâmtă, care se îndoiește. Totul se rezolvă dacă poți să te dai complet, fără nicio reticență, fără nicio întrebare, fără teamă. Dincolo...

Aștept moartea, care întârzie. Din adâncul trupului percep legănări care mă poartă încet înapoi, amețitor. Femei bocesc încă în jurul meu. Sângele gâlgâie mai încet. Mâna aspră și mică e tot atât de intim a mea. Vocile oamenilor vorbesc mai aprins. Par a hotărî

ceva.

— …domnișoară… oraș… telefon.

Cuvintele sunt indiferente. Tremur. Dinții se ciocnesc. Aflu astfel cu uimire că dinții n-au fost sfărâmați. Cineva mă acoperă cu grijă. Ceva aspru și greu peste hainele mele ude. Caut încet, cu grijă, să deschid ochii lipiți. Unul se deschide încet, dezlipind pleoapele cleioase, celălalt rămâne nemișcat, mort. Aflu că nu sunt oarbă. Cu ochiul viu pot zări o fărâmă de lumină. Aproape de mine văd fața prietenei mele. E aplecată asupra mea. Are lacrimi pe față. O privesc. Mi se pare că nu am văzut oameni de ani și ani. Vorbește o limbă stricată:

— Nu frică… trăiește… nu moare… face bine…

Îmi dau seama că într-adevăr nu voi muri. Gâlgâitul sângelui e aproape imperceptibil. Picură lent. Capul îmi stă într-un cheag imens de sânge, care s-a adunat între pernă și gât.

— Este mamă?

Încet, numai pentru ea și mine, murmur:

— Da.

Femeia plânge mai tare.

— Este bărbat?

Violent și amar, îmi amintesc că fața îmi este hidoasă, lucrul acesta s-a întâmplat și că de acum, niciodată, nimeni nu se va mai putea apropia de mine. „Te iubesc”, șoptise. Privirea lui răsare cu violență, ca un strigăt de groază parcă. Am zdrobit fața care îi plăcea lui, omului care mă alesese. „Tu ești totul pentru mine”… L-am lăsat singur. Lacrimile curg și nu le pot deosebi de picăturile de sânge. Moartea ar fi fost mai blândă ca viața acum și mi se pare că nu voi potoli durerea asta decât tot prin moarte. Mi se pare că abia începe chinul. E o deșteptare în chinul acesta subtil, otravă lentă, sfâșietoare.

Femeia a înțeles. Plânge mai tare, totuși insistă:

— Mergem spital…

Vrea să-și tragă mâna, dar nu o las. Am nevoie de ea, nu trebuie să plece. E singurul lucru care mă mai leagă de viață. Regret imens clipa din urmă, a morții mele liniștite și exaltate. Mă uimește și mă

îngrozește realitatea. Mi se pare imposibil să fiu desfigurată și o spaimă imensă mă cuprinde că nu voi putea să îndur. Mi-e groază de revoltă, mi-e groază să fi pierdut gândul care îmi dăduse putere să îndur. Mă voi simți, ca o ultimă încercare, singură?

Simt că femeia îmi înlocuiește mâna ei cu o altă mână, o mână tot atât de aspră, dar mare de data asta, încăpătoare, de bărbat. Pe fața mea respiră cineva cu forță.

— Domnișoară, spune un glas.

Deschid ochiul. Un țăran. E tânăr și frumos. Îmi cercetează fața cu de-amănuntul.

— Domnișoară, auziți?

— Da.

— Vedeți?

— Puțin.

Se apleacă mai aproape. Suntem unul lângă altul. Respirațiile ni se amestecă.

— Vă doare?

— Da.

— Tare?

— Da.

— Domnișoară, îmi spune cu elan, cu credință, și eu am avut un accident, cu trenul, și tot la față. Eram mai rău ca dumneavoastră, și vedeți, acum nu se mai cunoaște nimic. Așa are să fie și cu dumneavoastră.

Plânsul mă cuprinde iar, mecanic, străin mie.

— Vă rog să mă credeți. Este adevărat.

— Îți mulțumesc, șoptesc, și mi se pare că foarte curând mă voi trezi, văzând că totul a fost vis.

Timpul trece. Dar nu știu dacă minute, sau ceasuri. Nu mai pot gândi. Totul se îneacă în abisuri. Vreau să plec. Mâini mă reține, mă culcă din nou.

— Acum vine… acum vine…

Mi se pare că lucrul principal l-am uitat. Caut să-mi amintesc, dar capul mă doare îngrozitor. Atât de tare, încât mi se pare imposibil să fiu eu. Nu-mi pot aminti când s-a întâmplat accidentul. A fost prea

repede, prea vertiginos față de însemnătatea lui.

Odaia în care mă aflu pare să fie mică de tot și plină de oameni. Șoaptele lor nu încetează. Hainele mi s-au lipit, cleioase, ude de sânge, pe trup. De nenumărate ori caut să plec. Vreau să plec pentru că am uitat și pentru ce sunt aci, și că am mai căutat zadarnic să plec. Nu înțeleg ce fac aci și nici ce aștept. Sângele curge încă încet. E coagulat sub ceafă. Timpul trece.

— Vine, vine, șoptesc oamenii.

Pași forfotesc.

— Ce s-a întâmplat? spune un glas.

— E rănită o domnișoară.

Din nou spații imense de timp.

— Domnișoară!

Un miros intens de eter mă trezește, parcă din moarte.

— Domnișoară, noi suntem Salvarea. Ce s-a întâmplat?

— Automobilul, șoptesc.

În odaie se face liniște. Au tăcut și plânsurile, și șoaptele.

— O să vă pansăm provizoriu. La spital o să vă coasă. Să fiți fără grijă. Totul o să fie foarte bine.

Surâd. Sunt mai liniștită decât toți laolaltă și tot eu știu mai bine ca nimeni ce s-a întâmplat. Aș vrea să le pot da sufletul meu, aș vrea să știe, să le spun, că dacă ei suferă și au mâinile aspre și gândurile înfricoșate, totuși pot fi iubiți ca nimeni alții, că se poate trăi și muri pentru gândul că vreodată le va fi mai bine…

Îmi toarnă pe cap și pe răni tot felul de ape, care ard și dor. „Suferința morală e mai grea ca suferința fizică”, îmi spun, și știu, știu că poți fi fericit chiar atunci când omenește totul pare pierdut.

O, ce cap greu, ce cap străin! Stă pe umeri ca ceva necunoscut. Gânduri noi și formă nouă. Un om în uniformă îmi bandajează capul în cârpă multă. Din gesturile lui nesigure și pline de grijă știu cât de rău sunt strivită, desfigurată… Acum mă doare mai tare, sângele a pornit din nou, cu furie, a udat tot. A trecut prin cârpe, curge iar pe umeri.

— Mergem.

Mi se pare foarte straniu că mă pot gândi la bagaje, la bani. Mi se

pare ridicol ca lucrurile astea să aibă vreo importanță.

Mă ridică, mă duc încet. Mă urcă într-o ambulanță, pe un pat tare, acoperit cu mușama. Aud pe sanitar întrebând de bagaje. Glasuri îi răspund. Cineva s-a urcat lângă mine și îmi pune geanta sub braț. Mă strânge de mână. O recunosc cu bucurie. E prietena mea.

Din nou cad în aceleași goluri negre. Mă trezește iar mirosul de eter. Trăsura a pornit. Mă scutură îngrozitor.

— Cine sunteți dumneavoastră?

Tac. Vreau din nou să-mi amintesc ceva foarte important. Totul se clatină și doare peste măsură. Îmi este frig.

— Ați avut noroc că s-a întâmplat aici, și nu mai departe, în câmp. La spital, unde vă duc, avem un doctor extraordinar.

A, da, mi-am amintit: nu trebuie să-mi spun numele. Nu trebuie să apară în gazete, nu trebuie să afle mama, tata, nici el... așa... nu trebuie...

Și totuși, o exaltare febrilă mă cuprinde și aș dori să afle, să știe toată lumea, toți oamenii... ce se poate simți... să știe... și ei...

— Ascultă, îi șoptesc omului de lângă mine, știam de cinci zile că o nenorocire mi se apropie.

— Da?

— Da.

— Adică cum... știați că se răstoarnă automobilul?

— Nu, dar o nenorocire.

— Poate...

— Noi nu știm niciodată ce va fi nici peste o clipă.

— Da, adevărat. Dar cine sunteți dumneavoastră?

Ceea ce mi se pare curios e faptul că nu înțeleg pentru ce am avut presimțirea nenorocirii dacă nu am știut totdeodată să o și evit. Pentru ce există presimțiri? Ca să eviți răul? Ca să știi numai că totul este scris? Oare totul este scris?

Acum gândesc greu, dar vreau să știu, trebuie să înțeleg. Caut gândurile de unde le-am lăsat în urmă. Se încurcă iar, mă dor, le simt materiale, grele, și eu dureros rătăcind printre ele, fără loc, fără odihnă. Da, totul este posibil, totul, chiar și ceea ce nu putem înțelege... Și deodată, fără gânduri, sărind peste gânduri, știu.

Presimțirea... a, da, nenorocirea nu s-ar fi întâmplat dacă aș fi putut prin mine însămi, prin propria-mi putere, să trăiesc exaltarea purității trăite. Atât. Gândurile mi se luminează. Ceea ce ocolim cu lașități călduțe nu poate fi evitat, ocolit... dar cine are puterea, cine are puterea să înțeleagă... acela scapă... acela a scăpat... pentru totdeauna a scăpat... cine înțelege... puterea vieții și eternitatea ei...

Mă doare la fiecare zdruncinătură a trăsurii pe drumul prost. Mă doare atât de tare, încât mi se pare ireală durerea: o durere adâncă, necunoscută, nebănuită și amestecată intim cu exaltarea. De acolo, din durere, se înalță exaltarea. Puterea de-a îndura durerea din durere se naște.

Omul de lângă mine este și el unul din acei oameni pe care îi cunosc de totdeauna. Pare să fie și el cuprins de presimțirile mele atât de vagi și totuși atât de implacabile, îl recunosc. Recunosc și drumul făcut încet... Totul fusese hotărât până în cele mai mici amănunte. Recunosc fiece clipă care sosește.

— Dacă mă lăsați, pot să vă țin capul în mâini. O să vă zguduie poate mai puțin.

Cu precauție, ca pentru ceva infinit de fragil și scump, îmi așază capul în mâinile lui.

— Cum vă cheamă, domnișoară? De unde veniți?

Numele meu îmi pare ridicol în inutilitatea lui presumțioasă și nereprezentând nimic.

— Trebuie să-mi spuneți, ca să dau raportul la Prefectura poliției.

— Nu, șoptesc cu încăpățânare. Nu.

A, ce drum curios, ce coșmar! Închisă în cușca aceea mică, neagră, stau în brațele omului care ține în mâinile lui capul meu sfărâmat. Slăbită lupt cu un somn sau leșin care nu se poate lăsa, gonit mereu de dureri prea mari, deschid ochiul viu: prin fereastra trăsurii văd un pom verde, greu de densitatea frunzelor calde. E vară, se înserează. Trăsura se oprește.

— Am ajuns.

Sanitarul se dă jos. Ușa ambulanței rămâne deschisă, în jurul ei se adună lume multă imediat. Glasurile lor îmi sosesc:

— E moartă!

— Ce de sânge!

— Și-a spart capul.

— A călcat-o un automobil.

— Loc… loc… faceți loc!

Sanitarul s-a întors cu ajutor. Mă duc pe targă. Urcă cu mine trepte. Nu văd nimic. Sunt amețită ca și cum ne-am învârti demult pe loc. Mă așază apoi pe un pat.

— Domnișoară!

Deschid ochiul. E sanitarul.

— Plec acum. Să fiți fără teamă; doctorul de aici e foarte bun.

Încă un om de care m-am despărțit pentru totdeauna. Știu că de acum fiecare om va fi aproapele meu, chiar dacă nimeni nu va bănui aceasta.

Capul mă doare îngrozitor. O grijă mă frământă. Mă chinuie impresia că am uitat ceva foarte important. Vag, îmi amintesc de câteva ori, dar ceea ce vreau e atât de greu, încât gem și din nou uit, și totuși îmi e teamă că mai târziu o să fie și mai greu… să nu uit definitiv… mai târziu.

— Trebuie să scriu acasă, tresar înfrigurată.

— N-o să puteți.

— Trebuie.

— Scriu eu, spune un glas bărbătesc.

— Nu se poate, se sperie mama.

— O să vă pansăm mai întâi, spune alt glas.

E lume în odaie. Simt roirea pașilor, ritmul respirațiilor.

Sunt atât de obosită, atât de obosită! Mâinile prea ușoare, și capul atât de greu și străin! „Mamă dragă, să nu crezi că sunt grav rănită. Am scăpat…” dar îmi dau seama că nu așa trebuie să scriu, că va trebui să lupt cu oboseala, cu sângele, cu durerea și să găsesc tonul și cuvintele potrivite. „Mamă dragă… mamă…” Adorm iar. Un somn dureros ca un leșin. Mă deștept imediat.

— Culcați pe domnișoara în pat. Pansăm provizoriu. Domnul docent e plecat din oraș.

Mâini mă ridică cu precauție. Foarfeci taie rochia, rufele. Totul e bățos de sânge închegat. Ciorapii, lipiți în lungul picioarelor, se trag

ca pieile de șarpe. Îmi șterg cu un prosop umed sângele de pe corp. Mă îmbracă într-un halat aspru și proaspăt. Patul mă primește. O mare destindere se face în tot corpul, dar capul îmi pare din ce în ce mai mare, mai monstruos. Durerea crește ca apele primăvara pe dezgheț. Gem.

— O să vă facem o injecție.

Mă las în voia lor. Nu mai am puterea niciunui gând. Aș vrea să dorm, să dorm…

Vreau să scriu… trebuie să scriu, tresar iar cu spaimă, cu violență.

Ca la orbi, mi se așază tocul în mâini. Îmi țin hârtia. În loc de cuvinte, găsesc lacrimi. „Mamă dragă, mamă dragă…" Îmi cheamă sufletul, și apoi mai este o scrisoare de scris, mai greu de scris. Bucuria mamei că nu am murit nu poate fi pătată de nicio desfigurare – a feței ori a corpului –, dar lui, într-o zi va trebui să-i spun, să-i scriu că s-a sfărâmat fața, s-a desfigurat fața pe care el o aștepta… să-i scriu că s-a sfârșit. Totul… Acum însă…

Unde voi găsi atâta putere? O transpirație rece îmi umezește trupul, și lacrimile curg ușoare, ca de la sine, blânde. Scriu greu. Gemetele și durerea – oprite în mine, să nu izbucnească până în cuvintele pe care le așternstrăine durerii mele. „Imediat ce mă voi face bine… peste câteva zile… nu este nevoie să vii aci… probabil…" A! Scrisoarea aceea ruptă din sângele meu, amestecată cu sfâșieri atât de lungi, încât păreau sosite din judecata de apoi! „…și să vedem ce va spune doctorul… Mâine îți voi scrie din nou…"

Îmi vedeam mâna scriind cuvintele acelea sosite din gânduri învăluite în morfină. Ecouri nedeslușite, oprite de ceața umedă a sângelui. Scrisoarea asta a fost despărțirea?

Am scris și adresele. Acum e gata. E poate cea mai grea muncă pe care am făcut-o vreodată. E gata. Am închis ochii. O liniște ca după spovedanie…

Mi-au înconjurat capul cu pungi de gheață. Frigul gheții aceleia nu potolește arsura din cap. Sângele zvâcnește cu putere, cu durere.

Încet, se întunecă. O umbră, o cenușă făcută parcă din toată amărăciunea mea, mă învăluie. Adorm. În somn știu că ceva imens s-

a întâmplat. Mi se pare că visez. Știu că visez. Știu precis că totul este vis. Ceva foarte blând mă încredințează că totul este vis. Nimic nu este adevărat. Faptele nu sunt adevărate, cu toată durerea lor, cu toată intensitatea lor. Sunt numai ecouri deformate, numai răsfrângeri false din cazna de-a prinde ceva primordial… În somn, știu că mă voi deștepta… odată, și liberă, absolut liberă… Desfigurarea și durerea vor fi fost și ele vis… Surâd liniștită. Apoi, în vis, începe să se repete scena accidentului. Nu strig. Închid ochii și aștept. Cădem. O dată, de două ori, de nenumărate ori. Căderi lungi, fioruri imense, căderi… O durere mai violentă în cap mă deșteaptă. Cine strigă? Eu? Adorm iar. Automobilul gonește. Fluturări imense, pline de aer supraîncălzit, ale câmpului larg. Știu că vom cădea. Aștept. A! Ce durere, ce zdrobiri fără milă! Plâng în somn și știu totuși că într-o zi, într-o zi… Dar, somnul se îmblânzește, învăluit în ținuturi neumblate și pline de alinare.

Târziu, mi s-a părut că s-a deschis ușa odăii mele. E întuneric.

— Să mă iertați, domnișoară.

— Puteam muri amândoi.

— Blestemat fie ceasul!

Odaia se leagănă încet. Văd departe, ca într-un panopticum, gâștele bocind în jurul celei însângerate. Apoi pe mine, și eu jos, în același lac de sânge. Țăranii în jurul meu. Aceeași caznă ridicolă, în același decor ridicol al spaimei și durerii neînțelese…

Acum e noapte, e liniște, sunt iarăși singură. Casa își păzește bolnavii. Pereții sunt făcuți ca să despartă o lume de altă lume. Copilăroasa poveste a „pereților care apără” îmi era plăcută acum. În spital domnește o desăvârșită liniște. Luminile înseși și-au atenuat intensitatea și își șoptesc lin licăririle pe culoarele lungi. Totul este blând. Prin fereastra odăiței mele, lumina se strecoară galbenă și atât de potolită, încât pare un narcotic persistent. Gândurile îmi sunt legănate în contururi imprecise, care lunecă inconsistente. Amintirile mă năpădesc, însă totul pare întâmplat demult. Mereu începe amintirea, mereu începe altceva. Ce legătură poate fi între clipa în care mi se sfărâmase capul de geamul automobilului și clipa de acum, când, amorțită de morfină, mă simt legănată de lumina blândă

care veghează? Timpul va trece încă, mereu. Dacă aș fi murit în accident, trecerea dincolo nu ar fi fost mai uimitoare ca oricare altă trecere. Totdeauna îmi voi aminti că se poate muri ușor, fără spaimă, ca o așteptare… Și timpul va trece iar, căci, moartea nu fusese decât ocolită… Va sosi. Pentru toată lumea va sosi. Vor trece ani, ani… mii… dincolo… dincoace… pereții care apără…

Se aud pași pe sala cea mare. Pași alunecă. Noaptea și durerea s-au învăluit în mister. Alături, cineva geme monoton.

Se deschide ușa odăii mele. Se aprind toate lămpile. Odaia strălucește feeric, intolerabil.

— Sunt doctorul.

Un bărbat înalt e în ușă. Se apropie. Un surâs curat îi luminează fața.

— Te doare tare?

— Mi-au făcut o injecție, dar mă doare tare.

— Cred.

Termometrul, pulsul. Mâinile lui sunt ușoare.

— Lăsăm totul pe mâine dimineață. Mai sunt câteva ceasuri.

— Da.

Surâsul lui plutește în toată odaia, ușurează totul.

E din nou lângă ușă. Stinge lămpile. Suntem în întuneric. Umbra lui e acolo, ocrotitoare. Îi aud glasul:

— Am făcut din întâmplare facialul la Berlin.

Umbra pleacă. Îi aud pașii îndepărtându-se. Mi-a rămas întipărit în inimă surâsul neobișnuit de clar. Mi se pare că s-au deschis porți noi și mari, ca aripi de înger care mă vor lăsa să pătrund într-o lume bună. Închid ochii cu evlavie. Da, niciodată nimeni nu știe ce se va întâmpla peste o clipă, nimeni, niciodată. Orice este posibil în orice moment.

Noaptea aceea va rămâne mereu în mintea mea, cu taina ei. Atunci mai bine decât oricând am înțeles că timpul nu are nici sens, nici realitate. N-aș putea spune dacă noaptea aceea a trecut repede, sau a durat infinit. Clipele erau lungi, dar noaptea a fost scurtă. În noapte credeam că întunericul nu se va sfârși niciodată, dar dimineața a sosit mai neașteptat ca alteori. O dimineață nouă pentru mine. O

dimineață cu o lumină făcută anume pentru spital, pentru durere, pentru necunoscut. Mai palidă, mai străvezie, și îmi era cu neputință să-mi închipui că lumina aceea era pentru pământul întreg…

*

Ușa odăii mele s-a deschis și au apărut în odaie mulțime de șorțuri albe.

— Duceți pe domnișoara la radiografie.

Era glasul doctorului care vorbise în noapte. L-am recunoscut ca o veste bună, iar surâsul – ca o taină între noi.

Șorțurile albe au plecat. O fâlfâire grăbită, un stol care se abate în fiecare odaie, la fiecare pat.

Când m-au așezat pe cărucior, mâinile mi s-au crispat, neputincioase. Mi se părea imposibil să nu mă răstoarne din nou, să nu-mi lovească iarăși capul. Vertiginos, odaia se învârtea.

— Domnișoara e Stan Pățitul, suflă și-n iaurt!

În sala de radiografie îmi dau seama de ridicolul duios ce se degajă din toate instrumentele instalate. Oamenii făceau întuneric, se îmbrăcau în măști de plumb, numărau tare, scoteau scântei din lămpi imense, fotografiau capul meu.

— Douăzeci și unu, douăzeci și trei, treizeci, gata.

Lumina se aprinde.

— Zece, douăzeci.

Luminile se aprind iar.

— Pentru Ion ar trebui numărat până la o sută. Are cap de lemn.

Râsete izbucnesc. Râd și doctorii, surâd și eu. Ce ridicol! Automobilul fusese construit tot de oameni, ca să meargă repede. Se rupsese bara de direcție… Dar sângele… sângele și moartea nu erau făcute de oameni…

După aceea m-au dus în sala de operații. Am simțit o transpirație rece. Aici nu mai râde nimeni. Îmi desbandajează capul. Văd fața doctorului lângă mine, aproape, îi aud respirația, i-o simt pe fața mea. S-ar putea crede că suntem singuri. Mă privește încet, îndelung, în amănunt, parcă fiecare milimetru. Privirile ni se întâlnesc. Șoptesc:

— Ce e?

Glasul îmi tremură înfiorat.

— Nu lipsește nimic…

Într-o oglindă aș putea cunoaște adevărul. Mă simt desfigurată. Cu un ochi nu văd. Simt aerul rece pătrunzând ca un cuțit până în creier parcă. Mai am urechi? Sângele începe să picure abundent și gros pe umeri.

Doctorul se spală acum pe mâini. Pare a oficia un mister. Se apropie de mine.

— Domnișoară, o să vă adormim.

— Nu, strig.

Orice îmi pare preferabil necunoscutului acela. Mi-e teamă că sunt prea slabă ca să mă mai pot deștepta, prea aproape și prea împăcată cu moartea ca să mă mai împrumut ei fără teamă. Tremur. Mă simt din ce în ce mai rece. Îmi este nespus mai frică decât atunci în șanț. Atunci nu cunoșteam nicio împotrivire. Văd sângele într-o pată roșie, care crește pe cămașă, din ce în ce mai mare.

— V-am spus de o mie de ori să-mi aduceți bolnavi goi, strigă doctorul, privind cum curge sângele.

O femeie îmi taie cămașa. Trupul e complet gol și absolut fără apărare. Aici e viața, aici e moartea, aici sunt gândurile. Mâini îmi trag un cearșaf peste corp, peste cap. Numai partea stângă, urechea, rămâne descoperită. Acolo îmi fac injecții. Mă doare ascuțit. Aud glasul aproape:

— Lovitura a fost socotită parcă milimetric. Poți mulțumi lui Dumnezeu că n-ai murit. Sticla a pătruns foarte adânc.

Ceva foarte curios se petrece iar cu mine. Cu toate că mă doare îngrozitor, o bucurie se strecoară. Mi se pare natural ca astfel, prin durere, să mi se dea cea mai deplină încredințare că exist.

— Poți mulțumi lui Dumnezeu că ai scăpat, repetă glasul, de data asta în șoaptă, numai pentru mine.

Și apoi, comenzi scurte:

— Iod, tifon, foarfeca…

Mă doare îngrozitor. Un geamăt neîntrerupt mi se înalță din trup. Sunt parcă infernale convoaie de fiare, care scormonesc în creier, se

ciocnesc, cos, curăță, taie.

Fiarele îmi caută gândurile în creier, caută să le dezrădăcineze de acolo, din încăpățânarea lor organică, din tot ce au avut ele meschin, din tot ce au dorit pe nedrept, de tot ce s-au încăpățânat să nu înțeleagă. În gânduri, anestezia nu a pătruns. Un zgomot inuman pe timpan. Durerea e intolerabilă. Simt că leșin ori înnebunesc. Geamătul meu a devenit țipăt. Îl aud pornind din mine ca dintr-un animal inconștient.

— Poți răbda, ori te adormim? Nu pot lucra așa.

Dar nu vreau să adorm. Niciodată nu m-am deșteptat atât de total ca în clipa asta…

După aceea au cusut urechea, după acea pleoapa, apoi obrazul, pe urmă nasul și cealaltă ureche… Astfel număr rănile și intensitatea lor. Fiecare durere – o lămurire…

Când au isprăvit, inundată de sânge, m-am simțit ușoară până la inconsistență și izbăvită de păcate.

— Ar fi trebuit să te adormim, a spus doctorul privindu-mă cu nedumerire.

— Mulțumesc, am șoptit, istovită.

Căruciorul m-a dus înapoi.

*

Și de aici, din acest ceas al vieții, mi s-a părut că începe ceva nou. E parcă linia trasă, copil fiind, cu creta sau călcâiul și decretată apoi hotar: aici vă jucați voi, aici ne jucăm noi. Jocul a reînceput, jocul cel mare. Dar sunt liniștită. Totul s-a simplificat până la linii atât de succinte, încât orice ornamentație de cuvinte, gesturi, speranțe, deznădejdi a devenit imposibilă.

În după-masa aceea a sosit prietena mea. A intrat binișor, alunecând, s-a oprit în dreptul patului și m-a întrebat cu glasul în șoaptă, speriată:

— N-ai murit?

— Nu.

— Ai ochii?

— Da.

— Cusut urechile?

— Da.

Se așază atunci jos pe cufăr lângă pat și-mi ia mâna într-ale ei. E sora mea, e mama mea, e o ființă caldă. Încet, ca un cântec blând, începe să plângă. Un murmur liniștit, cuminte. Pentru ce plânge? Pentru mine? Pentru ea? Dar fața simplă și lacrimile atât de clare îmi fac bine. Obosită, mă las în voia plânsului ei. Simt în inimă golul omului scos dintre oameni, schilodit, cel în urma căruia ceilalți oameni se vor întoarce cu uimire, repulsie și milă. Desfigurată, fața îmi arde sălbatic sub cusături. E liniște în tot spitalul. Șoapte și alunecări. Alături, în dosul zidului, bolnava geme încă necontenit. E plină casa de dureri. Uneori nu ajung paturile. Îi culcă doi sub același așternut... Blând îi este plânsul și resemnat. Nu știe cum mă cheamă... Nici eu nu îi cunosc pe ceilalți bolnavi... Toți suntem cu mâinile întinse unul către altul, ca orbii în lumină. Unii închid căutarea asta în pumni plini de dușmănie... După aceea vin alți oameni, alți oameni... când nu sunt locuri, doi într-un pat, corp lângă corp... gemăt lângă gemăt...

Dar glasul ei mă deșteaptă.

— Maria pleacă.

Dispare tot atât de încet, ca o șoaptă blândă, ce se topește în umbră. E cenușie în hainele ei sărace.

*

M-am deșteptat în noapte. Se făcuse o lumină transparentă în gânduri, o lumină atât de ușoară, încât totul părea că-și va lua zborul. Nu îndrăzneam să conturez nimic, să descind în amănunte, dar mi se părea că în acest minut mi s-a făgăduit totul. Acest „tot” nu cuprindea nicio așteptare, nici măcar pe aceea a vindecării, ci numai o exaltare, o exaltare susținută pe o linie înaltă și pură.

*

Au trecut câteva zile. Azi-dimineață, ca de obicei, întreaga ceată de șorțuri albe s-a abătut în odaie cu fâlfâiala lor grăbită. Ca de obicei, au plecat imediat, dar din prag, singur doctorul, cel care m-a operat,

s-a oprit și s-a întors cu fața spre mine. Părea emoționat. M-a privit. Surâsul plin de lumină a apărut, a umplut odaia. Am înțeles că vrea să-mi spună ceva. M-am ridicat.

— Doctore? am întrebat.

— Vreau să-ți spun... să afirm... că poți fi liniștită. Până acum nu știam... mă temeam de complicații. Ai scăpat. Poți fi liniștită... veselă... Vei fi ca înainte. Rănile se vindecă minunat de frumos. Vei fi ca înainte.

Simțeam cuvintele curgând cu înțelesul lor misterios prin mine. Împreunasem mâinile, dar nu găseam niciun elan ca să-i mulțumesc. Eram liniștită. O căldură înceată, își risipea mângâierea din inimă. Foc pătrunde în sânge. Focul certitudinii. Îl simt. Lacrimi îmi inundă fața...

Doctorul a plecat repede.

1940

Conac blestemat

După multiple informații contradictorii, reușisem să aflu în ce parte a țării se găsește conacul cu biblioteca pe care voiam să o cercetez. Într-adevăr, departe de București și apoi departe de ultima stație de tren, pierdut în mijlocul județului, al câmpului imens. Loc imprecis, greu de găsit. Totuși, conacul exista.

Auzisem demult vorbindu-se de biblioteca aceea. De multă vreme gândeam și doream să merg o dată acolo. Bănuiam că ar putea cuprinde, în afara unor cărți rare, și o sumă de documente vechi, autentice, de valoare și încă necercetate. Mai auzisem însă că proprietarii conacului, și deci ai bibliotecii, erau oameni greu accesibili.

Toate acestea la un loc au făcut să întârzii în hotărârea mea de a porni; iar odată hotărât, să încep prin a mă pregăti temeinic nu numai pentru a ajunge în punctul geografic al moșiei, ci și pentru a putea pătrunde în sânul familiei ce locuia conacul.

Dorința de a mă duce să cercetez biblioteca, și poate și tinerețea mea, deci nevoia de aventură, m-au îmboldit să-mi întrec reticențele și să depun efortul necesar pentru a reuși în executarea scopului meu. Până la urmă, am găsit, un prieten comun, care mi-a dat o scrisoare de recomandare. Am trimis-o întâi, ștafetă.

Răspunsul – cu o întârziere atât de mare, încât nici nu-l mai așteptam – sosi, spre marea noastră uimire, a mea și a prietenului care intervenise să fiu primit, afirmativ. Da, puteam veni, puteam cerceta biblioteca, da, eram așteptat, vizita mea va fi pentru cei ai conacului o plăcere, iar dacă mă voi acomoda cu felul lor de viață, da, le va fi agreabil să rămân acolo cât voi dori… În fine, reușită peste așteptările mele! Totuși, mi-a părut ciudat că scrisoarea nu preciza cât de cât data când aș fi așteptat și, nu dădea nici cea mai umilă lămurire sau sfat care să-mi ușureze călătoria, nici la ce gară ar fi bine să cobor, nici cum aș putea – de la acea gară și prin ce mijloace – ajunge la conac… Rămânea deci la voia mea să hotărăsc data plecării și la norocul meu să mă descurc cu drumul. Conac izolat pe

întinsul câmpului imens…

Era vară. În a doua săptămână a lui august. Zilele erau încă dense de căldura și lumina soarelui. Serile și diminețile însă, mai răcoroase, prevesteau toamna. Cel mai potrivit timp al anului pentru a o porni la drum, mi-am spus. Nici prea cald, nici prea frig. Totuși, trebuia să mă grăbesc, să nu mă apuce ploile și melancolia toamnei…

După oarecare pregătiri, care mi-au cerut câteva zile, am fost gata de drum.

Cu biletul cumpărat, m-am urcat în tren cam pe la zece dimineața. Trenul – un personal – m-a dus comod, printr-un decor monoton de șes, șapte ceasuri, până a oprit încă o dată la o anumită gară pe care o căutam. O gară mică, modestă, unde am coborât în grabă.

Până atunci, totul fusese cât se poate de obișnuit și simplu. Dar odată coborât, lucrurile începură să se complice.

Omul de la ghișeu, neștiind exact când va veni trenul și nici să mă lămurească unde trebuie să cobor pentru a ajunge la conac, m-a sfătuit să cumpăr un bilet valabil pe o distanță mai mare și, apoi să întreb pe cei din vagon unde să cobor și ce trebuie să mai fac. Credea că se va găsi cineva care să mă deslușească. Vorbind astfel cu el, am avut impresia că am pornit-o într-o expediție periculoasă în ținuturi neumblate, necunoscute…

În fine, după ce am stat pe peron un timp și am traversat tot felul de linii de cale ferată, am văzut sosind de departe un tren complet demodat cu o locomotivă mică, cu vagoane prăfuite și vopsite în tot felul de culori. La geamuri, oamenii priveau afară cu indiferență. M-am suit în grabă în el și, odată suit, am avut impresia că trenul nu mă va duce nicăieri decât înapoi în timp, în secolul trecut.

Mergea încet. Se oprea în plin câmp, sufla greu, gâfâia, scotea aburi și fum pe nări. Fochistul și mașinistul coborau și mai trebăluiau, mai turnau apă, mai cercetau roțile. Apoi se urcau din nou, și o porneau iară. Au fost momente când m-am simțit ispitit să cobor și eu, să culeg flori. Mi-am închipuit că aș putea să fac semn cu mâna mecanicului să mă aștepte…

Era lume puțină în vagoane. Demodați și ei, sărăcuți, modești negustorași, din cei care au pe la sate, la margine de drum, mici

prăvălioare, cârciumi și tarabe cu de toate și vând țăranilor și drumeților vin și murături, mărgele și acadele, fitile de lampă și gaz, stambă și hățuri, ibrice și opinci. Oamenii din tren aveau mai toți coșuri de papură și trestie îndesate cu marfă. Aveau și oale mari de pământ, aveau și lădițe de lemn, ca cele ale recruților, toate legate cobză cu sfori.

Păreau că se cunosc, că-s prieteni, că au interese comune. Sosirea mea în compartiment, la început îi stingheri, apoi repede se învățară cu mine și începură sau continuară să vorbească, să socotească, să plănuiască. Mai tot timpul, mâncau. O făceau pe îndelete. Au băut și apă, au băut și țuică... Se uitau când și când la mine, cercetători și bănuitori, fără simpatie.

Am intrat și eu în vorbă cu ei. Trebuia să mă lămuresc unde să cobor.

Am întrebat de auziseră vorbindu-se despre conacul familiei pe care o căutam.

Da, auziseră. Șoptiră:

— Sunt oameni bogați. Putrezi de bogați. Stăpânesc județul cât îi de întins.

Știau unde se află conacul?

Nu, asta nu știau.

Dar știau poate unde trebuia să cobor ca să ajung la conac?

Nu, nici asta nu știau.

— Și mă rog, au întrebat, dumneavoastră sunteți oare rudă cu dumnealor?

Vorbeau toți deodată, apoi tăceau îndelung. Eu am încercat să le explic ce caut la acel conac. Și mi-a părut rău că le-am spus. M-au privit ca pe ceva ciudat, poate periculos. M-au cercetat iscoditor și au început ei la rândul lor să mă descoasă.

— Sunteți din partea locului? Ce meserie aveți? Ce căutați pe la noi? Mă rog, mergeți acolo ca să citiți cărți? N-ați găsit destule cărți la București, că spuneți că de-acolo sunteți?!

Nu știam cum să ies din încurcătură și în același timp îmi era teamă că depășesc stația unde trebuia să cobor. Le-am spus că voiam să văd și oamenii de acolo. Nici asta nu a fost bine.

— Păi dacă nu sunteți rudă cu ei și nici nu-i cunoașteți, pentru ce să-i vizitați?

Am șoptit:

— Să mai stau la aer…

— Adică cum?! Taman acolo pentru aer? Și noi am auzit că și cei de acolo ar fi oameni ciudați!

Am înțeles cât de ciudat le păream eu… și că toată treaba nu le era simpatică. Păreau că se tem de vreun vicleșug de-al meu. Totuși, văzând încurcătura mea, au început cu toții să-mi dea sfaturi, tot felul de sfaturi. Cică ar fi trebuit să iau alt tren… că ar fi trebuit să socotesc așa încât să ajung dimineața, căci de la gara unde mă voi opri – încă necunoscută – e cale lungă, și de!… nici căruță n-oi găsi, așa, la ora asta… Și nici singur nu puteam să o pornesc de la acea gară – încă necunoscută – peste câmp spre conac…

Nu vorbeau cu mine. Vorbeau între ei despre mine, și fiecare avea altă părere. După multe discuții, au hotărât totuși unde trebuie să cobor. Și, ajunși la gara aleasă de ei fără să mă mai întrebe, m-au dat jos, ajutându-mi să-mi cobor și valiza, și pe când trenul se urnea, greu, încă mai îmi strigau tot felul de sfaturi. Păreau bucuroși că au scăpat de mine.

Acum mă aflam în plin câmp. În jurul meu – pustiu. Gara? O cocioabă de chirpici, un fel de magherniță. În fața ei – o bancă de lemn și un felinar cu o lampă cu gaz.

Trenul a dispărut încet, gâfâind. Cred că dacă alergam după el, așa cum am fost tentat, el s-ar fi oprit, m-ar fi luat cu el. Dar am rămas locului.

Câmp! În plin câmp. Am mers spre maghernița-gară, să caut pe cineva. M-am uitat la ceas. Era cinci după-amiază. Am găsit acolo, pe o bancă de lemn, un om care dormea. Și dormea atât de adânc, că nu m-a simțit. M-am așezat la picioarele lui, pe bancă. Am așteptat cât am așteptat, până mi-am dat seama că timpul trece, că nu știu unde aș putea înnopta… Am început să tușesc voit, și tare. Omul s-a deșteptat.

Era un impiegat al gării, tocmit ca s-o păzească. Era din satul vecin. Mergea acasă o dată pe săptămână, sâmbăta, să ia ceva

merinde și să se primenească, apoi se înapoia la gară luni în zori.

L-am întrebat și pe el de știe unde se află conacul ce-l căutam. A stat mult pe gânduri. Nu înțelegeam tăcerea lui. Știa, ori nu știa? A spus într-un târziu:

— E departe. Nu trebuia să vă dați jos din tren aici…

— Și acum ce să fac?

M-a privit fără interes. Nu a spus nimic un timp, apoi a șoptit:

— Ei, ce să vă spun?! Faceți cum ați crede!

M-am uitat la ceas. Trecuse de cinci.

— Nu vrei dumneata să mă duci până acolo?

— La conac?

— Da.

— Nu, nu merg.

— De ce?

— Azi e vineri, nu sâmbătă. Trebuie să stau aici.

— E mult până la conac?

— Este.

— Un ceas?

— Poate trei. Depinde cum umblă omul. Poate patru…

— Și până în satul dumitale?…

— E mai aproape. El e mai în calea noastră. Trecem prin sat. Și ajungem.

— Du-mă, te rog, la conac. Plătesc.

I-am spus cât îi dau. S-a gândit tot îndelung, m-a privit, apoi a dat din cap și a zis:

— Să-l caut pe celălalt creștin, să-l pun în loc. Că n-oi lăsa gara nepăzită!

În magherniță, într-o încăpere alăturată, dormea alt om. L-a deșteptat, a vorbit cu el, s-au învoit. A luat valiza mea și a cântărit-o așa în mâini, și a zis:

— Că o duc eu…

Am lăsat gara în urma noastră și am pornit-o pe drum, drum de care, prăfuit. În jurul nostru, cât vedeai cu ochii, se întindea numai câmp tuns de rod. Iar asupra noastră, alunecând spre asfințit, soarele, cu lumina lui aproape albă. Acolo departe, orizontul, ca o

linie implacabilă, despărțea pământul de cer.

La început, pasul ne-a fost vioi și hotărât. Eu eram bucuros că găsisem om să mă ducă. Am umblat așa tăcuți cam vreme de două ceasuri. În fața noastră – tot câmp și numai câmp tuns; iar soarele, cu cât aluneca spre asfințit, cu atât se făcea mai de foc roșu, iar pe pământ, lumina lui răsfrântă colora totul în stacojiu. Și lanurile tunse de grâu, și praful de pe drum – stacojii și ele. Bogăția apusului de vară, dens, superb, cuprindea melancolia unui sfârșit conștient și resemnat. Ni se auzeau pașii în praful drumului, zgomot surd, misterios în pustietatea acestui drum de țară, ce părea fără sfârșit și fără țel. Călcam egal, cu răbdare, cu încăpățânare, într-un susținut efort.

Mai târziu, din înalt, pe albastrul cerului, zeci de culori se perindară. Roșul a fost învins, și violetul începu să stăpânească. Amplu, maiestuos, coborî ca o poruncă de odihnă, ca un sfârșit de act, teatral, tragic. Apoi, cenușiul se așeză peste violet, îl catifelă, îl estompă. Încet, totul începu să devină fantomatic.

Noi mergeam tăcuți în învăluirea înserării. Am privit omul de lângă mine. Hainele lui de pânză albă, în asfințitul vioriu pierduseră elementul sărac al pânzeturilor spălate des de năduşeala muncilor grele. Erau transfigurate de lumina apusului. Greutatea liniștită a pasului lui avea o resemnare instinctivă, profundă, ancestrală. Fața îi era arsă de soare, înnegrită, și cuprindea și ea o noblețe severă.

Pe mine, odată cu oboseala și cu asfințitul soarelui, mă cuprinse o melancolie coborâtă în suflet tot atât de încet și tăcută ca și înserarea. În monotonia câmpului pustiu, întins otova, tristețea mea îmi păru iremediabilă. Mă înspăimântă gândul că mâine, poimâine, mereu, va trebui poate să duc cu mine, pe drumuri lungi, pe toate drumurile vieții, melancolia aceasta…

Umblasem atât de mult, că acum, pe înserate, fiecare pas îmi era o caznă. Și omul de lângă mine părea îngreunat. Privirile ni s-au întâlnit. Nu a trebuit să pun nicio întrebare ca el să răspundă gândurilor mele:

— Dacă mai umblăm cale de o jumătate de ceas, apoi ajungem în sat și apoi mai e puțin.

— Bine.

Și ca să scap de melancolia și oboseala care mă apăsau, l-am întrebat la întâmplare, cu prima frază găsită:

— Ești sigur că nu ne-am rătăcit?

— Cunosc doară fiecare bucată de pământ de pe-aici... că am lucrat pe locuri.

Mai umblarăm cât umblarăm, cu o caznă din ce în ce mai mare, și omul se opri. M-am oprit și eu. În înserare, în liniștea supranaturală a câmpului, se auzi un lătrat îndepărtat. Omul întinse brațul întreg.

— Acolo e satu'!

Într-adevăr, spre partea arătată de țăran, o ușoară boare a aerului, o umbră a unor pomi, o mai densă vibrație arăta că acolo era adunată viață omenească.

— Și... conacul e departe de sat?

— Nu. Trecem prin sat, tot satul, mai umblăm ceva și îndată vedem conacul.

Mă simțeam plin de praf, transpirat, obosit. Aș fi dorit o odihnă imediată, o cădere animalică într-un colț, într-o odaie rudimentară. În loc de mâncare – o cană cu lapte. Mă gândeam cu groază că ajungând la conac, înfruntând oboseala drumului, a melancoliei, va trebui să fac față unor prezentări, că va trebui să găsesc cuvinte, surâsuri, ca să mulțumesc, ca să explic, să distrez oameni care, locuind luni și luni singuri, sunt avizi de vești de la un nou-sosit de la oraș. Desigur, doreau vervă, eleganță... Erau odihniți...

Am șoptit:

— Am ajuns cam târziu. Să nu supărăm acolo oamenii...

— Nu. Se culcă târziu, că-s sătui de somn și n-au ce face...

— Locuiesc mereu la conac? Și vara, și iarna?

— Stau. De ce să nu stea?...

Dintr-o asprime în glas, din simplitatea cuvântului, mi-a părut că discern o ură sau un dispreț total. În tot cazul, nu-i plăcea să vorbească de conac!

Am întrebat:

— N-aș putea trage la cineva în sat... până mâine?

— Nu.

— De ce?

— Iaca…

Și țăranul adăugă:

— Ce să căutați la noi? E sărăcie mare. Mergeți la ei, că-s bogați și boieri.

Și am umblat încă tăcuți. Acum, lătratul câinilor se auzea din ce în ce mai lămurit. Niciun alt zgomot. Astfel auzit, satul părea întreg locuit de câini. Apoi am văzut trupul salcâmilor și fumuri albe, ce se înălțau liniștite. Apoi am văzut acoperișurile de stuf ale satului… Apoi am intrat în sat. Părea clădit din cenușă. Praful și sărăcia adumbriseră totul.

Oamenii întorși de la muncă erau istoviți. Unii se odihneau pe prispă, așezați, chirciți pe jos. Alții, prin ogradă, umblau domol. Copiii se jucau, flămânzi, în praful drumului. Se auzea, neîntrerupt, lătratul câinilor, câte-un chelălăit, câte-un grohăit…

Pe drumul drept al satului domnea resemnarea, lâncezeala oboselii și a înserării. Fețele oamenilor erau lipsite de surâsuri, iar trecerea noastră nu trezea decât la câini și copii o ușoară curiozitate. Cei maturi, femei și bărbați, păstrau pe fețele lor aceeași nemișcare a lipsei de interes. Mi-a părut chiar că întrezăresc o sfidare. Căutau înadins să nu ne privească, și dacă totuși o făceau, era numai cu o aruncătură furișă, ca din greșeală.

Țăranul de lângă mine da bună seara des. Mâna ridicată la căciulă și un mormăit printre dinți, răspuns sobru și posomorât.

Flăcările galbene mișcătoare ale focurilor din vetre, se zăreau până în curți. La ferestre, rar câte-o lampă mizeră cu petrol lumina slab. Se auzeau glasurile, șoaptele oamenilor, respirațiile profunde ale vitelor. Totul era catifelat ca și praful drumului, ca cenușiul înserării.

Aveam impresia că umblu într-un ținut de poveste veche, cu oameni și animale treziți pe jumătate din incursiunea noastră. Nu trecuseră decât trei ani de la 1907, de la răscoala lor, de când fuseseră împușcați, mitraliați.

Puteam oare aștepta ca ei să se bucure, că văd un „domn”, un „boier”? Mă simțeam stingherit, ca și cum eu aș fi fost de vină de mizeria lor. Mă grăbeam să ies din sat, ca izgonit.

— Mai e mult până la conac?

— Nu. Ieșim din sat și imediat se vede.

Întrebasem de mai multe ori același lucru. Din oboseală și tristețe, nu găseam altă frază decât aceasta, dar care, de fapt, rezuma tot ce mai puteam gândi acum.

— Și… spui că întotdeauna conacul e locuit?

— Da. Este.

Cu toate că umblam prin întuneric, licărirea ochilor lui fusese vie și o putusem zări. Pentru ce mă privea astfel?

Am întrebat:

— Și iarna?

— Da.

— Și cu ce se ocupă? Ce fac toată ziua?

Cunoscusem pe viu cât de greu fusese să ajung până la conac, văzusem drumurile desfundate, praf până peste glezne, pătură adâncă și lunecoasă care în timp de ploaie se preschimbă în noroi, mai moale, mai adânc. Cu o mașină sau căruță cu cai ar fi fost imposibil de înaintat. Departe de calea ferată, conacul era de fapt izolat de restul lumii. În jurul lui, pustiul câmpului stăpânea.

Și țăranul mă privi din nou, furiș, ca pe-un animal ciudat, și nu răspunse.

— Văd de semănături?

— Nu ei. Vede domnul Rudi.

— Domnul Rudi este arendașul?

— El vede de toate ale moșiei, că în casă au niște franțuzi de văd de ei.

— Cum de ei?…

— Iaca…

— Și ei ce fac?

— Nimic. Stau…

— Sunt bolnavi?

— Or fi, că altfel cum să le zici… Vreți, poate, să cumpărați grâne de la ei?

— Nu… Am… eu alte treburi…

Depășisem satul, ultimele locuințe, niște bordeie adâncite în

pământ, fără ferestre. Copii rahitici, în zdrențe, se luară după noi, cerșind. Părinții strigau zadarnic, amenințându-i cu bătaia... Câini scheletici ne lătrau cu furie. Apoi am fost din nou în plin câmp și singuri.

— Sunt mulți la conac?

— Cine-i numără? Sunt destui. Conac blestemat!

Am tresărit.

— Cum blestemat?

— Iaca, blestemat...

— Cine l-a blestemat?

— Da știe-l Domnu!

Și omul se închină și scuipă în lături.

— Cine ți-a spus că-i blestemat?

— Știe toată lumea. E blestemat. Noi așa zicem din tată-n fiu, că este...

Deodată, omul se opri și spuse răspicat:

— Iacătă-l...

În umbra cenușie a înserării, am zărit departe, abia deslușindu-se, o arătare imensă, albă.

După ce trecusem prin satul cu cocioabe, mărunt cocoșate sub stuf, conacul cu turle și etaje se ivi uriaș. Nu se zărea însă nicio lumină. Părea mort...

— S-au culcat... sau n-o fi nimeni acasă, am șoptit îngrijorat.

— Las', că nu se culcă ei!

Am tăcut. Oboseala și melancolia mă stăpâneau. Totul era tăcere. În noapte, stele răsăriseră departe, răstignite pe cer. Sclipirea le era rece. Și praful se domolise. Mi s-a părut că umblăm pe un pământ necunoscut. Nu mai era praf, nu era nici caldarâm și nici piatră. Pașii îmi alunecau pe un teren clisos. M-am oprit, m-am aplecat, dar nu am văzut limpede. Omul mi-a spus:

— E păcură. Au turnat păcură!

— Ca să nu se ridice praful? am întrebat.

— Da știe-i Domnul! Așa fac. Ca să ajungi la ei, trebuie să calci în murdăria lor. Parcă păcura-i mai curată ca praful lăsat de Dumnezeu...

În chip ciudat, cuvintele lui mă făcură să trăiesc una din acele clipe bine cunoscute de oricine, când, neașteptat, tot ce ți se întâmplă îți pare aidoma cu ceva ce ai mai trăit o dată. Înaintezi parcă pe un trecut devenit prezent. Poate sunt numai lucruri gândite pe care nu le-ai știut stăpâni, ca și cum o lege misterioasă te împiedică să înțelegi deodată ceea ce trebuia să se desfășoare cu încetul, zi de zi, diluând astfel ceva inevitabil și insuportabil dacă ar fi fost dat de viață în bloc. Fapte logic presimțite și împlinindu-se mai târziu, în realitatea imediată…

Conacul era alb și nemișcat. Cu cât ne apropiam de el, cu atât impresia de pustiu, de stafie se împuternicea. O viță-sălbatică, aproape neagră, densă, cățărată ici și colo pe zidurile albe, punea pete negre. În înserare păreau găuri imense.

M-am întors către călăuză:

— De ce i-ai spus „conac blestemat”?

Omul umbla mai departe, tăcut, iar după o vreme șopti ca pentru el:

— Iac-așa îi zice… O vorbă…

Ajunserăm chiar în fața conacului. Un zid văruit în alb îl înconjura. O poartă de lemn, sculptată, sta chiar în fața noastră. Țăranul zise:

— Asta-i! Am ajuns. Acum eu plec. O să sunați și o să vă deschidă.

Omul rămase așteptând. M-am scotocit prin buzunare și i-am dat cât ne învoisem. A luat banii, i-a numărat cu grijă și i-a pus la brâu.

— Bună seara, spuse.

Se depărtă. Cuprins de neliniște, l-am oprit.

— Și… dacă mai am nevoie de dumneata… ca să colind ținutul…

— N-aveți ce vedea. Tot aia și tot aia…

— Dar dacă… va fi nevoie să mă duc înapoi?

— Au ei trăsură cu cai… și o drăcie de merge singură…

— Dar dacă…

— Întrebați în sat. Oți găsi om de-l plătiți.

Și țăranul se depărtă, strigând încă o dată:

— Sunați, boierule, la poartă să vă deschidă!

Și omul se topi în noapte. Am rămas singur în fața porții. Ca să-mi

aduc puțină bucurie în suflet, mi-am spus că trebuie să-mi dau seama că am ajuns la conacul cu biblioteca. Și într-adevăr, încurajat de acest gând, m-am mai înviorat. Am căutat clanța. Poarta era încuiată. Am găsit un mâner. Am tras de el și am auzit un dangăt de clopot…

Am sunat la mâner de câteva ori, apoi am așteptat. Am auzit pași apropiindu-se prin pietriș. O voce a întrebat:

— *Qui va là?*

Știam franțuzește. Mi-am spus numele, și așa, în fața porții închise, răspunzând întrebărilor, am spus și de ce am venit, și ce caut, și că sunt așteptat. Clanța a scârțâit, poarta s-a deschis. În fața mea sta un om în vârstă, îmbrăcat într-un fel de uniformă albă din pânză imaculată, așa cum poartă doctorii și infirmierii. Avea și mănuși albe în mâini.

— Bună seara, a spus, vorbind tot franțuzește. Sunteți așteptat… Poftiți…

S-a dat la o parte, iar eu am intrat de-a dreptul într-o grădină imensă, superbă. Am auzit cum, în urma mea, se închide poarta.

Priveam, uluit, la grădină, parc sălbăticit care, prin contrast cu ariditatea câmpului tuns, cu cenușiul mizer și sever al satului prin care trecusem, mi-a părut un miracol. Abundența trandafirilor risipiți pretutindeni, pitici și cățărători, umplea grădina de o mireasmă amețitoare, de un romantism sfâșietor. Statui ici și colo, ascunse de boschete, își aveau viața lor de piatră misterioasă și mută. Peluze de bujori albi și roșii încărcau iarba. Crini se legănau pe tulpina lor înaltă, iar plante agățătoare, cu frunze și flori despletite, se cățăraseră cu violență, îmbrățișând tulpina pomilor bătrâni, iar iedera își urca mângâierea răbdătoare pe trupul statuilor reci. În înserare, albul statuilor, albul florilor, mireasma lor amețitoare, răcoarea și mirosul pământului stropit, toate acestea, amestecate cu oboseala mea nespusă, mă amețiră. Aș fi vrut să mă opresc, să mă așez pe una din băncile de piatră cotropite de iederă și să mă odihnesc. Senzația de nebunie romantică, de bogăție vegetală neașteptată îmi zdruncina nervii până aproape de lacrimi. Mi se părea că parfumul și culorile florilor, tăcerea statuilor, bătrânețea

pomilor, moliciunea ierbii nu sunt decât simboluri eterne și că ar fi trebuit să le înțeleg, așa cum unele vise ne destăinuiesc ce n-am avut putere să gândim în stare de veghe. Satul prin care trecusem, cenușă și tăcere, praf și sărăcie, cu copii și câini niciodată sătui, îmi părea ceva trăit demult, foarte de demult, și că nu-l voi mai putea niciodată regăsi. Fusese oare aievea? Umblam încet în urma omului îmbrăcat în alb. Nici el nu se grăbea. Am mers așa prin parcul pustiu până în fața treptelor largi de piatră. Am urcat treptele și am intrat în casă.

Omul care mă conducea îmi spuse:

— Vă rog să luați loc și să așteptați. Să anunț sosirea dumneavoastră.

Omul plecă. Am privit în jurul meu. Eram într-o odaie imensă, văruită alb. Fără covoare, fără perdele și cu numai, ici-colo, câte-o mobilă. Câteva portrete vechi în cadre aurii, întunecate de ani, stau atârnate pe pereți.

Într-adevăr, după câteva minute, ușa se deschise, și omul în alb reapăru. Se opri la doi pași de mine și, tot în franceză, îmi spuse:

— Am primit ordin să vă conduc la odaia dumneavoastră. Vă rog să mă urmați.

Am traversat odăi, toate aproape goale și văruite alb, am parcurs culoare lungi și am urcat o scară. Am intrat într-o odaie. Un dormitor. Câteva mobile de o remarcabilă frumusețe împodobeau odaia. La geamuri – perdele mari, albe, lungi, iar pe jos – parchetul gol, fără covor. Patul – alb și el, imaculat.

— Aci alături, spuse omul, e odaia de toaletă. A dumneavoastră.

Fața omului se mai luminase. Continuă apoi să vorbească franțuzește. Îmi spuse că-l cheamă Alfons, că-mi va sta la dispoziție. Îmi explică cum că numai după ce mă voi fi odihnit și spălat voi fi primit de stăpânul casei, că speră că nu-mi va fi greu să mă conformez obiceiurilor casei.

— Aci aveți și alcool, și iod, și săpun, și creolină, și clor. Apă oxigenată…

Într-adevăr, mirosea pregnant a dezinfectante. Totul era de o curățenie de sală de operație.

— Dacă aveți nevoie de ceva, sunați. Peste un ceas voi veni să vă

conduc la masă.

Atmosfera grădinii și a casei și faptul că vorbeau franțuzește, oboseala mea, adunate toate la un loc, mă făceau să am impresia că am călătorit îndelung și că mă aflu acum într-o țară necunoscută, izolat printre străini.

Am rămas singur. Tăcerea este desăvârșită. Am mers la geam. Am deschis fereastra. Afară, jos, era grădina întunecată. Abia se vedea ici și colo câte-o pată mai clară, a trandafirilor albi. Mai departe era câmpul, masă neagră, nesfârșitul câmp tuns de rod, iar sus – cerul tot negru, nesfârșit și el. Conacul, în mijlocul acestei tăceri fără hotar, stă încremenit. Încet, de dincolo de zidul parcului, de dincolo de câmp, luna răsări. Nu era încă plină, dar suficient de mare ca să stingă în jurul ei stelele și să dea convoiului de lumină albă, alai de fantomă.

Da, eram foarte obosit. M-am dezbrăcat și m-am spălat cu plăcere. M-am îmbrăcat apoi cu un costum curat, proaspăt, dar, neavând ce face, copleșit de oboseală, m-am întins pe pat și, fără voie, am adormit. Nu știu cât am dormit. M-au deșteptat bătăi repetate, insistente, în ușă. Am deschis. Era domnul Alfons. Politicos, m-a poftit la masă. Înainte de a părăsi odaia, m-a rugat să îmbrac peste haine un halat alb imaculat și să-mi dezinfectez mâinile cu alcool, să-mi șterg și fața cu alcool, să-mi clătesc și gura cu apă oxigenată. Mi-a explicat:

— Ați fost pe drum, cu oameni necunoscuți… E mai prudent așa! …

Jenat, am îmbrăcat halatul. Poate că omul avea dreptate. Mă simțeam odihnit, bucuros că ajunsesem la conac, dornic să văd biblioteca, să cunosc oamenii conacului. Eforturile pe care le făcusem ca să ajung la bibliotecă, acum mă încântau. Trenul, câmpul, satul, grădina, toate erau puncte ale unei aventuri, din acelea pe care mai târziu le povestești cu plăcere ca să faci și altora plăcere.

Am îmbrăcat deci halatul, m-am dezinfectat și am pornit-o pe săli lungi, odăi pustii și scări ample. Am ajuns în aceeași odaie, prima în care intrasem la sosirea mea. Odaia era tot goală. Domnul Alfons mă lăsă singur. Am așteptat poate chiar zece minute, apoi ușa se

deschise, și, un bărbat înalt, slab, păr abundent, aproape alb și ochi foarte negri și mari, apăru. Și el era îmbrăcat în halat alb. Avea și mănuși albe în mâini. A rămas aproape de ușă. Eu, instinctiv, înaintasem un pas. M-a oprit cu un gest al mâinii.

— Te rog nu te supăra, dar n-am să-ți dau mâna. Sunt precauții pe care sunt obligat să le iau. Mai târziu îți voi explica, iar acum, până una-alta, îți urez bun sosit la noi în casă. Am primit cu plăcere scrisoarea în care eram rugat să te găzduiesc și am răspuns cu aceeași plăcere. Poate... cu oarecare întârziere... Trebuia să chibzuiesc bine... sosirea dumitale... aici...

Cu mișcări de perfectă politețe, îmi arătă un fotoliu și mă pofti să șed. Luă și el loc pe un alt fotoliu.

— Am fost bucuros să pot satisface curiozitatea dumneavoastră de cercetător al unor documente fără preț... Eu însumi, pe vremuri... am cercetat biblioteca. Oarecum, căci nefiind specialist, ci numai simplu diletant și, din întâmplare, „posesor", nu am putut decât dori ca vreodată această bibliotecă să fie de folos celor ce ar putea-o aprecia la justa ei valoare...

M-am înclinat.

— Sper... să...

M-a întrerupt:

— Scrisoarea pe care am primit-o, recomandarea dumneavoastră, m-a făcut pe mine să sper ca, în fine, tezaurul trecutului nostru istoric să se îmbogățească cu folos – cu adevăruri...

— Eu...

— Mă temeam că greutățile drumului până a ajunge aci vă vor descuraja.

— Într-adevăr...

— Dar văd cu satisfacție că ați ajuns cu bine până la noi.

Făcurăm amândoi o pauză lungă. Omul continuă pe un ton brusc cuprins de o mare tristețe.

— Dar și aci... dificultățile... nu sunt excluse. Viața pe care suntem obligați a o duce poate că nouă ne pare naturală, iar unui străin...

— Sunt foarte fericit și...

Omul mă întrerupse iar cu un gest, plin de deznădejde, al mâinii. Un gest al unei iremediabile deprimări.

— Am căutat să creez aci condiții cât mai agreabile…

— Grădina, parcul, mi-a părut absolut excepțional…

Privirea omului se lumină ușor. Buzele lui schițară un surâs. Am continuat:

— Grădina… florile… pomii…

— Da… vara… Iarna însă…

— Ei da… Iarna… într-adevăr…

— Iernile au tot atâtea luni ca și verile, dar lungimea acestor luni e nesfârșită, iar verile trec atât de repede!

Am surâs.

— Într-adevăr… înțeleg… Dar iarna puteți pleca la oraș, voiaja…

— Nu, imposibil…

— Pentru ce?

Îmi azvârli o privire fugară. Zise:

— Din pricina microbilor.

— Din pricina microbilor?…

— Da.

— Nu înțeleg…

— Într-adevăr, e greu de înțeles. Totuși, pentru că veni vorba, voi căuta să vă explic. Eu am făcut Medicina, pe vremuri, în tinerețe. Și… nu mă gândisem încă la microbi. Într-o zi însă… mă aflam în fața unui microscop… și deodată, privind microbii, care erau o realitate vizibilă, tangibilă, mi-am dat seama că ei sunt porniți implacabil, ca să ne distrugă pe noi oamenii, cu toate că în mod inconștient poate, zic poate… dar știu și eu?… în fine, deodată mi-am dat seama în ce imens, cutremurător pericol se află omenirea: „pericolul microbilor”! Cu atât mai periculoși, cu cât sunt mai mici, mai invizibili. Lumea nu-i vede, îi uită, dar trăiește cu ei, înconjurată de ei, năpădită de ei, cu ei în sânge, în trup, și nu-și dă seama. Iar ei, microbii, își continuă nestingheriți marea lor luptă împotriva omenirii, marea distrugere. Pe viață și pe moarte! Ce moarte! Omul nici când moare nu scapă de microbi. Dimpotrivă, abia atunci victoria lor este desăvârșită. Își mănâncă victima. Exuberanța

microbilor nu are limită. Prolixitatea lor este absolut inimaginabilă minții omenești. Subterfugiile lor pentru a nu fi distruși... inimaginabile și ele.

Eu, încremenit, tăceam. El continuă:

— Dar eu... eu... mi-am imaginat. Și... niciodată nu am mai putut uita. Eu știu. Eu sunt conștient... Trăiesc cu conștiința pericolului iminent al microbilor... al virușilor...

Râse ușurel, stingherit de tăcerea mea. Continuă:

— De aceea... înțelegeți... am căutat să mă apăr. Am vrut să lucrez în laboratoare, ca să se poată duce o luptă științifică împotriva microbilor, dar mi-am dat seama că este inutil. Ei sunt mai puternici, mai vicleni, ca orice genialitate omenească. Pasteur? Fleac față de puterea lor! Găsești o soluție de apărare, și ei găsesc o altă cale de atac. Slavă Domnului că prea puțini oameni știu aceste lucruri, căci am vedea sinucideri masive pe lume. Eu... am avut curaj totuși să trăiesc... am găsit un *modus vivendi*. Tot din acest motiv, am fost silit și la o dură asceză. Mi-am dat seama că orice contact cu o ființă m-ar putea omorî. Înțelegeți! Lupta este dârză, dusă clipă de clipă în conac, și asta toată viața... Până la urmă tot ei mă vor învinge, căci știu că mă vor omorî. Parcă noi știm ce este moartea, ce este bătrânețea? Poate nu este decât un proces de descompunere, de cedare în fața unor infinit de mici microbi, pe care poate niciodată omenirea nu-i va descoperi. Și... noi credem că îmbătrânim, când de fapt, învinși de microbi necunoscuți, murim, murim fără să ne dăm seama. Da, de aceea mă apăr, mă apăr cu vehemență. Am renunțat la orice plăcere care ar putea să le dea lor câmp deschis asupra mea. Eu îi urmăresc, îi urăsc, pentru că știu că mă vor învinge totuși. Iremisibil sunt condamnat la moarte. Iar dumneata, ca și mine, ești condamnat la moarte.

Am găsit o fărâmă de glas ca să spun:

— Dar, de fapt, mai sunt și alte pericole care îl pândesc pe om.

— Ca microbii, nimic. Dar nu vreau să te întristez. Poate că am făcut rău că ți-am vorbit așa imediat ce ai sosit... Sper că nu. În tot cazul, acum, aici, în acest conac izolat de restul lumii, ești mai la adăpost de pericolul microbilor ca oriunde pe pământ. Am luat

absolut toate precauțiile. Până la cele mai mici detalii. Și dacă, devenit conștient de pericolul în care trăiește omenirea, eu îți voi oferi posibilitatea să rămâi pentru totdeauna la noi... atunci...

Înfiorat, m-am înclinat.

— Eu... am șoptit.

— Nu trebuie să-mi explici nimic. E inutil. Nu-ți este dat să mă lămurești. Eu am căutat, cinstit, să-ți explic dumitale pericolul în care te afli și să-ți ofer o mică posibilitate de salvare. Nu primim pe nimeni din afară. Ești o excepție. Probabil că este agreabil să te amuzi cu semenii tăi. Dar îmi pot permite așa ceva? E de la sine înțeles că nu. Și biblioteca pe care te voi lăsa s-o cercetezi este de ani de zile încuiată. Eu, îți spun drept, n-aș avea curajul să intru acolo printre cărți. Dar probabil că dumneata, ca ceilalți locuitori ai acestei planete, nu-ți dai suficient seama de pericolul în care trăiești... ceea ce conferă semenilor mei curajul inconștienței.

— Eu...

Păru că nu mă aude, că nu poate lua în seamă spusele unui inconștient. Surâse cu condescendență și continuă afabil:

— Nu sunt singurul locuitor al acestui conac. Nu. Am putut totuși să fiu de folos și altor făpturi omenești care, ca și mine, trăiesc aici și s-au supus regimului instituit de mine... Rude de-ale mele. M-am atașat de ei. Sunt fericit că i-am putut salva de la pericol... Afară de ei, mai sunt și oamenii de serviciu. I-am adus de departe, din alte țări, tocmai pentru ca să nu fie tentați să ia legătura – Doamne ferește! – cu oamenii din afara conacului. Îi țin câțiva ani... Nu le permit să învețe românește. Îi plătesc enorm. Apoi pleacă cu banii strânși. Nu au pe ce cheltui. Îmi pot fi recunoscători. Singura condiție e tocmai să nu iasă din conac. Merindele și tratarea afacerilor e și ea astfel organizată încât orice legătură directă să fie evitată... Te rog nu te mira că vorbesc atât de mult. De obicei tac. Îți poți imagina cât tac? Acum, dacă vorbesc o fac și din plăcerea de a vorbi cu dumneata, care, nu știu pentru ce, mi-ai inspirat o simpatie, și tocmai de aceea aș fi dorit să-ți pot fi de folos. De aceea vorbesc...

— Biblioteca...

— Nu, nu despre bibliotecă este vorba, ci despre microbi. Nu știu

dacă am fost în stare să-ți dau o imagine exactă… a pericolului…

— Da… da… suficientă…

— Și?

— Nu știu… Mă gândeam – am îngânat – la inundații, războaie, molime, cutremure, secetă… șobolani…

— Fleacuri pe lângă microbi! Și gândește-te bine… în timpul calamităților naturale sau provocate, până la urmă tot microbii sunt cei care-și fac de cap. Victoria tot a lor este. Am, sau nu dreptate?

Îmi trecuse orice dorință de a-l contrazice ori de a discuta. În goană, îmi trecură prin minte cuvintele „conac blestemat". Începeam să înțeleg porecla.

— O să mergem la masă. Vei mânca cu noi. Voi participa și eu la masă. Trebuie să am grijă de cei ce locuiesc aci… Și am… Iartă-mă, te rog: spune-mi cinstit, te-ai spălat bine?…

— Da. Foarte. Vă mulțumesc.

— Nu ai de ce-mi mulțumi. Te-ai dezinfectat pe mâini? Te-ai spălat cu alcool?

— Exact. Mi s-a spus și m-am conformat.

— Te rog nu te supăra. Te-ai spălat pe mâini înainte sau după ce ți-ai făcut nevoile?

— După, natural.

— Perfect! Sunt încântat. Acum, să mergem. Am să merg înaintea dumitale, să-ți arăt drumul. Te rog să ții o distanță – întotdeauna o distanță: un metru, doi preferabil…

— Perfect…

Și am pornit-o amândoi. Gândeam: „Stau cât stau aci cu nebunul ăsta și văd biblioteca. Mi-am atins țelul… iar cât privește acest om, n-am ce-i face… Nu pare să fie periculos. E numai obsedat… Bietul om!"

Am intrat într-o odaie, și ea foarte mare. O sufragerie. O masă lungă sta în mijlocul odăii. Mai într-o parte era adunat un grup de oameni. Așteptau în picioare, îmbrăcați toți în alb.

Proprietarul conacului se opri între ei și mine. M-am oprit și eu.

— Vă prezint pe binevenitul nostru musafir. Va sta cu noi… nu știu câtă vreme. Noi vom căuta să-i facem cât mai agreabilă șederea

aici... Dânsul se va conforma regulilor noastre de viață. Așa că sper că voi îi veți da un bun exemplu. V-ați spălat pe mâini? V-ați dezinfectat mâinile?

Se auzi un murmur.

— Da... da...

— V-ați făcut nevoile?

— Da... da...

— Și mari, și mici?

— Da... da...

Se auziră râsete.

— Bogdan, de ce râzi? De ce nu ești cuminte?

O voce ca de copil răgușit răspunse:

— Lasă, că sunt.

Cel care vorbise părea să aibă peste patruzeci de ani. Mai zise:

— Dar Mia, soția mea...

— Nu-i adevărat, răcni soția, care și ea părea suficient de trecută. Și eu sunt cuminte.

O doamnă în vârstă le făcu semn să tacă.

— *Il faut être sages, mes enfants! Ce n'est pas joujou!*

Domnul X, proprietarul, îmi spuse:

— Sunt nepoți de-ai mei. Îi țin aici. E mai bine decât la azil. Sunt foarte fericiți. Atât că trebuiesc păziți, supravegheați zi și noapte. Altfel, ar fi în stare să se epuizeze în acte amoroase repetate. *Mais ils ont la permission de folâtrer toute la journée*...

Și pe domnul X îl apucă o criză de râs isteric. Se opri cu o bruscă decență:

— Îți mai prezint pe bunul meu prieten, văr primar, victimă... tot a microbilor, care l-au atacat mișelește, reușind să-l orbească... Regret că nu poate gusta plăcerile pe care viziunea parcului nostru sau cărțile bibliotecii noastre i le-ar fi putut procura. A găsit și el refugiu la mine. Suntem toți rude, așa că dacă vreodată te-ai hotărî să rămâi printre noi, ai fi singurul străin. Ce nostim!

Am simțit un fior. Am căutat să surâd, dar nu am reușit. În clipa asta, am văzut în fața mea o fată. Să fi avut optsprezece-douăzeci de ani. Avea o privire imensă. O privire neagră, de catifea. Se uita fix la

mine. În ochii ei parcă sta ascuns un strigăt. M-am cutremurat. Niciodată nu am văzut într-o privire atâta disperare ca într-a ei. O disperare resemnată. Privirea unui om înmormântat de viu.

Fără vrere, m-am uitat și eu fix la ea. Privirile ni s-au întâlnit. Nu a întors ochii, nu a plecat pleoapele. Cuprins de o milă, de o tulburare neașteptată, am vrut, înadins, să știe că am văzut-o, că am înțeles disperarea ei. Am vrut lucrul acesta cu violență. Revolta și mila din inima mea n-au cunoscut margini. Mi se părea că asist neputincios la o crimă. Din mijlocul grupului adunat în jurul ei, al nenorociților care parcă o păzeau să nu fugă, fata, cu aceiași imenși ochi de catifea neagră, continua să se uite la mine.

În apropierea mea auzeam încă vocea gazdei, tot atât de volubilă, care spunea:

— Sabina X, sora mea mai mică. Este crescută de mine, aici. Părinții ei, deci și ai mei, au fost răpuși de aceiași dușmani care ne pândesc pe toți... Dar în fine... Dacă ai să rămâi cu noi, vom avea timp să mai stăm de vorbă mai amplu... Sunt lucruri de o covârșitoare importanță pentru viitorul și fericirea omenirii. Descoperiri de-ale mele, pe care ți le voi destăinui. Ele vor folosi cândva. Cred că sunt pe cale de a descoperi elixirul nu vieții veșnice în eprubete și laborator, ci mijlocul, secretul de a nu muri, chiar în trup. Căci secretul, sunt sigur, e în interior. Acolo trebuie atacat dușmanul... Dar până una-alta, să mergem la masă.

*

A trecut o săptămână de când sunt la conac. Încă nu am putut vorbi cu Sabina. Și știu că și ea, ca și mine, așteaptă. Simt că așteaptă, că pândește prilejul să vorbim. Nu pot crede că speranța mea de a o salva e numai a mea! Nu țese oare și ea același vis să fugă cu mine din cloaca conacului, din nebunia acestei închisori?...

Aci, la conac, zilele trec otova. Conacul este atât de izolat de restul lumii, încât niciun zvon nu sosește de afară. Parcă plutim, ancorați între cer și pământ, ca pe o corabie, pe întinsul câmpului nemișcat ce domnește în jurul nostru, într-o tăcere de mormânt.

Doctorul, gazda, m-a anunțat că încă nu poate să mă lase să

pătrund în bibliotecă până ce nu ia, preventiv, măsuri de precauție, dezinfecția fiind totul. N-am ce face toată ziua decât să mă gândesc la Sabina.

M-am plimbat ceasuri și ceasuri în imensa grădină, sălbăticită de abundența florilor, de puterea copacilor, de tăcerea statuilor. Am crezut, rătăcind prin alei, că o voi întâlni pe Sabina, că îi voi putea vorbi. Dar nu o văd decât în timpul meselor luate în comun, iar atunci Sabina nu vorbește. Nu i-am auzit până acum niciodată vocea. De fapt, la masă nimeni nu vorbește decât numai gazda, doctorul, în nesfârșite monoloage identice, despre pericolul microbilor, sau în inchizitoriale întrebări, pline de suspiciune și spaimă, asupra igienei. M-am învățat să umblu și eu îmbrăcat în halatul alb, adus zilnic proaspăt de la acea odaie unde toată ziua se spală și se fierb rufe. M-am învățat ca, stând la masă, să trec prin flacără tot ce duc la gură și să beau prin tuburi sterile lichidele. Sau, mai bine zis, fac toate acestea cu indiferență, mecanic, gândurile mele fiind cuprinse în întregime de imaginea fetei ce-mi stă în față, palidă, tăcută, copleșită. Stă și mă privește fix, până la amețire. O privesc și eu fără teamă, fățiș. Nimeni nu ne ia în seamă.

Am căutat să o fac să înțeleagă, prin tot felul de fraze anume ticluite, că voi fi toată după-masa în fundul grădinii, lângă o anumită statuie, că aleile sunt pustii, că pe seară grădina e mai frumoasă... Apoi, așezat pe o bancă de piatră, am așteptat zadarnic. Nu a venit.

Am zărit-o de câteva ori, de departe, în cârdul celorlalți ai conacului, orbul și cretinii, conduși de guvernanta care îi păzește. Cretinii bătrâni se joacă, cu gălețile și greble, în nisip. Ea, Sabina, stă nemișcată pe o bancă, ceasuri întregi. Am văzut silueta ei, înaltă și suplă ca o trestie. Avea părul legat în creștet și risipit apoi în bucle negre pe umeri. Purta și ea, ca tot cârdul, aceeași uniformă albă de pânză. Am căutat să mă apropii, să intru în vorbă, dar, sub comanda impetuoasă a guvernantei, grupul a pornit-o prin alei. Sabina a dispărut cu fața întoarsă către mine, cu ochii ațintiți nebunește asupra mea. Am auzit încă un timp râsul celor doi cretini care se distrau de minune. Orbul, însă, se plimbă câteodată și singur. Pe o singură alee lăturalnică, de colo-colo. Într-o zi, m-am apropiat de el,

i-am dat bună ziua, l-am întrebat de sănătate.

S-a oprit locului, ca și cum ar fi întâlnit în calea lui, în mod inexplicabil, un obiect. Apoi, fără să-mi răspundă, a pornit-o din nou în tăcuta și însingurata lui plimbare.

Și totuși, nu pot renunța la gândul meu de a o salva pe Sabina. Merg înnebunit în plimbările mele singuratice prin grădină – și nu o dată – până la poarta care desparte conacul de restul lumii. O țin încuiată, dar cheia este acolo. Pot oricând lua cheia și descuia poarta. Pun la cale, imaginar, până la cele mai mici amănunte, fuga noastră, a Sabinei și a mea.

Săptămâna asta petrecută în conac, în mod inutil, absurd inutil, a fost cea mai lungă din viața mea. Cerul senin un timp s-a înnorat, apoi a plouat. Norii s-au sfâșiat de pomi, vântul a legănat tulpina lor. Trandafirii înfloriți s-au scuturat. Petalele au căzut, covor parfumat. Vine toamna. Acum, noaptea luna e plină, grea, tăcută și ea.

Într-o noapte am fost deșteptat de un strigăt sfâșietor. M-am deșteptat, dar nu mi-am putut da seama dacă strigătul a fost aievea, sau al visurilor mele de spaimă. Mi-a părut, în obsesia mea, că Sabina a strigat, că ea m-a chemat. O transpirație rece mi-a umezit fruntea...

În inutilitatea vieții pe care o duc, în exasperarea mea de a nu putea vorbi cu ea, în obsesia gândului meu de a reuși totuși, de a învinge piedicile, de a nu strica ceva prin grabă și nesăbuire, simt că nu-mi pot domoli exasperarea. O revoltă aprigă mă macină. Nu pot admite că acel nebun, doctorul, fratele ei, ar putea fi mai tare ca mine.

Doctorul câteodată vorbește cu mine:

— Să nu crezi că am uitat că ai venit aici pentru bibliotecă. Curând, te voi lăsa să pătrunzi acolo. Și chiar te rog dacă, cotrobăind prin ea, din întâmplare, vei da de cărți care m-ar putea interesa, cărți de medicină, cu problema longevității, a morții sau chiar de căutări oculte ale magicienilor celebri ai evului mediu asupra elixirului vieții veșnice, să mi le pui deoparte. Îmi faci un serviciu... Înțelegi ce-ar fi dacă aș descoperi posibilitatea de a nu muri niciodată! Drept să-ți spun, eu cred că sunt pe calea cea bună... Dușmanul e în interiorul

nostru, ne pândește din afară, dar…

Nu isprăvi fraza, ci rămase nemișcat, adâncit în obsesia gândurilor lui. Am spus:

— Nu credeți, domnule doctor, că totuși fericirea e mai important lucru decât nemurirea?…

— Gândul morții strică orice fericire. Nu poate exista fericire cât timp există moartea.

— Dar o viață mediocră, sufocantă, întoarsă spre eternitate, cred că este o pedeapsă mai mare… Este însăși problema iadului. Este pedeapsa majoră…

— Nu. Groaza, frica morții, este iadul.

— Dar nu credeți că depinde de om? Că există oameni care să se bucure de viață chiar știind că ea va avea un sfârșit?

— Nu. Ei sunt inconștienți. Eu nu sunt. Atât…

— Dar eternitatea poate fi găsită, gustată și simțită în participarea cu trecutul omenirii în străbunii noștri și cu speranțele viitorului, în copiii noștri. Suntem un lanț nesfârșit, în care bucuriile clipei, bucuriile naturale ale vieții, ale dragostei, ale progresului…

— Amăgiri, triste amăgiri…

— Prin nemurire la stadiul actual, ați realiza o tristă eternitate. Din fericire natura întreagă lucrează altfel.

— Ce-mi pasă ce face natura?! Eu vreau…

— Să comandați naturii?

— Da.

— Nu se poate. Nu putem decât cunoscând legile naturii să ne adaptăm lor, să colaborăm cu natura. Aceasta este unica noastră libertate de comandă, și în tot cazul nu aveți dreptul să constrângeți și pe alții să gândească și să trăiască la fel ca dumneavoastră.

— Nici nu constrâng. De aceea m-am izolat aici. Mai întâi ca să mă apăr de microbi, și al doilea în speranța că voi găsi taina nemuririi. Înțelegi ce-ar fi?…

— La stadiul actual al omenirii, repet, ar fi oribil. Să existe la infinit aceiași oameni, cu aceleași defecte…

— N-au decât să progreseze…

— Ar trebui să descoperiți, odată cu elixirul nemuririi, și elixirul

înțelepciunii, al bunătății.

Am simțit că mă sufoc de revoltă. Mi-am amintit de oamenii din sat. Aci, alături de conac, la câțiva kilometri, lăsați în sumbra lor viață, mâncați de malarie, râie, tetanos, lepră, sifilis... microbi... microbi... microbi... Cred că în clipa aceea, dacă nu ar fi fost gândul Sabinei și acerbarea mea de a o salva pe ea, măcar pe ea, de a o aduce la viață, aș fi plecat de acolo fără să fi mulțumit pentru ospitalitate, fără să mai fi văzut măcar biblioteca pentru care venisem.

M-am stăpânit. Am șoptit:

— Atunci... domnule doctor, ce-ar fi ca atunci când aș pleca de aci...

— Îmi pare rău când te aud că vrei să pleci... Nu știu ce-ți lipsește?... Pentru ce să te reîntorci în haos... Rămâi cu noi!...

Mi-am reluat fraza întreruptă, cu aceeași voce, strangulată de stăpânirea nervilor și a revoltei.

— Domnule doctor, ce-ar fi dacă atunci când voi pleca de-aci v-aș ruga să-mi acordați mâna sorei dumneavoastră, a Sabinei?

Doctorul, care niciodată nu privea la om, ca și cum ar fi fost absolut singur pe lume și ar fi vorbit întotdeauna numai cu el însuși, mă privi uimit. Apoi, brusc, izbucni în râs. Un râs violent, sacadat.

— Cred că nu am râs de ani de zile... Cum să râzi, când te pândește moartea? Și iată că râd!

— Nu mi-ați răspuns...

— Simplă amânare. Dar văd cu plăcere că totuși vrei să rămâi printre noi...

Aș fi urlat, apucat de o criză de revoltă, de demențială revoltă, aș fi strigat că, dimpotrivă, voiam să scap pe cineva din iadul înfăptuit de el aci în conac, că voiam să fug...

Au mai trecut zile... zile... Programul: același. Pe Sabina o văd tot la orele mesei și în grădină, departe, alunecând pe alei... părul despletit, ochii mari ațintiți asupra mea...

Și într-o zi am fost anunțat că domnul doctor mă așteaptă în casă. Am mers cu emoție. Dar dacă... Sabina...

Doctorul m-a întâmpinat:

— Te rog să mă ierți. Am întârziat atât de mult să-ți satisfac dorința... Dar a trebuit să iau toate precauțiile de dezinfecție... Și acum, nu te teme. Am luat absolut toate precauțiile: am dezinfectat totul. Biblioteca este la dispoziția dumitale.

M-a condus personal la bibliotecă.

Odaia era nu numai neobișnuit de spațioasă, dar și colosal de înaltă, ca două etaje suprapuse, fără tavan între ele. Pereții – până sus plini de cărți, scări și culoare suspendate, care o încercuiesc și pe care omul poate circula.

Doctorul a intrat cu mine în odaie. Ținea un tifon la nas.

— Biblioteca este adunată, chibzuită, construită de bunicul meu. Și încă o dată te rog: de găsești ceea ce mă poate interesa, să pui deoparte. Acum te las...

Rămas singur, am privit cu uimire și încântare în jurul meu. Bucuria ce m-a cuprins văzând atâta bogăție de cărți m-a făcut să uit toată zadarnica mea tristețe și revoltă a zilelor din urmă, să nu mai iau atâta în serios nebunia casei și să fiu încredințat că până la urmă voi reuși în planul meu de a o salva pe Sabina. Da, voi reuși.

Bogăția cărților era tot atât de amețitoare ca și bogăția florilor, a boschetelor și a pomilor din parc. M-am plimbat printre cărți. Exista, în așezarea lor, o ordine certă. Trebuia să o descopăr. Trebuia să mă orientez. Să triez rafturile și să înțeleg compoziția lor.

După câteva ceasuri, oarecum înțelesesem cam unde se află cărțile care mă interesau. Am avut grijă ca fiecare carte scoasă din raft să o așez fără greș în același loc. Am avut bucuria să văd cărți vechi, neștiute de mine, legate frumos. Tăcerea lor, ca a statuilor din parc, cuprindea o lume de vis. Visul omenirii care se vrea perfectă. Omul creator, omul colaborator al naturii. Am surâs, amintindu-mi de năzuința doctorului de a trăi etern în bietul lui trup, în biata lui minte nebună, egoistă până la demența obscură a izolării de oameni. Și am surâs cu atât mai mult cu cât aveam certitudinea că eternitatea există în cu totul altă modalitate decât cea visată de bietul nebun și că există și oameni care trăiesc pentru a realiza visul lor de dragoste de om și viață. Da, o voi salva pe Sabina. Ne vom iubi, vom avea copii. Vom iubi cerul și pământul, vom iubi oamenii cu greșelile

lor cu tot și vom participa la cazna lor. Izolarea conacului, disperarea grădinii, inutilitatea bibliotecii ferite de priviri, inutilitatea acestor vieți…

Apoi, cotrobăind cu pasiune prin rafturi, am descoperit dulapul ce conținea manuscrisele…

Dar între timp se făcuse târziu. Domnul Alfons veni și mă anunță că trebuie să merg să mă spăl, să mă schimb, să mă dezinfectez pentru a lua masa. M-am supus cu plăcere. Gândul că o voi vedea pe Sabina mă încânta azi mai mult ca oricând. Se împlinise o lună de când eram la conac. Am hotărât ca, așa, la masă, cu toți de față, să intru în vorbă cu ea. Să înfrâng legea tăcerii și să-i vorbesc.

Ne-am așezat la masă. Doctorul oficia. La un semn al lui, toată lumea și-a flambat tacâmul în flăcări albastre ce ardeau pe masă. Eu am zis:

— Domnule doctor, biblioteca a întrecut așteptările mele…

— Ai avut grijă să te speli pe mâini înainte de a veni la masă?

— Desigur. Perfect steril.

După câteva clipe de tăcere, m-am adresat Sabinei, care sta în fața mea și mă privea fix:

— În bibliotecă se găsesc cărți minunate. Le-ai citit? Ar trebui să profiți că este biblioteca deschisă… și să vii acolo.

Sabina se înroși. Privirea i se mări a spaimă, dar rămase tot fixă, așezată asupra mea. Doctorul zise:

— Sora mea citește foarte puțin.

Bătrână guvernantă se amestecă:

— *Sabine, vous devriez goûter les épinards… ils sont delicieux…*

„Și totuși, am gândit, trebuie să găsesc modalitatea de a vorbi o dată cu ea! Voi sta aci, în conacul ăsta blestemat, până voi putea vorbi cu ea! Voi citi în bibliotecă toată ziua. Voi avea răbdare să aștept. Dacă nu se va putea altfel, mă voi căsători aci. Apoi voi găsi modalitatea de a fugi cu ea…”

*

De când am pătruns în bibliotecă mă simt cuprins de o imensă răbdare. Citesc așteptând ca vreodată să-mi pot pune în aplicare

planul meu de a fugi din conac cu Sabina. Citesc toată ziua. Iau note, alcătuiesc fișe. De câtva timp, stau și noaptea până târziu. Pot să-mi organizez timpul cum vreau. Afară de orele mesei, sunt liber în această pușcărie. La orele când știu că o pot vedea pe Sabina în parc, merg acolo și eu. Și scena se repetă. Când o văd, o privesc. Mă privește și ea. Fără sfială. Nimeni nu ne bagă de seamă. Iar dacă mă apropii, cerber, guvernanta își ia cârdul dat în paza ei și dispare.

Mi-e inima plină de o tandrețe disperată pentru Sabina. Îi surâd. Mâna mi-a schițat o tremurare către ea. Privirea i s-a mărit. Nu se poate să nu fi înțeles. Nu se poate! Va sosi și ziua când, simplu, nu va mai asculta de guvernantă și, atrasă de mine, va veni spre mine. Ar fi atât de natural! N-are de ce se teme...

Oriunde mă aflu, eu o aștept.

*

Cu toate că, și ziua, în tot conacul este o tăcere mormântală, noaptea lucrez mai bine. Poate că ziua mă chinuie gândul că dacă aș fi în parc aș putea-o vedea pe Sabina... Nu știu... căci de fapt și noaptea, în tăcerea neclintită a odăii imense, încă pe ea o aștept.

Ieri noapte mi s-a întâmplat ceva extraordinar. Dar cine știe, poate faptul să nu fie chiar atât de extraordinar pe cât mi-a părut mie, nervilor mei surescitați. Era noaptea târziu. Mă aflam în bibliotecă. Odaia era luminată cu toate luminile ei. Cotrobăiam și făceam ordine într-o serie de documente. În primul rând mă interesa cronologia lor. Mi s-au oprit ochii asupra unui act: 1650. Deci – mi-am spus – vechi de două sute șaizeci de ani. Am văzut scris pe el numele conacului care mă găzduia. L-am citit.

Iată-l:

„Iar cine s-ar ispiti a le călca și a nu cunoaște mila și a le strica... acela domn, sau orice boier mare va fi, acela dimpreună cu îndemnătorii lui să aibă parte a moșteni blestemul nostru, care blestem, cu făcliile aprinse în mâini, înfricoșat și groaznic făcutu-l-am și blestemând stinsu-s-au făcliile cum iaste legea blestemului, care blestem punemu-l în această carte a smereniei noastre, cum pre om ca acela să-l spargă Dumnezeu, să vie cursa care nu o știe și vătămarea

ce i-au ascuns să-l cuprinză și întru aceia cursă cază; să-i fie curtea pustie, să n-aib' cine lăcui în lăcașul lui, să se șteargă numele lui din cărțile vieții și cu drepții să nu se scrie. Să pue Dumnezeu pre păcătosul asupra lui și Diavolul să stea de-a dreapta lui, când se va judeca să iasă osândit și rugăciunea lui să fie întru păcat, și să-i fie zilele puține și dregătoria să o ia altul, să fie feciorii lui rămași săraci și muierea lui văduvă. Să fie goniți din casa lor, datornicii să caute câte sunt ale lor, să jefuiască streinii osteneala lor, și n-aibă cineva a-l milui, să-i fie feciorii lui de pieire, într-un neam să se mântuie pomana lui, să se pomenească cu strâmbii strâmbătatea părinților lui înaintea lui Dumnezeu și păcatele mâne-sa să nu se curățască, ci să fie pururea înaintea lui Dumnezeu, să cază vrăjmașul lui în deșărt, să-i gonească sufletul lui, să-l ajungă și să-l culce în pământ, și vestea lui în țărână să o puie, și să mâture de pe pământ pomana lui, și la sfârșenie să ia cu păgânie și la ziua înfricoșatei judecăți să nu-i fie milostiv Dumnezeu, să fie spuză, vânt și vifor să-i fie partea paharului lui, împreună cu Iuda și cu Aria și să dobândească bubele lui Gheezi, să-l bată Dumnezeu ca pre Datan și Aviron, și acestea să i se întâmple lui a le nemeri în valea maici focului, să fie afurisit de 318 sfinți părinți de la săbor Nicheii.

Iar de se va milui de noi, Domnul-Dumnezeu în ziua judecății să-l sprijinească și numele Domnului lui Iacov să-i trimiță ajutoriu de la sf. Sion, să-l folosească, să-l blagoslovească Domnul, să vie binele întru toate zilele lui, să-i dea Domnul-Dumnezeu zile lungi și blagoslovenie în veacul veacului. Să-i lumineze timpurile lumina lui, să-i meargă înainte dreptatea lui și slava lui Dumnezeu să-l cuprinză, să-i răsară lumina lui la întuneric și întunericul lui să-i fie cu amiazăzi, și să fie Dumnezeu cu dânsul pururea, și să se sature în cuget sufletul, iar la sfârșenie să-i intre după moarte sufletul lui în bucuria Domnului-Dumnezeului său, în veac să fie părtaș în bunătăți ca acelea care ochi n-au văzut, ureche n-au auzit și lacrima omului n-au venit, care au gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe el, care Dumnezeu lăcuiește în lumina cea neapropiată, cela ce este binecuvântat în veci, amin!"

Asta era. Înfiorat, am pus actul jos și l-am privit. M-am auzit

șoptind: „Oamenii aceștia, ai zidului clădit de ei în jurul lor, s-au blestemat singuri, căci dezlegarea le era la îndemână și nu au cunoscut-o și nu au luat-o în seamă. Fără milă au fost împotriva lor, că niciun blestem fără dezlegare nu poate fi. În faptă poate fi dezlegarea, în sfânta faptă, în sfânta caznă umană pe pământ poate fi dezlegarea de orice păcat. Dar ei și-au făcut zid în jurul lor, să nu-i omoare microbii, să nu audă plânsul celor în nevoie, și astfel s-au blestemat cu blestemul izolării, al neparticipării – al nemilei. Ce bubă, ce microb, ce molimă, ce infecție, ce puroi mai fără milă ca iadul izolării? Ce mormânt mai adânc și negru ca îngroparea de viu în nesimțirea inimii?”

Mi-a fost frică de locul în care mă aflam, frică să nu mă poată ajunge și pe mine blestemul. Și mi-a fost rușine de lașitatea mea. Am citit din nou partea de iertare a blestemului, finalul: „să-i răsară lumina lui la întuneric…” și am hotărât să fiu neînfricat și să încerc, chiar de va fi nevoie ca prin violență și vicleșug să-mi duc la bun sfârșit planul: o voi salva măcar pe Sabina. O imensă duioșie îmi sta în inimă. Milă, milă de biata fată. Ea, Sabina reprezenta acum, nu numai fata de care mă îndrăgostisem ci și puterea primului gest făcut în conacul blestemat pentru a dezlega blestemul.

A doua zi am fost ca beat. Abia am putut mânca, iar prin grădină am umblat amețit. Am văzut-o pe Sabina. Cât de palidă, cât de firavă, cât de fără apărare!

E din nou noapte. Sunt iar în bibliotecă. Mă gândesc aprig și înnebunit la inutilitatea planurilor mele de a vorbi cu Sabina. Hotărăsc că – poate chiar a doua zi – voi vorbi din nou cu doctorul, că îl voi lăsa să creadă că voi rămâne în conac, că voi căuta să-i fiu pe plac; îi voi făgădui să-l ajut în cercetările lui asupra nemuririi și i-o voi cere din nou pe Sabina de soție. N-are de ce refuza. Nici chiar prima dată când i-am vorbit nu a spus nu. A amânat numai să-mi dea un răspuns.

Parcă gândul acesta mă mai liniștește. Fără vrere încă, îmi imaginez cum o voi lua pe Sabina din infern și o voi duce la lumina lumii. Să nu mai fie nălucă. Să fie vie…

E tăcere în imensa odaie a bibliotecii. E vară. Am lăsat ușile și

ferestrele deschise, să intre aerul curat al nopții în odaia cu cărți vechi. Am profitat că doctorul doarme ca să aerisesc încăperea. Lumina lunii pătrunde în falduri străvezii, plutitoare. Învăluie totul în taina ei albă și rece. Eu sunt urcat pe una din schelele anume făcute ca să ajungi la cele mai înalte rafturi. În tăcerea odăii imense se aude când și când parchetul sau câte-o mobilă scârțâind. Nu-mi este teamă. Sunt cu încăpățânare oțelit.

Deodată, devin atent. Un zgomot mai deslușit îmi atrage luarea-aminte. Într-adevăr, parcă aud pași ușori. Într-adevăr pașii se aud aievea. Inima a început să-mi bată tare. O așteptam de atâta vreme, încât înainte de a o zări am știut că sunt pașii Sabinei. În fine, găsise ea mijlocul și curajul să mă caute. Știa că citesc noaptea în bibliotecă. Avusesem de atâtea ori grijă la masă să vorbesc deslușit despre nopțile mele petrecute în bibliotecă. Înadins vorbisem…

Înainte de a coborî ca să-i ies înainte, am pregetat. Mi-a fost totuși teamă să n-o sperii. Voi sta să aștept să mă vadă ea întâi acolo, la lumina lămpii la care citeam. Am stat locului și am așteptat.

Am văzut-o intrând. Probabil fugise din odaie. Avea pe ea o cămașă de noapte albă, lungă până jos. Părul îi era despletit. Picioarele goale. Umbla ca în vis. Parcă plutea. Mâinile le ținea ușor întinse în față, ca orbii. Pleoapele îi erau închise. Am vrut să cobor, să-i ies în față. M-am oprit, îngrozit. Un gând oribil m-a cuprins. Sabina era somnambulă. Am chemat-o ușor, cu spaimă.

— Sabina…

Nu m-a auzit. A plutit mai departe. Nu mă căuta pe mine. Niciodată nu mă va căuta pe mine. Înmărmurit, tremurând, am privit la plutirea ei. Oare se va urca acum pe casă, pe acoperișul conacului, în clar de lună? În urma ei, pe ușa rămasă deschisă, au apărut bătrâna guvernantă și domnul Alfons. Alergau. Au prins-o pe Sabina, care dădu un țipăt sfâșietor, același țipăt ca acela auzit de mine o dată noaptea. Sabina căută să fugă, să scape. Bătrânii o ținură locului. Am auzit hohotele de plâns ale bătrânei, care implora:

— *Mon enfant, mon enfant, mon pauvre enfant!*

Mi-am astupat urechile, ochii. Și am plâns. Nu știu ce am plâns: durerea țăranilor acolo în sat, pe câmp, care așteptau de sute, de mii

de ani să le fie cuiva milă de ei și să-i dezrobească iar blestemul să se facă binecuvântare, sau că o pierdusem iremediabil pe Sabina și neputința mea de a salva măcar o ființă, o singură ființă, de la blestem? Era prea târziu. Prea târziu. Nu se mai putea nimic. Din rădăcini va trebui smuls răul... dar eu nu puteam îndrepta nimic... nu puteam face nimic.

Am stat așa mult timp. Când am desfăcut mâinile de pe fața mea, în conac era liniște, deplină liniște, liniștea mormântului, liniștea dintotdeauna...

Și eu eram liniștit. Liniștea omului în fața iremediabilului. Am luat lampa în mâini. Am coborât. Am mers așa cu lumina în mâini la mine în odaie. Și aci erau ferestrele deschise. Clarul alb a lunii invadase. Am privit afară, jos. Grădina tăcută, cuprinsă și ea de strălucirea rece a lunii, plutea într-un vis fără deșteptare.

Mi-am strâns câteva lucruri de-ale mele în valiza cu care venisem, am stins lampa și încet, tiptil, fără să las nici cel mai umil cuvânt scris, am coborât. Am trecut prin grădina scăldată în argintul lunii și aerul rece, până la poartă. Am găsit cheia. Am descuiat și am plecat. Lăsam în urma mea lumea morții. Îmi voi căuta locul printre vii.

1966

Digu

Ce primăvară întârziată! Și totuși, vara tot o să vină! Mâine-poimâine e cald!... S-o face și prea cald! Vara e aproape... O rămâne iarna o amintire uitată... Dar până una-alta, ce primăvară rece! Iacătă, suntem în 23 april, asta este – așa cum s-ar zice – Sfântu Gheorghe, și era de obicei liliacul înflorit... Dar acum, în ăst an 1963 – că în '63 suntem – abia miji frunza copacilor!

Umblăm în căruță. Omul de lângă mine mână caii și vorbește. Eu tac, că dacă vorbesc eu, tace el...

Avem leagăn la căruță, dar degeaba. Căruța ne hurducă pe drumul lung de țară, de până și vorba omului de lângă mine e bâlbâită. Și totuși, așa singuri în mijlocul câmpului, până în zare întins, noi ne înțelegem de minune. El vorbește, eu ascult vorba lui țărănească, straniu îmbinată cu vorbe noi, orășenești:

— Ce vedeți acolo, sunt taman digurile. Șase kilometri lungime de dig. De când se știu oamenii pe-aici, din bătrâni și străbătrâni, ogoarele și satele au fost înecate de ape. Se năpusteau apele ca fiarele peste noi. Rămânea ornie mare în urma lor. Ne omorau, ne sărăceau, de flămânzeam ca cerșetorii. Acu, aist an, le-o potolit omu. Le-a închis în îndiguiri făcute de mâna lui. Taman îl terminară astă-toamnă, și veni peste el iarna grea de fuse. Uite-așa loveau sloiurile de gheață în malurile lui, dar geaba, el era neclintit, și apoi, spre primăvară, când se topiră, apa deodată crescu a spaimă. Urla și vuia apa. Se adunase iar satu întreg în fața apelor, să vadă: rezistă sau nu digu? Da ochii noștri văzură ce nu au văzut până acu: digu nu s-a fărâmat, în picioare a rămas, a oprit apele, și satu nu s-a înecat! Șase kilometri de dig înalt cât muntele! Strat peste strat a fost pus pământu. Uite-așa ridicau escavatoarele câte-un calâc de pământ, de zece oameni nu l-ar fi putut rădica cu brațele! Și uite-așa îl băteau și îl îndesau mașinile speciale! E tare digu ca piatra! Acu, crește iarba pe el. E viu. Om planta și salcie, că salcia are rădăcină adâncă, și așa, împodobit cu pomi, nimeni nu o mai știi că l-a lucrat mână de om. Stă digu strajă și păzește câmpia, de parcă tot a fost de când

lumea și pământu, și aci o sta până la judecata de apoi! Uite cum curge Neajlovu domolit în matca lui înaltă, nouă! Parcă și apa a înțeles să se supună, că e bine ce-a făcut omu și că ea, apă nebună și rea, a pierdut bătălia. Neajlovu, cu apa-i ucigașă și adâncă, s-a domolit. Acu, ogoru a câștigat potriva apei. Ogoru e al nostru. Îl semănăm și-i culegem roada după pofta inimii noastre. Pământu, cât îl vedeți cu ochii, cu rodu lui, e-al nostru, al țărănimii, că dacă nu ne îneacă primăvară asta, apoi nu ne-o mai îneca niciodată... Da, să mergem mai departe în lungul digului, să vedeți și gura gârlei, unde Neajlovu se întâlnește cu Argeșu.

Mergem. Pe câmp, grâul a răsărit înalt de-o palmă, verde ca smaragdul. Lucește aprins în soare. O adiere proaspătă ca o apă vie ne mângâie. Departe, se vede salcia Argeșului întins perdea, ceață înverzită în lungul apei de argint.

— Iacătă că am ajuns. Asta-i gura gârlei, și aici, el, Neajlovu, se varsă în Argeș. Am vrut să vedeți și dumneavoastră unde începe lupta și împăcarea apelor. Primăvara, apele Argeșului vioi împing apele grele ale Neajiovului. Silit potriva firii, dă înapoi și pare că începe să curgă la deal. Atunci se înfurie, clocotește și se revarsă. Asta se întâmplă spre primăvară. Mai târziu, spre vară, Neajlovu se trage din ogoare, se adună în matca lui și, împuternicit, își face drum izbutit și curge în legea lui, la vale, și se varsă în Argeș, care acu trebuie să-l rabde. Uite-așa se luptă: parcă ar fi voinici la trântă... Dumnezeu îi știe de ce nu s-or fi împăcând! Acu veni însă omu cu mintea și munca lui și orândui apele. S-or mai lupta ele apele nebunele, dar nu s-or mai revărsa, că e digu strajă, și nu vor mai îneca satele, așa ca pe vremuri! Câteodată stau și mă gândesc la ape și zic că dacă ele se luptă, d-apăi noi oamenii! Că vedeți, eu sunt președinte la colectiva noastră de când se înființă ea, și prin mâna mea au trecut oamenii și faptele lor și ei știu mai bine ca oricine că dacă acu s-a ales ceva limpezit și ne putem bucura de înfăptuiri, apoi la început nu a fost așa... la început a fost greu! Ca să vă explic, noi eram în sat, așa cum s-ar zice, ca apele de vi le-am arătat, două tabere, adică Lete Vasile și cu mine. Oamenii m-au ales pe mine președinte, dar Lete Vasile voia el să preia conducerea. Și ne luptam

unii potriva celorlalți, potriva firii, ca și cum nu am fi avut un interes comun. Nu a fost ușor… Da acum…

Omul de lângă mine azvârle o privire cercetătoare în jurul lui.

— Da până să văd binele ăsta împlinit, eu și oamenii mei ne-am îndârjit, de credeam c-om muri… Și eu zic că trebuie să știți și dumneavoastră cât am luptat, că d-aia vă povestesc, că altfel, când o să vedeți toate că s-au împlinit, nu o să înțelegeți ce greu a fost! Că dacă nu o să cunoașteți cazna noastră, nu o să cunoașteți nici mândria noastră… Că vedeți dumneavoastră, lucrurile care s-au petrecut, vreau să zic greutățile îndurate la vremea lor când s-au întâmplat, au fost spre rușinea celor ce nu pricepeau noul ce se înfăptuia. Acum însă, că le-am trecut, nu le mai păstrăm decât în amintire. Nu a fost ușor! Ni se făgăduise tot binele, și noi credeam că binele va fi al nostru fără trudă, așa, cât ai zice „pește”, fără caznă, fără… ce să mai zic, așa cum intri într-o apă încropită: nici n-o simți și ți-e bine.

Noi suntem un sat mic, pierdut în câmp, noi nu suntem încă din cei fruntași, dați cu fotografie pe la gazetă. Abia ne-a pus ilectrică, și vara asta ne-o lumina și pe noi. Om avea și cinematograf. Suntem planificați. Ne place și muzica, merg oamenii la câmp cu tranzistoriu! Eu, ca președinte, le spuneam acu câțiva ani că toate minunățiile de se făcură întâi într-altă parte vor sosi și la noi dacă om pune umăru la căruță. Da erau unii de nu mă credeau… demoralizau și pe cei sinceri. Ziceau că-s copil, de cred că-i adevărat tot ce se prorocește că o să se facă! Eu m-am îndârjit și am luptat cu încredere, să vadă și ei cu ochii lor că se face și la noi ce s-a zis că o să se facă! Să vedeți cum a fost: noi ne-am învoit deslușit de acu cinci ani că facem colectivă, și erau toate bine potrivite: timp de lucru și pentru lotu personal, și pentru colectivă. Eu le spuneam: uite-așa și-așa și-așa. Ei ziceau: da, da. Și am început lucru după învoială. Ar fi fost timp și oameni pentru toate. În ăl an, adică acu cinci ani, am sădit roșie multă la colectivă. Au sădit și creștinii pe lotul lor, tot roșie multă. Că mai era și vânătă, și castraveți, și varză, era, da roșia domnea. Acu, nu stau să vă povestesc mărunțișuri, că mi-au furat gălețile noi de la mulsu vacilor și m-am luptat să le recuperez înapoi, că aduseseră în

loc găleți vechi, adunate de pe la oamenii din sat. Cine să zică „nu” când vine chiar Lete Vasile, cel de vă spusei că voia el să fie președinte la colectivă, adevărat șmecher, nu așa ca să zic un gogez, și cu toate că eu îl numisem merciologul satului, acu mă sabota… Vine, zic, și te îmbie: „Măi Cutărică, dă-mi găleata dumitale veche, și eu îți dau una nouă”. Omu întreabă: „Gratis?” Lete Vasile zice: „Numa cinci lei te costă, și o găleată veche”. Omu zice: „Bine”, dă cinci lei, dă și găleata veche și o ia pe cea nouă. Faceți vă rog dumneavoastră socoteala cât a câștigat Lete Vasile cu cinci sute de găleți ale colectivei, cumpărate de mine cu preț bun pentru colectivă, că le-a pus pe cele vechi în loc! Eu, ce să mă fac? Am afișat articol la gazeta de perete: „Cine nu aduce găleata nouă înapoi contra cinci lei înfundă pușcăria; iar alde Lete Vasile să restituie la casierie banii adunați de la oameni!” Și așa mi-am recuperat napoi gălețile colectivei, că Lete Vasile a consimțit că a furat, da a turbat că l-am prins și că a trebuit să dea banii înapoi, iar oamenii din sat s-au supărat pe mine că le-am luat bunătate de găleți! Zic de Lete Vasile că era capul răutăților, cum am zice. Ce dădea din el, de furie că-s președinte, să-ți stea mintea-n loc! Ca să povestesc și cu caii… Tot el, Lete Vasile, zice, șoaptă zice, oamenilor: „Lăsați, bre, caii făr’ de nutreț și neîngrijiți, atât cât să nu moară, că o pricepe ăl de la conducere, adică eu cum ar veni, că nu merge pe sistemul lui!” Și ce să văd?! Caii, pe zi ce trece, că se clatină pe picioarele lor și că se uită la mine cu ochii pierduți, de-mi rănea inima privirea lor, și cel mai slab, os și piele, era ăl de fuse al meu! Și numa caii lui Lete și ai câtorva partizani de-ai lui – grăsuți, că lor le dădea de mâncare în ascuns! Da eu nu pricepeam. Cum să pricepi imediat atâta crimă? Până i se făcu milă – nu de mine, ci de cai – unui consătean, tot om de-a lui Lete, da mai milos la inimă, nu așa pipotos și mi-a declarat adevăru. Înțelegeți ce m-am perpelit, că aveam în față criminali și nu știam cum îi pedepsi. Am schimbat păzitoru, am asistat la hrănirea cailor până se îndreptară… Numa câțiva muriră. Da să vă povestesc și cu roșia colectivei, că am crezut că și eu oi muri din pricina roșiei și a lui Lete Vasile. Așa, zic, acu cinci ani, semănăm roșie, îngrijim răsada colectivei, soi ales, și ea crește și se coace. Era frumoasă. Mă

uitam la ea și mă bucuram, de parcă toată era a mea. Se cocea grea și dulce, ca fructul, de i se cocea și a de pe loturile oamenilor. Să se coacă, de ce să nu se coacă? O semănaseră cu semințe, tot de la colectivă date, și un soare le încălzea și o ploaie le uda! Când a fost toată în pârg, și a de la colectivă, și a de pe loturile personale, numa că văd pe oameni că stau pe lotu lor și nu mai vin la colectivă să culeagă roșia ei. Stăteau pe loturile lor și-și culegeau în tihnă roșia lor. Parcă a lor era ceva mai timpurie ca cea de pe câmp a colectivei, asta-i drept. Eu îi întreb:

— Nu veniți la colectivă, bre?

Ei ziceau:

— Mâine. Venim mâine.

Și treceau zilele.

Oamenii încărcau roșia lor, abia coaptă, în lădițe olandeze, bărcuțe, și plecau cu ea. O duceau cu camioanele colectivei la satu vecin, o încărcau în tren și plecau departe, spre orașele de munte, unde-i frig până târziu. Acolo, marfa lor era prospătură – trufanda, cum îi zice.

Se plătea bine. Uite, de-aci din Argeș, ajungeau taman la Brașov… până în Vatra-Dornei ajungeau. Lipseau cu zilele. Se golea satu de oameni. Eu mă uitam cu grijă la roșia colectivei cum începe să se coacă…

Apoi, roșia colectivei s-a copt de nu a mai fost cum. Eu am început să nu mai dorm și nici să mai mănânc. Nu mai puteam de grijă. Eram președinte. Nu știam cum vorbi oamenilor, ce cuvinte să găsesc ca să-i lămuresc că nicicând, de când îi țărănimea țărănime, nu s-a încercat să se facă pentru ei ce se face acum și că dacă nu ajută și nu lucrează la colectivă ar fi, așa cum se zice, că-și fură căciula… Da ei nu ascultau. Păreau amețiți.

— Mâine… mâine… ziceau.

Am început să merg pe la oameni, să-i pândesc pe înserate și în zori. Din poartă-n poartă am mers, de parcă cu cerșitu să fi mers, și mă rugam de ei:

— Veniți, bre, și pe la colectivă… că se strică roșia pe câmp. E averea noastră!

— Mâine… mâine…

Un bătrân sta în poartă. Era tatăl lui Lete Vasile. Mă privea cu sfadă. Eu i-am zis:

— Vino, bre, matale, măcar așa… o zi, vino să vază satu că nu ești contra să dai ixemplu… că n-om ține supărarea cât îi lumea…

— Bă, pe mine nu mă lasă popa, a zis el.

— Cum popa? m-am mirat eu.

— Iac-așa! A zis să sap în curtea bisericii și să samăn sămânță de clopot, că oi avea curând nevoie de ea, că-s bătrân!

M-am uitat la el, și n-am râs. Și el a mai zis, cu dușmănie a zis:

— Oi semăna și pentru dumneata, că geaba ești tânăr, oi avea poate curând și dumneata nevoie… cine știe… de clopot… geaba ești tânăr… Ți-om face binele ăsta!

M-am înfiorat. Știa el ce spune. Lete Vasile nu uitase, mă dușmănea de când cu caii și gălețile și cu atâtea altele, că-l făcusem de râs. Mă amenința cu moartea, ticălosu și dușmanu…

Am mers acasă și m-am perpelit. M-am sfătuit și cu oamenii de încredere, tabăra mea. Da nici ei, ca și mine, nu știau ce măsuri lua. Ce să fac și cum să fac? Zilele treceau. Între timp, roșia colectivei s-a copt de tot. Uite-așa atârna pe creanga ei… Era averea mea și a satului întreg roșia asta. A trecut o zi, două, o săptămână, două. Roșia a început a putrezi pe câmp… Se desprindea singură și cădea, grea, coaptă, pe pământ și putrezea a jale.

Într-o seară, am mers pe câmp, acolo unde roșia era căzută, și așa în fața ei, am plâns. Lacrimi mi-au curs pe obraji. Roșia era pierdută, avere pierdută, onoarea mea ca președinte pierdută, și averea colectivei pierdută.

Și după ce am plâns, m-am dus acasă și am spus nevestei:

— Femeie, eu merg în pod să mă spânzur. Că nu mai pot nici mânca, nici dormi de jale. Putrezește roșia pe câmp…

Ea a spus:

— Nu te spânzura, bre omule, pentru roșii!

Eu am zis:

— Nu pentru roșii, fa, nu pentru roșii. Pentru onoarea mea de președinte.

Și deodată, am strigat tare de tot:

— Bre femeie, eu merg la câmp cu copiii și vii și dumneata. Lăsăm lotu nostru personal în voia Domnului… să se strice roșia noastră, nu a colectivei, și om aduna și zi și noapte la roșia colectivei, a satului, bre, a satului întreg, să vază satu că muncim de pomană pentru satu întreg, că s-o rușina!

Și așa am făcut. Ne-am dus cu coșurile-n spate și cu uneltele trebuitoare. Ieșeam pe câmp să adunăm și nădușeam și ne grăbeam, de parcă ar fi stat cineva cu biciu în urma noastră, și nici nu vorbeam și nici o glumă nu ziceam. Adunam.

Au trecut oameni pe-acolo și ne-au văzut. S-a dus vestea în sat și au venit în goană cei ce erau cu credința dreaptă… și brigadierii au venit, în fine, cei cu judecata îndatoririlor lor față de colectivă și de interesu lor cel adevărat – că după cum vă spuneam, ixemplu e putere mare… Alții au venit numai așa, ca să vadă minunea, cum că de-alde comuniștii și-au lăsat lotu lor personal ca să lucreze la colectivă… Râdeau dușmanii în batjocură de noi. Au zis:

— E, bre! Că acolo unde lucrați acu sunteți chiar pe pământu de fuse odată al meu!

— Ba eu zic că e pe lotu de fuse al meu. Mă protejează pe mine!

— Ba eu zic că o fi chiar lotu dânsului personal. O să vă îmbogățiți, bre!

Noi, cei ce lucram, nici n-am ridicat capu. Până seara, se făcu ceva treabă, da tot se ruinase belșugu!

Noi, adică eu cu nevasta și copiii, ne-am dus cei din urmă acasă. Se înnopta.

Stam pe prispă, obosit și de muncă, și de necaz. Parcă mi se mai răcorise sufletu și parcă nu. Roșia cea multă tot pierdută era. Încă nu pricepusem oamenii care e interesu, și eu nu aveam putere a-i lumina.

Stam așa pe prispă zic și numa ce-l văd pe Lete Vasile că intră pipotos pe poartă, așa pipotos cum îi era firea. A venit către mine și mi-a zis în șoaptă, privind grijuliu în juru lui:

— Nea Costică, să fie toate relele uitate. Poftim cinci sute de lei, să mă învoiești acasă cinci zile. Să-mi dai hârtie că-s bolnav.

Eu i-am zis:

— Nu te învoiesc.

El a zis:

— Oite banii și nu mai atârna atât.

Și a foit hârtia banilor așa în fața mea. Cinci erau, e drept. În asta nu a mințit. Cinci erau. Eu m-am uitat la bani și i-am zis:

— Geaba! Nu te învoiesc, bre, nu te învoiesc!

El a zis:

— Atârni, atârni, da o să-ți pară rău. O să-ți blestemi președinția de o ai și zilele de ți-au mai rămas.

Apoi și-a înfundat pălăria pe cap peste sprâncene, de numa ochii i se mai vedeau, că luceau cătrăniți de turbat ce era, și a plecat. A trântit și poarta.

A doua zi, în zori, când m-am sculat și am mers în fundul grădinii, ce să văd?! În livada mea de cireși, o parte din lotu meu personal, pomii erau toți jupuiți de coajă; ca niște miei rânjiți de piele erau. Să le plângi de milă! Îi omorâse, ticălosu, de vii. Lete Vasile, că cine altu?! Lete Vasile omorâse pomii mei de vii. Am văzut roșu în fața mea. Am ametit, ca beat. M-a durut sângele în trup. Geaba era ceru proaspăt și aerul rece, eu am nădușit... Da martor nu aveam că Lete era ucigașu. În ajun, seara, mă ispitise cu bani, iar în puterea nopții îmi omorâse pomii. Poate Diavolu să-l fi văzut, că om nu l-a văzut. Da, el era. Altu nimeni.

Eu m-am dus în casă și m-am perpelit ca bolnav pe țoale. Că bolnav eram. Pare că luau țoalele foc sub mine. Îmi ziceam: „Dac-acu jupoi pomii, frumusețe de cireși dați în pârg, apoi mâine m-oi jupui pe mine, ticălosule!" Că de jupuise cireșii, asta fusese – ca să zic așa – un fel de preaviz la viața mea! Și ce să fac? Să-mi dau viața așa, pe cinci sute de lei? Adică, cum ar veni, de frică?... Zic că nu-mi era de bani, mi-era că mă omoară, să-mi vând sufletu cinstit ca să nu mă jupoaie și pe mine, banditu? Puteam oare să merg la București la Comitetul Central ca să spun adevăru?

Da nevasta, când a văzut că-s bolnav, că nu mai mănânc și nu mai dorm, numa că se uită lung la mine și se pregătește să plece.

— Unde mergi? am întrebat-o.

Da ea n-a răspuns, a plecat și repede a fost înapoi. Și am înțeles unde a fost. A fost de a chemat tovarășii, oameni de-ai mei, dintre cei cu care întotdeauna m-am învoit și sfătuit. Unu mi-a zis:

— Mergi, bre, la Raion și te descarcă. Ia trinu și mergi.

— Să pârăsc, bre, pe vecin și consătean?

— Pe hoț, bre, pe hoț!

La București, la Comitetu Central, nu m-am putut duce, da la Raion m-am dus…

Omul de lângă mine a tăcut brusc. Căruța ne hurducăne pe drum. Pe câmp, în ajun, tractorul tăiase brazde în dreapta și-n stânga, cât vezi cu ochii. Pământul proaspăt săpat e de un negru lucios, viguros. Cerul asupra – de un albastru pal. După un răstimp lung, omul de lângă mine a început iar să vorbească. Vorbește ca la spovedanie. Pare că de mine a uitat. Iar eu privesc tot drept în fața mea, deloc spre el, să nu-l stingheresc. Îi aud numai glasul. Omul spune mai departe:

— Iaca, atunci – că-mi era frică și de dambla, că așa îmi simțeam capul, ca beat de atâta necaz și rușine – m-am hotărât, și a doua zi m-am sculat devreme, m-am spălat, m-am primenit, m-am îmbrăcat cu haine curate și m-am dus cu căruța până la gară, zece kilometri. Mâna nevasta. Și am luat trinu. Am mers la Raion. M-a primit. Am așteptat, da m-a primit. Eu i-am spus cine sunt. El mi-a dat mâna, da nu mi-a spus cine e el. Poate credea că-l știu, de venisem la el! S-a așezat, m-a poftit și pe mine să șed. M-am așezat și eu și am tăcut. Mi se pusese un nod în gât, de mă sugruma. El s-a uitat lung la mine și a zis:

— Ce te-a adus aici? Vorbește.

Deodată, parcă mi-am înghițit nodu din gât și am început să vorbesc, iac-așa și-așa și-așa, întocmai cum v-am povestit acu dumneavoastră. El asculta și nimic nu zicea. Mă iscodea cu ochii. Vedeam că mă iscodește. Îi luceau ochii. Eu vorbeam una și tot eu gândeam alta. Adecă povesteam drept ce aveam de povestit, da mă gândeam că poate el nu mă crede, că poate bănuia că am venit cu niscai interese personale, plângeri nedrepte, niscai dușmănii nerăzbunate… Vorbeam și-mi era rușine că nu am venit să mă laud

cu izbânzi în muncă, ci să mă plâng de înfrângeri... Ce mai treabă socoteală, că eu îl înțelegeam pe el, dar mă înțelegeam și pe mine, păsul meu, că eu știam că-s fără minciună în inimă și că pentru bine am venit... Și cu cât mă iscodea, cu atât eu mă pierdeam și îmi uitam gândurile, și uitam cum să le înșirui pe toate și-mi aminteam numa de mânia mea... Că roșia sta putredă pe câmp, neculeasă, că îmi jupuiseră pomii, că mă amenințaseră cu moartea, că-mi furase gălețile noi din padocu vitelor, că oamenii fură nutrețu de la cal străin și-l împinge cu picioru la calu de fuse odată al lui și era acum al colectivei, că eu nu le știu vorbi așa ca să-i lămuresc ce e bine și ce e rău, că poate ar trebui un președinte mai înțelept ca mine, mai isteț... că... eu de ce să fiu președinte dacă nu am puterea să-i duc pe calea cea bună?... I-am ixplicat și că ast-toamnă, oameni de-ai noștri, adecă de la colectiva noastră, au mers la colectiva vecină și au furat grâu pentru colectiva noastră, și apoi, când au văzut că mă supăr pe ei și le spun că asta tot hoție ei au spus că nu țin cu colectiva noastră, că-s dușmanul colectivei...

Omu din fața mea asculta cu răbdare și numa că întreba câte ceva și apoi s-o fi plictisit, că n-a mai vorbit, și a început a scrie pe niște caiete mici de le scoase de prin buzunare... El scria, iar eu, politicos, am vorbit mai departe, că d-aia venisem, și omu nu mi-a spus să tac, dar vorbind mi-am amintit de toată durerea mea și, ca scos din minți, m-am înfuriat, da nu pe el că mă iscodise, că judecasem că e datoria lui să mă iscodească, și eu aș fi făcut la fel – și nici pentru că în loc să mă asculte scria, ci pe mine m-am înfuriat, că nu știam vorbi mai limpede, și am început în gura mare să-mi blestem zilele și președinția și să firui și să înjur de toate cele sfinte. Da dumnealui tot așa liniștit își vedea de treburi. Aș zice chiar, parcă mai liniștit... Eu strigam tot nădufu din mine! Și așa, blestemând și firuind, i-am ixplicat și dumnealui ce este comunismu și că mulți din satu meu, unde sunt președinte, vor să ducă comunismu de râpă și la pieire... Și că eu nu pot să rabd una ca asta... Și strigam... și strigam...

El mi-a zis:

— Bea puțină apă, tovarășe.

Eu i-am zis:

— Otravă aș bea!

Da apoi i-am mulțumit frumos pentru bunăvoință. Apă n-am băut, da parcă mă răcorise la suflet vorba lui potolită, și atunci i-am ixplicat mai departe că comunismu, acu în urmă, a împărțit totu altfel în țară, da că unii, dușmanii, fac ispre ca să dovedească cum că împărțeala n-ar fi bună, și așa să-și capete locurile înapoi…

El tot așa mă privea când și când și scria în caiet. Cine știe, poate nici nu asculta la ce ziceam eu, și scria altele… interese de-ale lui, că multe o fi având și dânsu pe cap, că de! el e de la Raion, nu ca mine, președinte într-un sat pierdut pe câmp, că eu zic că de asculta și de mă vedea, ar fi spus și el o vorbuliță…

Așa a stat până la sfârșit, că de avut, a avut omu răbdare să mă lase să vorbesc tot ce-am zis, e drept, și că de mă privea fățiș, în ochi mă privea, e drept, da că niciun răspuns nu mi-a dat, și asta-i drept.

Când n-am mai avut ce spune, am tăcut. Mi-am șters nădușeala, ce curgea șiroaie pe mine de parcă căzusem în bazenul colectivei… El m-a privit o dată lung și tăcurăm iar amândoi, apoi mi-a zis:

— Mergi, tovarășe, acasă și fă-ți datoria cinstit ca până acum și te liniștește. Cu încetul au să înțeleagă… toți… ca dumneata. Trebuie să avem, tovarășe, multă răbdare, și cu timpul au să înțeleagă că e spre binele lor…

Alt răspuns la vorba mea nu mi-a dat, nici albă, nici neagră, și nici de Lete Vasile nu mi-a pomenit.

Așa că m-am întors de la Raion acasă.

În sat, se aflase că am fost plecat. Poate le-a fost teamă, că au văzut că nu tac și nu mă las, poate și-au dat seama de greșeala lor, de-a început ometu a veni la lucru, oamenii mai toți… și erau cu mine politicoși, de parcă atunci ar fi aflat că-s președinte. Da geaba, că roșia tot pierdută era… Numa Lete Vasile, ce văd că se retrage, ca ursu-n bârlog, la el acasă și numai că într-o zi, așa ca să-mi facă mie în necaz, că altceva nu mai avea ce face, că se înhamă, el cu tat-su, la jug și trag așa, înhămați amândoi la jug, în fundu grădinii brazde cu plugu. Femeia de o are îi mâna. Avea și bici în mână. Asta ca să-mi facă mie în necaz, că-s președinte, și colectiva de râs, că de fapt el, Lete Vasile, putea împrumuta sau închiria cai de la colectivă de

avea trebuință, iar brazdă în acel sezon nu trebuia nici cum. Eu zic că pe el, Lete Vasile, numa moartea l-o potoli, că pe ea, moartea, n-o putea-o plăti și nici păcăli să nu vină când i-o fi lui timpu! Auzi faptă! Se înhămaseră la jug și trăgeau, și lumea intrase la el în ogradă ca la bâlci, să-l vadă înhăitat, și el striga: „Hăis, tată, hăis, că rău am ajuns!"

Lumea râdea și se crucea și apoi i-a scuipat, de se rușinară și ăia din partidu lui. Da eu, parcă mă potolisem, parcă nu-mi mai păsa de Lete Vasile. De când vorbisem cu tovarășul de la Raion, care nici acu nu știu cum îl cheamă, căpătasem o putere și mă potolisem. Din tot, țineam bine minte că-mi spusese așa: „tovarășe", adecă cum s-ar zice că dumnealui și cu mine eram tovarăși, eram înțeleși, lucram pentru interese comune, că asta-i comunism: să fii tovarăș, să fii prieten.

Da eu ce să zic, eu tot așteptam să văd ce s-a ales de vorba mea la Raion. Să-mi dea de veste Raionu, da nimic nu vedeam, de parcă n-aș fi fost acolo.

Și au trecut așa chiar câteva săptămâni fără veste de la Raion, de ziceam eu în sinea mea că geaba am fost, că nu mi-a dat ascultare și nu m-a crezut, că tot timpu cât am vorbit eu, el a scris tot de-ale lui, că multe o fi având și el pe cap... Și mă gândeam că poate s-o fi dus altu fără să prind eu de veste, vreun dușman, în urma mea, să spună la Raion că am mințit eu... Mă perpeleam. Până într-o zi ce ne pomenim în sat cu o inspecție.

Iacătă a venit inspecția cu mașina mică, au venit, zic, că erau mai mulți tovarăși, și pe niciunul nu-l cunoșteam, că ăl de vorbisem eu cu el n-a venit. I-a adunat pe toți, cât îi satu, și i-a certat și le-a spus de față tot: iac-așa și-așa și-așa... Te cruceai câte le trecea prin minte să spună. Toate le știau, întocmai cum le povestisem eu tovarășului de la Raion. Când le-o fi auzit și ținut minte pe toate, el știe! Că ăștia de veniră și pe Lete Vasile îl știau pe nume, și l-a pomenit, și că mi-a jupuit pomii știau, și de găleți știau, și de cai știau, și de roșia putrezită știau... Dumnezeu știe cine s-o fi priceput să le povestească așa totu cu de-amănuntu. Că iară zic că poate s-o fi dus altu în urma mea să limpezească lucrurile, că de mine nu a vrut să asculte, de-am fost acolo la Raion, că tot timpu a scris... Da ei întocmai vorbele mele

le spuneau…

Da eu nu știu de ce vă povestii acu și dumneavoastră toate astea… că toate astea au fost la început… Acu e altfel. S-au civilizat oamenii… și-au înțeles interesu… s-a făcut și digu și nu ne mai îneacă.

Așa, iacătă că acușica ajungem și la complexu legumicol de trufandale. Avem și seră… E drept că-i plesni țeava astă-iarnă, da taman o reparăm… că așa-i viața…

Și dacă stau și mă gândesc, apoi până la urmă eu zic că bine făcură cei de veniră cu inspecția că nu au pomenit că am fost eu la Raion, că doară nu am fost de rău… că iacătă, din minuta de când veni inspecția, tot pe mine m-au ales președinte în unanimitate consătenii. Asta-i, zic, în unanimitate. Da, tot pe mine mă aleg. Au prins încredere în mine că le vreau binele… ixact așa cum mi-a prorocit tovarășul de la Raion când am fost la dânsu: să am răbdare, că au să înțeleagă. Cumsecade și politicos om, nu zic ba, și de ascultat a ascultat. Da a tăcut, tot timpul a tăcut, de parcă am vorbit cu el așa cum aș vorbi cu vântu și cu pomii, cu norii și văzduhu… Ia, cum aș zice că am vorbit acușicălea cu dumneata, că și dumneata asculți și nimic nu zici… Că dacă am vorbit cu dumneata, ce urmare poate avea?… Uite-așa… m-ai auzit, și asta-i tot. Ca vântu și ca pomii…

1966

Lisaveta

Încă o stație. Plictisit, ies și eu la fereastră să privesc. O gară mică, curată, nou clădită, cu peron plin de flori. Îmi atrage atenția un grup de trei femei țărănci. Sunt chiar lângă tren. Două dintre ele par mature, peste patruzeci de ani, iar a treia e o fată foarte tânără, să tot aibă cincisprezece-șaisprezece ani. Sunt curate. Stau încremenite. Una dintre cele mai în vârstă ține o valiză. În mare grabă, își dau mâna mai întâi cele două femei, apoi cea cu valiza, o lasă jos, o îmbrățișează pe față cu disperare și începe să plângă în hohote mari, nestingherite. Fata o desface de ea, iar femeia cealaltă ia valiza de jos, și așa, sunt duse, femeia și valiza, și urcate în grabă în tren. În tren, țăranca merge la geam și continuă să plângă în hohote ce o înecă, în timp ce trenul se urnește din loc. Stă și orăcărăște până nu le mai vede pe cele rămase jos, care încă îi fac semn cu mâna. Atunci, intră în vagon, în vagonul unde sunt și eu, își pune valiza sus pe poliță, se așază și continuă să jelească cu fața înfundată în mâini.

E o țărancă sănătoasă. E frumoasă. E puternică. Bine și curat îmbrăcată. Tot vagonul se uită la ea cu compătimire. O lasă în voia lacrămilor ei. În vagon s-a făcut tăcere. Se aude numai plânsul ei și ritmul roților. Țăranca își scoate o batistă din buzunarul fustei ei largi și caută să-și înăbușe hohotele.

O femeie mai în vârstă îi pune mâna pe umăr.

— Dar ce ți s-a întâmplat?

Hohotele se întețesc.

— Ți-a murit cineva?

Atunci, printre gemete, țăranca izbucnește:

— Da, da, a murit… e ca moartă… Asta e… E ca moartă…

— Cine? o întrebă femeia.

— Copilul meu, copilul meu, fata mea, Lisaveta.

Plânsul țărancei e atât de deznădăjduit, încât noi toți cei din compartiment avem lacrimi în ochi.

— Și… câți ani avea?

— Șaisprezece. Împlinește șaptesprezece peste trei luni…

Oamenii din vagon se privesc unul pe altul, întrebători. Oare durerea a zăpăcit-o de tot pe biata femeie?

— Adică… Și mă rog, ce boală a avut?

Acum, toți cei din vagon vorbesc deodată, toți participă, toți privesc la femeie, toți așteaptă răspunsul ei.

— Păi… să vedeți dumneavoastră… că ea nu este moartă… e numai, vai de zilele mele, ca și moartă! Am rămas fără copil. Și altul nu mi-a dat Dumnezeu. Am rămas singuri.

— Mă rog… Adică, a murit, sau nu a murit?

Țăranca ridică fața, și privirea i se holbează la străinii ăștia ce stau în jurul ei și o iscodesc. Până acum nu i-a văzut. E înconjurată de străini care așteaptă să înțeleagă, care așteaptă răspunsul ei. Acum nu mai poate tace. Ei așteaptă să înțeleagă și să știe. Le este milă, dar vor să știe pentru ce.

— Că nici eu nu mă pricep cum să vă spun… Da ce, eu înțeleg? Parcă mi-a dat cu măciuca-n cap. Niciodată n-aș fi crezut așa ceva… Și acum ce să mă fac? Plâng. Asta e, că alta n-am ce face, că mai bine aș muri și eu.

Și țăranca plânge din nou, violent.

— Stai, femeie, și mai bine spune-ne și nouă, să înțelegem, că nu înțelegem nimic.

— Maică… maică… vai de zilele mele, că așa ceva n-am crezut că oi trăi, câte zile oi avea… taman acu, că ne era bine… că la început a fost greu… că mi-o murit bărbatul la război…

— E pace de doisprezece ani.

— Nu pe el îl plâng, Dumnezeu să-l odihnească… că m-am măritat a doua oară de atunci, dar atunci când am rămas văduvă era război și aveam copil mic, pe Lisaveta, și am rămas atât de sărace, că nici ce să îmbucăm nu mai aveam. Mai mureau și în alte case oameni duși la război, dar nu rămânea femeia singură cu copil, așa ca mine. Nu aveam nici frați, nici cumnați, nici veri… numa eu cu Lisaveta. Mititica plângea și cerea mâncare, și eu nu aveam ce-i da. Și dacă a fost bolnavă n-am avut nici lapte să-i dau. Atunci m-am gândit să mă bag slugă. Asta e: slugă. Dar nu am voit chiar la mine în sat… Auzi, să ajung slugă la mine în sat! Că mă știa toată lumea… Și atunci…

mi-am luat copilul și am plecat mai departe, încolo departe, unde știam, că auzisem eu că se cer oameni la lucru. Și am plecat. Ea, Lisaveta, avea trei anișori. Umbla cu piciorușele ei de colo-colo și gungurea… dar eu nu mai puteam auzi-o spunând „Mamă, foame, mamă, pâine” și să nu am ce-i da. Și am plecat. Am ajuns și am găsit de lucru. Era primăvara. Oamenii la care am nimerit erau oameni buni. Oameni avuți; tot săteni, dar avuți. M-au primit și am muncit la ei.

Țăranca s-a oprit din povestit. Parcă își adună gândurile. În vagon e liniște. Se aude numai zgomotul ritmic al roților, care gonesc. Pe culoarul trenului, când și când, trec oameni, care nici nu privesc spre noi; iar afară, pe geam se vede bogăția decorului. Urcăm spre munți. Masivitatea lor este impunătoare. Culorile sunt în nesfârșite tonuri arămii și roșii.

— Da, erau oameni buni oamenii la care m-am învoit să lucrez. Și ce a fost mai ales bine, că oamenilor ăstora le-a plăcut de Lisaveta. Copilul meu a adus lumină în casa lor. Ei nu aveau copii. Se jucau cu ea. Râdeau cu ea, mâncau cu ea, cântau cu ea, dormeau cu ea. Și copilul meu s-a îngrășat, a crescut, a înflorit… Eu lucram toată ziua din răsputeri, ca să-i mulțumesc pentru bunătatea lor. Copilul meu nu mai îmi cerea plângând pâine, și eu să n-am să-i dau. Acum, dacă îi întindeam o bucată, îmi împingea mâna: era sătulă! Dormea cu ei. Nu mai voia să doarmă cu mine. Acolo era patul mai moale, mai mare, și oamenii se jucau cu ea, că nu erau obosiți, ca mine. Eu, de muncă, seara cădeam ca frântă, adormeam fără să-mi dau seama. Și prima, și a doua, și a treia oară, când Lisaveta a spus că nu vrea să doarmă cu mine, m-a înjunghiat în inimă, dar nu am zis nimic. Ce era să zic? Copilul meu era grăsuț și curat.

Și… a trecut vara, a trecut și toamna. La oamenii la care stam nu mai era de lucru. Strânsesem eu ceva bani, dar nu destui ca să trec iarna toată. Nu puteam merge la mine acasă, la mine în sat, că aș fi murit de foame cu copil cu tot. Trebuia să găsesc iar de lucru pe vreundeva. Să umblu să caut. Unde să pleci cu copilul cu tine prin ploaie și frig? Așa că atunci când oamenii aceia mi-au spus că dacă vreau pot pleca singură, liniștită și s-o las pe Lisaveta la ei, să treacă

iarna, eu am lăsat-o. Cum era să n-o las?!...

Țăranca se oprește iar din povestit. Se uită la cei din jurul ei, întrebătoare. Caută sprijin în părerea lor.

— Cum era să n-o lași?! șoptește unul dintre cei din vagon. Sigur că trebuia s-o lași.

— Poate că era mai bine să n-o fi lăsat! spune un alt călător.

Acum discutau între ei, în timp ce țăranca îi privește când pe unul, când pe altul, cu spaimă.

Ei zic:

— Să fi cărat copilul iarna pe drumuri!

— Să rabde iar copilul de foame!

— Dar copilul fără mama lui lângă el...

— Să-l vază mama suferind!

Țăranca lămurește:

— Eu așa am crezut că este bine... Eu așa am crezut... Mi s-a rupt inima că mă despart... dar așa am crezut... I-am spus Lisavetei: „Vine mama primăvară la tine. Vine mama!" și am plecat. Am lăsat-o și am plecat.

Când am plecat, ea a plâns și nu a plâns, și mi-a părut rău că nu a plâns mai tare, dar mi-a părut bine că are cine o îngriji și că s-a învățat cu ei. Ce era să fac?!

— Sigur, sigur, desigur...

— Eu n-o lăsam!

Țăranca se uită cu recunoștință la cel ce o aprobă și cu spaimă la cel ce o învinuiește, apoi întrebător la toți necunoscuții adunați în jurul ei. S-au întâlnit din întâmplare, se vor despărți pentru totdeauna, și totuși, de la ei caută alinare. Zice:

— A fost o iară grea. Am umblat de colo-colo, banii s-au isprăvit repede, lucru nu am găsit ușor, și când o duceam mai greu mă gândeam că bine am făcut că am lăsat copilul la oamenii aceia și mă alinam de dor gândind că Lisavetei îi e cald și că trupușorul îi e sănătos. Eu le scriam când și când, dar răspuns nu primeam. Ce răspuns să primesc, când nu aveam adresă? Umblam prin țară. Goneam după lucru, și apoi a venit primăvara, și apoi a venit și anu '46, cel al secetei, al foamei. Am crezut că mor și eu de foame.

Gemeam de foame și de gândul copilului. Vă aduceți aminte și dumneavoastră ce foamete a fost în țară?

Cei din compartiment dau din cap afirmativ. Țăranca, încurajată, spune repede, ca în goană:

— Dumneavoastră cu toți știți ce a fost în țară. Cine nu știe ce a fost? Cine nu a strigat, cine nu a tremurat, cine nu a plâns de spaimă sau de bucurie, căci ce a fost spaima unora a fost început de viață pentru alții și așteptarea tuturor. Asta a fost. Așa au trecut anii; iar eu am găsit până la urmă nu numai de lucru, dar am găsit și un om. Omul meu. Cu el sunt și acum. El a spus să mergem înapoi în sat la mine, și am mers. Și atunci am muncit cu el, alături de el. Doamne, cât am muncit! Ne-am făcut gospodăria întreagă. Iar eu și cu bărbatul meu, așa din săraci și neajutorați, că am fost muritori de foame, eu femeie care și-a înstrăinat copilul că n-aveam ce-i da de mâncare, iacă-te că am înțeles că a venit timpul nostru și am muncit, și am trudit, dar numa că acum știam de ce trudim. Am amețit muncind. Eu nu am mai avut copil, așa ca un blestem, eu copil nu am mai avut. Și mă perpeleam de dorul Lisavetei. Cu cât ne mergea mai bine, cu atât îmi era mai dor. Au venit oameni de prin partea satului unde era dată Lisaveta, dar nimeni nu știa spune nici că-i albă, nici că-i neagră. Fiecare zicea altfel. Cei mai mulți spuneau că oamenii aceia ai Lisavetei n-ar mai fi pe locurile lor, n-ar mai fi în satul ăla. Eu am scris, dar răspuns n-am primit.

Cu toată bogăția eram ca bolnavă. Când vedeam prin casele oamenilor sau în drum copil mic, mi se muiau oasele. Geaba îmi ziceam că Lisaveta nu mai este mică acu de crescu; eu tot mică o vedeam, așa cum o lăsasem, cu mânuțele ei, cu ochii ei, cu gunguritul ei de copil mic…

Plângeam noaptea. Și i-am zis omului meu:

— Să o aducem pe Lisaveta la noi! Dar el a zis:

— Să mai așteptăm puțin! Ce să o aducem la atâta trudă?! și a râs și a mai zis: Poate om avea unul al nostru!

Înțelegeam eu că el nu vrea copil străin și că e supărat că eu cu el nu am copil. Și gândeam: „De o aduc acu, o să fie vitregă în casa ei! Să mai așteptăm până vrea el!” Dar mă topeam de dor. Așa au trecut

anii.

Aci, țăranca se opri din povestit și se uită iar la cei din vagon, așteptând ca un vinovat un verdict din partea judecătorilor ei. Nimeni nu spuse nimic. Fiecare se mișcă ușor la locul lui, se potrivi mai bine, pregătindu-se să asculte urmarea. Și țăranca repetă ultima frază: „Și așa au trecut anii!", ca și cum ar fi vrut să se lămurească ea singură, dacă ceilalți nu o lămureau.

— Dar nu mai puteam răbda, și omul meu când a văzut că sunt bolnavă de dor și că alt copil nu facem s-a hotărât și mi-a spus:

— Du-te și adu copilul tău.

— Gheorghe, i-am zis, că o fi și copilul tău apoi.

— Că o fi, a zis, dar nu avea bucurie.

Dar eu m-am pregătit să merg să o caut pe Lisaveta până oi găsi-o. Am spoit casa. Am pregătit în ascuns, prin lăzi și așternut, perne și plăpumi. Rochițe nu i-am făcut, că nu-i știam măsura. Și când au fost toate gata, am spus omului meu:

— Eu plec.

— Bine, du-te, a zis, și Domnul cu noi, că așa ne-a fost dat.

Și am plecat. Asta acum trei zile. Trecuseră doisprezece ani de când mă despărțisem de Lisaveta. Uite-așa mi se bătea inima la gândul ei și mă ardea. Nici nu știam de mai trăiește ori nu. Mergeam fără să știu unde ajung. Abia acum gândeam că poate ea nu mai este. Vă rog să nu credeți dumneavoastră că în drum spre ea am plâns mai puțin ca acum. Mi-am plâns durerea trecută, sărăcia trecută, rușinea că mi-era copilul înstrăinat, am plâns și parcă ei, Lisavetei, îi ceream iertare; geaba, că nu mă auzea. Și am ajuns în satul acela. Am mers drept la casa de o știam, casă mare, dar ei, oamenii de o luaseră pe Lisaveta, nu mai erau acolo. Niște vecini mi-au spus că ei s-au mutat tot în satul acela, dar mai încolo, mai la margine, și am mers și i-am căutat. Am intrat într-o curte, o curte săracă, cu o căsuță bătrână acoperită cu stuf. O femeie care a ieșit din casă auzind câinii lătrând m-a iscodit. Eu am întrebat de oamenii pe care îi căutam. Ea a zis:

— Și ce vrei dumneata cu ei?

Ce era să-i spun? I-am spus adevărul. I-am spus cine sunt și ce

caut.

Femeia m-a privit lung și a zis:

— Eu sunt.

Și atunci am cunoscut-o. Ea era femeia de-mi luase copilul. Îmbătrânită rău, sărăcită, dar ea era. Și atunci am strigat:

— Dar Lisaveta, Lisaveta unde e?

— Unde să fie!? În casă e.

Mie mi s-au muiat picioarele și s-a învârtit curtea și casa în jurul meu.

— Și… dumneata ce vrei? m-a întrebat.

— E copilul meu, am zis.

— O fi! a spus.

Și am tăcut amândouă. Apoi, eu am zis înfiorată:

— S-o văd și eu.

Și femeia a strigat tare:

— Lisaveto! Lisaveto!

Și o fată înaltă a ieșit pe prispă și ne-a privit. Femeia a spus:

— Lisaveto, ia vină să vezi cine te caută! O cunoști?

Și fata s-a apropiat și m-a privit lung și a zis:

— Nu o cunosc.

Eu am strigat:

— Lisaveta!

Și Lisaveta s-a întors către femeie și a întrebat:

— Mamă, cine e dânsa?

Atunci mi-am acoperit fața cu mâinile și am auzit că femeia spunea:

— Este mama ta, Lisaveto, mama ta de te făcu și te dete nouă.

Eu credeam că am murit și sunt la judecata de apoi. Am rămas așa cu mâinile, că nu mai voiam să văd nimic pe lume. Moartă să fi fost. Asta voiam. Moartă să fi fost.

Aci, țăranca din tren, țăranca de povestea, își acoperi într-adevăr fața cu mâinile și începu iar să plângă în hohote.

Trenul alerga. Se auzea ritmul roților și plânsul ei. Noi cei din tren auzeam și plânsul femeii, și cântul trenului, ce se grăbea cu încărcătura lui de oameni.

Bătrână ce vorbise mai întâi cu țăranca tot ea a fost care i-a zis:

— Ia niște apă și bea.

Și i-a întins apă dintr-o sticlă. Și femeia a băut cu o sete bolnăvicioasă. Nu privea la noi. Privirea îi era pierdută. Bătrâna o întrebă:

— Și pe urmă ce a fost?

Țăranca părea că se trezește din vis.

— …Mai pe urmă m-au poftit în casă. Mi-au dat apă să beau așa cum mi-ați dat și dumneavoastră. S-au purtat cu omenie cu mine ea și bărbatul ei. Au spus:

— Să lămurim lucrurile. Dumneata ce vrei?

Cu spaimă în glas, am spus:

— Să-mi dați copilul. Pe Lisaveta o vreau.

Și am tăcut cu toți. Apoi, cu toți am întors fața către Lisaveta. Toți o priveam, că era și ea în odaie. Ea sta ca piatra. Numai ochii îi erau luminați. A zis:

— De ce să merg?

— Eu sunt mama ta.

— Dânșii m-au crescut.

— N-am alt copil.

— Nici dânșii nu au.

— Lisaveta, eu te-am dat că eram săracă și nu aveam cu ce te hrăni, și dânșii erau bogați cu belșug în casă, de aia te-am dat, de mila ta te-am dat.

Lisaveta spuse rar:

— Și dânșii au sărăcit apoi, au sărăcit rău de tot, și nu m-au dat. Au împărțit sărăcia lor cu mine, copil străin, și nu m-au dat.

Dânșii, care erau în odaie, când au auzit-o pe Lisaveta cum vorbește și că alege să rămână cu dânșii, s-au ridicat și ne-au lăsat singure. Atunci am știut că am pierdut-o pe Lisaveta, că și ei au știut că au câștigat-o. Singură cu ea, am plâns, m-am rugat, m-am frânt, m-am umilit, dar Lisaveta una știa, una zicea:

— Au împărțit sărăcia cu mine și nu m-au izgonit. Acuma rămân cu ei.

După aceea, oamenii de o crescură s-au întors cu câte ceva de

gustare, după puterea lor, dar eu nimic nu puteam lua în gură. Mă înecam. Mă uitam la Lisaveta că era ca o floare curată și avea ochii ca stelele, aci în sărăcia casei lor. Eu le-am povestit dânșilor că acum sunt bogată. Au zis:

— E bine să aibă omul belșug!, dar nu au zis: Du-te, Lisaveto, cu mama de te făcu.

Tăceau ca mormântul, și eu înțelegeam deslușit că ei se bucură de înfrângerea mea și că sunt mândri de dragostea Lisavetei.

Aș fi plecat chiar în clipa aceea. Aș fi fugit, dar nu aveam tren decât a doua zi, trenul ăista în care suntem. M-au găzduit dânșii. M-au cinstit. Femeia zicea Lisavetei:

— Mamă-ta pleacă mâine.

Și ea a zis către femeie:

— Mamă, unde o să doarmă dânsa?

Îi zicea femeii străine „mamă”, în fața mea, și mie îmi zicea „dânsa”. Asta a fost.

Noaptea m-au culcat într-o odaie singură, n-am dormit, m-am perpelit pe țoale. Să fi dormit măcar o noapte cu Lisaveta, cu ea în pat, dar ea s-a ferit, iar eu n-am pomenit nimic, că geaba aș fi pomenit. Îmi venea să ies în curte, să urlu ca câinii, îmi venea să fug la gară să mă zvârlu sub tren. Am plâns noaptea întreagă. A doua zi, ei m-au dus la tren. Poate că văzurăți și dumneavoastră pe geam, că și ea și el și fata erau cu mine.

Țăranca plânge iar. Șoptește:

— E ca moartă… e ca moartă. M-a gonit. Cu mine n-a vrut să stea.

În vagon, toată lumea tace. Nimeni nu i-a mai spus nimic. Parcă erau sătui de durerea ei, sau parcă ce gândeau ei nu trebuia spus.

După un timp, femeia se pregăti să coboare. Dădu valiza jos, o puse lângă ea, își așeză legătura pe cap și își trecu mâinile pe față, să-și potolească plânsul, apoi, cu valiza la picioare, se așeză nemișcată și aștepta. Stătu cu ochii închiși încremenită. Ușor ai fi putut crede că e un manechin mărime naturală.

Lumea tace în jurul ei. Încet, oamenii începură să-și așeze să mănânce. Își deschiseră coșuri, pachete cu merinde, desfundară sticle. Încordarea lor se destindea…

Apoi s-a apropiat gara pe care o aștepta țăranca. S-a ridicat, și-a luat valiza în mâini și a zis:

— Bună ziua.

S-a înclinat ușor înaintea tuturor, iar cei din vagon au mormăit un răspuns, și femeia a ieșit pe culoar și a mers lângă ușa trenului spre ieșire. Când trenul s-a oprit, ea a coborât. Cei rămași în vagonul unde fusese ea și-au lăsat mâncarea și au ieșit toți s-o privească. Am mers și eu. Am văzut-o și eu.

A coborât și a pus jos valiza. A privit zăpăcită în jurul ei, iar când un bărbat înalt și puțin adus de spate s-a apropiat de ea, femeia și-a acoperit iar fața cu mâinile, și în timp ce trenul se urnea și fluiera ascuțit, a dat și ea un țipăt sfâșietor. Trenul s-a depărtat, ei au rămas acolo.

Când ne-am întors în vagon a fost întâi un timp de liniște. Așteptam parcă să se potolească. Parcă scăpaseră de un pericol. Se pregătiră din nou, cu gesturi molcome, obosite, să mănânce. Dar deodată, femeia bătrână, cea de-i dăduse apă să bea, izbucni:

— Eu zic că a vorbit cu păcat. Întâi și-a părăsit copilul, și acum, în loc să se bucure că este vie și sănătoasă acolo unde se află, cobește a moarte. Ne-a zăpăcit mai întâi pe toți că a murit, și când colo fata, Lisaveta, este vie, și vie să fie!... O să se mărite... O merge la altă casă... O vizita-o și pe dumneaei, mama de o născu, și i-o vizita și pe dumnealor, oamenii de o crescură. Asta e viața!

— De ce nu i-ai spus chiar dumneaei vorba asta, să o mai alini?

— Că nu se potolea! Parcă mă auzea?! E încăpățânată în durerea ei. Se judecă singură în loc să aștepte să o judece Dumnezeu. Asta îi e pedeapsa: se judecă singură!

— Sigur, murmură cei din vagon, în cor, ca la sfârșit de rugăciune, „Amin”.

Iar eu, deodată, simt în suflet o mare ușurare. Aud trenul cum își cântă cântul lui de drum și îmi aduc aminte de cei de acasă, ai mei. Și îmi pare un dar dat mie că mâine și mereu mă voi putea întoarce la ei și că voi umbla de colo-colo pentru ei.

1966

Calul nostru

Argeșul e de argint, ca și numele lui. Frunza sălciei pletoase de pe mal e de argint și ea, iar nisipul Argeșului e aproape alb, ars de soare. Păsări ciudate ciocănesc prin pomi și scorburi. Șerpi mici și șopârle se strecoară prin pelin și buruieni. Șuieră. Apa râului, limpede, vie și adâncă, murmură. Foșnetul frunzelor, în căldura luminoasă a zilelor lungi de vară, adie.

Au fugit copiii din sat la scaldă. Toți băieții. Șapte-opt ani. Și Vasile, și Petrică, și Nicuță, și Marin, și Culae, și Florică. E și Stere, e și Tudor... Pe fete nu le-au luat, că-s fricoase. Sunt goi pe marginea apei, înnegriți de soare, plini de nisip. Intră în apă, se împroașcă cu apă, se tăvălesc în nisip, râd, zvârl cu pietre, se joacă. Și glasurile lor sunt de argint...

— Prinde-l, mă! Nu-l lăsa! Dă-l la fund, să bea...

Fluieră, strigă, țipă, chiuie, aleargă.

E de argint Argeșul și iute. E cald nisipul lui și dulce, iar adierea vântului mângâie. Dincolo, pe celălalt mal, se văd, în aburul străveziu și vibrant al râului, vreo două sate. Când și când, se aude lătrat de câine, dangăt de clopot, cucurigul cocoșului, cotcodăcitul găinilor... Departe.

Mai spre prânz, au venit oamenii cu herghelia de cai a gospodăriei, să-i scalde și pe ei. Să-i spele, să-i răcorească. Patruzeci-cincizeci de cai. Câțiva oameni, goi și ei, călare fără șa, îi mână. Copiii privesc. Trupul cailor se înfioară de unda rece. Trupul cailor uzi strălucește în soare. Argintul apei s-a așezat și pe ei.

— Au venit caii gospodăriei! strigă copiii.

— Hai, măi, să mergem și noi acolo...

— Ne-o lăsa, poate, să ne urcăm pe cai...

— Eu mă țin de coama lor și nu cad!

— Calul te duce în apă până la adânc...

— Și calului îi este frică de apă...

— Noi am avut un cal și nu-i era frică de apă.

— Unde-i, bă Stere?

— La Gospodărie.

— L-ai cunoaște?

— L-aș.

— Cum?

— Iac-așa… că a fost al nostru.

— Hai atunci, hai să-l căutăm.

— Și de-l găsești…

— Mă rog de nenea brigadierul să mă lase să-l încalec. Calului nostru nu-i e frică de apă… și mă cunoaște.

— Ei, te cunoaște pe naiba!

— Ba că da. Mă cunoaște!

— De unde știi, bre, că te cunoaște?

— Iacătă… să vezi… Și duminică am fost cu bâta bătrână la gospodărie, că zicea că-i e dor de cal… Și după biserică m-a luat cu ea, să „vizităm" calul. Avea și morcovi în buzunar, și zahăr pentru cal. Am mers, am intrat, da când am fost acolo bâta bătrână nu l-a mai cunoscut, că erau mulți și mai toți la fel…

— Și?

— Și a dat zahărul și morcovii la alt cal și a zis că-l cunoaște dânsa, că e al nostru… Da nu era al nostru! Las', că știu eu!

— Și?

— Și bâtu brigadieru i-a zis: „Poate te-o cunoaște calul pe dumneata, că dumneata nu l-oi mai cunoaște cât îi lumea. Geaba ți-o fi dor de el". Zicea că și pentru cai a început altă viață…

— Adică cum?

— Iacă așa a zis…

— Și?

— Alde mama-mare era foc pe cal și a juruit în gura mare, de s-a bătut apoi pe gură, că și-a amintit că taman fusese la biserică…

— Mincinosule! Ce tot spui că pe tine te cunoaște calul și că tu îl cunoști?

— Mă cunoaște și-l cunosc. Ne cunoaștem…

— Dacă-l chemi vine?

— Vine.

— De unde știi, bre?

— Dacă știu…

— L-ai chemat vreodată și-a venit?

— A venit.

— Stere mincinosu! Stere mincinosu! cântă copiii în cor.

Stere e îngândurat.

— Bine, bre… o să vedeți…

— O să vedem ce nu s-a pomenit…

— Calul nostru când trec eu pe lângă el nechează, zice Stere.

— Și nu te-ai oprit?

— Nu, că n-am vrut să vadă brigadieru că ne cunoaștem.

— De ce, bre?

— Iaca…

— Stere mincinosu! Stere mincinosu!

Copiii aleargă toți la cai.

— Să plecați, draci afurisiți, că o pățiți!…

— Lasă-ne, nene, să ne urcăm pe cai…

— Naiba să vă ia! Auzi belea… să cădeți în apă să vă înecați…

— Nu cădem, nene, nu ne înecăm, nene!…

Copiii caută să se cațăre pe cai. Își pun spinarea scară, împroașcă apă. Caii nechează. Unda apei azvârle săgeți de lumină spre cer.

— Bre Stere, care-i al vostru?

Stere privește în jurul lui, atent.

— Nu-i aici, zice Stere, serios.

— Stere mincinosu… Stere mincinosu!…

Stere nu e supărat. Constată:

— Și bâta zice că-s mincinos când îi spun că mă fac cosmonaut și merg în lună. M-a și scuipat…

— Te faci pe naiba cosmonaut!

— Mă fac, că nu mi-e frică. Bâta zice că nu-i adevărat ce se zice la radio, că știe ea mai bine, că nu se poate merge nici în lună, nici în stele, nici în rai cu aeroplanu.

Candizi, băieții – și Stere și Ilie și Petrică și Ionel – stau așa, duși pe gânduri.

— Și-o fi, măi, adevărat că se poate?

— Da, în stele și în lună da, dar în rai nu, că nu există.

— Da de unde știi tu, bre, că nu există rai?

— Ne-a spus la școală.

— Da iad există?

— Există.

— De unde știi tu, prostule?

— Mi-a spus mama. Zice câteodată că iadu coboară și pe pământ – că l-a văzut și 'mneaei când vine tata beat acasă. Bâta-mare l-a văzut și pe Dumnezeu.

— Când?

— Iacătă, când a trăsnit odată!

— Da pe dracu cine l-o fi văzut?

Toți tac, uluiți de întrebare. Nici chiar Stere nu îndrăznește să spună că l-a văzut. Îi e frică.

— Da eu am să mă fac cosmonaut, că nu mi-e frică.

— Măi Stere, hai mai bine să mergem să vedem de-a rămas calul tău în gospodărie. Îl luăm și-l scăldăm și pe el... Dacă zici că te cunoaște... I-o fi și lui cald...

— Dacă mergem toți, se sperie calul!

— Merge, mă, Tudor cu tine.

— Bine...

Stere și Tudor se îmbracă. Niște izmenuțe pe pielea goală. Se încing cu o curea îngustă de nailon. Își trag tenișii fără șireturi în picioare. O pornesc. Pașii lor în praf sună dulce.

— Și cum zici că-l cheamă pe calul vostru?

— Zmeu îl cheamă.

— Și pe câinele nostru îl cheamă Leica.

— Ca pe primul câine cosmonaut?

— Păi!

Merg. Tudor și cu Stere merg grăbiți.

Stere zice:

— Bâta-mare nimic nu crede. Orice-i zici, te scuipă. Zice că oamenii au înnebunit. Că pe vremea ei oamenii erau cu mintea la cap. Ziceau povești, da știau că-s povești... Da acum zic povești și cred că-s adevărate... Și pe tata l-a scuipat într-o zi... că 'mneaei e cam surdă, și tata i-a zis că-i cumpără ochelari să audă, și dânsa,

după ce l-a scuipat, s-a închinat și-a zis că dânsa știa că pe vremea dânsei ochii erau să vezi, și urechile să auzi, da nu așa, pe dos, să pui ochelari la ochi ca să auzi cu urechile…

Stere e pe gânduri. Și Tudor e pe gânduri. Stere zice:

— Bâta mi-a spus că dacă-s așa deștepți, să facă ochelari să poată citi și ăi de nu știu carte…

Tudor se mira:

— Crezi, bă, că se poate?

— Nu știu. Ar fi bine, da nu știu… Așa zice 'mneaei… Da eu tot cosmonaut mă fac, că vreau să merg la lună!…

Băieții umblă în tăcere. Câmpul e larg deschis. Stă în plin soare.

*

Au ajuns. Ușa grajdului nu-i încuiată. Grăjdarii au plecat cu toții. Încet, Tudor și Stere se pitulesc înăuntru. Patru cai sunt în grajd.

— Care-i calul vostru?

— Asta-i calul nostru.

Stere se apropie de cal și-i zice:

— Zmeu!

Calul mănâncă liniștit.

Tudor zice:

— Nu te cunoaște, bre! Geaba!

— Ba că mă cunoaște. Da dacă nu-i zice nimeni pe nume, și-a uitat numele…

— Te-o fi uitat și pe tine?

— Nu m-a uitat.

— De unde știi?

— Știu eu!…

Stere se apropie de cal. Îi fluieră ușurel. Calul ciulește urechile.

— Na, na, na… îi șoptește Stere.

— Să nu te muște…

— Nu mă mușcă. Na, na, na…

Stere e lângă cal. Calul suflă zgomotos. Cu coada, gonește muștele. Stere se apropie prudent și îl mângâie pe coapsă. Apoi, sprinten, se apropie de cap și îl dezleagă. Calul scutură din coamă.

— Na, na, na... Hai, Zmeu, hai cu tata...

Stere îl ia de căpăstru. Calul se lasă dus. Tudor, speriat, întreabă:

— Și acu ce facem cu el?

— Îl ducem la scaldă.

— Ne prinde brigadieru și ne bate.

— Nu ne prinde. Mergem!

— Mergem...

O pornesc cu calul. Stere ține căpăstrul. Tudor stă lângă Stere. Sunt tustrei fericiți: Stere, Tudor și calul.

La Argeș, numai copiii îi așteaptă: și Ilie și Culae și Mitruț și Vasile și Ionel... Ceata întreagă. Herghelia cailor și oamenii au plecat. Tudor și Stere vin cu calul în triumf. Țipă, fluieră și chiotesc, sar în jurul calului. Se îmbrâncesc, se iau la trântă. Calul nechează. Răsună nechezatul lui în lumina orbitoare a soarelui, peste apele lucitoare ale Argeșului, ca o chemare sălbatică a libertății.

— Hai să-l băgăm în apă...

— Eu mă sui pe el!

— Ba eu...

— Încăpem trei pe spinarea lui...

Copiii încearcă să se suie. Calul trage de căpăstru. Fac atâta gălăgie, de nu se mai aud cuvintele. Clipocitul apei împroșcate strălucește.

— După ce-l scăldăm, eu mă sui pe el și merg la București.

Copiii rămân încremeniți de atâta curaj, ametiți de mirajul necunoscutului. Fiorii aventurii i-a cuprins.

— Până la București, bre?

— Păi!

— Că te-oi rătăci...

— Stau două-trei zile, văd tot, văd și pe tovarășii de la Partid, și apoi mă întorc.

— Îți frânge oasele tat-tu!

Copiii se bat pe cal. Vor să-l încalece toți deodată. S-au agățat și de picioarele lui. Calul nu mai rabdă. Dă cu copitele, trage, rupe căpăstrul și o ia la goană. Copiii aleargă după el. Înnebunit, speriat, calul pornește, alergătură de galop. Nisipul sare în urma lui. Se frâng

tufișurile, se sfâșie buruiana… Cu toată goana lor, copiii văd calul dispărând în pădurea de sălcii, și mai departe, în stuf. Copiii au încremenit.

— S-a dus…

— S-o întoarce el.

— Nu se mai întoarce.

— Geaba, s-a dus…

*

S-a întunecat. Apoi, în întunericul acela lăsat încet din înaltul cerului, a răsărit, stăpână, luna. Rotundă, palidă și liniștită, a cuprins ținutul. Argeșul, nisipul, salcia, stuful, pustiul, pădurile, câmpul, grâul și satele adormite. Lumina ei legănătoare scaldă tot.

Umbra calului, pe marginea Argeșului, alunecă, stafie, prin pustiul luminat al nopții. Calul e flămând, obosit, îi e frig. Lumina rece a lunii nu-l încălzește. Umblă încet și nu găsește calea. O dată a ajuns și la marginea satului adormit. Câinii l-au lătrat. S-a speriat și s-a întors la Argeș. A rămas singur. Se aud cucuvaiele. Apa Argeșului, oglindă ciobită și frântă sub lună, murmură, șoaptă de veac, descântec de moarte și viață. Vârtej, ochiuri adânci rotesc apa. Apoi, apa domolită o pornește iar. Calul stă și privește golul de lumină palidă în fața lui. Sub copitele lui, nisipul e ud. E rătăcit și flămând. Prin nisipuri, fir de iarbă n-a găsit. De apa băută i s-a umflat pântecul. Umblă stafie, cal rătăcit și flămând.

Tot satul a căutat calul. L-au căutat brigadierii, l-au căutat și copiii.

— Mă copii, n-ați văzut calul?

— Care cal?

— Calul rătăcit.

— Nu l-am văzut, nene, zău nu l-am văzut!

Calul, când aude zgomot de glas de oameni, fuge speriat și se ascunde. Copiii vorbesc:

— Cine știe unde-a ajuns?!

— O fi cal năzdrăvan…

— Năzdrăvan pe naiba! L-a furat cineva.

— Stere, ți-a fugit calu. N-o fi fost al tău?

— Al meu era.

— S-o fi înecat…

— Nu, a fugit.

E vară. Copiii sunt toată ziua la scaldă. Herghelia de cai ai gospodăriei vine și ea de la scaldă, minată de oameni.

Zilele trec. Încet, calul pierdut e uitat. Au fost dudele coapte, au fost cireșele… A fost și o nuntă… Calul e uitat.

Dar într-o zi, caldă și ea, zi de vară, la marginea apei, o dată când copiii, Marin și Mitică și Stere și Culae și Tudor, ceata întreagă, se scăldau, văzură ieșind din stuf, înaintând încet, slab de i se vedeau oasele, cu ochii bulbucați de spaimă, murdar de noroi, căpăstrul atârnându-i streang la gât, calul.

Copiii se ridică în picioare, din nisip, ies din apă. Se privesc, strigă:

— El e! Zmeu!

— Să-l prindem!

— Fuge iară…

— Măi Stere, cheamă-l tu!

Stere se gândește puțin. Merge la hăinuțele lui, scoate din buzunar o bucată de pâine, apoi înaintează spre cal, încet, mâna întinsă cu pâinea în palmă. Calul stă locului. Nechează ușor. Stere ajunge aproape de el.

— Na, na cu tata!…

Stere întinde pâinea. Calul o ia încet, prudent, o mănâncă.

— Na, na cu tata!…

Și Stere îl mângâie și-l prinde de căpăstru. Îl aduce în triumf la copii. Inima lui Stere bate tare de bucurie.

— A venit că mă cunoaște! spuse Stere.

Acum, copiii toți îl cred. Au văzut cu ochii lor că-l cunoaște. Nicio îndoială: e calul lui Stere.

— Să-l ducem la grajd, la gospodărie…

— E mort de foame!

— Stați, bre! Hai mai bine să-i dăm nutreț. Să-l spălăm…

— Merg eu acasă, zise Stere, și-mi dă bâta bătrână mâncare

pentru el.

— Mergi, ziseră copiii, că e al tău. Te cunoaște…

În ogradă, Stere povestește bătrânei că a venit calul.

— Calul „nostru”? întrebă ea cu ochi mici și vicleni.

— Păi! Al „nostru”. M-a cunoscut… E Zmeu!

Merg amândoi, copilul și bătrâna, și fură din magazie ce găsesc. Și pâine și morcovi și zahăr și un braț de nutreț de la vacă din grajd.

— Du-i-le, zise baba. Dă-i, că e al nostru! Poate-l aduci aici, măi Stere. Zău adu-l!

Stere se socoti:

— Nu, că nu se poate. Că o fi al nostru, da acu e al gospodăriei. Îl ținem noi acolo în pădure, legat de un pom, până îl spălăm și-l curățăm, și pe urmă…

— Poate tot l-ai aduce aici, zise bătrână, jelindu-se. Că nu s-o supăra tat-tu când o vedea calul lui în grajd…

— Da, da președintele o zice că l-am furat!

Bătrână dă din cap cu dezgust și înțelegere compătimitoare.

— Faceți ce-ți vrea, că nu mă amestec în treburile voastre! Că ăl de are un lucru e hoț, și ăl de-l ia și-i face pe numele lui nu e hoț! Da lui tat-tu să nu-i spui ce-am zis, că-i vai de mine!

Bătrână plecă în casă jelind, iar Stere plecă încărcat.

Au petrecut bine copiii în vara aceea. Calul, flămând, obosit, bolnav, asculta de ei. Ei erau stăpânii calului.

— Și când s-o face Zmeu iar frumos, îl ducem înapoi la gospodărie. Să vezi, mă, ce-or zice brigadierii! Ce s-or mira!

Și fiecare aducea calului ce putea fura. Fân, porumb, pâine, cartofi.

Îl țin ascuns adânc în pădure, să nu i se audă nechezatul. Au adus și o funie lungă. I-au făcut și un acoperiș de frunze. I-au adus și o găleată veche, furată, să bea calul. Calul se bucura când îi vedea dimineața sosind cu nutreț pentru el, firește furat. Necheza ușor ca un murmur… Au adus și țesala și l-au țesălat. Și de scăldat l-au scăldat. Se învățaseră împreună. Calul se îngrășa. Calul se făcea frumos.

Planurile erau mari. Și să-l încalece, și să plece departe. Și să-l

ducă în alt sat să-l vândă… Cu banii…

— Bă, ne prinde, că-i de furat…

— Nu-i de furat, că-i al meu, zice Stere.

— E al lui tat-tu.

— El al gospodăriei…

— Să-l ducem înapoi!…

Se uitară unul la altul cu mirare.

— Ba să ne mai jucăm, că-i vară și vacanță!

— Săracu, s-a învățat cu noi!

— O să ne prindă!

Într-o zi, bâta-mare i-a spus lui Stere:

— Măi Stere, du-mă și pe mine să-l văd pe Zmeu!

Și au pornit-o într-o dimineață împreună.

— Unde mergeți, bre? a strigat mama lui Stere.

Bătrâna a zis:

— Mergem să vedem o cloșcă…

Bătrâna avea zahăr și pâine ascunse în buzunar.

— Pentru Zmeu, i-a șoptit lui Stere.

Au ajuns. Bătrâna a privit calul și a clătinat din cap cu înțeles.

— Da, ăsta-i calul „nostru”. Îl cunosc.

I-a dat pâinea și zahărul și s-a întors bătrâna apoi acasă și bucuroasă, și mâhnită: văzuse calul, dar nu-l putuse aduce acasă…

Vacanța era pe sfârșite. Nu le venea să se despartă de cal.

— E calul nostru, spuneau copiii. El la noi a venit, noi l-am îngrijit… De ce să-l dăm? Îl ținem, și în vacanța Crăciunului ne jucăm iar cu el.

— Moare! Cine-i dă de mâncare?

— Îngheață aici…

— Așa-i…

Și într-o zi, copiii totuși au hotărât să ducă înapoi calul la gospodărie. Nu puteau și merge la școală, și să vadă de cal.

— Și ce-om zice de ne-or întreba?

— Zicem că acu l-am prins.

— Unde?

— Iaca, la marginea Argeșului.

Au plecat copiii cârd cu calul spre gospodărie. Stere ducea calul de căpăstru. Ceilalți copii umblau în jurul lui. Brigadierii le-au ieșit înainte.

— Ce-i cu voi, draci împielițați?

— Am prins calul!

— Când?

— Acușicălea…

— Unde l-ați prins, ticăloșilor?

— La Argeș.

Brigadierii se uită uimiți când la cal, când la copii.

— Măi mincinoșilor, unde l-ați prins? Și cum de l-ați prins taman voi? Spuneți drept, că vă omor!

— Zău, nene, că l-am prins! Îl cunoștea pe Stere, că a fost al lui. L-a chemat Stere și el a venit. E Zmeu!

Brigadierii se uită uluiți la cal. Să fie adevărat? Da ce, parcă ei mai știu fiecare cal al satului al cui a fost? Iau calul, îl privesc uimiți, apoi îl pun în grajd, cu ceilalți cai. Zmeu se pierde printre ei. Caii sunt mai toți la fel. Zeci de cai la fel. Cum să-i deosebești?

Stere a intrat și el în grajd. Se uită și el la cai. E încremenit. Clipește ametit. Nu mai știe care e calul adus „acușicălea" de el. Zeci de cai la fel! Cum să-i deosebești?

„Să fi fost oare calul «nostru»? se gândește Stere cu mare îndoială. Cal între cai…"

Un alean neînțeles i se așază greu lui Stere pe suflet. Oare să nu fi fost calul lui?

Aude cum îl cheamă de afară ceata de copii: și Costică și Mihuț și Petrică și Ilie și Nicuță și Marin… e și Tudor, e și Goe! Nu strigă ei oare: „Stere mincinosu. Stere mincinosu"? Nu, nu strigă așa… Ei nu știu… Ei cred…

Stere zăbovește o clipă, apoi se hotărăște și merge la copii.

Pleacă cu toții cântând, strigând, fluierând, asmuțind câinii, zvârlind cu pietre, răscolind praful ce se așază în urma lor, domol…

1966

Redactor responsabil: CONST. POPESCU
Tehnoredactor: ELENA CALUGĂRU
Dat la cules 24.03.1967.
Bun de tipar 24.05.1967. Apărut 1967.
Tiraj 15140 ex. Broșate 14090 ex. Legate */t 1050 ex.
Hârtie tipar înalt tip B. De 63 g/m!. Format 540X840/16.
Coli ed. 12,40. Coli tipar 14,5. A. Nr. 2451/1967.
C.Z. Pentru bibliotecile mari 8 R.
C.Z. Pentru bibliotecile mici 8 R—32

Tiparul executat sub comanda nr. 70 214
la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”,
Piața Scânteii nr. 1, București – Republica Socialistă România